

YALNIZLIK ÇEMBERİ

Şevket Bulut

İmtiyaz Sahibi

Büyükşehir Belediyesi adına

Hayrettin Güngör

Genel Yayın Yönetmeni

Duran Doğan

Genel Yayın Koordinatörü

Mesut Serdar

Kahramanmaraş

Büyükşehir Belediyesi

Kültür Yayınları Serisi: 143

Baskı Tarihi

Eylül 2023

ISBN: 978-625-99010-1-5

Editör

Dr. Rüstem Keleş

Gökhan Serdar Özaktaş

Kapak

Çetele Kültür

Mizanpaj

Salih Koca

Baskı

Akbaba Matbaa Basım Yayın
Hizmetleri.

Şazibey Mah. 2. Sk.

Hisar Apt. No: 10 / A

Gsm: 0532 517 62 24

Onikişubat / Kahramanmaraş

Sertifika No: 49187

İletişim Adresi:

Kültür, Spor ve Turizm

Daire Başkanlığı

Akçakoyunlu Mah. Şekerdere Blv.

Onikişubat / Kahramanmaraş

Telefon: 0 (344) 215 40 40

Bu eser, bir kültür hizmeti olarak Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından bastırılmıştır. Yayın hakları Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Kitapta yazılan her türlü bilginin ve yorumun sorumluluğu yazarın kendisine aittir.

YALNIZLIK ÇEMBERİ

Şevket Bulut

*Yazarın kitaplarından bir güldeste
(Dergilerde ve daktiloda kalan hikâyeleriyle)*

TEŞEKKÜR

Rahmetli babamız Şevket Bulut'un isminin yaşatılması ve eserlerinin gelecek nesillere aktarılması konusunda göstermiş oldukları desteklerden ötürü Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesine; Kültür Spor ve Turizm Daire Başkanı Sayın Duran Doğan'a; Kütüphaneler ve Konaklar Şube Müdürü Sayın Mesut Serdar'a ve katkısı olan tüm Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimizi iletmek istiyoruz.

Mehmet Akif BULUT

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	4
İÇİNDEKİLER.....	5
HİKÂYEMİZİN YERLİ SESİ.....	7
ÖN SÖZ.....	9
ŞEVKET BULUT'UN HİKÂYECİLİĞİ.....	11
YERLİLİĞİN SINIRLARINDAKİ ADAM: ŞEVKET BULUT.....	13

KİTAPLARDAN SEÇİLEN HİKÂYELER

AL KARISI.....	19
CİNİN SIRTINDAKİ BIÇAK.....	25
SARI ARABALAR.....	33
ŞEYHİN MİNDERLERİ.....	41
OYNAŞ.....	51
KEFENSİZ ÖLÜLER.....	63
DİLEK ÇINARI.....	69
SALÇA.....	79
YASİN TULUMU.....	89
SINIRDAKİ TARLA.....	97
EĞİTMEN BAL HASAN.....	115
YIKIK MİNARE.....	127
BAHARI GÖREMEYEN ÇOCUKLAR.....	139
DERİN KUYU.....	147

DERGİLERDE KALAN HİKÂYELER

MİSAFİR KURBANİ.....	161
HASTALIK.....	169
OTLAKÇI.....	177
ESMA BACI.....	185
KÖR ÇIBAN.....	193
SAKAL.....	201
KURTULUŞ.....	211
CADDEDEKİ TAŞ.....	219
ÇUVAL.....	225
BİR PORSİYON BAKLAVA.....	231

DEFİNE	237
BLÖFÇÜ HÜSNÜ BEY	243
ÇAKAL DUBARASI	251
NİŞAN YÜZÜĞÜ	259
NAMUS LEKESİ	267
TRENDEKİ DELİLER	275
CULLUK	283
ELBİSTANLI ŞEMO	291
KAÇIRILAN İHALE	297
DERT ANASI	305

DAKTİLODA KALAN HİKÂYELER

SÖYLENTİLER HARMANI	315
TAHSİN DAYI'NIN KEÇİSİ	321
YALNIZLIK ÇEMBERİ	329
CUMALARDAN BİR CUMA	337
SABIK MUHTARIN EVİNDE	345
OKUL MÜDÜRÜNÜN GELİŞİ	351
BİR ÇİFT KUNDURA	359
CUMA NAMAZI	367
ÇAĞIRGAN'IN MUHTARI	383

HİKÂYEMİZİN YERLİ SESİ

Kahramanmaraş, tarihten beri bağrında yetiştirdiği şair ve yazarlarıyla edebî yönden mümbit bir şehirdir. Modern Türk edebiyatında Abdurrahim Karakoç'tan Mevlâna İdris Zengin'e uzanan edipler arasında hikâyeciliğiyle yer edinen Şevket Bulut da bu bereketli topraklarda yetişmiş kıymetli bir hikâyecidir. Aslen Kilisli olan Şevket Bulut, memuriyeti dolayısıyla geldiği Kahramanmaraş'tan evlenmiş, emekli olduktan sonra da hayatının sonuna dek burada yaşamaya devam etmiştir. O, Kahramanmaraş'ı sevip benimsemiş, Kahramanmaraş da onu bağrına basmıştır.

Hikâyelerinde Anadolu insanının yaşayış biçimini, inançlarını, sorunlarını, Anadolu'nun gerçeklerinden kopmadan yansıtan Şevket Bulut, bir memleket hikâyecisi olarak kabul edilir. Onun hikâyelerindeki her karakter gerçek hayattaki kadar canlıdır. Hayatının uzun bir bölümünü geçirdiği Kilis ve Kahramanmaraş başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu ve havalisinden insanların yer aldığı hikâyelerinde kullandığı folklorik unsurlar, üslubunu belirlemekle birlikte Anadolu'nun zengin kültürünü de yansıtır. Denilebilir ki Şevket Bulut, hikâyeleriyle başta Kilis ve Kahramanmaraş olmak üzere Güneydoğu Anadolu ve çevresinin dili ve gözü olmuş; bölge insanın kültür ve değerlerini günümüze taşımıştır.

Şevket Bulut, bazı yazarlarda görüldüğü gibi, halkın inanç ve değerlerine ideolojik saiklerle yaklaşmaz. O, Anadolu insanını olduğu gibi, tüm doğal ve hakiki yönleriyle kabul eder. Halka ait tüm yerli değerler ve bu değerlerin halk nezdindeki karşılığı onun hikâyelerinin temelini oluşturur. Dolayısıyla Şevket Bu-

lut'un hikâyeleri yerli ve millî nitelikleriyle ön plana çıkan hikâyelerdir.

Şevket Bulut'un kitaplarının uzun zamandır baskısının yapılmaması Türk edebiyatı adına ciddi bir eksikliklerdir. Biz Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi olarak bu eksikliğin farkına vardık ve onun hikâyelerinden bir seçki oluşturarak Türk okuruna sunduk. Böylece Şevket Bulut'un hikâyelerini günümüze taşıdık.

Merhum şair Bahaettin Karakoç'un, Şevket Bulut hakkında isabetli bir tespiti vardır. Karakoç, kendisiyle yapılan son röportajda Şevket Bulut için "O hâlâ işlenmemiş bir topraktır" der. Umarım, bu kitabın vesile olmasıyla beraber Şevket Bulut'un eserleri yeniden gündeme gelir, okunur, tartışılır.

Bu kıymetli eserin ortaya çıkmasında emeği geçen çalışma arkadaşlarıma ve Şevket Bulut'un kıymetli evladı Mehmet Akif Bulut'a teşekkür eder, eserin edebiyat camiasına hayırlı olmasını dilerim.

Hayrettin GÜNGÖR

Büyükşehir Belediye Başkanı

ÖN SÖZ

Şevket Bulut, Türk edebiyatında, Ömer Seyfettin'den tevarüs eden memleket hikâyeciliğinin temsilcilerindendir. Hikâyelerinin temalarını genellikle halkın inançları, gelenek – görenekleri, acıları, umutları, zayıf ve güçlü tarafları oluşturur. Hikâye karakterleri yaşamın içinden seçilmiş, mahalli tiplerdir. Her karakter kendi ağız özellikleriyle kurguda yerini alır. Dolayısıyla Şevket Bulut'un üslubunu, bir yerde, seçtiği karakterler belirler. İlk hikâyesi olan *Odacı Mehmet Efendi* 1970 yılında *Hareket dergisinde*; ilk hikâye kitabı olan *Al Karısı* ise 1971 yılında *Hareket Yayınları* tarafından yayımlanır.

Şevket Bulut'un 1970'den itibaren çeşitli dergilerde hikâyelerinin yayımlandığı görülür. Bu dergiler; *Hareket dergisi*, *Hisar dergisi*, *Edik dergisi*, *Adımlar dergisi*, *Mavera dergisi*, *Doğuş – Edebiyat dergisi*, *Küçük dergi*, *Divan dergisi*, *Dünyada Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş dergisi* ve *Türk Edebiyatı dergisi*dir. Bulut, adı geçen dergilerde yayımlanan çok sayıda hikâyesine daha sonra kitaplarında da yer verir. Mesela, ilk olarak 1970 yılında *Adımlar dergisinde* yayımlanan *Al Karısı* hikâyesi, daha sonra yayımlanan ilk kitabının da adı olur. Yine yayımlanan ikinci hikâye kitabına adını veren *Sarı Arabalar* ilk olarak 1972 yılında *Hareket dergisinde*; dördüncü kitabına adını veren *Ke-fensiz Ölümler* hikâyesi ise ilk olarak 1978 yılında *Hisar dergisinde* yayımlanır. Bununla birlikte adı geçen dergilerde yayımlanan birçok hikâyenin ise daha sonra kitaplara alınmadığı görülür.

Biz bu çalışmada, Şevket Bulut'un yayımlanan hikâye kitaplarından seçtiğimiz 14 hikâyenin yanı sıra kitaplarına gir-meyip dergilerde kalan 20 hikâyesini ve daha önce hiçbir yerde

yayımlanmamış, daktiloda yazılıp çekmeceye kaldırılmış olan 9 hikâyesini bir araya getirdik. Dolayısıyla çalışmayı Kitaplardan Seçilen Hikâyeler, Dergilerde Kalan Hikâyeler ve Daktiloda Kalan Hikâyeler olmak üzere üç bölüme ayırmayı uygun gördük. Bu çalışmadaki amacımızın Türk edebiyatında müstesna bir yere sahip olan Şevket Bulut'un hikâyelerini Türk okuruyla buluşturmak olduğunu ifade etmek isterim. Nitekim yıllardır kitapları piyasada bulunmamakta, herhangi bir yayınevi tarafından basımı yapılmamaktadır. Bu durumun Türk edebiyatı adına bir kayıp olduğu söz götürmez bir gerçektir.

Bu çalışmayla birlikte Şevket Bulut'un kitaplarının yeniden yayımlanıp Türk okuruyla buluşmasını temenni eder; çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan Kütüphaneler ve Konaklar Şube Müdürü Mesut Serdar Bey'e; yazılarıyla çalışmaya katkı sunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Muhammed Hüküm'e ve Prof. Dr. Mustafa Karabulut'a teşekkür ederim.

Gökhan Serdar Özaktaş

ŞEVKET BULUT'UN HİKÂyecİLİĞİ

Mustafa KARABULUT

Türk öykücülüğünün önemli isimlerinden olan Şevket Bulut, eserlerini millî ve manevi bir çizgide kaleme alır. Yazarın sekiz hikâye kitabı bulunmaktadır. İlk hikâyesi *Odacı Mehmet Efendi*, 1970 yılında Hareket dergisinde yayımlanır. Şevket Bulut'un ilk hikâye kitabı *Al Karısı*, 1971 yılında *Hareket Yayınları*'ndan çıkar. Bulut'un diğer hikâye kitapları *Sarı Arabalar* (1974), *Dilek Çınarı* (1975), *Kefensiz Ölüler* (1984), *Baharı Göremeyen Çocuklar* (1996), *Sınırdaki Tarla* (1996), *Yıkık Minare* (1996), *Derin Kuyu* (2007) isimlerini taşır. *Oynaş* ile *Kuyruğu Kesilen At* (Obalar ve Atlar ismiyle) isimli hikâyeleri kısa metrajlı drama olarak filme alınır. *Eğitmen Bal Hasan* isimli hikâyesi tiyatroya uyarlanır. 1981 yılında Kayseri Sanatçılar Derneği tarafından "Yılın hikâyecisi" seçilen Şevket Bulut, Cumhuriyet döneminin 100 önemli hikâyecisi arasında gösterilir.

Anadolu'nun zengin kültürünü sade bir dille ve akıcı bir üslûpla anlatan Bulut, öykülerinde gelenek-görenek, batıl inanç, menkıbe, efsane, dini değerler, keramet, zenginlik, fakirlik, sevinç, hüznün, kader, bilgelik vb. konuları işler. *Baharı Göremeyen Çocuklar*'da tematik bakımdan 1978 Kahramanmaraş Olayları'ndan yararlanır. Yazar, Türk hikâyeciliğinde Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay ve Reşat Nuri Güntekin hikâyesinin bir devamıdır. Bulut da bu yazarlar gibi gerçekçi ve gözlemci bakış açısıyla öykülerini kurgular.

Şevket Bulut, sanatçının halkla iç içe olmasını ve öz benliğinden kopmamasını ister. Ona göre Batı'yı taklit eden yazarlar millilikten uzaklaşır. Kalıcı eser verebilmek "millî benliği dö-

nüfle” gerçekleşebilir. Yazar, mahallilikten milliliğe, millilikten ise evrenselliğe gidileceği görüşündedir. Hikâyelerinde genel olarak Kahramanmaraş, Kilis, Gaziantep, Adana, Hatay, Malatya gibi bölgeleri işleyen Bulut, izlek olarak milli ve evrensel konulara da yer verir. O, Anadolu insanını milliyetçi, gerçekçi ve ruhçu anlayışla anlatır. Bununla beraber kendisi, Gaziantep-Kilis doğumlu olmasına rağmen yaşamında ve eserlerinde Kahramanmaraş kültürüne ayrı bir önem verir.

Bulut, Anadolu’nun kültür değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli rol oynar. Bu bakımdan onun öykülerinin yeni nesillere tanıtılması gerekir. Yazar, bir sanatçının nutuk çekmeye, okuyucuyu hor görmeye hakkının olmadığını ifade eder. Ona göre sanatçı kürsü adamı değildir, bu bakımdan eser verirken politikanın içine girmemesi gerekir. İdeolojisi görülebilen eser ucuz sanat eseridir. İdeoloji için sanat feda edilemez. Sanat toplumun yararına hizmet etmelidir. Toplumun problemlerini çözmek sanatçının görevidir. O, çalışmayı, alın terini ve helal kazancı savunur.

Şevket Bulut, hikâyenin romana geçiş için bir basamak olmadığını söyler. Çünkü hikâye başlı başına bir türdür. Hikâye de yoğunluk ve ustalık ister. Ona göre Çehov, Maupassant, Ömer Seyfettin, Sait Faik gibi sanatçılar gerçek anlamda hikâyecilerdir. Yazar, Türk edebiyatında hikâyenin milli bir tür olduğunu; modern hikâyeye geçmeden önce Dede Korkut Hikâyeleri, Mesnevi, Kelile ve Dimne, Gülistan ve Bostan gibi eserlerin okunup anlaşılması gerektiğini belirtir. Yazar, hikâye yazmak için birikim olması gerektiğini, belli bir birikim olmadan, günlük olaylardan hikâye çıkarmanın zor iş olduğunu dile getirir.

Dil, üslûp ve ideoloji kaygısından uzak biçimde Anadolu’nun gerçeklerini dile getiren Bulut, “millî hikâyecilik” anlayışında ve “olay hikâyesi” tarzında yazdığı hikâyelerle Ömer Seyfettin mektebinde yer alır. Şevket Bulut, sadece Türk edebiyatı değil, aynı zamanda Türk kültürü için de büyük öneme sahiptir. Bu bakımdan onun öykülerinin yeni nesillere tanıtılması, millî, manevi ve kültürel değerlerin korunmasına ve aktarılmasına katkı sağlayacaktır.

YERLİLİĞİN SINIRLARINDAKİ ADAM: ŞEVKET BULUT,

Muhammed HÜKÜM

Sanatkârları eserleri üzerinden tanımak onların sanatkâr ruhlarına temas etmek için tercih edilen bir yol olsa da onları gerçek dünyadaki konumları ile kavramak daha gerçekçidir. Yerlilik kavramı kişiyi; yeri, mekânı, muhiti içinde kavramakla gerçekçi bir noktaya oturabilir. Bu yönüyle yaşadığınız şehirde sürdürdüğünüz edebî iz, yerli ve gerçekçidir.

Ben Şevket Bulut'u şahsen tanıyamadım. Merhum 1996'da vefat etmiş, bense 2009'da Kilis'te çalışmaya başlamıştım. İlk yılımda Şevket Bulut'un adını, Mustafa Kayapınar, Hasan Şener gibi arkadaşlarımdan duymuştum. Hatta *Kefensiz Ölümler* kitabının isminin beni çok etkilediğini, zihnimde çok çeşitli çağrışımlar yarattığını hatırlarım. Fakat gerçek anlamda Şevket Bulut ile tanışmam onun çocukluk arkadaşı ve can dostu Hasan Şahmaranoğlu ile münasebetim vesilesi ile oldu. Hasan Şahmaranoğlu, Abdurrahim Karakoç'un *Hasan'a Mektuplar* şiirinin kahramanı olan Hasan. Dizelerdeki ironiyi yedeğimde tutarak bu bilgiyi merhum Bahaeddin Karakoç'a da belki de ölümünden önce onunla yapılan son röportajda teyit ettirdim. Evet, o Hasan, o şiirin tüm okurlarıdır ama ilk çıkış noktası Hasan Şahmaranoğlu'na, şiirlerindeki sivri dili törpülemek üzere verilmiş bir nasihatir. Hasan Şahmaranoğlu bana, Şevket Bulut'un mezarını, çocuklukta kaldığı evi -Derin Kuyu hikâyesindeki o avlulu evi-

1 Bu yazı, Mahalle Mektebi dergisinin 57. sayısında yayımlanmıştır.

gazete sattıkları mahalleri, Şevket Bulut'tan aldığı mektupları gerçekten geçmişin özlemiyle sarıp sarmalanmış bir dünya içinde gösterdi. Mektupları olduğu gibi tüm hatıralarını özenle saklamıştı. Kimse bilmez ama ben Şevket Bulut'un ilk âşık olduğu kızı bilirim. Hasan Amca gözleri yaşara yaşara anlatmıştır.

Velhasıl, hikâyelerini henüz okumadan Şevket Bulut'un hikâyesini avlulu evlerle, dar sokaklarla, zeytin ağaçlarıyla, sarı sıcaakta, çiğ güneşte görmüştüm. Sonradır Cin'in Sırtındaki Bıçak'taki yetimliğin ona ait olduğunu anlamam. Sonradır babanın toprağımızla bağ kuran esas olduğunu anlamam. *Kürt Dağı'nı*, gördükten, *Leçe₂*'yi geçtikten, mayında ayağını kaybetmiş bir gençle konuştuktan sonra okudum hikâyeleri. Hikâyeleri okurken rastladığım deyimleri ve yerel sözcükleri, Kilis'in yerlilerinden duydum da öğrendim.

Belki tüm bunlardan Şevket Bulut'un hikâyeleri benim için “yerli” oldu. Neredeyse anlattıklarının hepsini yaşamadıysam bile çevremde duymuş görmüştüm. Bunlar bizim hikâyelerimizdi. Bizim çocukluğumuz, bizim çaresizliğimizdi. Hele *Al Karısı'nı* belki de onlarca kez dedemden dinlemişimdir. Vefat etmiş dedemin anlattığı bir hikâyeyi Şevket Bulut'tan okuduktan sonra onun sadece bir yazar olmadığı hissi kalbime dolmuştu. Lütfi Bergen'in “Evlerimizi Kaybediyoruz” kitabında onun ismini görmek, bana onu yazmanın bu toprağa bir borç ödemek anlamına geldiğini kesin olarak kavratmıştı.

Yer ve insan bize yerlilik kavramını anlamlandırabilmek için yoğunlaşmamız gereken iki kavram, iki başlangıç noktası gibi geliyor. Bu sebeple somut bir yaşanmışlığın da bu başlangıçta tesadüf olarak algılanmayacak şekilde bir katkısı oldu.

Bir yer olarak Kilis öncelikle bir sınır şehri. Sınır; savaşlar, göçler, siyasi süreçlerden daha çok aynı gökyüzünün altında ya-

2 TDK Sözlüğünde “taşlı tarla” olarak geçer. Fakat Kilis yöresinde bir tarafları Suriye sınırlarına dayanan, öte yanı Kilis - Hatay yoluna uzanan, volkanik kara taşlarla kaplı ve yaz sonuna kadar bataklık halinde kalan verimsiz araziye verilen isimdir.

şayan ve yaratılış olarak büyük ölçüde aynı olan insanlar arasına gerilmiş sonradan olma bir mefhum. Bulutlar sınır tanımaz, nehirlir de... Hava sınırın bu tarafında da aynıdır, öte tarafında

da, sınırın bu tarafında da zeytin ağaçları vardır, öte tarafında da... İnsanların umutları, hırsları da sınırın ötesinde ve berisinde aynıdır. “Peki, öyleyse nedir insanı mekânda yerli yapan?” sorusu, bu sebeple sınırdaki çok daha anlamlı bir cevap vaat ediyor. Dahası Türk hikâyesinin yerliliği fiziksel sınırlardan öte soyut birikimlerin sınırları üzerinden okunduğunda daha münbit bir alan vaat ediyor.

1936’da Kili’te dünyaya gelen Şevket Bulut, babası öldükten sonra annesinin tekrar evlenmesi sebebiyle çocukluğunu minarecilik ve yontuculuk yapan dedesinin yanında geçirir. Annesinden kopuşu ve üvey baba figürü *Cin’in Sirtındaki Bıçak*’ta çok canlı bir şekilde işlenir. Hikâye aslında babasını yitiren bir çocuğun yerini ve suyun ruhu ile çatışmasını anlatır.

Dedesinin avlulu Halep taşından yapılmış evinde geçirdiği yılların izi de *Derin Kuyu* hikâyesinde gizlidir. Çocuksuz bir anne ve annesiz bir çocuğun birbirine sadakati gerçekten yerli bir biçimde gözler önüne serilir. Adana Yapı Enstitüsü’nde Anadolu insanının bin bir rengiyle iç içe bir dönem, Erzurum ve Maraş... Maraş’ta köyleri karış karış dolaştıran bir meslek... Şehirlerin büyümesi ve yozlaşması karşısında köylerin ahlaken direnişi... Yoksulluk ve onur, cehalet ve bilgelik hemen hepsi Şevket Bulut’un hayat hikâyesi ile birlikte yazdıklarına da sinmiş. Buradaki önemli mesele Bulut’un köyü, yoksulluğu veya cehaleti Marksist yazarların algıladığı klişenin dışında algılaması. Mesela “sahte şeyh” gerçeği *Şeyhin Minderleri* hikâyesinde vardır. Ama şeyh üzerinden insanların inançlarına saldırı yoktur. Ya da *Yasin Tulumu*’nda kışın ölme ihtimalini düşünerek yazın hocanın okuduğu Yasin’i tuluma dolduran köylüye “Ne saçma!” tepkisi vermezsiniz; “Ne kadar sahici bir bağlılık.” dersiniz. Köylünün cahilliğine kızıp onu aşağılamazsınız, cehaletin ardındaki bilgeliği ve saflığı ararsınız. Kızsanız da köylüden

yanasınızdır. Bilmişliğin yozlaştırıcılığı, sizi her seferinde vicdanının sesini dinleyen hikâye kişilerini dinlemeye neredeyse mecbur eder. Çünkü okuduğunuzu yazan kişi, cehaletin değer eksikliği olduğuna inanmayan Şevket Bulut'tur.

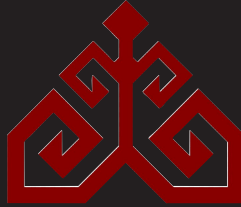
Şevket Bulut'un hikâyelerindeki, Türk-Kürt, Alevî-Sünnî, şehirli-köylü eşleştirmelerinin hepsinin arka planında antropolojinin sosyolojiye dönüştüğü noktanın ötesinde vicdan, insaf ve merhamet kavramlarına gönderme yapıyor. *Ad Koyma* modernleşme başlangıcındaki Türkiye'nin sosyolojisini, *Kuyruğu Kesilen At*'sa yerli ve göçebe kültürünün köklerini, şeref ve haysiyet kavramlarıyla sınıyor. Onun zihnindeki tüm hikâyeler doğanın saf ve soylu sesini taşıyor.

Bu hikâyeler, yazarının çok tanınan bir hikâyeci olmasına mani oluyor fakat onu "yazınsal" hilelerden uzak, gerçek bir hikâye söyleyicisi kılıyor. Bugün Türk edebiyatının ihtiyacı olan bu sesin tekrar okurlarla buluşması gerekiyor.

Hasan Şahmaranoğlu ve Şevket Bulut

KİTAPLARDAN SEÇİLEN
HİKÂYESLER

AL KARISI

Fatma, üç günlük loğusaydı. Kucağındaki çaput kundakta uyuyan çocuğu yatağının ucuna koyarak, halsizce seslendi:

“Gitme aney, yalnız korkarım!”

Kaynanası, içinde yufka ekmek, iki baş kuru soğan bulunan çıkını beline sardı; eline ayran sitilini alarak:

“Ne var korkacak kız, evde heç mi yalnız kalmadın?”

“Al Karısı gelir aney!”

“Al Karısı canını alsın...” dedi. Kapıya doğru yürüdü. Sonra durup düşündü. Elindeki sitili yere bıraktı. Ceviz sandığına doğru yürüdü, içinden bir kırık ayna çıkarıp çocuğun kundağının arasına soktu. Su kapılarının ağzını örttü. Ateş küreğine ocaktan biraz ateş çekti. Kuşağının arasından üzerlik çıkarıp üstüne attı. Dumanını önce çocuğa, sonra geline doğru eliyle yelledi. Gelin, kaynanasının hareketlerini gözleriyle takip ediyordu:

“Izcık su vir aney!” dedi. İhtiyar kadın, bütün hiddetiyle:

“Yedi gün su yasak! Bilmiyon mu? Başucunda pekmez var, ondan iç.” dedi. Çomruk süpürgeyi ateşe sokup uçlarını yaktı. Duvarda asılı oğlunun postalını kapının önüne dayayıp süpürgeyi üstüne koydu. Kapıyı çekip gitti. Al basmaması için her türlü tedbiri almıştı.

Fatma, tek odalı evin içinde mutluymuştu. Bir “Elham” üç “Kulhuvallahı” okudu. Mışıl mışıl uyuyan çocuğunun yüzüne kor gibi yanan dudaklarını dayadı. Onu uzun uzun kokladı.

Daha sonra doğruldu. Süt biriken memelerini ovaladı. Çocuğun göz pınarlarına saçarak tlbendiyle biriken çapakları temizledi.

Bu ocuk, onun için Kilis, Antep toprağından daha kıymetliydi. Sultan Süleyman'ın hazinelerini bağışlasalar, yine de vermezdi. Yedi yıl, başını vurmadiğı taş kalmamıştı. Çeşitli hocalara, ziyaretghlara, doktorlara gitmişlerdi. Fakat bir türlü çocukları olmuyordu. Evlilikleri üzerinden yedi yıl geçince, kaynanası sohranmaya başlamıştı:

“Sana demedim mi oğlum, marazlı Elif'in kızının çocuğu olmaz diye? Deliosman köyünde başka kız mı kalmamıştı? Bavguk'tan, Martavan'dan, Beşenli'den istediğini alırdım sana. Hisar köyünün kızları aşiretin bütün kızlarını satın alırdı. Kr olası oğlan döndü, fırlandı, marazlı güdük Fatey'in dşne konu...”

Anası sohrandıka, Hasan, ocağın başına oturur, meşe kzleriyle yaktığı sigaraları üst üste içer, arpacı kumrusu gibi düşünürdü. Bütün mutlulukları, bir oğlan çocuğuna bağlıydı. Malları, mülklere olmasaydı da bir çocukları olsaydı, ne olurdu sanki? Kocası Hasan “Ocağın son ingisiydi.” Anasının evinin “Krocağ” kalmasına razı olmuyordu. Fakat Hasan sabırlıydı. Komşularının kızıydı; onu kaçırarak almıştı. Yanında hatırı dağlar kadardı.

Kırıkhan'da, İslâhiye'de, Kilis'te uğramadıkları doktor kalmamıştı. Fakat nfile, çocukları olmuyordu. Pınarın gözü kuru muştu. Çevrenin bütün namlı hocalarına uğramışlardı. Muska üstüne muska yazdırmışlar, ama hiçbir fayda vermemişti. Mayın tarlasını kaçak geçip Suriye'deki bütün yaşlı hocalarda da dertlerine derman aramışlardı. Fakat derman bulunmuyordu. Urfya Halil İbrahim Hazretlerine, Kilis'e şorahbil Hazretlerine, Maraş'ta Malik Ejder Türbesine, Salman Baba'ya gidip dua ettiler. Dipsiz ambar, boş kiler; bütün ıkınlar hava aldı. Beş yıl Güneydoğu kazan, onlar kepçe oldular; fir dönmeleri hiçbir fayda vermedi. Ravanda Kalesinde, karanlık gecede, kara kıllı sütlü keçinin derisi altında sabaha kadar, kara toprak üstünde, koyun koyuna debelenmeleri, sevişmeleri bir işe yaramadı. Allah'ın ka-

padığı kapıya, Peygamber mühür vuruyordu...

Hasan, gayri ümidini kesmişti. Anasının sözünü dinlemek-ten başka çaresi kalmamıştı. Ama Fatma'yı razı edemiyordu. Ne zaman evlenmekten söz açılrsa, Fatma'nın gözleri dolar, boynu bükülürdü. Hasan, eli böğründe:

“Meyvasız ağaçta yedi yıl kuş barınmaz, Fatey.” diye sitem ederdi. Oysa Fatma için kuma demek; Kilis toprağının sırtında mayınlara basa basa Suriye'ye taşınması demekti. Beraber büyüdüğü, harman yerlerinde evcilik oynadığı kocasını “El kızına” nasıl teslim ederdi? Eğer Hasan evlenirse “Kostik” içip bu vefasız dünyadan göçecekti. Bir şişe kostiği sandığında yıllarca saklamıştı...

Kaynanası çevre köylerde dünürlüğe başlamıştı. “Yedi yılda alınmayan murat, yedi ayda alınmaz.” diyordu. Bulamaçlı köyünde tam oğluna göre bir kız bulmuştu. Fatey küçüldükçe küçüldü, sarardıkça sarardı. Gövdesi sam yeli vurmuş bir gül yaprağına döndü...

Bir gün, düğün dernek hazırlıkları ilerlediği sırada, Kilis'ten bir “Çerçi” geldi. Fatma'ya, Maraş'ta namlı bir doktorun türediğini haber verdi. Fatma'nın gözleri ışıladı. Akşamı beklemeden, doğru tarlaya koştu: Kocasına yalvardı, yakardı, onu Maraş'a gitmeğe razı etti.

Güçük doktor, Hızır gibi imdatlarına yetişti. Kucak dolusu para harcadılar. Fakat doktor ümit olduğunu söylüyordu. Maraş'a gidip gele gele, iğneler, haplar Fatma'nın boş çeyiz sandığını ağzına kadar doldurdu. Fatma, doğmamış çocuğunun bezlerini, iç çamaşırlarını, kundağını okşadı, kokladı, içindeki ümit ışığını körükleyip büyüttü. Elbistan İçmeleri'nde kırk beş gün zehir gibi suyu şifa niyetine içtiler. Tanrı yüzlerine güldü, Fatma gebe kaldı...

Fatma, başından geçenleri düşündükçe heyecanlanıyordu. “Kurban olduğum yüce Allah, yedi yıl kısır kalan ineğe süt verirsin, meyvasız ağacın bahtını ağ edersin.” diye mırıldandı. Ümitle keder, acıyla sevinç harmanı gönlünde büyüdükçe büyüdü. Bu

karışık duygulardan sonra, gözkapakları yavaş yavaş ağırlaştı; tatlı bir uykuya el salladı. Bir eli minnacık oğlunun üstündeydi.

Fatma, gürültüyle uyandı. Gözü ilk önce kapıya ilişti, kapı aralıktı. Çok kötü düşler görmüştü. Alnındaki terleri koluyla sildi. Dikkatle dinledi; odanın içinde bir “şapırtı” duydu. İçi ürperdi. “Al Karısı olursa ne yaparım?” diye düşündü. Halsizce yatağından kalktı. Şapırtı bakır kaplarının yanından geliyordu. Yüklüğün altından, odun tahrasını kaptı. Bir kara kedinin gözleri odanın karanlığını yırtıyordu. Fatma, bu bir çift gözü görünce büyüledi; dizlerinin bağı çözüldü. Kedi, kaynanasının boş vita kutusuna bastığı tereyağını yalıyordu. Oysa bu yağ, onlar için çok kıymetliydi. Loğusa kadınlara sıcak yağlı şeker şerbeti verilmesi şart olduğu halde, kaynanası ona vermemişti. Bir haftada biriktirilen bu yağı, Kilis’teki nüfus memuru için saklamıştı. Huso, bu yağı şehre götürecekti. Deliosmanlı Huso’ya eli boş gitmek ağır geliyordu. “Hediyeli” gidilirse nüfus kâğıdı kolay alınırdı... Çocuğuna nüfus kâğıdı alınma pahasına, bütün aile yağsız kalmayı mutluluk saymışlardı...

Fatma korkuyla:

“Pişt, kıran giresice kara püsük!” diye bağırdı. Fakat kara püsük, bir başka kara püsüktü. Aldırmadı. Yağı iştahla yalıyordu. Fatma’nın korkusu büyüdü, büyüdü, odaya sığmaz oldu. Bu püsük olamazdı. “Al Karısı” çocuğunu kaçırmaya gelmişti. Duyduğuna göre, Al Karısı madene, demire yaklaşıyordu. Elinde tahra olduğu için kendisi emniyetteydi. “Ya çocuğumu kaçırsa?” diye düşündü. Çocuğunun yanına bir bıçak koydu. Kendi, beline de bir bakır kaşık soktu. Tahrayı attığı zaman üzerinde maden bulunsun istiyordu. Bütün gücünü toplayarak kediye yaklaştı; elindeki keskin tahrayı ileri doğru fırlattı. Tahra yağ kutusuna çarptı, kedi bir ok gibi kap-kacak rafının üstüne fırladı. Bu çıldırtıcı gürültüler, Fatma’nın aklını başından aldı. Tahrayı yeniden kapıp fırlattı. Kedi odanın içinde mekik dokuyordu. Fatma’nın kollarında derman kalmamıştı. Bu ne Allah’ın belası kediydi! Herhâlde cin olmalıydı. Cin olmasa şimdiye kadar

çekip giderdi. Tahrayı durmadan fırlatıyordu. Odanın içi, siyah kedilerle doldu. Nereye baksa siyah kediler görüyordu. Kediler bakışlarına tırmanarak üstüne üstüne geliyorlardı. Bakır kaplar, yataklar, duvarda asılı postallar, su küpü, süpürge, odanın alt başındaki inek, evin içinde ne varsa hepsi birer kara kedi olmuştu... Gözleri fal taşı gibi büyüdü; çığlık üstüne çığlık attı. Bir köşeye yığılıp kaldı; bayılmıştı...

Tekrar ayıktığı zaman, cümle kediler yattıkları yatağın çevresinde sıralanmışlar, yedi yılda zor bulduğu çocuğunun etini yiyorlardı. Kedilerin ağızları kan içerisindeydi. En irileri, çocuğunun ciğerini iştahla koparıyor, diğer kedilere hiddetle homurdanıyordu. Daha sonra, çocuğun çevresinde el ele tutup oynamaya başladılar. Hayatında oynayan kedilere ilk defa rastlıyordu. Yerdeki keskin tahrayı kapıldığı gibi kedilerin kümesine fırlattı; önce çocuğun haykırması işitildi. Daha sonra kundağı, kirlenmiş yatak örtüsü beyaz renkten al kırmızı renge boyandı. Kediler kahkahalar atarak toplandı, toplandı, bir bir tane olup kapının aralığından süzülüler. Siyah kedi, kadının mutluluğunu beraber götürüyordu. Koşarak yatağa eğildi, çocuğunu kucağına bastırды, sıcak kanlar göğsünden yere doğru damlıyordu... Elleri kan içinde, yalınayak, başı açık dışarıya koştu. Durmadan bağırıyordu:

“Komşular, komşular... Çocuğumu al bastııı!!!

(*Al Karısı*, 1971)

CİNİN SIRTINDAKİ BİÇAK

Güneş, Gâvur Dağlarını aştığı zaman, eşeğin sırtındaki çocuk Halil, İslâhiye şosesini geçmiş, Tahtaköprü istasyonuna yaklaşmıştı. Ağaçsız, kel kafaları andıran tepelerin başı, bakır renginden kurşuni renge dönüyordu. Uzaktan Karasu'nun, gelmekte olan geceye söylediği ninni, geveze kurbağaların ücretsiz müzik şölenleri duyuluyordu. Çocuk ve eşeği, her adım başında biraz daha karanlığa gömülüyor, gecenin çıkmaz sokaklarında, korkunun üstüne doğru gidiyorlardı. Çocuk, elindeki yaş söğüt çubuğuyla eşeğin başına peş peşe darbeler indiriyordu. Fakat eşek, her vuruşta büzülüyor, adımlarını çocuğun inadına ağırlaştırıyordu. Yol üstünde rastladığı eşek fişkılarını üst dudağıyla burnu arasına sıkıştırıyor, kesik kesik nefes alıp bütün gücüyle anırıyordu. Her anırıpta tekme savurup yellenmesi, çocuğu çileden çıkarıyordu. Çubukla başına vuruldukça eşek inatlaşıyor, kendi ekseninde bir dolap beygiri gibi dönüp duruyordu. Eşeğin yularını çekmekten çocuğun avuçlarının içi kabarmıştı. Eşek, yol boyunca hiçbir fişkırıyı atlamadan koklayıp duruyordu. Sanki yoldaki fişkılardan hatırlarından geçemiyordu...

Çocuk, sabah ezanıyla birlikte yola çıkmıştı. Dört ayak değirmenine arpayla karışık iki kile buğday götürmüştü. Aksine, su değirmeni çok kalabalıktı. Saatlerce sıra bekledi. Haşarı eşeği, değirmen önünde bağlı diğer dişi eşeklere hiç rahat vermiyordu. Kaç kez sağlam yularını kırmıştı. Yaşlı değirmenci, çocuğa

kızıp duruyordu: “Sütten kestikleri çocuklarını değirmene gönderiyorlar! Bi dahaki gelişinde baban, hovarda eşeğinize bir de kancık eş katsın...” diye, çocukla alay ediyordu. Çocuğun sırası gelip unu öğütüldüğü zaman, gölgeler uzamış, köylüler ikinci namazına durmuşlardı. Değirmenci parasını ve undan payını aldı. Un çuvalını yüklerken çocuğa yardım etti. Sabahtan beri aç olduğunu bildiği için ona yarım kömbe verdi. Çocuk, sevinçle yarım kömbeyi koltuğuna sıkıştırıp değirmencinin elini öptü. Değirmenci, seyrek, kazma gibi iri dişlerini göstererek güldü. Göğsündeki kıllar üstüne birikmiş unları silkerek: “Bir daha zır-deli eşekle değirmene gelirsen ayaklarını kırarım. Senin eşek, bu huysuzluğu babandan mı öğrenmiş?” diye çocuğa takıldı...

Değirmencinin ak göğsünün hayaliyle eşeğe vurmasını unuttu. Birden hayal dünyasından sıyrılınca eşeğin Karasu'nun ortasında durduğunu gördü. Eşek, hem su içiyor hem de suyun ortasına işiyordu. “Eşekler de hep suya işerler.” diye güldü. Eşek suyun ortasına yatmak istiyordu. Yularını sertçe çekti: “Çüşş!” diye bağırды. Başına yaş çubukla birkaç darbe indirdi. Eşek, başını suya doğru eğip yürüdü. Kabuğu kavlamış çubuk, ufuktan yükselen ay ışığı altında bir kılıç gibi parlıyordu. Ayın doğduğu iyi oldu; karanlıktan korkuyordum” diye düşündü. Suyun üzerine düşen koyu gölgelerine baka baka, eşeği sürdü. Uzaktan çakal ulumaları, köpek havlamaları, içine anlamsız korkular taşıyordu. Hava serin olmasına rağmen, soğuk soğuk terliyordu. Oysa, Karasu'yu çok iyi bilirdi. Kaç kez balık avına gelmiş, suyun üzerine doğru uzanan yabani asmalardan siyah kuş üzümleri toplamıştı. Söğüt dallarındaki bülbül yuvalarının sayısını, içindeki yumurta ve cücük miktarlarını bilirdi. Fakat nedense bu geceye yabancıydı. Sayısız tümsekler ardından yükselen garip sesleri bir türlü tanıyamıyordu. Gece ağzını açmış, durmadan ona doğru korku üflüyordu...

Suyu geçip birkaç metre ilerleyince eşeğin yakınında bir siyah köpek peydahlandı. Eşeğin ardından kuyruğunu sallayarak koşuyordu. Ay ışığında kırmızı dilini, beyaz dişlerini çocuğa

gösteriyordu. Parlak gözleri, bir çift çam çirasını andırıyordu. Tüyleri koyu siyah ve parlaktı. Boynunda beyaz bir benek vardı. Çocuk dikkatlice bakınca kuyruğunun ucunda da bir beyaz şerit olduğunu gördü. Köpeğin gölgesi durmadan büyüyordu. Eşek de köpektan korktuğu için her önüne çıkışta yerinde çakılıp kalıyordu. Köpek koşarken bir küre gibi yuvarlanıyor, her yuvarlanışta çocuğun korkusu da büyüyor, büyüyor içine sığmaz oluyordu. Kalbinin çarpıntısını duyar gibiydi. Bu siyah varlık, köpek olamazdı. Anasının ona anlattığı “Cin” olmalıydı. Eşek durdurdu. Köpek de durdu. Eşek, köpeğe kulaklarını dikmiş, ters ters bakıyordu. Çocuk köpeğin yüzünde bir alay okur gibiydi. “Bu köpek tekin değil!” diye düşündü. Sanki ağzını açıp ona bir şeyler söylemek istiyordu.

Koltuğundaki kömbeden büyücek bir parçayı koparıp ona fırlattı. Köpek, çevik bir davranışla kömbeyi havada kaptı; yolun kenarına götürüp iştahla yemeğe başladı. Ağzının şapırtısı kurbağa seslerini bastırıyordu. Köpek kömbeyi yiyinceye kadar, çocuk da eşeğini hızla sürdü. Eşek, önü yokuş olduğu halde, tırısı kalkmış, hızla koşuyordu. Çocuk: “Eşek de benim gibi bu cinden korkuyor” diye düşündü. Siyah köpek, az sonra havlaya havlaya onlara yetişti. Çocuk elindeki çubukla köpeğe vurmaya çalıştı; fakat başaramadı. Köpek fazla yaklaşmıyordu. “Hoşt! Hoşt!” diye bağırdıkça hoplayıp zıplıyordu. Onunla alay ettiği belliydi. Kömbenin tamamını geriye doğru fırlattı. Oysa birazını yemiş, gerisini de annesine ve kardeşlerine götürmeğe karar vermişti. “Taze kömbe, bu pis cine kısmet oldu” diye hayıflandı. Köpek kömbeye doğru koşarken eşek de bütün gücüyle dik yokuşa doğru tırmanıyordu...

Kan ter içinde yokuşu çıkıp düzlüğe vardıklarında, bir daha köpeği görmediler. Eşek de rahatlamış gibiydi. Çocuk: “İyi ki sustalı bıçağımı yanıma almışım” diye düşündü. Arsız eşek, tehlikenin geçtiğini anlayınca yine ay gölgesinde bulunduğu fişkıları koklayıp burnunu havaya kaldırmaya başladı. Çocuk: “Bu da senin enfiyen, kokla bakalım namussuz!” diye keyifli keyifli gü-

lüyordu. İçindeki korku ağırlığı nispeten hafiflemişti. Korkudan mı, yoksa sevinçten mi olduğunu kestiremediği bir ıslık tutturdu. Eşek, kulaklarını dikmiş, hem yürüyor hem de dinliyordu. “Eşekler de müzikten hoşlanır mı acaba?” diye düşündü. Sonra aklına, öğretmenin sözünü geldi: “Eşek hoşaftan anlamaz...”

Kilis’i özlemişti. Öğretmeni, okul arkadaşları, birer birer gözünün önüne geldi. “Eşek hoşaftan anlamaz ama belki müzikten anlar!” diye gülümsedi. Fakat içindeki korkuyu hâlâ bir tarafa itememişti. Koyu çalı gölgelerine, kocaman kayaların kuyularına, çam ağaçlarının tepelerine bakamıyordu. Bütün tabiat canlı gibiydi; titreyip duruyordu. Çok susadığı halde, yokuşun başında ulu çınarın altındaki pınardan su içememişti. Çınarın kalın dalları arasında sayısız cinler, ona sırtıyorlardı...

Dalgın dalgın ilerlerken çalılar arasından iki tavşan sıçrayarak eşeğin önünden geçip bayıra tırmandılar. Havada top gibi sekerek gidiyorlardı. Eşek önce kasıldı, sonra bütün gücüyle ileriye atıldı. Çocuk, yularına bir türlü sahip olamıyordu. Eşek, frensiz araba gibi istediği yöne koşuyordu. Bu koşu çok uzun sürmedi. Tökezleyip çocukla birlikte yere yuvarlandılar. Çocuğun sol ayağı un çuvalının altında kalmıştı. Eşek, bir iki debele nişten sonra ayağa kalktı. Kürtünü bir yana düşmüştü. Karnının altına girdiğinden yürümesine engel oluyordu. Çocuk, ayağını çuvalın altından zorlukla kurtardı. Ayağı parmak ucundan dizine kadar zonklayıp acıyordu. Issız gecede, kara kara düşünmeye başladı: Kendisini değirmene zorla gönderen üvey babasına dakikalarca küfürler savurdu. Anası, “Bu çocuk daha küçük, değirmene gidemez! Sen kahvede kumar oynayacağına, gitsen olmaz mı?” dedikçe, “Eşek kadar oldu; evlendirsene yok demez. Şehirde mektep okuması kolay, biraz çalışsın da adam olsun” diye, anasını haşlamıştı. Kahrından ölecekti. Bu dağ başında ne yapabiliyordu? Eşek de kara kara düşünüyordu. Kulaklarını yana indirmiş, uyuklar gibi bir hali vardı. Yularını sol eline doladı, sağ elini şalvarının cebine sokup sustalı bıçağını kavradı. Üzerine oturduğu un çuvalı yumuşadıkça yumuşadı. Göz kapaklarındaki ağırlık,

gecenin bütün uykusunu bakışlarına yığıyordu. Serin gecede, asırlık bir uykuya daldı...

Omzunda bir ağırlık duyup irkildi. Karşısında uzun boylu, geniş omuzlu, kocaman kafalı bir adam, çam yarması gövdesiyle dikiliyordu. Ağzı, burnu beyaz bir tülbentle sarılıydı. Ay ışığında gölgesi, çalılıkları aşırıp tepeye doğru tırmanıyordu. Hayatında bu kadar uzun boylu adam görmemişti. Adam, “Ne oturuyorsun oğlum?” diye sordu. Sesi derin bir kuyu dibinden gelir gibiydi. Boğuk ve kalındı. Çocuk, zangır zangır titriyordu. Zamanı bir türlü tahmin edemedi. “Herhâlde çok uyumuş olmalıyım” diye düşündü. Adam, tekrar sordu: “Gece yarısı bu dağ başında ne işin var? Kurda, kuşa yem mi olmak istiyorsun?” diye bağırıldı. Sesinde gizli bir öfke vardı. Çocuk titreyerek “Eşek yükü devirdi.” diyebilirdi. Adamın bir eli hala omzundaydı.

Kocaman elleri vardı. Uzun uzun kıllarına bakıp “Bu cin olmalı” diye düşündü. Cinlerin, her canlının kılığına girebileceklerini anası anlatmıştı. İnsan kılığına girdikleri zaman burunsuz, top ayaklı, uzun boylu olacaklarını söylemişti. Adamın yüzü sarılı olduğuna göre, ondan burunsuz olduğunu gizlemek istiyordu. “Bu cindir” diye kesin kararını verdi. Sağ elindeki sustalıyı biraz daha sıktı. Elindeki bıçağı bir türlü hissedemiyordu. Adam, “Kalk da sana yardım edeyim!” diye seslendi. Çocuk korkuyla bir tarafa çekildi. Titremesi artmıştı. Adam, önce eşeğin semerini düzeltti, “Palanı gevşemiş” dedi. Sesi hiç de insan sesi benzemiyordu. Uzun kolları, evlerinin toprak damlı merteklerini andırıyordu. “Beli kaç kulaç gelir acaba?” diye düşündü...

Adam, çuvalı kuş tüyü tutarcasına kaldırıp eşeğin üstüne attı. Başındaki kasket kulaklarına inmişti. “Bizim yayla çadırlarını andırıyor” diye içinden geçirdi. Adamın yüzünü görebilmek için başını havaya kaldırması gerekiyordu. “Kilis’teki minareler gibi uzun” dedi. Adam, “Hadi seni eşeğe bindireyim; ben olmasam sabaha kadar ayazlayacaktın...” dedi. Çocuk öfkeli ve korku taşan bir sesle “Binmem” diye bağırıldı. Adam, çocuğun korktuğunu anlamıştı. Dişlerinin çatırtısını bile duyuyordu. “Seni de-

ğirmene gönderenlerin gözleri kör olsun!” diye bağırdı. Çocuk içinden “Senin gözlerin kör olsun” dedi. Adam, “Mademki sen binmiyorsun, öyleyse ben bineyim” diyerek bir ayağını eşeğin üstüne attı. Kolay bir hareketle eşeğin üstünde kuruldu. “Çok yorgunum; karnım da aç.” diyerek eşeği sürdü. “Hadi arkamdan gel!” diye bağırdı. Ayakları yerde sürünüyordu. “Gün doğmadan Kiliş’te olmalıyım.” dedi. Eşeğin karnı, yere degecek kadar kavislenmişti. Can derdine düştüğü için anırmayı, fıski koklamayı unutmıştu. Çocuk içinden “Dinsizin hakkından imansız gelir” diye geçirdi. Eşeğe çok kızılıyordu. Bütün bu işler, başına onun yüzünden gelmişti. Adam, birçok sorular sordu. Çocuk hep kestirme cevaplar veriyordu. Eşeğe binerken adamın belinde kocaman bir tabanca görmüştü. “Demek, cinlerin de tabancaları olurmuş!” diye düşündü.

Cebindeki sustalı bıçağının emniyetini kapatmıştı. Bıçak, şalvarının cep astarını delip derisine dokunuyordu. Adam, “Senin adın ne delikanlı?” diye sordu. Çocuk yutkunarak “Halil” diyebilirdi. “Baban yok mu senin? Nasıl oldu da seni değirmene yalnız gönderdiler?” Çocuk yine kestirmeden cevap verdi: “Üvey babam var, o iş yapmasını sevmez. Ben tatil dolayısıyla köye geldim; su değirmenini merak ediyordum...” dedi. Adam, geriye dönüp “Demek sen mektebe de gidiyorsun ha?” diye sordu. Çocuk, dizlerine taş bağlamışlar gibi, adım atamıyordu. Oysa eşek, çok hızlı gidiyordu. Yetişmekte güçlük çekiyordu. Adamın gölgesi koca yolu kapatmıştı. Çocuk bu gölgenin dışına bir türlü çıkamıyordu. Adamın hizasına gelip bütün gücüyle bağırdı: “Sen cinsin!..” Adam, dönüp çocuğa hayretle baktı: “Ben cin miyim?” diye kaba kaba güldü. “Korkma” dedi. “Dünyada cin diye bir şey yoktur. Büyüdüğün zaman, bunun bir safсата olduğunu daha iyi anlarsın!”

Çocuk, adama bir türlü inanmıyordu: “Sen cinsin, boşuna beni kandırma.” diye diretti: “Karasu’nun kenarında köpek kılığına girdin; yokuşun başında koca ağaç oldun; düzlükte tavşan olup eşeğimi ürküttün!” Adam, kahkahayla gülüyordu. Sesi

sık ve koca gövdeli ağaçların arasında yankı yapıyordu. Bu ses, çocuğun korkusunu biraz daha büyütüyordu. Adam, “Ben de senin gibi insanım. Hiç cin olsam sana yardım eder miydim?” diye sordu. Çocuk, “Senin gibi insan olmaz!” diye bağırdı. “Boyun gökleri yırtıyor; ayakların yerde sürünüyor!” dedi. Adam, eşekten indi. Çocuk geriye doğru kaçtı. Adam, “Korkma!” dedi. “Söyledim ya, ben senin gibi insanım. Sen, daha önce korkmuşsun. Gündüz olsaydı, bu kötü düşünceler aklına gelmezdi...” diye gülmüştü. Çocuk hiddetle “Peki, niçin yüzün kapalı?” diye sordu. O, yine kahkahayla gülerek “Ben kaçakçuyum. Yüzümü kapatmaya, gece yolculuk yapmaya mecburum. Bütün servetim, şu torbanın içinde...” dedi. Tekrar eşeğe bindi. “Hadi gidelim, kaybedecek zamanım yok.” diyerek eşeği sürdü. “Sen esrar nedir bilir misin?” diye sordu. Çocuk, “Bilmem” diye boyun büktü. Adam, heyecanlı bir sesle “Bu torbanın içi esrar dolu, bütün servetim bu torbada” dedi. Fakat çocuk, onun anlattıklarına inanmıyordu. Bütün anlattıklarını, bir tuzak sanıyordu. “Cinler de yalan söylerler” diye düşündü.

Köyün sönük ışıkları görünmüştü. Derin bir nefes aldı. Adam, “Sana neden yardım ettiğimi biliyor musun?” diye sordu. Çocuk öfkeli bir sesle “Sen cinsin. Beni tuzığa düşürmek için sahte dostluk numaraları yapıyorsun.” dedi. Adam, yine güldü: “Bu cin hikâyesi, senin aklına kötü saplanmış. Ben cin falan değilim; karnım aç, köye yaklaşınca seni yol kenarında bekleyeceğim. Bana ekmek getirir misin?” diye sordu. Çocuk, hiç cevap vermedi. Durmadan cebindeki bıçakla oynuyordu. Önlerinde mezarlık vardı. “Mezarlık cinlerin yuvasıdır” diye düşündü. Orayı da geçerse, kurtulacaktı...

Eşek, her adım başında biraz daha hızlanıyordu. Köye yaklaşınca o da yavuzlaşmıştı. Mezarlığa kadar konuşmadan yürüdüler. Çocuğun bakışlarındaki korku, yavaş yavaş yoğunlaşıyordu. Mezar taşları canlı gibi eğilip kalkıyorlardı. Asırlık ağaçlar, korkunç sesler çıkarıyorlar, köpekler acı acı uluyorlardı. Adam, mezarlığın bitiminde eşekten indi. “Ben seni burada bekleye-

ceğim. Sakın beni gördüğünü kimseye söyleme. Sadece ekmek getir, kâfi. Bir baş kuru soğan da olursa, memnun olurum...” dedi. Çocuk, hâlâ titriyordu. Adam, alaylı bir sesle “Eğer dediğimi yapmazsan, gelir seni yatakta boğarım ha!” diye şakalaştı: “Bilirsin cinler, kapalı kapılardan bile girerler...” Çocuk, bu ihtar karşısında, çok korktu. Dediği çıkıyordu. Bu adam değil, bir cindi. Adam yolun kenarına oturdu. Torbasını dizlerine koyup koynundan sigara tabakasını çıkardı. Tabaka, ay ışığında parlıyordu. Rüzgâra sırtını dönüp sigarasını sarmağa başladı. Sırtı çocuğa dönüktü. Çocuk, sağ elini cebinden çıkardı. Sustalı bıçak, bir yılan dili gibi havada kıvrılıyordu. Adama doğru, yavaş yavaş yaklaştı.

Adam, sigarasını sarmış, rüzgârdan sönen çakmağına ceketini siper yapmak için iyice eğilmişti. Koca gövdesi iki büklüm olmuştu. Tam o anda, çocuk, sivri bıçağını iki avucunun arasında sıkıp kollarını havaya kaldırdı ve bütün gücüyle indirdi. Keskin bıçak, adamın belinin ortasında çakılı kaldı. Önce, “Ahh!” diye çığlık duyuldu. Adam, yan üstü düştü. Elini tabancasına attı. Çocuk birkaç adım geriye çekildi. Yerde kıvranan adama dikkatlice bakıyordu. Sırtındaki bıçağın gölgesi, yerde bir yılan gibi uzuyordu. Adam, tabancasını çocuğa doğru çevirdi. Çocuk hâlâ titriyordu. “Neden yaptın bunu?” diye kesik kesik haykırdı. Çocuk ağlayarak “Sen cinsin! Sen cinsin!” diye bağırırdı. Adam, kolunu daha fazla havada tutamadı. Kolu dermansızca düştü. “Git buradan! Hadi git! Seni öldürebilirim...” diye inledi. Çocuk, bütün hızıyla köye doğru koştu. Her adım başında dönüp arkasına bakıyordu. Mezar taşları, siyah köpek, koca ağaçlar, yolda gördüğü tavşanlar, gökteki ay ve yıldızlar, üstüne üstüne geliyorlardı.

“Bıçak sırtında saplı kaldı; artık bana kötülüğü dokunmaz!” diye güldü. Alnında biriken terleri koluyla silerek “Cini öldürdüm... Cini öldürdüm!...” diye bağırırdı...

(*Al Karısı*, 1971)

SARI ARABALAR

Söze başgeçesinden başlayam da, dinle Vali Bey'im: Senin sarı arabalar, bizim köyün annacına gelip sıralananda, içimizde sevinç dağları kabardı. Baktıkkine, üç saatin içinde, yerden göbelek gibi bitercesine beyaz çadırlar fışkırdı. Şoforlar, makinistler köyün en güzel yerine şantiyeyi kurdular... Dozerler, greyderler, yükleyiciler, kamyonlar yan yana sıralandılar. Davulcu Kör Abuş'u köyün içine saldım. Kasnağı aşınmış davulu boynuna taktı. Tokmağı davulun böğrüne böğrüne endirdi: "Dan! Dan! Dan! Güm! Güm! Güm!.. Eyy köylü kardaşlarım, duyduk duymadık demeyin! Muhtarınız Tekbıçak Şaban'ın büyük emri: Zaman kaybetmeden Yumru Çınar'ın altına toplanılacak! Çok möhüm haberler var... Yol yapım işi görüşülecek! Her evden bir kişi gelececek!" Çağrımı duyan, Yumru Çınar'ın altında toplandı. Herkeste bir merak! Herkeste bir sevinç!.. Meydan, mahşer meydanı gibi vagıl vagıl kaynıyor... Yedi kez seçime katılmış tecrübeli mebuslar gibi kırık bir masanın üstüne çıktım. Ellerimi ceplerime soktum. Öksürüp boğazımı temizledim. Kâğıttan herkes okur, Vali Bey'im. Ben, muhtar olarıktan kafadan okuyorum: "Muhterem kardaşlarım, sizlere çok büyük müjdem var: Gözleriniz aydın ola! Bildirdan yarım kalan yolumuz, bu mevsim programa alınmıştır. Parti büyüklerimizin gayretleri, sayın valimizin himmetleri olmasaydı, daha çoook beklerdik! Artık, kışın çamurdan; yazın tozdan topraktan şikâyetlenmek yok! Şurasını da belirtem ki, yolun yeniden programa alınışında, Sayın

İl Daimi Komisyonu üyesi Mürsel Bey'in geceli gündüzlü çabaları gözden kaçmamıştır. Onun eyiliğinin altından kalkmak gerekir... Tanrı, büyüklere uzun ömürler versin... Devletimiz dünya durdukça dursun..."

"Bildığınız gibi, bütün arabaların mazotları, işçilerin yiyecekleri bize yüklenmiştir. Seksen evli köyümüz için bu yük, deve kulağı gibi şeydir. Köyümüzün yolu, anayola altı kilometre olmakla mazot parası her kilometre başına iki bin liradır... Bizim yığıntımız on bin lirayı doldurduğuna göre, geriye iki bin lira açığımız kalmaktadır... Açığımızı kapatmak boynumuzun borcudur... Ayrıca, işçi kısmıdır; çok çalıştıklarından etli sütü yemeleri gerekir. Buraya gönderilen usta ve işçiler, İl'imizin en seçme kişileridir. Şeflerini, ustabaşılarını boşlamamak gerekir. İl'e geldiğimde görülen lüzum üzre, altı teneke pendir, üç teneke has yağ sözü verilmiştir. Bizce söz namustur... Yolumuzun menfezleri, köprüleri, altyapı ve yan hendekleri umduğumuzdan sağlam yapılacaktır... Bazı ceremelere göğüs gerilecektir. İnanılır kaynaklardan öğrendiğimize göre, Ekip Şefi içkiyi çok sevmektedir. Her akşam demlenmek diler. Demlenmede en önemli şey, mezenin hasını bulmaktır... "Mezenin hası nedir?" deyip soruldukta; akla alabalık, kuzu ciğeri, celfin eti, kaymak, yoğurt gibi yiyecekler gelir... Köyümüzün ortasından akan ırmak, alabalık yönünden çok verimkârdır... İşçileri doyurma işi, sıraya konulacaktır... Ben muhtarınız olaraktan, yarından tezi yok, her eve salma salacağım. Altı kilometre yolun bir ayda bitirileceği sanılmaktadır. Bir ay boyunca yirmi kişilik ekibin beslenmesi boynumuzun borcudur... Kul Tanrı'ya nasıl bakarsa, Tanrı da kula öyle bakar. Devlet memuranını idare etmek, çok ince hesaba dayanır... Gönül hatır kırmak yok! Dik başlılık yok! Sözü dışını konuşmak gerek! Bir ay boyunca, her türlü ceremeye katılacak! Benim söyleyeceklerim bu kadar! Akşam, Köy Heyeti bizde toplanacak."

Ertesi günü; sarı arabalar bir şamata, bir gürültüyle işe başladılar. Günlerden pazartesiydi. Hakçası, o gün çok eyi çalıştı-

lar. Öğle yemeklerine iki kara davar kestik. Altı ayrı ocakta saç kavurması pişirdik... Davarlar erkek olduğundan etleri kuzu eti gibi gevrekti. Gelgelelim, Ekip Şefi'nin basuru azdığından davar eti dokunurmuş... Ona, iki celfin kestik. Biraz alabalık kızarttık... O gün, koca kayaları devirdiler. Deviremediklerini dinamitle uçurdular... Bir gürültü, bir şamata... sanırsın Kunuri Savaşı oluyor, Vali Bey'im!

Salı günü, bakım günümüştü! Haftalık bakım yapmak gerekmiş! “Dün gelen arabalara, bugün bu ne bakımı?” diyecek oldum. Ekip Şefi: “Muhtar, çizmeden yukarı çıkmak yasak!” dedi. O gün, akşamacak kimi yan gelip yattı. Kimi de ırmak boyunca dinamitle balık avladı... Deli Ali'nin topları gibi, dinamit sesleri gümbürdeyip durdu. İki sepet dolusu balık avladılar. “Dinamitle balık avı yasak! İzin verin; oltayla, serpmeye istediğiniz kadar biz avlıyık!” diyecek oldum... “Avcı avını kendisi avlar!” dediler... Boyun büküp pel pel baktım...

Çarşamba oldu, “Dozer parça kırdı.” dediler. Ancak yirmi gün sonra, bir kamyonu yükleyip İl'e gönderdiler. Parçanın kırıldığı gün, doldurucunun şoforu hasta olduğundan ırmaktan kamyonlara malzeme yüklenemedi. Kamyon şoforleri, boş durmamak için ilçeye gitmeğe karar verdiler. Yanlarına beni de aldılar. Bayiye gidip mazot için hesap açtırmak gerekmiş... Yol da el kaldıran bütün köylüleri kamyonu bindirdiler. Buna çok sevindim. “Eyilik iki başlı. Karınlarını doyuruyok! Varsın, bu kadarcık cerememize katlansınlar!” diye düşündüm. Kamyon dan inen köylülerden para istediler. Gene de sağ olsunlar; piyasa kamyonları ham yolumuzda yolcu başına altı lira alırken; onlar üçer liraya fit oldular... Şeflerine durumu gizlice anlattım: “Köylü kısmı bir bardak çaya kanar. Senin şoforlar, bizim köylülerden para almasalar iyi olur!” Şef: “Ördek parası toplamak, resmî araba şoforunun yan ödemesidir. Para aldıklarını herkes bilir!” dedi. “Böyüklerimizin emri gözümüz başımız üstüne!” diyerekten boynumuzu büktük...

Perşembe günü, Yol İşleri Şefi geldi. Ağırlamak gerektiğin-

den özel sofraya donattık, ilçeye sarı arabalardan birini saldı. Bir kasa dolusu içki ısmarladık. İkindiyecek yediler, içtiler, türkü söylediler... Akşama doğru, içkiyi kaldırmayanların çoğu cıvıttı. Yumru Çınar'ın gövdesini hedef alıp kurşunla delik deşik ettiler... Bağırıyorlar, çağırıyorlar, dere kenarını kumukla doldurdular...

Akşam, Yol İşleri Şefi hepimizle ayrı ayrı el sıkıştı. Kendisine bir kuzu armağan etmek istedik. Bağırıyor, çağırıyor, bizi haşladı. "Benim rüşvet aldığımı size kim söyledi?" dedi. "Bizde, paranın dışında alınıp verilen rüşvet sayılmaz, Şefim!" dedim. Beni bir tarafa çekti; kulağıma fısıldadı: "Muhtar, kabahat de gizli ibadet de... İşçilerin gözü önünde hediye alınır mı? İl'e geldiğinde, beraberinde getirirsin!" Sarı jipine atladı, tozu dumana katarak karanlığın içinde kayboldu...

Cuma günü oldu; gönderdiğiniz on beş imece geri döndü. "Cuma günü Müslümanların bayramı olmakla, işçiler çalışmazmış!" dediler. Buna çok sevindik: "Herifler koyu Müslüman'mış! Varsın, bu mübarek günde de çalışmasınlar. Bizim yanımızda, cumanın hatırı her şeyden büyüktür!" deyi yüreğimize soğuk su serptik. Köyümüzün yaşlı imamı: "Akşam içki içen adam, sabahleyin namaz mı kılarmış?" diyecek oldu. "Hoca, hele ince eleyip sık dokuma! Camiye heç gelmeseler ne yapacaksınız?" dedim... Hoca selâyi, ezanı okudu. İlk sünneti kıldık. Cuma hutbesine başladı. Baktık, bizim işçilerden gelen giden yok! "Cuma günü Müslümanların bayramıdır; çalışmak doğru değildir," diyenlerin heç birisi namaza gelmedi... Anladık ki, heriflerin amacı, cumayı öne sürüp işten kaçmakmış...

Cumartesi saat on ikiyecek ırmak kıyısında dinamitle balık avladılar. Deli Ali'nin topları gene gümbürdedi durdu... Birer çatal söğüt dalına, yakaladıkları alabalıkları sıraladılar. Öğlen olur olmaz, karınlarını doyurup bir arabanın içine doluştular... "Arkadaşlar hayrola? Böyle apar topar yolculuk nereye?" deyi soracak oldum: "Yarın pazar; bizim tatil günümüz... Üstümüz başımız kirlendi; çoluk çocuğu özledik. Evlerimize gidiyoruz! Pazartesi geri dönerik!" dediler... "Yahu arkadaşlar, üstünüzü

başınızı burada temizleyen bulunur. Gelin etmeyin, eylemeyin! Yüz elli kilometre ham yol bir gün için çekilmez! Dönüşte gene toz toprak içinde kalırsınız!” der demez; kompresörcü kulağıma eğildi: “İşin Türk açığı etsedik muhtar, etsedik! Sen, bu hacetimizi de görebilin mi?” dedi. Heriflere avrat da bulamazdım ya, Vali Bey'im?.. Durumu Kaymakam Bey'e anlattım; gidiş gelişleri onaylamış. İşin, gizlisi saklısı yokmuş!.. Babamızın, anamızın gözleri kör olsun: Bizi kentte niye kazanmamışlar? Gider, YSE Müdürlüğünde bir köşe başı kapardık. Ekip Şefi olmasak bile, bir şoför olurduk. Heriflerin forsu, sende bile yok, Vali Bey'im...

Yapılan işe baktım: İki karış bir süngüç! “Ulan, bu gidişle bu yol, altı ayda bitmez!” deyi hayıflandım. Meğer muhtarlık çok zormuş, Vali Bey'im... Gece uykularım haram oldu. İşçiler çalışmaz, köylüler homurdanır... Hani, Timurleng'in filllerinden söz ederler: Vakti zamanında, Konya yöresinde her köye bir iki fil üleştirirmiş... Bu filleri köylüler beslermiş... Timurleng'in fillerine bin kez kurban olayım... Vallahi bu sarı arabalar, fillere rahmet okuttular... Heç olmazsa, Timurleng fillerle birlikte bakımcısını göndermezmiş... Senin sarı arabaların bakımcıları, fillerden daha aç gözlü, Vali Bey'im!

Pazartesi günü öğlene doğru, tozu dumana kata kata geldiler. Breh, breh, breh!.. Bir poz, bir kibir!.. “Nerde kaldınız arkadaşlar?” diyecek oldum. Ekip Şefi'nin yüzü gölgelendi: “Yoksa yevmiyemizi mi kestir muhtar? Emri sen mi vereceksin, yoksa ben mi?.. Sabahleyin mesai başlayınca yola çıktık. Altı saattir yol tepiyok. Kolay mı? Böyle iri iri konuşacağına, bir çaydanlık çay demliyeydin...” dedi. Bize, boyun büküp ibrik ibrik çay demlemek düştü Vali Bey'im...

“İlk hafta iş düzensizdi. Bu hafta, geçen haftanın acısını çıkarırlar,” deyi kendimizi avuttuk. Baktık, aynı hamam aynı tas... Salı günü gene bakım. Cuma gene paydos. Cumartesi gene balık avı. Öğlen yemeğinden sonra yolculuk... Pazartesi ikindine doğru geri dönmek... Şöyle bir düşündüm: Haftada iki gün zar zor çalışıyorlar. Altı kilometrelik yol, bu çalışmayla ancak altı ayda

bitecek... Oysa, bize ayrılan süre sadece bir ay...

Kaymakam Bey'e gidip durumu olduğu gibi anlattım. Sağ olsun, eringeç değildir. Jipine binip birlikte geri köye döndük... Kaymakam Bey, önce alttan aldı: Devletten, milletten, millî servetten söz açtı. "Milyonlar bağlanan bu araçların, böyle yan gelip yatması, yürekler acısıdır... On beş günde yaptığınız yolu, ben, on beş işçiye Alman kazmasıyla yaptırırım... Sizden çok rica ediyorum; kendinizi işe vererek çalışın!" dedi. Ekip Şefi, bin dereden su getirdi. Dozerin bozulduğunu, parçasının bulunmadığını, bölgeden istendiğini söyledi... Mazota su katıldığından, arabaların teklediğinden, tam verimle çalışamadıklarından söz açtı... Kaymakam Bey biraz daha yüklenince, "Eeee, ben seni tanımıyorum. Benim amirim, müdürüm var! Emri onlardan alırım..." deyip çemkirdi. Kaymakamın topu tüfengi yok ki, herifleri silâh zoruyun çalıştırsın... Sağa başvurdu, sola başvurdu... Bir sonuç alamadı: "Görüyorsun ya muhtar, bu heriflere, benim de sözüm geçmiyor! Bu işin tek çıkar yolu: Köy yollarını da Karayolları'na yaptırmaktır..." dedi. Ağlasam ağlanmaz; gülssem gülünmez... Oturup kara kara düşündüm...

Sözün kısası bir ay oldu, yolun onda biri bitmedi. Aybaşında Ekip Şefi'yle hesaba oturduk: Bizim mazot parasının sekiz bin lirası harcanmış! "Yahu beyim, sekiz bin liralık mazot sarf etmedik! Yapılan iş meydana! Ben, sekiz bin liraya köyün tüm yolunu yaptırdım..." diyecek oldum: Şef ağzından tükürük saçarak, bağırıp çağırdı: "Bana bak arkadaş, bize güvenin yoksa, kendine bir muhâsip bul! Arabalar su yakmıyor! Tekereklerin her dönüşü bir litre mazota bağlı..." Öyle ya, İl'e gidip gelmek, her gün ilçedeki sinemaya koşmak, çevre köylerden ördek taşımak... Suyla olmaz... "Bu gidişle, size dağ bile dayanmaz, şefim!" dedim. "Sen benimle alay ediyorsun. Kafamı kızdırırsan, ekibi çekip başka köye giderim!" dedi. Sözün dışısını demeğe karar verdik ya, elini bırakıp ayağına sarıldım: "Gitme beyim, gitme! Her ne dersen, gözümüz başımız üstüne! Biz, uçkuru baştan gevşek bağladık. Bundan sonra, aman yaman dememiz boşuna..."

Köylüye de yüzüm kalmadı. Salmanın ikinci turu tamamlandı... Bütün erkekler, bir elle kolla imece güzelinin önünden geçtiler... Köylü kısmı, emeğinin boşa gittiğini anlayınca, işe candan sarılmaz! Başlarında heç kimse olmayınca, uyuz itler gibi kaya kovuklarında yan gelip yattılar...

Parçası kırılan büyük dozerin yerine küçük dozeri gönderdiler. Onun da büyük kayalara, dik bayırlara gücü yetmedi. Bir düzensizlik, bir başboşluk uzadıkça uzadı... Ekibi çekmemeleri için Ekip Şefi'ne, Yol Şefi'ne bin bir dil döktük... İlçeyle İl arasında mekik dokuduk... Yedikleri içtikleri helâl olsun. Rüşvet desem dilim tutulur. Ne verdiysek, göynümüzden verdik... Peygamberimiz: "Veren el, alan elden üstündür." buyurmamış mı Vali Bey'im?..

Temmuz - ağustos ayları böylece geçti. Baktım, olacak gibi değil... Ekiplerle mekiplerle bu işlerin biteceği yok! Herifler, çalışmaktan çok, çalışır görünüyorlar. Bütün yaptıkları göz boyamak! Sağ olasıca YSE Müdürü de bir kerecik olsun, zahmet edip yolu görmeğe gelmedi... Hoş, gelse de bir şeyi değiştiremezdi ya! Çalışmak istemeyen; müdürü de atlatır, valiyi de...

Köylüleri başıma topladım: "Arkadaşlar" dedim, "Bu kervan böyle yürümez! Bu adamların bir iş göreceği yok. Şapka kaşa düştü, iş başa düştü: Alaman kazmasına sarılmazsak, daha çok beklerik..." Eylül ayı boyunca her gün otuz imeceyle durmadan çalıştık. Yolun çoğunu bilek zoruyunan tamamladık. Önümüze üç beş büyük kaya dikeldi. Ekip Şefi'nden dinamit istedik: "Sizler kullanamazsınız; ehliyetiniz yok! Zamanı gelince biz gereğini yaparık!" dedi. Baktık, olacak gibi değil. Köyün topal bekçisini ateşçiden dinamit almaya gönderdik. Çünkü biraz daha beklesek, dinamit kalmayacak: Hepsini balık avında harcayacaklar... Onlar için yol yapılmış, yapılmamış vızzo! Karınları doysun, kafaları çeksinler, kente gitsinler, aybaşlarında maaşlarını alsınlar... İsterse dünya yıkılsın!.. Elin yarası, ele duvar kovuğu, Vali Bey'im... Bizim bekçi, ateşçinin eline biraz para kıstırıp bir sandık dinamit, iki yüz metre fitil, yeteri kadar da kapsül al-

mış. Onlar dere kıyısında gümbür gümbür dinamit patlatırken bizler de uzun murçlarla açtığımız kayaların deliklerine lokum doldurup hallaç pamuğu gibi göklere savurduk...

Önceleri işimiz çok eiydi. Senin de haberin var: Eylül sonlarında bir kaza oldu. Fitilde boşluk varmış. Üç köylü kayaları patlatmak için uğraşırken kanlar içerisinde kaldılar. Biri öldü, ikisi yaralandı. Ben, o gün ilçeye gitmiştim. Bekçi, ateşçiyi ele vermemek için dinamiti kendisinin çaldığını söyledi. Sekiz on kişiyi ölüme sebebiyetten, izinsiz patlayıcı madde kullanmaktan, hırsızlık yapmaktan içeriye aldılar. Mahkemeleri ha bitti, ha bitecek! Köylüler, mahkemede beni bu işin dışında tuttular: “Sen git, derdimizi büyüklerimize anlat!” dediler. Kaymakam Bey’e telefon etmişsin: “O sahtekâr deyyusun elinden muhtarlık möhrünü al!” demişsin. Benim möhürde gözüm yok, Vali Bey’im. Boynum da kıldan ince! Ahacık işin aslını astarını anlattım: Senin sarı arabalar, hepimizin de yüzünü kara ettiler... Hele bir köyümüze kadar buyur, Vali Bey’im. Olanları kendi gözünle gör... Ölümüzden, kanımızdan vazgeçtik. Heç olmazsa içerdeki adamlarımızı bıraksınlar... Yarım kalan yolumuzu tamamlasınlar...

(Sarı Arabalar, 1974)

ŞEYHİN MİNDERLERİ

Yedi kişiydiler. En arkada Beton Ali yürüyordu. Beton Ali, kan tere batmıştı. Altı saattir yaya yürüyorlardı. Malatya çok gerilerde kalmıştı. Ali, için için söylüyorlardı: “Ulan Şılı, ulan boyu altında kalasınca düzrü! Bütün çektiklerimiz senin yüzünden. Nedir bu bizim başımıza gelenler?”

Beton Ali askerliğini bitireli altı ay olmuştu. Köye dönünce şaşırıp kalmıştı. Köy, bildiği köy değildi. Bütün konu komşu, hısım akraba Şeyh'e mürit olmuştu. Herkesin ağzında Şeyh'in övgüsü:

“Şıh gelmiş geçmiş şıhların en büyüğü...”

“Bir nazar etsin, Orçan deresini ters akıdır...”

“Gâvur Dağı'nı kaldırır, Ahır Dağı'nın üstüne kondurur!..”

“Canını sıkmışlar. Meleklerle emretmiş: Malatya'nın ışıkları üç gün yanmamış!..”

“Şıhım hava kurak gidiyo... Ekinlerimiz kurudu, demişler. Üç hafta geceli gündüzlü yağmur yağdırmış. Dağ daş sele getmiş!..”

Beton Ali bunları duydukça kulaklarına inanamıyordu. Üstelik Ali'yi de mürit olmaya zorluyorlardı:

“Zaman, ahir zaman, Ali... Güneşin ters doğacağı, katırın kuzlayacağı devir...”

“Bir başa bağlanmalı... Başsız insan; yularsız hayvan!...”

“Şıh eteği öpmeyen dudak, öte dünyada Kerbelâ toprağı

gimi Őerha Őerha yarılır...”

“Şih deyince bizim Şih... Çağımızın kutbu... Hint’te, Yemen’de adı Őanı söylenir...”

“Ben deyim on bin müridi var. Sen de yirmi bin...”

“Bizim Şih’in soyu, peygamber soyuna ulanır... Elinde kapı gimi Őeceresi var... Aslı mübarek topraktan gelme...”

“Durma, Ali... Kop, Ali... Şih’in kapısına yüz sr, Ali...”

“Şih’a mürit olan, kabir azabından azat olur. Cennete suvasız girer...”

Ali, önce bu söylentilere aldrmamıŐtı. “Hepiciğinizin de beyni bulanmıŐ!” demişti. Ali’ye kötü gözle bakmaya baŐlamıŐlardı. Köyde bir olay olsa; “Ali sebep oluyor!” diyorlardı. Bütün köy birlik olmuş; Ali’ye sırt evirmıŐlerdi. Srsn köyün sürüsüne katmyorlardı. Selamını almyorlardı. Bayramdan bayrama kapısını almyorlardı. “Ali yadırgı... Ali bizden değel!” diyorlardı.

Her gece bir eve toplanıyorlar; sabaha kadar demli çay içiyorlardı. Her müridin bir gecede içtiği çay, otuz bardağı aŐıyordu. Sonra, felç olmuş gibi, sızıp kalıyorlardı. Trelerine göre; zikir çekerken aptesli oturmak Şarttı. ayı çok içtiklerinden, sabaha kadar ibrik ellerinden düŐmüyordu. Torba torba Şeker, paket çay harcıyorlardı. Bakkal Kr Durdu, ifte mendille oynuyordu. “Allah, bu Şih’ı, beni sevdiği için köyün başına musallat etti.” diyordu. İki yılın içinde bangir olmuştu. MaraŐta  katlı bir ev yaptırmıştı. Köyden  parça yenice almıştı. En çok sattığı Şeker ve aydı...

Beton Ali bekrdı. Hınık Nuri’nin kızı Döne’ye tutkundu. Kızla beraber büyümüŐlerdi. Köylerinin okulunda birlikte okumuŐlardı. Askerden dönünce dul anasını dnrc salmıŐtı. Hınık Nuri, kem km etmişti. Söz geveleyip durmuştu. Oysa Döne szls sayılırdı. Askerden önce, söz ıtlatıldığında: “Ali’den eyisine mi vericim? Hele büyük geçidi atlatsın. Eskerden dnsn. Ksmetse baŐgöz ederik...” demişti.

Ali, değişikliğin sebebini biliyordu. Hınık Nuri, Ali'ye mürir olmasını teklif edince, Ali gülmüştü: "Ben aklımlı pendir ekmele yemedim. Bir lokma ekmeğimi aç gözlü Şih'a kaptıramam!" demişti. Hınık Nuri bunun üzerine: "Ben de baldırı çıpağa kız vermem! Bizim köyde, Şih'a bağlanmayana kız mız yok!" diye kestirip atmıştı...

Ali'nin gözleri Döne'den başkasını görmüyordu. Ne yapabilirdi? Bir duvarı yıkıktı: Yetim büyümüşü. El lokması yemişti... Günlerce uğraşmalardan sonra, kestirme yolu seçmişti. Hınık Nuri'ye haber göndermişti: "Ayıp olmasın, Nuri Emmi; Döne benim sözlüm. İş zora binerse kaçıırım. Varsın, telli duvaklı gelin olmasın... Hovdu Yaylası'nı aşar, Çukurova'ya giderim. Nasıl olsa iki baş bir huğ altına sığar... Bir ağa kapısına ırgat dururum. Dünyada aç mezarı yok. Bana acımıyorsan, barım görpecik kızına acı... Bizi, köyümüzden yuvamızdan etme! Bizi, sılamıza hasret bırakma!.."

Hınık Nuri, kızını eve kapatmıştı. Ali'yi, Eloğlu'nda dövdürmüştü. Faydası olmamıştı. Ali, "Döne" diyordu da, başkaca bir şey demiyordu. Sonunda, Hınık Nuri'ye aklı veren vermişti. Ali'nin önüne büyük bir kaya yuvarlanmıştı: "Kızımı vermeğe veririm. Fagat, bir şartım var: Boşboğazlığı bırakıp, bizim Şih'a mürit olacak... Dergâhına varacak, elini öpecek. Dua okutup sakal koyverecek... Ahacık gendine yol... Şih kapısına getmeden, benim kapıma gelmesin..."

Ali sağa kaçmıştı, olmamıştı. Sola kaçmıştı, olmamıştı. Bütün köy, üstüne çullanmıştı: "Şih'tan kim zarar görmüş? Bu dünya, sırı dökülmüş bir ayna. Gelen bakar; geden bakar... İnsan, daha ne olduğunu ağnayamadan göçüp gider... Şih'a yapış da, ahretini kazan... Hınık Nuri, senden yirmi bin lira yol parası istemedi ya! 'Benim gettiğim yoldan get!' dedi. Kötü mü? Böle kayınbabayı mumla arasan Maraş toprağında bulamazsın!"

Ali, sonunda yelkenleri suya indirmişti: "Pekey, sizin dediğiniz olsun komşular. Emme, benim de bir şartım var: Şih keraamet göstermeden müridi olmam... Her yıl sizi soyar, Döngele sı-

pasına çevirir... Bakalım, Şih'imiz hünerini bana da gösterebilir..." demişti. Köylüler: "Hayhay!" demişlerdi. "Sen bizim Şih'imizden keramet iste! Denizde kum, bizim Şih'te keramet... Daha köyüne giderkene senin niyetini öğrenir. Aman hakkında kötü düşünme! İçinden geçenleri bile ağnar..."

Altı kişiyi hakem seçip Ali'ye katmışlardı. Maraş'tan otobüse binip doğru Malatya'nın yolunu tutmuşlardı. Seçilenlerin arasında Hınık Nuri de vardı. Hınık, sevinçliydi. Güveysini Şeyh'e tanıtacaktı. Şeyhin hayır duasını alacaktı...

Köye girerlerken, güneş iyice batıya yönelmişti. Doğru, Şeyh'in evine yürüdüler. Şeyh, yaz aylarında köyünde otururdu. Uçsuz bucaksız toprağı, sayısız malı vardı. Gaziantep'ten, Maraş'tan, Adıyaman'dan kafa kafa müritleri sökün ederdi. Hiçbirisi eli boş gelmezdi. Şeyh kapısına eli boş varmak, Tanrı karşısına imansız varmaktan kötüydü. Ali'nin yoldaşları, yol boyunca Şeyh'in özelliklerini anlatmışlardı: Şeyh, herkesin getirdiği armağanları biliyordu. Dertlerini, dinlemeden anlıyordu. Köylerinde yaptıkları yanlış davranışları yüzlerine vuruyordu. Müritlerin bütün yaptıkları, Şeyh'e ayan oluyordu...

Şeyh, kapısına her gelenle görüşmüyordu. Odasına, bir kerede yedi kişiden fazla mürit almıyordu. Her köyde bir Kolbaşı vardı. Bu Kolbaşı, Şeyh'in gözdesiydi. Kolbaşı, Şeyh'e gidecek müritlere öğüt verirdi. Nasıl gideceklerini, hangi armağanları götüreceklerini anlatırdı. Şeyh, her armağanı almıyordu. Listede olmayan armağanları getirenlerin altına minder atılıyordu...

Ali eve yaklaşırken düşünceliydi. Şeyh'in gerçek şeyhlerden olduğuna bir türlü aklı yatmıyordu. Gerçek şeyh, kerametini gizlerdi. Müritlerden "Şih Hakkı" almazdı. Dünya kadar malı mülkü olmazdı. "Şu Şih'i nasıl tongaya düşürmeli?" diye çırpınıp duruyordu. Kayınbabası durmadan öğüt veriyordu:

"Aman ağırbaşlı ol, Ali! Ağzından ham söz çıkmasın. Seni de, beni de yeddi bayram yakar... Şih'la oyun olmaz! Bir delilik yapma! Ne söylerde boynunu bük. Az konuş, çok dinle. Her

söze atılma! Edepli erkânlı otur. Adam adamın terazisi. Kalbinden kötü şeyler geçirme! Her şey Şih'a ayan olur... 'Gendi göynünnen geldim' de. 'Senin sadık müridin olucum' de. Kızımı sana vermem, Şih'a bağlı. Şih, dudak büküp seni beğenmezse, Döne'nin dırnağına kurban ederim... 'Nâ' derse, akan sular durur... Kellemi kessen, 'he' demem!..'

Ali, acı acı güldü. "Ulan Şih, tüm köylüyü kafese sokmuşsun. Nasıl bir şihmısın? Öl desen, bütün köylü ölecek! Ver desen, sırtındaki yamalı sakoyu çıkarıp verecek!"

Şeyh'in kapısında iki nöbetçi vardı. Ali eve girerken köylülerini çevresine topladı. O anda aklına bir kurnazlık geldi. Hınık Nuri'ye usulca fısıldadı:

"Demek bu Şih, kimin ne armağan getirdiğini bilir, ha?"

"Bilir ya! Daha sabahleyin erceden kapısına kaç mürit geleceğini de bilir. Gökteki kuşun nereye gittiğinden haberdirdir. Bildir, bizim köyde 'cem' olmuştuk. Çay içiyorduk. Dışarı çıktım. Aptes almadan geri içeri girdim. Öylece oturdum. Bir ay soğna, 'Şih Hakkı' vermeğe gelince Şih'im, ayıbımı yüzüme vurdu: 'İçinizde, mecliste aptestsiz oturanlar var! Hu çekilirken böyle terbiyesizlik istemem!' dedi. Kalın kaşının altından bana dik dik baktı. Tiril tiril titredim. Neredeyse kalbim durucuydu..."

Ali çevresini dinleyerek:

"Pekey! Öyleyse beni sağır ve dilsiz olaraktan tanıtıcınız... Akıldan da biraz noksan deyiniciniz. Bakalım Şih, dubara yaptığımı bilici mi?" dedi.

Altı kişi korkudan titredi:

"Ali, Şih'la oyun olmaz! Soğna çarpılın... Bize de zararın dokunur..."

"Canım, siz dediciniz? Gelen zarar, bana gelsin..."

"İstifil ol! Biz bu işe karışmazık! Boşuna bizi şahat gösterme!.."

En yaşlıları Hınık Nuri'ydi. O, en önde yürüdü. Beton Ali, en arkaya kaldı. Selam verip kapının önünden durdular. Nöbet-

çilerden biri:

“Nereden geliyorsunuz ağalar?” diye sordu. Hınık heyecanla:

“Maraş’tan geliyok gardaş... Orçan yöresindenik...”

“Neler getirdiniz bakalım?”

“Eh, çam sakızı çoban armağanı... Şihumıza uygun değil emme, nedek... Elimizde bulunan bu...”

Yedi kişiyi evin girişine aldılar. Ellerindeki armağanları inceleyip birer birer karşı odaya taşıdılar. Beton Ali, Şeyh’i yanıltmak için Malatya’dan bir sepet armut almıştı. “Bakalım Şih, bu armutları Malatya’dan aldığımı bilecek mi?” diye düşünmüştü.

Armağan konan odanın karşısındaki oda, Şeyh’in konuk karşılama odasıydı. Kapıyı vurup teker teker konukları içeriye aldılar. En önde Hınık Nuri girdi. İçeri giren, önce Şeyh’e yaklaşıyor, eteğini öpüp geri geri çekiliyordu. Nöbetçilerden biri, Şeyh’in eteğini öpeni kolundan tutup uygun bulduğu mindere oturtuyordu. Ali, en sona kalmıştı. Sırası gelince içeriye heyecanla girdi. Şeyh’in eteğini öpmeden bir mindere gelişigüzel oturdu. Şeyh’in adamı, onu yerinden kaldırmak istedi. Kulağına eğilip “Önce Şih’in eteğini öp! Hemen böyle oturulmaz! Zaten sen, üç beş uluk armut getirdin. Mindere oturamazsın!” dedi. Ali, eliyle sağır ve dilsizmiş gibi işaretler yaptı. Adam, “Bu da, sağır ve dilsiz cinsinden... Kafadan da oynak! Şih’in eteğini öpse n’olur, öpmese n’olur?” diye içinden geçirdi. Ali’yi yerinden kaldırıp halının üstüne oturttu. Kapıyı çekip dışarı çıktı. Şeyh’in başı önüne eğikti. Ali’nin etek öpmediğinin farkına varmamıştı. Ali yerinden kaldırılışından kuşkulandı. Yavaşça sürünüp bir mindere oturdu...

Beton Ali çevresini incelemeğe başladı: Şeyh’in elinde doksan dokuzluk bir tespih, başı öne eğik, durmadan mırıldanıyordu. İçeriye girenlere bakmamıştı bile. Tam kapının karşısında, yüksek bir sedirin üstünde oturuyordu. Sedirin her yanı halılarla döşeliydi. Sağında solunda halı desenli aşiret yastıkları dayalıydı. Duvarda eski yazı levhalar, Şeyh’in gençlik fotoğrafı asılıydı. Ar-

kasındaki duvarda Kâbe desenli bir duvar halısı vardı. Odanın boyu on metreden fazlaydı. Tabanı tüylü halılarla döşeliydi. Halıların üstünde karşılıklı minderler ve kırlentler sıralıydı. Minderlerin arasından Şeyh'e doğru bir yol uzuyordu. Minderler ve kırlentler büyüklü küçüklü, çeşitli renk ve desenlerdeydi...

Ali bakışlarını Şeyh'in yüzüne çevirdi: Şeyh kalın boyunlu, kocaman kafalıydı. Başı sarıklıydı. Kırçıl sakalı döşüne kadar iniyordu. Gözleri iri iri, kaşları çok gür ve birbirine bitişikti. Çenesi sallandıkça yanakları titriyordu. Dudakları çok kalın, dışa doğru kıvrıktı. Yüzü al aldı. Üstünde bir avcı yeleği vardı. Altında; önü sedef düğmeli, çizgili ve geniş etekli, ipekten bir gecelik görünüyordu. Ayak bileklerine kadar inen bir beyaz don giyinmişti. Ayakları çorapsızdı. Bağdaş kurup oturmuştu. Dudakları hep kıpır kıpır ediyordu. Dirseklerini yüksek bir rahlenin üstüne dayamıştı. Rahlenin bir yanında boş bir çay bardağı duruyordu. Adam, çok uyuşuk ve dalgındı...

Uzun süre, sessizce oturdular. Ali'nin yüreği güp güp atıyordu. Korkuyor, heyecanlanıyordu. Bir yığın insan, bu adama candan bağlandığına göre, bir hüneri olmalıydı. "Allah vere de, oyunuma kızmaya..." diye düşündü. Eteğini bile öpmemişti. Elini öpmek, zaten her kula nasip olmuyordu. "Bari eteğini öpseydim" diye mırıldandı. Sonra için için güldü: "Bu herifte keramet ne gezer! Boyuna bak, arasa küleği gimi!.. Yiye yiye yağ tulumuna dönmüş..."

Şeyh duasını bitirince, keskin bakışlarını yedi adama çevirdi. Ali, Hınık Nuri, Çolak Musa aynı yönde; diğer dört kişi, karşı tarafta oturmuşlardı. Ali, bu dağınık oturtuluşa bir anlam veremedi. "Kim bilir, makam sırasına göre zahar!" diye düşündü. Oynadığı oyundan pişmanlık duymaya başladı. Şeyh:

"Merhabba eyy ihvanı dinn!" diye gürlek bir sesle konuştu. Yedi kişi hep birden:

"Merhaba Şih'imiz!.." diye mırıldandılar.

"Maraş'tan mı geldiniz?"

"Sayende Şih'imiz... Orçan yöresindenik..."

“Hımmm! İçime damdıydı. Bğün hep sağ gözüm seyirdiydi...”

“Sağ ol Şih’ımız!..”

“Sizler ‘hak’ getirmiŐtiniz. Bu ikinci geliŐiniz niye? Beni çok mu zlediniz?”

“Heye Şih’ımız!..”

“Sen yağ mı getirdin oğlum?”

Hınık Nuri yutkundu. “Ble Őıha can kurban!” diye içinden geçirdi:

“Sayende Şih’ımız. Az emme, kusura bakma! Aceleyle geldi.”

“Eyi, eyi! Bizim kapımızda, azla çoğun farkı yoktur...”

Ali korkuyla irkildi. Gerçekten Hınık Nuri yağ getirmişti. Duvarda bir delik aradı; yoktu. Adamları da yanına yaklaŐmadıđına göre Şeyh, kimin ne getirdiğini nasıl biliyordu? “Bu Şih, gerçekten büyük bir Şih...” diye düşündü. arpılmamak için bildiği duaları için için okudu.

Şeyh, olak Musa’ya tatlı bir bakış fırlattı:

“olak oğlum, niye zahmet ettin? Adam, horantasının harçlığını getirir mi? O para sana ağır gelir. Yarısını geri vereyim...”

“Hepiciği yüz kağıt, Şih’ım... Sana can kurban olsun!..”

“Berhudar ol, oğlum! Cenabı Hak, tuttuğunu altın etsin...”

Ali’nin içinde korku dağları kabarıyordu. “Bu Şih değil, bir Hızır...” diye mırıldandı. Yaptıklarından utandı. Böyle büyük bir adama inanmamıŐtı. Boşa geçirdiği günlere acıdı. Bütün köylüsü haklıydı...

Şeyh, yan yana oturan iki kişiye gülümseyerek:

“Sen ay, sen de kahve getirdin ha? Herhal kaçaktır. Mübarek topraklardan gelmedir. Gece düŐümde, hep o toprakları dolaŐtım...”

“Sağ ol, Şih’ımız...”

“Sizler de sağ olun... Sen pendir mi getirdin oğlum? Bari yağlı mı?”

“Senin kapına yavan pendir yakışmaz, Şih'im...”

“Sen yoğurt mu getirdin Cüce oğlum? Taa Maraş'tan buralığa yoğurt getirilir mi?”

“Kusura bakma, Şih'imiz! Bir haftada biriktirdiğim süzme yoğurt. Bu yıl, elimiz çok dar. Sağmal malımız yok. Beyaz katığa hasret kaldık... Adana'ya ırgatlığa da gedemedik. Geçim zor. Her lokma aslan ağzında...”

“Halından şikâyetlenme oğlum! Bu dünyada cefa çeken, öte dünyada sefa sürer... Asıl büyük zenginlik, gönül zenginliğidir. Ululara yakın olmaktır. Şunu bil ki Allah yoksula daha yakındır. Allah yoksulu daha çok sever. Zenginlik ataştan göyne; giyebilene bin bravo!..”

“Sağ ol, Şih'im!..”

Şeyh, odanın alt başında oturan Ali'ye dikkatle baktı. Ali, büzüldükçe büzülüyordu. Başını önüne eğmişti. Korkusundan titriyordu. Alnından minderin üstüne terler damlıyordu. Bu hali, Şeyh'in gözünden kaçmadı:

“Herhal bu genç yenile geliyor...”

Hınık, iki dizi üstüne dikeldi:

“Heye Şih'im... Bizim köylü...”

“Öle mi? Akıllı bir gence benziyor... Mürit kısmı eline, diline, beline sahap olmalı... Bu ağır yükün altından kalkabilecek mi?”

“Sayende kalkar, Şih'im...”

“Eyi, eyi... Getirdiğin bal, yayla balı mı oğlum?”

Ali, birdenbire şaşırды. Çevresine bakındı. Bal getireni arıyordu. Oysa Şeyh kendisine sesleniyordu. İçinde sevinçle korkunun savaşı başladı. “Acep Şih beni mi sınıyor?... Aman... Nolursa olsun!” diye düşündü. Dilsiz, sağır numarasını sürdürecekti. Kulaklarını gösterdi. Ağzını açtı: “Duymuyorum, konuşamıyorum,” işaretleri yaptı. Boş gözlerle Şeyh'e bakıp gülmeğe başladı.

Şeyh, Ali'ye dik dik baktı. Hınık Nuri'ye bağırarak:

“Yoğsam bu genç dilsiz mi? Deliye de benziyor... Böle ada-

mın huzurumda işi ne? Müritliği de oyuncak ettiniz! Pis mi, arca mı? Şıh makamı böle adamlarla kirletilir mi?”

Hınık Nuri ve diğer köylüler başlarını önlerine eğdiler. Aca-ba Şeyh, kendilerini mi deniyordu? Ali bal getirmemişti. Ali deli değildi. Ali dilsiz değildi... Şeyh, Ali'nin oyun oynadığını nasıl bilmezdi?!

Şeyh kızgınlığını yenmeğe çalışarak:

“Neyse... Olanla ölene çare bulunmaz! Bunda da bir hikmet var... Her deli bir olmaz. Kimin deli, kimin veli olduğunu ancak büyük Allah bilir... Balı nerden bulmuş aceb ola?”

“?!”

“Niye sustunuz yavru? Hadi onun dili yok. Sizlere noluyo? Bunun gimi insanlar, büyük Allah'ın bizlere birer ibreti. Görelim de adam olalım deyi dünyaya salmış... Boşu boşuna üzülmeyin. Burası bir ocak... Herkese açık... Bu fıkara, bizlerden eyi. Kabir suvalı yok. Sırat geçmek yok. Cennet - Cehennem kaygısı yok. Arasat'ta kalacak. Kim bilir, belki de Allah'ın sevgili bir kuldür... Hele şuna bakın! Ağzımı nasıl öykünüyo! Yüzümü nasıl denliyo! Nasıl çırpınıyo! Nasıl gülüyo!.. Vah fıkara vah!..”

Ali ayağa kalktı. Hafiflemişti. Korkusu dağılmıştı. İçinden: “Aha, seni faka bastırdım Şıh Efendi. Hileni hurdanı öğrendim...” diye geçirdi.

“İşte senin kerametini bu kadar, Şıh Efendi! Bir kere, ben bal getirmedim... Armut getirdim. Allah, doğruyla beraber... Minderde oturup seni yanılttım. Bu oturduğum minder, bal minderi olmalı... Eyi düzen kurmuşsun. Bak, ben dilsiz değilim... Sağır değilim... Deli değilim... Beni buraya, sana mürit olmaya getirmişlerdi. Şu basık burunlu herifin kızını alıcıydım... Bundan kelli, bölesi adamın kızının bana gereği yok. Paşa göynü bilir: İster versin, isterse vermesin... Senin dubaranı gördüler... Keramet sende değil; şu renkli minderlerde... Beni de kaz gimi yolucudun... Allah yüzüme baktı.” dedi. Kapıya doğru yürüdü...

(Sarı Arabalar, 1974)

OYNAŞ

Kel Osman köye girerken doğuda, taa Darmık dağının doruklarında, yeni bir günün ilk ağartıları görünüyordu. Köyün insanı, davarı daha kan uykudaydı. Osman sırtındaki kaçak çuvalının altında iki büküm olmuştu. Yüzüne büyük bir korkunun koyu gölgesi oturmuştu. Otuz kilo kahveyi, Meydaniekbez'den sırtlayıp, ecel terleri dökerek mayın tarlasını geçmek kolay değildi. “Şu Memodo, iyi oğlan... Yiğit oğlan... Kesik koluyla önümüze düştü. Burnumuzu bile kanatmadan bizi sağ salim götürüp getirdi...” diye düşündü. “Bu otuz kilo kahveyi, iki gün soğna bizim ortak gelince Kiliş'e götürmeli... Kilosu otuz beş papelmış. Allah bin bereket versin. Dört yüz elli papel kâr bırakır. Kış ağzında yaramıza merhem olur. Payımıza düşeni zahire parası yaparık... Suriyeli Hachannan Ağa'nın döllerine epeyce borcumuz var. Hele o borç şimdilik dursun. Ötegeçeye geldiğimde, evlerine varır, aman tohul derim. Bir iki eyi iş çıkaracak sabrederler. Gözü gönlü tok adamlar doğrusu... Ortağımız Çerçi Halil'e de epeyce borcumuz yığıldı. Avratlar dur durak bilmiyorlar. Çerçi dersin, cömert herif. Amerikan hükümeti gimi senetsiz sepetsiz veriyor... Yama küçük, delik büyük... Netmeli, nişlemeli?”

Köyün tozlu, dar sokaklarında ilerledi. İçinde garip bir sıkıntı vardı. Sol gözü durmadan seğiriyordu. “Sonu hayrolur inşallah!” diye yüzünü buruşturdu. Bütün gövdesi terden ıpsıladı. Mayın tarlasını geçince her biri bir yana dağılmıştı. “Allah yü-

zümüze baktı, devriyelere rastmadık. Jandarmanın kan uykuda olduğu saati seçtik. Eyi ki Memedo'yu dinledik. Erken yola çık-saydık, jandarmanın kucağına düşerdik. Mayıncı Bekir'in sırtçı-ları gimi, bir kafila adam telef olurduk. Bekir'in yirmi balya malı getti. Allah vere de bu çarpışmada ölü olmaya..." diye düşündü.

Yıkık avlu siyecini atladı. Kel Osman iki evliydi. Büyük ka-rısıyla küçüğü geçinemeyince evi yolu ikilemişti. Küçük karısını çok severdi. Fakat gizli sırlarını ona açamazdı. Kaçaktan dön-düğü zamanlar, doğru büyük karısının evine yönelirdi. "Büyük avradın evi daha emniyetli. Küçüğe güven olmaz. Daha cahil. Ağzından söz pırttırır..." diye düşünürdü...

Sırtındaki yükü kapının önüne usulca bıraktı. Mavzerini duvarın dibine dayadı. Yüzündeki ipek poşuyu sıyırdı. Alnında biriken terleri kolunun yeniyle sildi. Kapıyı tıklattı. Biraz bekle-di. Kapıya kulağını dayayıp dinledi: İçerden garip konuşmalar, sürekli gübürtüler duyuluyordu. Kapının tahta yarıklarından dışarıya ölgün bir ışıık demeti süzülüyordu:

"Gız Döne, gız Döne!.. Çapik kapıyı aç!" diye bağırdı. Ka-pıyı ayağıyla tekmeledi. İçerde koşuşmalar, mırıltılar hızlanıyor-du. Kapıya doğru bir ayak sesi yaklaştı:

"Kimmooo?" diye fısıldadı. Kel Osman'ın büyük karısı Dö-ne'ydi. Osman dişini sıkarak öfkeyle bağırdı:

"Öllüyün körü! Moroz gele! Aç gız, aç! Kim olucu, benim ben!.."

"Nazlı avradıyın yanına getsene!"

"Önee! Körrol! Gız bu ne tevir hanek? Soyuna sopuna çek-irme! Ötegeçeden geliyom. Boş değilim. Çapik kapıyı aç!"

Döne'nin yüreği küt küt atıyordu. Yıkılmamak için duvara yaslandı. "Eyvağ, küller başıma!" dedi. Nefesi dişlerinin arasın-da titredti. İçerde oynaşı Çerçi Halil vardı. "Gördün mü kör Şey-tan'ın ettiğini..." diye düşündü. Titrek bir sesle:

"Herif evde konuk var. Öteki eve get!" diye bağırdı.

Osman:

“Gız aç kapıyı, cinimi tepeme çıkarma! Kapıyı açarsam, seni pire gimi öfelerim. Konuk kimmiş? Yalnız avradın evine konuk mu gelirmiş? Eksik etekse, tanıdık biriye zararı yoğ... Bizi mi muhbirleyici?”

“...”

“Gız açsana kapıyı! Dini yoğ gâvur... Ölüyün sinine ataş yağa! Ben, senin kaşmerin miyim? Evde yadırgı biri mi var yoğsa?..”

“Açmam herif! Get soğna gel!..”

“Gız soyuna sopuna çektirme! Bana kapıyı gırdırma! İrzı kırık gâvur!.. Senin kırdığın ceviz kırkı geçti!..” diye bağırđı.

Bütün gücüyle kapıya yüklendi. Kapı içten sürgülüydü. Çatır çatır etmeğe başladı. “Böğün bu avratta bir iş var” diye düşündü. Sürgü, yuvasıyla birlikte kapı kasasından ayrıldı. Sonuna kadar gürültüyle açıldı. Karısı koşarak kendini odanın ortasındaki yatağın içine attı.

Osman çuvalı içeri aldı. Mavzerini kavrayıp kapıyı geri kapattı. Ocağın rafındaki lâmbanın fitilini yekindirdi. Odanın içini titrek bir ışığın sarı dili yaladı. Ocağın bir köşesinde bir sini vardı. Sininin içinde bir rakı şişesi, iki bardak, meze artıkları duruyordu. Kadın, yorganı başına çekmiş, hüngür hüngür ağlıyordu. Kel Osman’ın kuşkusunu daha çok büyüdü. Odanın her yanına aceleyle göz gezdirdi. Yüklüğün üstünde bir erkek pantolonuyla ceketi atılıydı. “Böğün bu karının bir dubarası var!” diye düşündü. Hayvanların bağlı olduğı yerde bir katır gözüne çarptı. Bu katır Çerçi Halil’in. “Ağnaşıldı. Bizim avrat, oynaşını yatağına almış...” dedi. Mavzerine mermi sürdü:

“Gız, çapik çık yataktan! Yoğsam koynuna oynaş mı aldın?” diye bağırđı.

Gözlerine inanamıyordu. Hele Çerçi Halil’in böyle bir puştluk yapacağı, hiç aklından geçmiyordu. Ayağıyla kadının üzerindeki kutnu yorganı araladı. Kadının çıplak omuzları, diz kapakları meydana çıktı. Üstünde keten bir gecelik vardı. Boyundaki beşbirlik şingirtıyla sallandı. Osman, gizli bir günahın kokusunu almıştı. Kadın doğrudu. Yatağın ortasında başını iki

dizi arasına gizleyip büzüldü. Höykürmesi artmıştı. Tam o anda, hayvanların bağlağında bir güpürtü duyuldu. Osman, iki sıçrayışta kapıyı tuttu: Çerçi Halil’le burun buruna geldiler. Halil; uzun donu, beyaz gömleği, örme takkesiyle bir hortlağı andırıyordu. Namlunun ucunu böğründe hissedince titredi. Osman, onu sürüp ocağın başına götürdü:

“Yaa! Demek senin böyle pis işlerin de mi vardı ortak? Zere, kulağıma çok söylenti gelmişti. Ataş olmayan yerden duman çıkmazmış... Söylentilere aldırmamıştım. ‘Halil, benim asker arkadaşım. İki yıl asker ocağında barabar kaldık. Sivaz’ın Kabak-yazı’sında güleş tuttuk. Aynı karavanaya kaşşık salladık. Üstelik asker dönüşü ortak olduk. Ben kefenimi boynuma asıp mayın geçerim. Köye kaçak mal getiririm. Çerçi Halil, köyden Kiliş’e, İslâhiye’ye götürüp satar. Gardaş gimiyik. İslâhiye’de büyük avradının yanında, uşaklarımın ikisi okulda okurlar. O da benim gimi iki evli. Hovardalık nesine!’ demiştim. Elin ağzına çamır dıkamıştım... Eyvağ ki, eyvağ! Ekmeğinin duzu yoğumuş Çerçi. Meğer sen, benim hem avrat, hem de iş ortağımışsın!”

Çerci Halil, ölüme çarptırılmış bir tutuklu gibi başını önüne eğdi. Dili tutulmuştu. Kekeleyip duruyordu. Ellerini, bakışlarını gizleyecek bir yer arıyordu. İniltili bir sesle:

“Aklına kötü şeyler gelmesin ortak!.. Bizzz...”

“Deme yavu? Yoğsam bizim garının göbeğine maraz gederme duası mı yazıydın?”

“Şeyyy!..”

“Ulan Çerçi Halil, ulan şehir iti... Lemi cimi bırak. Ağzında söz geveleme! Bir adam namıssızlık da yapsa, erkekçe yapmalı. Pisinin üstüne oturma! Eğer yatak çift olsaydı, eğer kapıyı ilk çalmamda bu kaltak açsaydı, sizden şöphelenmezdim. ‘Benim horantam, Halil’in bacısı sayılır. Bacısının koynuna girecek değil ya!’ derdim, Ulan, yatak tek! Üstünüz başınız çılbak! İçki de zıkkımlanmışsınız... Biriniz löbet tutup biriniz zıbarmadınız ya! Bu işin başga çıkar yolu yoğ! Teşt altında buzağı gizlenmez yavırım! Üstelik ersiz eve konuk gelinmez! Sana malımı, canımı

emanet etmiştim. Uşaklarım sayende okurlar. Ulan Halil, karımın koynuna girmeden önce bir yatak daha serdirmeyi akıl etseydin, kurtulmuşunuz. Kılına bile dokunmazdım. Gusül suyunuzu ocakta görsem, şophelenmezdim. Var, ahmaklığına doyma düzü!..”

Döne, iki dizinin arasından başını kaldırdı. Saçları dağılmış, gözleri kan çanağına dönmüştü. Yaşı kırk civarındaydı. Daha genç ve güzel sayılırdı. Nefes aldıkça açık göğsü bir köruk gibi inip kalkıyordu. Çerçi Halil, sıtmaya yakalanmış gibi titriyordu. Bir kadına, bir Osman’a bakıyordu. Gözleri mavzerin ucunda asılıydı. Döne:

“Beni boşa, herif! Heç yere elini kana bulama! Ben bir cahallık yaptım. Amma, suçun büyüğü sende. Tuttun, daha yirmi beş yaşımıdayken üstüme kuma getirdin. Uşağım devşeğim vardı. Gözeldim. İşine gücüne koşardım. Hem avrattım hem de eşşek. Akarım kokarım yoğudu. Seni, ben ev bark sahabı yaptım. Üstüme evlendikten soğna halımı hatırımı sormadın. Beni koynuna almadın. Derdim deryayı bulandırdı, aldırmadın. Yemedin, küçük avrada yedirdin. Geymedin, küçük avrada geydirdin. Gâvur dağının kuttuk kızını başıma sultan ettin. Ben de, sana ken olsun deyi... Nisbet olsun deyi...”

“Ulan kaltak, namısla ken, nisbet olur mu? Yalnız senin mi kuman var? Köy yerinde tek avradı olan teresi göster? Şu sakalı boğlu herifin de avradı çift! Her üstüne kuma gelen avrat, senin gimi namısı sebil mi etsin? Ar damarı çatlamış kaltak!.. Yangını dumansız şıfıntı! Biz keyfimizden mi evlendik? Parça bölük olup evi yolu ikiledik? İt, gönlüyenen boğ yer mi? Köy yerinde avrat hem kağni, hem kısrak! Nenceni çoğ olursa, oncanı eyi. Şo mayınların böyrüne sığınmışık. İş yoğ... Tarla yoğ... Ağaç dalıyan gönenir... Rençber adam, nüfusuyunan övünür... Biz avradı, keyf için ikilemedik. Yazın yolmaya getsin, kışın şehre tumanının içinde kaçak taşısın deyi aldık...”

Çerçi Halil, bu konuşmalardan faydalanarak yüklükteki elbiselerine uzandı. Kel Osman, bir atmaca gibi üstüne atıldı. Bi-

leğini büküp tabancayı elinden aldı. Çerçi Halil, bir heykel gibi kalakalmıştı. Titrek bir sesle:

“Gardaş, yanılmayan bir Allah! Biz bir cahallık ettik. Üç bin, beş bin lira borcundan sileyim. Ölenle olana çare bulunmaz. Nasıl dersen öyle ödeşek...”

“Ulan dümbük, bu iş paraynan ödeşilir mi? Ben, senin gimi kansız da değilim ki, gözünün önünde karyın koynuna girim...”

“Bütün bu olanlar yazgı meselesi, Osman Ağa... Ben Döne’yi beş yıldır severim. O da beni sever. Devre söze ne hacet! Sevda bir alev. Gönül ferman dinlemez... Bizi öldürsen de, assan da, gayri fayda etmez. Öteki dünyada gene buluşuruk. Bizim ruhumuz bitişik. Biz, birbirimiz için ölmüştük. Himi timi bir etmişik... Bu işe önce eyi başladık. Karına borç para verdim. Benden beğendiği donatımlığı, cıncık boncuğu aldı. Dipsiz kuyu gimi atılan geri çıkmadı... Gün geçti, devran döndü: “Ödeşek” dedi. İpliğimizi düğümledik, iğnemizi bir ettik...”

“Öyle mi kız avrat?”

“He, öyle... Eksiği var, fazlası yoğ! Halil, öl desin ölürüm. Kal desin kalırım... Halil bir yana, koca Kilis toprağı bir yana...”

“Öyleyse bunu ispatlayın, avrat. Bizde yiğitlik, erlik ispatlanan olur. Bakalım bu heneğin dibini kurcalıyak...”

“Nasıl istersen öyle ispatlıyak, herif... Biz hazırık. Bizi öldürün zahar. Allah’a bir can borcumuz var. İster sana aldırısın, isterse Azrail’e.”

“Yağma yoğ! Sizi burda öldürüp damı boyalayamam. Sizinle, mayın üstünde konuşak. Mayında şor daha tatlı olur. Bakalım, er mi yiğit el mi?..”

Kel Osman, ikisine de elbiselerini giyindirdi. Çerçi Halil’in sırtına kaçak çuvalını yükledi. Karısının koltuğuna bir bohça sıkıştırdı. Daha gün ağarmadan köyün içinden üç kara yılan gibi akıp gittiler...

Güneş koca diliyle Darmık dağının doruklarını yalarken, mayın tarlasına vardılar. Osman mavzerini onlara çevirdi:

“Durun bakalım,” dedi. “Demek Çerçi Halil sen, bizim avradın beş yıldır oynaşısın ha? Onun için ölümü bile göze aldın ha?..”

“Deliliği bırak, Osman! Silâhsız bir adamı mayın üstüne sürmek erkeklik değil. Senin bu yaptığına kalleşlik derler. Dubara derler!..”

“Ulan it, senin yaptığına ne derler ya?..”

“Bizimkisi sevda... Her kulun başına gelir... Garını boşa! Yenisini al. Üç bin lira verdin miydi, gızoğlan gızı alın. Dügün masarının benim üstüme. Gardaş yolu, dayı yolu, tekmil ceremeleri ben karşılarım. Bes, bizi öldürme...”

“Pekey, siz ne yapıcınız?”

“Boşluk kâğıdını verdikten soğna biz de evlenirik...”

“Ya benim beş senelik boynuzlarımı kim buduycu?”

Uzun bir sessizlik oldu. Osman karısına dönerek:

“Sen ne diyon kız Döne?”

“İstifil ol! Paşa göynün bilir. Ben zaten canımdan bezmişim. Oynaşım uğruna ölmeğe hazırım... Halil’in yerinde olsam, sana heç yalvarmam!..”

“Essah oynaşın uğruna ölü mü kız?”

“Ölürüm. Hemi de gözümü kırpmadan ölürüm...”

“Onun için mayınlara bas desem, basar mısın?”

“Basarım...”

“O da senin için basar mı?”

“Basar!..”

“Şimdik ağnarık...” dedi. Çerçi’yle Döne bakiştılar. Çerçi Halil’in yüzünde kan kalmamıştı. Korkunun elleri, yüzünde siyah bir harç kariyordu. “Bu deli herif, bizi mayın üstüne sürücü... Hemi de geride iz bırakmıyıcı, İşin kötüsü cünüp ölücük!” diye düşündü.

Kel Osman, bir kayaya yaklaşıp çömeldi. Sırtını kayaya dayadı. Buldukları yerden üç beş adım sonra mayın tarlası başlıyordu. Güneybatıya doğru bir düzlük uzuyordu. Mayın tarla-

sının tam ortasında derin bir oylum vardı. Bu oylumdan sonra toprak tatlı bir eğimle yeniden yükseliyordu. Bu yükselme, Suriye'nin kel tepelerine saplanıp kalıyordu. Tepeden, mayınlı alanın başlangıcı ve bitimi tüstüm görünüyordu. Mayınlı alanda yabancı otlar, alaz çalılar yükseliyordu. Sabah güneşi altında bu toprak, çağlardır uğranmamış bir gömütü andırıyordu...

Kel Osman uzun süre düşündü. Kararsızlık içindeydi. Daha sonra, gözleri ışıladı. Sevinçle öksürdü. Mavzerinin tetiğindeki parmakları titriyordu. Dudaklarının ucunda acı bir gülüşle:

“Beni iyi dinleyin! Şo karşiki dağlar, Suriye dağları. Mademki birbirinizi bunca seviyorsunuz, varın Suriye toprağında sevişin. Bu toprakta böle boğdan işlere yer yoğ. Sizi gözüm görmesin. Şu taze izden iki saat önce biz geçtik. Çolak Memedo'nun yol boyunca bellikleri var. Bu yoldan, Döne de bir iki sefer geçtiydi. Suriye'den o da kaçak taşıdıydı. Yolu iyi bilir. Size, bir saat möhlet. Bir saatta mayınlı toprağı geçeceksiniz. Saat beşe beş var. Tam beşte oyun başlayacak. Önde Döne yürüyecek. Halil sen, sırtına kaçak çuvalını yükleyeceksin... Aha sözümü düğümlüyorum: Eyi dehdüşün... En büyük düşmanınız mayınlar. Yanlış bir adım atarsanız ölüm fermanınız imzalanır. Mayında ölürseniz, günahınız boynunuza... Geriye dönerseniz, kurşunları döşünüzde bilin. 3500 metrelik yol, bir saatta geçilecek. Yol boyunca iyi düşünün. Sen avrat; şo kuru dere tam yolun yarısı. Burdan orayı mavzer kuruşunu çoğ iyi tutar. Bilirsin, yeğ in nişancıyım. Yüz metreden çirtikli kuruşu vururum. Uçan kaçan elimden kurtulmaz. Oraya varanacak pişman olursan, yerinde dur. Dolağını çıkar. Salla. Bunu yapınca 'Geri dönücüm. Pişman oldum. Oynaşımı öldür, beni bağışla' demektir. Heç çekinme; pişman olursan, duruver. Daha oynaşın çuvalı yere indirip tabancasını ataşlamadan kurşunu sırtına mıhlarım. Oynaşın ölünce öküz ölür; kan kurur... Sen geriye dön. Başımda yerin var. Geçmiş unudurum. Zemzemle yunmuş arınmış avrat gimini seni bağrıma basarım. Bu sır, mayın tarlasında gömülü kalır...” dedi.

Bir süre düşündü. Sonra, tane tane konuştu:

“Sana gelince Çerçi Halil; senin için de güzel bir şartım var: 3500 metrelik yol boyunca sen de eyi düşün. Bu gediş, Türkiye’den son gedişin. Geriye dönmek yoğ! Malını mülkünü, gızını gısrığını aklından çıkar. Ölenecek bugeçeye gelmeyeceksin. Geldiğin gün, boyunu arşınlarım. Kefenini birlikte getir. Varın, Suriye’de bol bol sevişin. Bakalım bes sevgi, size yetecek mi? Şu da var ki, yol boyunca sen de muhayyersin. Çuvalını endirip önünde yürüyen oynaşını kurşunlayabilirsin. Aha tabancan, aha şarjörün. Ayrı ayrı ceplerine koyuyorum. Sen ateş edenecek, karı durup dolak sallarsa, gendini ölmüş bil. Buraya, sizi mayın üstüne sürmeğe gelmiştim. Uyuz eşşek gimi geberirdiniz. Babanızın oğlu, size bu eyiliği yapmaz. Hem, birbirinizi sınamış olursunuz. Atıp dutmalarınız meydana çıkar. Ben, dini bütün bir adamım. Elimi kolay kolay kana bulamam! Amma, namısına da leke sürdürmem! El içinde gendime boynuzlu dedirmem!.. Garıyı öldürmeğe garar verirsen, çek vur. Korkmadan geriye dön, kılınaya bile dokunmam. Ahacık size tevir tevir yol... Hangisi işinize gelirse, onu seçin... Arkanda kalanları düşünme. Garıların, anam bacım. Uşakların, gendi öz uşaklarım. Mirasçıların kabul ederse, ortaklığımız devam eder. Şartlarımı duydunuz. Çakal dubarası istemem. Yörüyün bakalım. Saat tam altıda ötegeçede olmalısınız. Geriye dönerseniz, mayın ortasında eğleşirseniz, kurşunları gövdenize saplı bilin. Ağ koyun, gara koyun bu geçitte belli olur. Ahacık size fırsat. Yularınız gendi elinizde. Bakalım oynaş mı datlı? Yoğsalam vatan mı, çoluk çocuk mu?..”

Çerçi Halil karşı koyacak oldu. Kel Osman eliyle sus işareti yaptı:

“Saat tam beş. İsterseniz altıyacak burada bekleyin, Azrail’i heç yormayın. Canınızı ben alayım. İsterseniz yürüyün, Azrail peşinizden gelsin. Size beğendiği ölümü o seçsin. Gayrı siz istifil olun. Ahacık ben eyicene oturdum. Size, yol yolak açık..”

Çerçi Halil başka çare olmadığını anlayınca yükü sırtladı. Döne önden yürüdü. Çerçi, gönülsüzce onu izledi. Korkusundan titriyordu. Bugüne kadar hiç mayın tarlasından geçmemişti.

Sadece sırtçılara sermaye verir, ortak olurdu. Bir keresinde sek- sen kilo kaçak çayla Karnebi köyü civarında jandarmalar tara- findan yakalanmış; üç bin lira rüşvet verip kurtulmuştu. Mayın geçmek onun işi değildi. Mayın tarlasını her insan geçemezdi. Toprağın altında Azrail'in gönüllü askerleri uyukluyordu. Her an, üstlerine basma ihtimali vardı. Bu mayınlar, binlerce insan yemişti. Binlerce insanı sakat bırakmıştı. Mayın toprağı, insan kanı eme eme, başı Mardin'de, kuyruğu Hatay'da olan koca bir evrana dönmüştü. Kalın gövdesiyle her an, yutacak can bekli- yordu. Can yutan evran yolsuzluğun, kötülüğün anası olmuş- tu... Çerçi Halil, sırtındaki yükün ağırlığıyla adım atamaz hale gelmişti. Adım attıkça içindeki korku büyüyordu...

Önde yürüyen Döne'nin bakışlarında belirgin bir mutluluk okunuyordu. Çocuklarını, hısımlarını, köyünü, vatanını, her şeyini geride bırakıyordu. Pişman değildi. Yüreği, ayak parmak- larının ucunda "Halil! Halil" diye atıyordu. "Vallaha durmam! Dolacağımı çıkarıp sallamam!" diye düşündü. "Karşımdan Suri- ye ordusu gelse, gene de durmam! Böle yaşamaktansa, oynaşım uğruna ölmek daha iyi. Tek, kumamın yüzünü görmüyüm de, nolursa olsun..."

Çerçi Halil'in dizlerine Darmık dağının koca kayaları bağ- lanmıştı. Dili damağı kurumuştı. Korkusundan kadının ardın- dan gidemiyordu. Gücü, her adımda biraz daha azalıyordu. Sır- tındaki çuval, Kilis toprağı kadar ağırlaşmıştı. "Bir kancık için değer miydi?" diye düşündü. Bu gidişin, geriye dönüşü yoktu. Yönünü Türkiye'ye döndüğü an, Osman'ın mermileri yüreği- ne saplanırdı. Osman delinin biriydi. Osman inattı. Osman'ın gözü kanlıydı. Sözü sözdü... Ucuz kurtulmuştu. Osman, daha evin içinde öcünü alabilirdi... Karıları, çocukları, evleri, Kilis'te- ki üç parça zeytinliği gözünün önüne geldi. Yüreği, görünmez bir mengenede sıkılıyordu. "Suriye'de nederik? Kime sığınırık? Geride uşaklarım var. Malım mülküm var. Karılarım el koynun- da sabahlar. Gişiye varırlar... Ben deli miyim? Bu kancığın peşine düşülür mü? Nasıl oldu da, bu hallara düştüm? Kızan olmuş bu

karıya uydum? Ah, ah! Benim puşt nefsim...”

Kel Osman, belini kayaya vermiş, sigarasını tellendiriyordu. Gözleri, mayın tarlasında santim santim ilerleyen iki kişideydi. Yüzünde mutluluk yüklü bir gülüş mekik dokuyordu. “Eye ki nefsim sahap oldum. Evin içinde ikisini de gebertmedim. Böylesi daha doğru. Allah’ın da hoşuna getmiştir. Suriye’ye gederlerse, gomşulara, ‘Üç uşak anası avrat kaçtı. Südü bozukmuş’ derim. Kimse beni kınamaz. Namıslarını temizlemek, Döne’nin gardaşlarına düşer. Bu pis işden eyi sıyrıldım. Jandarmalar da görünürlerde yoğ. Mayın içinde ölürlerse yanlarında kaçak mal var. Herkes kaçakçı sanır. İkisinden birisi dönerse, varsın dönsün. Üç kişi arasında sır saklanmaz amma; iki gişi arasında berk saklanır...” diye düşündü.

Dakikalar yıl kadar uzuyordu. Mayın tarlasını yarılamak üzereydiler. Kuru dereye yaklaşmışlardı. Döne tam dereyi geçerken Çerçi Halil, sırtındaki çuvalı yere indirdi. Elini sağ cebine sokup tabancasını çıkardı. Şarjörü de alıp tabancaya sürdü. Döne dereyi geçip yamaca çıkmıştı. İki arasında on metre uzaklık vardı. Döne, dönüp geriye baktı: Gözlerine inanmadı. Halil tabancasını kendisine çevirmişti. Fakat durmadı. Osman, ikisinin de davranışlarını heyecanla izliyordu. Tam Halil’in belinin ortasına nişan almıştı. Döne’nin dolak sallamasını bekliyordu. “Benim bildiğim Döne’yse ne durur; ne de dolak sallar!” dedi. Gerçekten de kadın hâlâ yürüyordu. Osman’ın gözlerinde bir sevinç kelebeği uçuştı. İşte, dediği çıkmıştı. Halil, mertliği sonuna kadar sürdürememişti... Durgun sabahın sessizliğini ür-kütücü üç kurşun sesi bozdu... Sesler, çıplak tepelerde yankı yaptı. Kadın, önce sendeledi. Sonra, cansızca toprağa yığılıverdi...

Çerçi Halil, yönünü Türkiye toprağına dönmüş, koşuyordu. Kel Osman heyecanla ayağına kalktı. “Herif cılk çıktı. Bakalım mayınları tek başına geçebilecek mi?” diye düşündü. Çerçi Halil, hem koşuyor hem de saatine bakıyordu. Osman ateş eder diye ödü kopuyordu. Oysa Osman yerinden kalkmış, köye doğru gidiyordu. “Bu defter burada kapanır. Halil, mayınlardan

kurtulsa bile, korkusundan ölür.” diye güldü.

Kel Osman daha on adım atmadan, mayın tarlasında kullaklarının zarını titreten bir patlama oldu. Dönüp geriye baktı: Havada toz bulutlarıyla birlikte yırtık elbiseler, et parçaları taşlar savruluyordu.

(Sarı Arabalar, 1974)

KEFENSİZ ÖLÜLER

O uzun ve çileli savaş yıllarını bir türlü unutamıyorum... Belki de o yılları unutmamamda en büyük etken, babamın zulüm görerek genç yaşta ölümüdür... İnsan hafızasında derin izler bırakan olayları unutmak istese bile unutamıyor...

Galiba 1944 yılının ılık bir ilkbahar günüydü... Babam, dört yıl süren uzun askerlik hizmetinden yeni dönmüştü... Güneydoğu'nun bir sınır köyünde oturuyorduk. O günün şartlarına göre, babam köyün en varlıklı adamı sayılırdı. Köylüler yiyecek ekmek bulamazken bizim evimizde üç öğün kazan kaynardı. Sekiz on baş koyunumuz, dört beş baş sağmal ineğimiz vardı... Fakat gene de bazı sıkıntılar çektiğimizi hayal meyal hatırlıyorum... Gaz, şeker, tuz, bez gibi zaruri ihtiyaç maddeleri hiç bulunmuyordu... Şehirde, ekmeğin karneyle satıldığını duyuyorduk... Köylünün yetiştirdiği bütün ürünlere el konuluyordu. Köylü, kendi malının hırsız durumundaydı: Geceleri harman yerinden çuval çuval tahıl taşırlardı... Jandarma korkusu iliklerimize işlemişti. Haki elbiseli jandarma gören köylüler, çil yavrusu gibi dağılır; soluğu kaya kovuklarında alırlardı... Zaten eli silâh tutan bütün köylüler askere alınmıştı.

Yaşım sekiz olmasına rağmen, o yaşlı kadının ölümünü bugünkü gibi hatırlıyorum. Ölüm benim için büyük bir bilinmezdi. Vücudu bir kemik, bir deri kalan kadını teneşir üstünde görünce korku terleri dökmüştüm. Beni en çok ilgilendiren şey,

su gölekleri üstünde kabaran sabun köpükleriydi... Tıpkı ölü gibi, sabun köpüklerini de ilk kez görüyordum. Suyun yüzünde uçuşan kabarcıklar, bana eğlenceli bir oyun kadar güzel gelmişti... Ölü yıkayan kadın, telaş ve korku içinde işini bitirdi. Ölüyü beyaz bir kefene sardılar... Erkekler, evin ön tarafında toplanmışlar; başları önde, sabırla ölünün hazırlanmasını bekliyorlardı...

Cenaze namazı kılınıp ölünün tabutu omuzlara alınınca duayla mezarlığa doğru yürüdük:

“Suali kolay gele...”

“Mekânı cennet ola!”

“Peygamber efendimiz şefaatchisi ola...”

“Allah rahmet eyleye!..”

Tam mezarlığa girerken erkekler arasında bir fısıltıdır koptu: “Bucak müdürüyle Jandarma kumandanı gelmiş...” Az sonra, mezarlığa doğru sekiz on atının yaklaştığını gördük... Tabutu yere bırakan köylüler koruluğa doğru kaçıştılar... Attan inen jandarmalar, kaçışan köylüleri yakalamaya çalıştılar. Birkaç dakika kovalamacadan sonra, altı yedi köylü yakaladılar... Yakalananlar arasında babam da vardı... Tabut, yolun kıyıcığında kalmıştı... Sivil giyinen göbekli adam öfkeyle sordu:

“Bu ölünün sahibi kim?”

Babam, adama doğru üç adım yaklaştı. Adam; iri yarı, dazlak kafalı, göbekli, yüzü çiçek çalığı, oldukça heybetliydi. Dizlerine kadar çıkan mahmuzlu çizmeleri pırıl pırıldı... Çizgili kot pantolonu vücuduna iyice yapışmıştı. Bu kılıktan bir insanı ilk kez görüyordum... Daha önce, jandarmalara ve göbekli başçavuşa çalاکap birkaç kez köy meydanında rastlamıştım... Babam titrek bir sesle:

“Ölü kimsesiz, beyim,” dedi. Korkudan dizleri titriyordu. Kulaklarımı çeken, beni sık sık döven babamı bu durumda hiç görmemiştim. “Dün gece aniden öldü... Zaten yaşlı ve hastaydı... Hayrımıza ölüsünü kaldırıyoruz... Kocası Çanakkale Harbi’nde şehit olmuştu. O tarihten beri dul olan bu zavallının hiç hısımsı yoktu...”

Eli kırbaçlı adam, tekmeyle vurarak tabutun üst kapağını açtı:

“Bu bezi nerden buldunuz?”

Babam, yutkunarak bir kumandana, bir sivil adama baktı... Cevap vermeden, başını önüne eğdi. Adam bir arslan gibi kükredi:

“Millet aç ve çıplakken bu yepyeni bezi ölüye kim sardı?”

“Biz sardık efendim... dinimizin emrine göre...”

Babam sözünü tamamlayamadı. Bucak müdürü olduğunu sonradan öğrendiğim göbekli adam, elindeki kırbaçla babamın suratına hızla üç dört darbe indirdi. Babam, acıyla iki elini yüzüne kapattı...

“Harmandan tahıl kaçırın siz... Davarı eksik gösteren siz... Yol vergisi vermeyen siz... Civar köylüler arpa ekmeği, gilgil lepesi bulamazken siz has ekmek yersiniz ha? Üç öğün bacanız tüter ha? Utanmadan, Suriye’ye geçer, kaçakçılık yaparsınız ha?”

Vurdu, vurdu, vurdu... Babam, korkuyla eline sarıldı:

“Vurma beyim... Elini ayağını öpeyim, vurma! Beni, köylümün huzurunda küçük düşürme! Bizi, sana yanlış anlatmışlar...”

“Söyle bakalım, ağa taslağı! Bu bezin gerisi nerde?”

Babamın yüzü gözü kan içinde kalmıştı. Adama cevap veremedi. İki dizinin üstüne toprağa çöktü. Bucak müdürü, iki jandarmaya emir verdi:

“Bu adamın evini hemen arayın... Göze görünür ne varsa, kapının önüne yığın! Karılar karşı koyarsa, basın dipçığı... Hadi bakalım, marş marş!”

İki jandarma selâm verip köye doğru koşuştular... Bucak müdürü, köylülere ölüyü kefensiz gömmelerini emretti. “Bu bez, bir diriye donatır... Ölü çıplak olur amma siperde düşman bekleyen Mehmetçik olmaz...” dedi.

Yavaş yavaş köye doğru yürüyen Bucak müdürü yeniden sordu:

“Bu bezin gerisi nerde? Yepyeni bir toptan kesildiği belli.”

Babam ürkek ürkek cevap verdi:

“Gerisi yok, efendim...”

“Bana yalan söyleme ağa taslağı... Karşı yamaçtan, sizi dürbünle gözetledik. Doğruyu söylersen, seni bağışlarım...”

“Doğru söylüyorum, beyim... Hepsi bu kadardı...”

Bucak müdürü kinayeli kinayeli güldü. On dakika sonra, bizim evin önündeydik. Müdür, köylülerden bir kazmayla kürek istedi. Kazma kürek getirilince kapının önündeki zibilliği gösterdi:

“Eşin şurayı...”

Beş dakika sonra, zibilliğin ortasından telize sarılı bir top kâhke bezi çıktı... Bucak müdürü, kırbacını çizmesine yavaş yavaş vurarak:

“Demek bana yalan söylüyorsun, Murat Ağa? Ben, senin günde kaç kez nefes aldığını dahi biliyorum. Köylü üzerinde kendi otoriteni kurmak için devlet otoritesini ayaklar altına almayı, ben sana gösteririm...” diye bağırды.

Köylüler hep bir ağızdan yalvardılar:

“Bu bir top bezi elimizden alma beyim... Ağamız, ölülerimiz için Halep’ten getirtmişti... Köyde ölen olursa, vallahi bundan başka kefen yok!”

“Susuuun! Ahmaklar... Bundan böyle, ölülerinizi kefensiz gömeceksiniz... Ordumuz siperlerde düşman beklerken sizler burada ölülerinizin kefenini düşünüyorsunuz, ha? Bu köye, sey-yar jandarma karakolu kurduracağım... Devlet gücünün ne demek olduğunu, belki o zaman anlarsınız...”

Akşama doğru, babamla birlikte köyün birçok davarını, çuval çuval tahılını alıp götürdüler. Köyün küçük ve büyük baş hayvanları yeniden sayılmıştı. Sayım fazlası ne varsa, Bucağa götürülmüştü... Kadınların, genç kızların ahenkli ağıdı, gece geç vakitlere kadar sürmüştü...

Ertesi gün, köyün erkekleri duvar diplerine toplandılar:

“Yazık oldu Murat Ağa’ya...”

“Hepimizin babasıydı...”

“Ağalık vermeyen... Dar günümüzde, ne istediyecek verdi...”

“Malı mülkü getti... Bari canına bir zarar gelmese!”

“Vcdansız müdür... Ölünün kefenini soydurdu...”

“Şehre varalım, İsmet Paşa'ya mazbata yazdıralım...”

“Tecirli apdalı gibi, ne bulduysa topladı...”

“Vergiyse vergi; öşürse öşür... Bari canımızı da alsınlar, kurtulalım!”

Anacığımızın yüzü kana batmıştı. Tırnaklarını yüzünün derisine gömüyor: “Oy erkeğim, oy! Oy herifim, oy... Oy, evimin orta direği, oy...” diyerek ağıt yakıyordu. Kadınlar diz dize oturmuşlar, başlarını sallayarak ahenkli ağlıyorlardı.

Aradan üç gün geçti... Babam gelmedi. Bucak'tan dönen amcamın haberleri çok kötüydü: “Ağamı nezarete kapatmışlar. Durmadan dövüyorlar... Güya, ağam toprağa bir küp altın saklamış... Altının yerini söylemesini istiyorlarmış... Beni, onunla görüştürmediler... Götürdüğüm yiyecekleri, jandarmalar kapıştı...”

Bir hafta sonra, babamı ağaçtan yapılmış bir sal üstünde köye getirdiler... Tüm vücudu mosmordu. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Babam inim inim inliyordu... Babam bitikti... Acıklı halini gören köylüler dayanamayıp hüngür hüngür ağladılar... Anam, sinir krizleri geçiriyordu... Koca köy, bir anda yasa büründü...

Babam yatırıldığı yatağında kesik kesik nefes alıyordu: “Dayak önemli değil! Fakat midem sancılanıyor. Üç gün, üç gece aç susuz bıraktılar... Yiyecek isteyince hayvan fişkısı, kepek lepesi yedirdiler... Su yerine, hayvan sidiği içirdiler... Ne kadar pislik varsa, zorla ağızma sokuşturdular... Dilim damağım yara içinde! Yuttuklarım, taş gibi mideme oturdu... Büyük aptese çıkamıyorum... Kötüyüm komşular, çok kötü... Gayri ben, bu dertten onmam... Bu dert, beni götürür. Allah, düşmanımı kötü adam eline düşürmesin! Benden, sakladığım bir küp altınının yerini

sordular... Bucak müdürüne, beni çok zengin bildirmişler... Küp yok, dedikçe sıcak demirle gövdemi dağladılar... Askerden yeni dönen adamda, bir küp altın ne gezer, a komşular? Hey gidi müdür, ahrette iki elim yakandadır...”

Babam, tam altı ay inleye inleye yataklarda yattı. Birkaç ay sonra, midesi delindi. Yedikleri, bağırsaklarına inmeden, delinen yerden çıkıyordu... O menfur kabızlık bir türlü yakasını bırakmadı. Bütün köylüler yalvardığı halde, onu kasabaya götüremediler... Köylüler köye doktor getirdikleri zaman, babam can çekişiyordu... Doktor: “Yapacak bir şey kalmamış,” diyerek geri döndü.

Ölmeden birkaç gün önce, donuk gözlerle: “Beni sofaya çıkarın,” diye inledi. Onu sofaya çıkardılar. Hasretle karşı dağlara baktı. Uzun uzun iç çekti. “Var, sağlıcakla kal koca dünya! Sana doyamadan gidiyorum... Beni, düşman bu hale getirseydi, bunca zoruma gitmezdi... Ama beni, kendi devletimin, kendi hükümetimin adamı bu hale soktu... Eyvah ki, buna yanarım...” diye ağladı... Anacığımıza döndü: “Köyde durma avrat! Ben çektim, bari çocuklarım çekmesin! Neyiz varsa sat, şehre göç! Şehrin hamalı, köyün ağasından hatırlıdır... Şehirde olsaydık, başımıza bu işler gelmezdi...” dedi.

O anda, çevresinde kim varsa ağlıyordu... Sofaya pis bir koku yayılmıştı. “Kendi etim, kendi burnuma kokuyor... Beni, ancak kara toprak temizler...” diye boynunu büktü. “Bari üç arşın bezimiz olsaydı, toprağa kefenle gömerdiniz...”

(Kefensiz Ölümler, 1984)

DİLEK ÇINARI

Veysel Hoca, Topal Duran'ın yolunu kesti:

“Oğlum Duran,” dedi. “Dur biraz... Dur da beni dinle! Bütün çevre köylülerinin değer verdiği ulu çınar kesilmez! Bu çınar, biz bizi bildik bileli sizin tarlanın süsüdür... Tarlanızın değeri, Dilek Çınarıyla ölçülür... Çınar, mezar, pınar olmasa, tarlanızın ne değeri var ki? Pınarın önüne bir havuz yaptırmaya karar vermişsin... On beş yirmi amele koyup kazı işine başlatmışsın... Muhtar bu işçileri paydos ettirince de, karşı koyup kavga etmişsin... İş büyüyünce ilçeye şikâyete gitmişsin... Köye jandarma gelmiş!.. Şimdi de koca çınarı kesmeye gidiyormuşsun... Bana durumu, köyün yaşlıları anlattı. ‘Duran Efendiyi ancak sen yoldan çevirebilirsin!’ dediler...”

“Çekil yolumdan, Veysel Hoca! Seni sayarım... Seni severim... Amma velâkin bu çınar işi için yolumu kesme! Yedi köyün şendiği, kış yaz bizim tarlanın ortasında toplanır... Ekin iflah olmaz... Daha göcekken, deve debelenmiş harman yerine döner... ‘Komşular,’ derim... ‘Allah Lillah aşkına şu tarlanın sürülü yerine basmayın... Sınırdan gidip gelin!’ Dinleyen nerde? Benim inadıma, hak ortasından gidip gelirler... Başaklar baş verir; ürün alamam... Yarıyı depelenti olur... Bir kısmını gelen köylülerin atı-eşği yer! Herkes bire yirmi ürün kaldırırken ben, bire beşe fit olurum. Nedir benim kazancım? Kısır karılar, ağzı çarpık ihtiyarlar, tutalgalı gelinler doğru çınarın gölgesine koşarlar...

Adaklar adarlar... Ağaca, allı yeşilli çapıtlar bağlarlar... Pınardan külek külek su alırlar... Kurban keserler... Tarlam, Timurleng'in ordusu girmişe döner... Ne ekimden, ne de biçimden hayır gelir! Sanırsın, mal benim değil... Yok Veysel Hoca, yok! Gayri şuracığım geldi... Bu yıl Meksika buğdayı ektiymdim... 'Yağış eyi oldu' deyi sevindiydim... Dün, Dereköylüler horhop, tortop olup göçü-barhanayı tarlanın ortasına indirmişler... Uşağınan-devşeğinen toplanıp gelmişler... Tarlaya yaklaşıncı gözlerim yaşardı... Dizboyu yükselen buğdaylar, yerle bir olmuş... Sanırsın, tarlada hergeleler boğuşmuş... Gidip durumu muhtara anlattım. Beni kapısından kovdu... Pınarda hiçbir hakkım yokmuş... Su, köyün orta malıymış... Lafa bak! Baba-dede malıma sahip çıkacak..."

"Oğlum Duran, sen şu anda çok öfkelisin... Biraz hulkun dağılsın... Köy İhtiyar Kurulunu toplatır, zarar ziyanını Dereköylülerden tahsil ettiririm... Öfkeyle kalkan zararlar oturur... Gel beni dinle de, evine dön..."

"Benim bu sözlere karnım tok, Veysel Hoca! Gayri beni aldatamazsınız... Babam olmasa, on yıl önce çınarı kökünden keserdim... Rahmetliyi kıramadım. Bildir, ölüm döşeğinde: 'Sakın çınara dokunma, oğlum Duran!' deyi vasiyette bulunduymdu. Yoksa, ölümünün ertesi günü, tarlamın kıyıcığına 'yasak' levhasını asardım... Pınarın üstünden kuş bile uçurtmazdım..."

"Aslan Duran'ım bu hulkla yola çıkılmaz! Bilirsin, Dilek Çınarı herkesin değer verdiği bir yer. Orası 'Ocak'tır oğlum. Çınarın altında Evliya mezarı vardır... Pınarın suyu kutsaldır... O suyun, türlü hastalıklara iyi geldiğini sen de biliyorsun... O suda, hiç kimsenin çözemediği bir sır var. Köylüyü toplar, çınara giden yolun çevresine dikenli tel çektiririm... Biliyorum, mal canının yongası. Amma, böyle yaşlı bir çınara balta sallanmaz. Ulu ağaca balta sallamak çok gūnahtır... Evliya mezarına hor bakılmaz, oğlum... Ulularla urgan örölmez... Çınarın, pınarın, mezarın değeri olmasa, bunca köylü-kentli koşup gelir miydi?"

"Senin bir sözün, bir sözünü tutmuyor, Hoca! Cuma hutbesinde: 'Ağaçlara çapıt bağlamayın... Türbelere adak adamayın!'

diye bas bas bağırın sen değil miydin? Şimdi yoluma çıkıp ağız değiştiriyorsun... Ağaçtan, sudan, mezardan medet umulur mu? Şehre gittiğimde, müftüye de danıştım... Böyle şeyler günahmış. 'Aklınızı başınıza devşirin... Böyle safsataların Müslümanlıkla bir ilgisi yok!' dedi... Sözün kıtası: Ben, bundan kelli tarlama hiç kimseyi sokmam! Çevresine çit çevirdim, yıktılar... Hendek açtım, geri doldurdular... Çınarı kesmekten başka çıkar yolum yok... Önümüzdeki yıl, turfanda sebzeçilik yapacağım... Suyun önüne büyük bir havuz yaptıracağım. Etek dolusu para verip plan çizdirdim... Tarlaya mühendis getirip ölçtürdüm... Çınarın olduğu yere bir havuz yapılırsa, su tarlanın her yanını basacak... Teknik Ziraat Müdürlüğü elemanları bana her türlü yardımı yapacaklar... Bankadan kredi alacağım... Gayri devir değişti, Hocam... Kazanç aslan ağzında... Hastanın, sayrının burada işi ne? Şehirde doktor var; ona gitsinler..."

"Oğlum, aslan Duran'ım... Biraz beni dinle: Sen yanlış yoldasın... Halkın değer verdiği şeylere hor bakılmaz... Türbelere adak adamaya, ağaç dallarına çapıt bağlamaya ben de karşıyım... Amma, halkın çağlar boyu inandığı şeyleri bir anda yıkamazsın... Doğruyla eğriyi halka iyice anlatmak gerek... Daima çapıt bağlanıyor diye, yüzyıllarca köyümüzün adını-şanını çevreye duyuran bir çınarı nasıl kesersin? Çınarı kesen, mezar var... Mezarı kaldırırsan, pınar var... Suyu da kurutamazsın ya! Mezar, çınar, pınar... Bu üç şeye dokunan olmaz... Bizim milletimizin dünyası, bu üç şey çevresinde kurulmuştur... Bu üç şeyin hep bir arada olması, rastlantı değildir yavrum... Bırak, geçmişlerinin ruhu aziz olsun... Çınarın gölgesinde oturup bir yudum su içenler, ölülerinin ruhuna Fatiha okuyor... Uzak köylerden gelip kurban kesen zenginler, tek lokma yemeden, bu kurban etlerini köyün yoksullarına dağıtıyorlar... Bu işin sevabı hep sana yazılıyor... Bu uğrak yeri olmasa, birçok yoksul köylü, Kurban Bayramından, Kurban Bayramına et yüzü göremeyecek! Bak, bütün köylüler toplanmış... Senin davranışlarını izliyorlar... Çınara dokunduğun an, kötü şeyler yapabilirler... Köyde barınmak istiyorsan köylünün

üstüne gitme! Sen işi bana bırak... Gerisine karışma! Zarar ziyanın neyse, salma salar, kuruş kuruş toplatırım...”

Her köşe başından bir baş uzanıyordu. Topal Duran'ın elinde balta ve mavzer olduğu için hiç kimse yanına yaklaşmıyordu. Duran, için için konuşuyordu: “Her yıl aynı yalanlar... Salma salacaklar... Para toplayacaklar... Köy ortamaından başka tarla verecekler... Havva! Sulu tarlayla, kıraç tarla değiştirilir mi? Değirmen döndüren su, bir mezar uğruna terk edilir mi? Ben ağacı keseyim de, onlar istediklerini yapsınlar...”

“Boşuna çeneni yorma, Veysel Hoca! Seni severim, seni sayarım... Yıllarca Şam'da Arabî üzerine ilim tahsil etmişsin... Müslüman'ın Müslüman'a zarar veremeyeceğini benden daha iyi bilirsin... Ben kararımı verdim: Bugün bu çınar kesilecek! İş uzadıkça benim zararına oluyor... Kesinkest havuzu yaptıracağım... Bu mevsimde işe başlarsam, ancak sonbahara biter... Zaten çınar kurtlanmış... Çürüyeceğine, kesip odun ederim... Mezarı da başka yere kaldırın... Havuzu yaptıınca su altında kalacak... Müslümanlıkta, mezarların yerlerini değiştirmek varmış... Mezarı kaldırmak için size bir hafta mühlet... Bundan böyle, suyun gözüne hiç kimseyi sokmam... Benim tapulu malımda, kimin ne hakkı var? Dünyanın ahmağı ben miyim? Muhtar köyün içinde koska koska gezeceğine, görevini yapsın...”

Bu son sözleri duyan birkaç köylü onlara doğru yaklaştı. Muhtarın öfkeden dudakları titriyordu. Kel İbiş sesini tatlılaştırarak konuştu:

“Oğlum Duran efendi, gel bu sevdadan vazgeç! Senin baban, dini bütün bir adamdı. Babayın ruhunu tedirgin etme! Çınar köyün uğuru... Rahmetli deden, bir dalını kesmeye kalkıştı; sol tarafına felç indi... Behlül Ali pınarın gözüne işedi; bağıra bağıra öldü... Sidikliği bağlandı... Bu uğrak yerine kim el uzatırsa, başına bir iş geldi... Senin yerinde olsam...”

“Hiç biriniz benim yerimde olamazsınız komşular... Bu kadar belaya hiç biriniz katlanamazsınız... Geçimim bu yirmi-otuz dönüm tarlaya bağlı... Ziyaretse, ziyaret... Bana ne faydası var?

Ağaç dediğin, biraz da dibine gölgelik edecek... Herkesin derdine şifa bulan Evliya Hazretleri, beni niye görmez? Yıl boyu çoluk-çocuğumun geçimi için uğraşıyorum... Uşaklarımın kıcı yamalı... Karım, bir entariyi dört mevsim giyiyor..”

Muhtar dişlerini sıktı. Sesi ağzından ıslık gibi çıktı:

“Nankör olma, efendi! Haline şükret! Üç yaşındaki yeniceyi, iki parça zeytinliği neyle aldın? Ziyarete gelenler, deriyi, kelleyi size vermiyorlar mı? Çocukların, durmadan eve deri, kelle taşıyor... Elinden gelse, ziyareti paralı yapacaksın... Evliyanın sırtından geçineceksin... Ben Kaymakam Bey’e danıştım: Su, köylünün ortamalıymış... İstedüğimiz an, el koyabilirmişiz. İstimlak ederiz. Parana sözün geçer... Koruluk da benim tapulu malımdı... Devlet el koymadı mı?..

Total Duran muhtara kin dolu bir bakış fırlattı. “Tövbe kör şeytana!” diye mırıldandı. Baltasını omzuna atıp iniş aşağı yürüdü... Muhtar ellerini yumruk yapıp arkasından bağırdı:

“Erkeksen çınara elini uzat! Evini yerle bir ettirmezsem, bana da muhtar demesinler... Bak bakalım, bir gecenin içinde evin, samanlığın nasıl yanıyor... Sen, köpeksiz köyde, değneksiz gezmeye alışmışsın... Eğer bunu kesene korsam, şu bıyıklarımı kökünden kazıyacağım...”

“Oşt! Oşşt!” diye bağırarak Total Duran sektire sektire yürüdü...

Tarla köye yarım saat uzaklıktaydı. Total Duran kan-ter içerisinde çınara yaklaştı. Çınarın kalın gövdesi oyuktu. Yağışlı havalarda, çocuklar bu oyuğa gizlenirlerdi. Ağacın dalları yere doğru eğikti. Rüzgâr vurdukça dallar ürkütücü sesler çıkarıyordu. Hava iyice kararmıştı. Gökte yağmur bulutları toplanıyordu. Pınarın berrak suyu, büngüldeyerek iniş aşağı hızla akıyordu. Bu su, bembeyaz, köpük köpüktü... Sanki bir anda, suyun yüzünde binlerce ak güvercin kanat çırpıyordu... Suyun dibindeki çakıllar birer elmas parçası gibi parıldıyorlardı...

Total Duran çınarın engin dallarında asılı, renk renk çapıtlara baktı. “Ahmak köylüler... Akılsız köylüler... Gayri elinizden

kurtulacağım...” diye mırıldandı. Ceketini çıkardı. Mavzeriyle birlikte çınarın kovuğuna koydu... Keskin baltasını üst üste sekiz-on kez ağacın gövdesine indirdi. Ağaçtan tok sesler çıkıyordu. Durup biraz soluklandı. Bütün hızıyla sert bir kayaya çarpmış gibi oldu. Her yanı sızlamaya başladı. Topal ayağında bir ağrı peydahlandı. Bu kızgınlıkla yeniden baltasına sarıldı: Vurdu, vurdu, vurdu... Ağacın gövdesi çok kalındı. On-on beş kulaç gelirdi. Oyuk kısım simsiyahtı. Uzaktan bakılınca bir mağara ağzını andırıyordu. Oyuğun göğe bakan kısmı delikti. Bu kısma, yıllarca önce, yıldırım düştüğü söyleniyordu...

Topal Duran yorulunca biraz geriye çekildi. Sık sık nefes alıyordu. Kan-tere batmıştı. Yarım saat uğraştığı halde, ancak bir karış yer kesebilmişti... Baltasının sapına dayandı. Bir gün önce tepelenen tarlasına baktı: Yemyeşil buğdaylar yere yatmıştı. Çınarın çevresinde, kesilen kurbanların kanları pıhtılaşmıştı. Az ilerde, saman ve hayvan pislikleri vardı. “Şu tarlanın haline bak! Ne ektiysen, hayrını görmedim... Allah kahretsin...” diye söylendi...

Ağaca yeniden yaklaştı. Keskin baltasını gövdesine indirdi. İçinde, korkuyla karışık bir sıkıntı vardı. Fakat öfkesi her şeyi bastırıyordu: “Yaşlanmış bir ağaçtan bana ne zarar gelecek?” diye gülümsedi. Tam o anda sol ayağına bir ağrı girdi. Sanki balta ağaca değil de diz kapağına inmişti. “Acayip!” diye mırıldandı. Bir-iki dakika ağrıyan dizini ovdu... Çınara korkuyla baktı. Sanki karşısında canlı bir düşmanı vardı... Kalbi hızlı hızlı atıyordu. Şakaklarından terler boşanıyordu... Dizindeki ağrıyla, çınara indirdiği balta arasında bir ilinti olduğunu düşündükçe daha çok korkuyordu... Nefes almakta güçlük çekiyordu. Sanki ciğerlerine keskin bir hançer saplanıyordu. Kesik kesik öksürdü... Bakışlarını mezara çevirdi: Mezarın toprağı kabarmış gibiydi. Sanki toprağı alttan bir iten vardı. Mezar taşı sallanır gibi oldu... “Herhâlde başım dönüyor... Mezar taşı sallanır mı?” diye düşündü. Baltasına yeniden sarıldı. Başının üstünden bir tur attırıp çınarın kalın gövdesine indirdi. Bir yonga parçası sıçra-

yıp alınına değdi. Kaşının üstü yarıldı. Yarık yerden kan akmaya başladı. Kanı toprağa dökülünce daha çok korktu. Sol dizi hâlâ sızlıyordu. İki büklüm oldu. Ayakta duramadı. Kendini yere attı. Tabakasından tütün çıkarıp kanayan yere bastırdı. Ağrıyan dizini açıp baktı. Dizinin üstü şişmişti... “Tövbe! Tövbe! Acep hayal mi görüyorum?” diye yutkundu. Ayağa kalkmak istedi. Dizüstü kalktığı halde, yeniden yere yığıldı. Sol ayağı tutmaz olmuştu. Üzerine basamadı. Tek ayakla birkaç adım attı. Tam o anda rüzgâr ve yağmur hızlanmaya başladı. Köyden çıkarken gökte tektük bulut kümecikleri vardı. Bir saatin içerisinde, hava bozmuş, yağmur başlamıştı... Suyun ve yağmurun sesini dinledikçe tüyleri diken diken oluyordu... Akan su, ağlar gibi bir ses çıkarıyordu. Sanki derinlerden gelen bir ses: “Çınara dokunma! Çınara dokunma!” diye fısıldıyordu. Bakışlarını köye çevirdi: Köyün görünen evleri sis içindeydi. Ufukta sık sık şimşekler çakıyordu. “Yağmur iyice hızlandı. Kovukta biraz dinleneyim” dedi. Sekeerek kendini çınarın oyuk yerine attı. Ceketini sırtına geçirdi. İki büklüm olup korkulu gözlerle dışarıyı izlemeye başladı... Dizini elledi. Kırılmış gibi ağrıyordu. Acaba niçin ağrımıştı? Yoksa Evliya, çınarı kesmesine razı olmamış mıydı? Korkuyla gülümsedi: “Yok canım, soğuk havada gene romatizmam azdı... Her yıl bu aylarda, sızım sızım sızlar... Çınara balta vurmaya, benim dizimin ne ilgisi var? Kış boyunca hamladım... Yorgunluğum da ondan...”

Veysel Hoca'nın sesi kulaklarında uğulduyordu:

“Oğlum Duran, biraz beni dinle! Köylünün değer verdiği şeyler hor görülmez... Yaş kesen, taş kesen, baş kesen iflah olmaz... Evliya uğrağına elini süren, eninde sonunda belasını bulur... Tarlayın ortasından çıkan su, abıhayat kadar tatlı bir su! Önüne havuz yapıp da, bağlanır mı? Sen delirdin mi a oğul?”

Daha sonra, ölmüş dedesinin hayali gözlerinin önüne geldi: Yedi yaşındayken sol ayağı yılanlık olmuştu. Aylarca yataktan kalkamamıştı. Dedesi yatağının kenarına oturup gözyaşı dökmüştü... Yarasının iyi olması için yılanı öldürtüp etini kendisine

yedirmişti. Yarası iyi olmuştu amma, ayağı topal kalmıştı... Hasta yatağında yatarken yaşlı dedesi kendisine çınarın dibinden çıkan pınarın hikâyesini anlatmıştı. Sesi, dün gibi kulaklarında çınlıyordu: “Bundan asırlarca önce, yaşlı bir adam bu çınarın yanından geçiyormuş... Köyün çobanını çınarın altında yemek yerken görmüş. İhtiyar: ‘Bir oğlum, pir oğlum,’ demiş. ‘Tam üç gündür açım... Ağzıma bir lokma ekmek koymadım... N’olur, bana bir lokma yiyecek ver...’ Çobanın önünde, iki yufka ekmekle, bir baş kuru soğan varmış... Yemeğe de daha yeni başlamış. ‘Buyur dede,’ demiş. Zaten benim karnım doyduydu... Soğanla ekmeğim var. Eğer beğenirsen afiyetle ye...’ Yaşlı adam, yufkanın arasına yumruğuyla ezdiği soğanı koyup dürüm yapmış... İştahla yemiş... ‘Allah seni darda koymasın oğlum!’ demiş. ‘Açlıktan gözüm göverdiydi... Allah, ne dileğin varsa versin...’ Ağzına son lokmayı sokunca, yutkunmaya başlamış. ‘Suyun varsa, bir yudum da su ver!’ demiş. Çoban çok üzülmüş. ‘Suyum yeni bitti dede,’ demiş. ‘Bu civarda da hiç su yok!’ İhtiyar üstelemiş: ‘Aman oğul, bana bir yudum su! Nefesim tıkanıyor... Neredeyse öleceğim...’ Çoban boş testisini kaptığı gibi ayağa yekimmiş... Bütün gücüyle köye doğru koşmuş... Testisini köyün pınarından doldurup gerisin geriye dönmüş... Nefes nefese ulu çınarın altına varmış... Fakat aradan bir saat kadar zaman geçmiş... Bir de bakmış ki, ihtiyar ruhunu Allah’a teslim etmiş. Bu duruma çok üzülmüş. ‘Nolur Tanrım, şu çınarın altında, şu ihtiyara verecek bir yudum suyum olaydı... Şu ihtiyar, benim yüzümden öldü...’ diye hüngür hüngür ağlamış. Elindeki su dolu testiye yere fırlatmış. Testi kırılmış. Susuz toprak, önce yere dökülen suyu emmiş... Ardından, testinin düştüğü yerden su fışkırmış... Çoban buna çok sevinmiş. Hemen köye koşup durumu anlatmış... Köylüler, namazını kılarak ihtiyarı öldüğü yere gömmüşler... İşte o günden sonra, çınarın altından büngüldeyerek coşkun bir su akmaya başlamış... Bu su, kutsal bir sudur yavrum... Yetmiş iki derde faydalı bir sudur... Dua edelim ki, bizim tarlamızın ortasından çıkıyor... Köyün bütün arazisi bir yana, bizim tarlamız

bir yana...”

Topal Duran bir düştten uyanır gibi silkindi. İçinde, korkuyla karışık bir pişmanlık vardı. Bütün gövdesi buz tutmuştu. Soğuk soğuk terliyordu... Gök gürlüyor, şimşekler çakıyordu... Bahar yağmuru bütün şiddetiyle devam ediyordu... Bir ses duydu: “Kim ola acep?” diye irkildi. Kovuktan sürünerek dışarıya çıktı. Bu ses, bir çocuk sesiydi... Korkusu biraz daha büyüdü. Deli gibi mavzerine sarıldı... Üstü-başı çamur içerisinde kalmıştı... Beş dakika sonra, oğlu Yakup kendini çınarın altına attı. Elbiselelerinden sular damlıyordu. Dizlerine kadar çamura gömülmüştü. Nefes nefese konuştu:

“Baba, yetiş baba!.. Evimize yıldırım düştü... Bütün davarlarımız telef oldu... Samanlığımız yanıyor... Anamın korkudan dili tutuldu... Hiç konuşamıyor... Bacım Zeynep, yıkılan duvarın altında kaldı...”

Topal Duran, tek kelime konuşmadan boş bir çuval gibi yere yığıldı...

(Dilek Çınarı, 2007)

SALÇA

Mehmet Bey'in oğlu Nevzat iki gündür hastaydı. Ateşler içinde yanıyordu. Hayaları şişmişti. İhtiyar ninesi: "Bu uşak umsuluk olmuş! Sokakta, birinden bir şey mi istedi ne yaptı? Böyle birdenbire hasta olmasında bir iş var..." diyordu. Nevzat, durmadan sayıklıyordu. Alnında boncuk boncuk terler birikmişti. Gözlerinin altı morarmış, yüzü mum gibi sararmıştı. Anası, oğlunun solgun parmaklarını eline almış, gizli gizli ağlıyordu. "Oğluma nazar değdi. Durup dururken niye hastalansın? Yüzde yüz nazar değdi!" diye inliyordu. Nevzat'ın üç kız kardeşi, çevresinde pervane gibi dönüyorlardı...

Babası Mehmet Bey, oğlunun başucuna oturdu. Omzunu hafifçe sarsarak:

"Oğlum Nevzat, nen var yavrum? Neren ağlıyor arslanım? Gönlün ne istiyor? Söyle, söyle bakayım; sana ne alayım?"

"....."

"Konuşsana yavrum! Yine doktor getireyim mi?"

Nevzat yorgun göz kapaklarını hafifçe araladı. Ölgün ölgün çevresine bakındı. Gözü, komodindeki portakal, elma, muz gibi türlü türlü meyvelere ilişti. Suratını buruşturdu. Halsizce "Su! Su!" diye mırıldandı. Üç kız kardeşi mutfağa doğru koşuştular. En büyükleri bir bardak suyu kaptığı gibi getirdi. Nevzat, zorla bir iki yudum içti. Babası, alnına biriken terleri siliyordu. Biri-cik oğlu ölürse, ne yapardı? Üç kız üstüne tek oğlan! "Sakınan

göze çöp batar!” diye düşündü. Kentinin sayılı zenginlerinden-
di. Uçsuz bucaksız toprağı, sekiz on parça zeytinliğı vardı. Fakat
oğlunun hastalığı karşısında çaresiz ve güçsüz olduğunu görü-
yordu...

Nevzat, elini kaldırıp alnına koydu. Yüzüne ağlamaklı bir
ifade oturdu:

“Ana! Ana kızzz!”

Buyur oğlum, anan kadını alsın! Söyle tosunum, konuş
bir tanem! Emret? Acıktın mı? Gönlün ne istiyor yavrum? Ne
istersen, ablaların çarşıdan alsınlar! Ha? Pirzola ister misin?”

“Onların yediğinden isterim...”

“Kimin yediğinden, oğlum?”

“Çamaşırcı Fatma'nın çocuklarının yediğinden...”

“Onlar ne yiyorlardı, canım?”

“Üç gün önce ekmeklerine sürmüşlerdi. İstedim bana ver-
mediler!”

“Hikmet'le Mehmet mi?”

“Evet! Çok yalvardım, bir dadımlık verin, dedim... Beni çat-
lata çatlata yediler... Ağzım sulandı ama!”

“Hay gözleri kara toprağa akasicalar!”

Kız kardeşleri, ninesi başına üşüştüler. Yaşlı kadın, bilgiç bir
davranışla konuştu:

“Demedim mi? Yaa... demedim mi? Bu oğlanın umsuluk
olduğı belliydi... Durduğı yerde büllük torbası niye şişsin? İt
dölleri... İnsan artıkları... N'olacak, görgüsüzler! Çocuğumu ya-
taklara düşürdüler! Ne yiyorlardı acep? Kıran giresiceler! Gö-
nenmiyesiceler!”

Mehmet Bey öfkeyle bağırdı:

“Sus be ana! Onların nesi var ki, bize versinler? Zavallılar,
dilenmez dilenci! Ersiz kadın, onun bunun işini yaparak geçi-
mini zar zor sağlıyor! İtlük bizimkinde! Gözü, daima elin yedi-
ğinde, elin giydiğinde!”

“Murdar itlere arka çık bakalım! Gebersinler inşallah! Ço-

cuk, ellerinde yiyecek görmüş... Verseler nolurdu? İki gündür uykumuzu yitirdik!”

Nevzat yatağından doğruldu. İki elini halka yaptı:

“Ekmekleri naaah bu kadardı nene! Üzerine kırmızı bir şeyler çalmışlardı. Beni çatlata çatlata yediler... Yirmi beş kuruş verdim; bir lokmacık tattırmadılar!”

“Boyları devrilsin inşallah! Tez günde mahalleden kalabalıkları kalsın! Anası olacak kancık, kapı kapı dilenir...”

Mehmet Bey kızdı:

“Deli oğlum, evimizde neyiz eksik? Onun bunun elindekine niye imrenirsin? Gelip durumu annene niye anlatmazsın? Bak, iki gündür hepimizi harap ettin! İyi olasın diye, çalmadığımız kapı kalmadı...”

Menekşe Hanım gözyaşlarını silerek:

“O pislerin elindeki yenir mi oğlum? Anaları hizmetçi! Ev dövüntü toplayıp çocuklarına taşır... Onlar sana imrensinler!”

Mehmet Bey yumruklarını sıktı:

“Kalk hanım, git öğren bakalım, fırlamaların yediği neymiş? Gerekirse üç beş kuruş veriver, yediklerinden oğluma alıp getir...”

Kadın mantosunu omzuna attı, avluya doğru yürüdü. Tam dış kapıdan çıkarken kocası arkasından seslendi:

“Hanım!”

“Buyur, bey?”

“Yahu, akşam akşam eli boş gidilir mi? Yoksul kapısı eli boş çalınmaz! Mutfaktan bir şeyler derle, topla da götür...”

Menekşe Hanım söylene söylene mutfağa girdi. Bulaşıkların arasında üç dört gündür yenmeyen etli bulgur pilavını tencereden leğene boşalttı. Boşaltırken burnuna kokular geldi: “Hafifçe hımsımış amma zararı yok! Onlara, bu bile fazla!” diye mırıldandı. Ekmek tablasından üç dört tane bayat ekmek seçti. Alıp pilavın üstüne koydu. Bir çıkına sarıp koltuğunun altına

yerleştirdi. Dış kapıdan çıkarken kentin bütün minarelerinde akşam ezanı okunuyordu. amaşırcı Fatma'nın evi, konaklarına yakındı. Çamurlu caddede hızlı hızlı yürüdü...

Fatma Kadın amaşır yıkamaktan yeni dönmüştü. Odanın ortasındaki tandır kürsünün üstüne bir şilte atıp içine gömülmüştü. Durmadan titriyordu. İki ocuk, sıcak külle dolu olan tandıra ayaklarını uzattılar. Büyük ocuk, anasının boynuna sarıldı:

“Niye konuşmuyorsun, ana kız? Yoksa bizimle küs müsün?”

“Niye küs olayım, yavrum? Bugün çok yorulдум. Eve de elim boş geldim... Size ne yedireceğimi düşünüyorum...”

Küçük ocuk dudaklarını yaladı. Açlıktan midesi gurulduyordu:

“Ana kız, ben bulgur aşını çok severim! Hele yanında has ekmek oldu mu, hiç doymuyorum ana! Hani, bıldıretli bulgur aşıyan lebeniye sulusu yapmıştın... Ne kadar güzeldi, ne kadar lezzetliydi... Nerdeyse parmaklarımı birlikte yiyecektim!”

Kadının gözleri doluktu. Ne diyeceğini şaşırdı. Sonra, kesik kesik konuştu:

“Yarın Neşet Efendilere gidiyorum, yavrum. Onlar çok cömert! Belkim bulgurdan, döğmeden bir şeyler verirler... O zaman sana istediğin aşı pişiririm.”

“Taman yağımız da yok, ana! Yağ da verirler mi?”

“İnşallah verirler, oğlum...”

“Ana kız, sana bir şey soracağım: Sen en çok hangi yemeği seversin kız?”

“Ne bileyim, yavrum! Yoksulun sevmediği yemek mi var? Olsun da, isterse pıtırıt lepesi olsun! Yeter ki karın denen canavarın gurultusu kesilsin... Kr boğazdan aştıktan sonra, hepsi bir...”

“Dünyada, en tatlı şey balmış ana! Okul arkadaşım Musa söyledi. Doğru mu?”

“He, oğlum...”

“Bal nasıl olur, ana?”

“Hiç görmedin mi, yavrum?”

“Gördüm de, tadını soruyorum...”

“Pekmeze benzer zahar! Büyürsen, yersin inşallah!”

Büyük çocuk söze karıştı:

“Yok ana, yanılıyorsun: Tatlıların padişahı baklava, veziri de künefeymiş.”

“Belki de öyledir kurban olduğum...”

“Sen baklavayla künefe yedin mi ana?”

“Yedim ya! Babanızla yeni evliydik. Babanız, beni bir kere Gaziantep’e götürdüydü. Böbreklerimden kum geçiyordu. Amerikan hastanesine gitmiştik. Karagöz caddesinde bir lokantaya dıkıldık. Önce soğanlı kebab yediydik. Yanında, koca bir tas da ayran içtiydik... Tepsilerde çeşit çeşit tatlılar sıralıydı. Babanız, benim hep sinileri gözetlediğimi görmüş. Çatalla tabağın kenarına vurduydu. Garson başımıza dikilip ‘Buyur efendi?’ dedi. Bizimki ‘Tatlılardan ne var?’ diye sordu. Garson: Baklava, sarı burma, tulumba tatlısı, künefe, havuç dilimi diye birer birer saydı... Babanız ‘Havuç-dilimi getir’ dedi.”

“Havuç dilimi de nedir, kız ana?”

“Tıpkı baklava gibidir... Biraz daha uzun dilimli... Bizim yediğimiz fıstıklıydı. Çok tatlıydı, çok...”

Küçük çocuk yalandı. Ağzı sulanmıştı. Anasına biraz daha sokuldu:

“Eeee, karnınız doydu muydu ana?”

“Doydu ya! Tatlının bir dilimini kâğıda sarıp kuşağımın arasına sakladım. Rahmetli nenenize getirdim... Onun da çok hoşuna gitti...”

“Pekey, biz neredeydik, ana? Bize niye getirmedi?”

“Daha siz doğmamıştınız yavrum... Dedim ya acar evliydik...”

Küçük çocuk anasına sarıldı; yüzünü sevgiyle öptü:

“Ana kız, şimdiki Hızır kapımızı çalsa! Dese ki ‘Ey Allah’ın

yoksul kulları, dileyin bakalım benden üç dilek!’ Ne dilerim biliyor musun ana?

“Ne dilersin yavrum?”

“Birinciye ‘Babam Alamanya’dan gelsin!’ derim. Babama çok görestim ana! İkinciye bir leğen nohutlu bulgur aşı isterim... Üçüncüye de sizin yediğiniz tatlıdan... Amma şöyle bir sini olacak ha!

Büyük çocuk, kardeşinin böğrüne böğrüne dürttü. Öfkelenmişti:

“Deli... Babamı nedeceksin? Bir yakımlık kömür iste de, bir işe yarasin! Baksana, soğuktan buyduk! Evde bir habbe ateş yok!

“Olmaz! Ben babamı isterim... O beni ısıtır... Gece koynuna girerim... Nefesi ıpılıktır... Cugara kokar amma, zararı yok, koksun! Kolunu başımın altına yastık yapar... Bir yanımda anam, bir yanımda babam... Ohhh! Ne güzel! Tatlı tatlı uyurum... Gece yarısı beni kaldırmak yok ha, ana! Eskiden hep böyle yapardınız: Uyanınca kaldırıp kardeşimin yatağına yatırırdınız!”

Büyük çocuk acele acele konuştu:

“Hızır bana sorsa, birinci dileğime bir ev isterim: Şöyle Neşet Efendilerin konağı gibi koskocaman! Önünde bahçesi olacak! Pencereleri camlı... Duvarları badanalı... Her odasında pırlıl pırlıl ışık... Mutfağında şırıl şırıl musluk... Odaların tabanlarında güzel güzel halılar... Sonra, bir ambar dolusu tahıl isterim. Anam bize, üç öğün sıcakık aş pişirir... Kısır, köfte yapar. Karmakatma hazırlar: Asma yaprağıyla yerik... Üçüncü dileğime de beşinci sınıfın ders kitaplarını isterim... Nasıl olsa, sınıfımı geçeceğim. Karnemde hiç zayıfım yok! Yazın, hep beşinci sınıfın kitaplarını okurum. Hele bir beşi bitireyim, yatılı okulların sınavına girerim... Hava Astsubay okulu varmış. O okulda okuyup pilot olurum... Pilot olunca uçakla gelip evimizin üstünde takla atarım... Varsın memlekete şan olsun... ‘Pilot Hikmet, kentinin göklerinde bir saat dolaştı!’ desinler...”

Küçük çocuk, “Beni de bindirir misin ağabey?” diye yalvardı. Büyük öfkeyle:

“Senin başın fırlanır deli... Jete binmek kolay mı?” diye bağırdı. İki çocuk, “Benim istediğim dilek güzel!” “Yok, benim istediğim dilek güzel!” diyerek yaka paça oldular... Tam o sırada dış kapı çalındı...

Hikmet avluya koşarak kapıyı açtı. Karşısında Menekşe Hanımı görünce:

“Buyur, abla!” dedi.

“Annen, evde mi?”

“Evde!”

Çocuk önde, kadın arkada tek gözlü eve girdiler. Fatma Kadın hemen ayağa fırladı:

“Buyur, hanımım! Yel mi attı, sel mi attı? Kusura bakma, evimiz soğuk! Daha yeni geldim... Her taraf da dağınık... Şu kürsüye otur hanımım...”

Kadın gösterilen kürsüye oturdu. Koltuğunun altındaki çıkını bir tarafa koydu. Söze nasıl başlayacağını bilemiyordu.

“Kocandan ne haber? Mektup filan yazıyor mu?”

“Nerdeee! Yaşı ömrü kesilsin! Yedi camide ölüm selası okunsun! Kaçakçı iti, Alamanya’ya gitti, burnu büyüdü. Buralara dönmeğe yüzü mü var? Borçlular her gün eşiğimizi aşındırıyor! Uçan kuşa borcumuz var...”

“Kardeşleri yardım etmiyor mu?”

“Tırnağın varsa başını kaşı, hanımım... Şu iki çocuk olmasa, çekip bu ellerden gideceğim... Genelevi bile göze aldım... Et tırnaktan ayrılmıyor! Neylersin, boyuncağımızı büken var... Sizin gibi iyi komşular da olmasa acımızdan ölürük.”

Menekşe Hanım için için sokrandı: “Beş kuruş verdik söyledik; yirmi beş kuruş versek susmaz!”

“Fatma Kadın, benim buraya niçin geldiğimi neden sormuyorsun?”

“Buyur, hanımım. Başımızda yerin var... Bir emrin varsa gözümüz başımız üstüne! Büyüklük gösterip buraya kadar gelmişsin...”

“Bizim Nevzat iki gündür hasta da!”

“Uyy! Tüm derdi bana gelsin... Nesi varmış, hanımım?”

“Sizin çocuklar sebep olmuş!”

“Bizim çocuklar mı sebep olmuş? Nevzat’ın kesilen tırnağına iki uşağım da kurban olsun! Bir şey mi yapmışlar? Yoksa beyzademe karşı bir suç mu işlemişler?”

“Öylesi değil, canım... Üç gün önce, kapı önünde bir şey yiyorlarmış. Bizim Nevzat, seninkilerden istemiş, vermemişler. Gözü ummuş, hayaları şişti. Doktora götürdük, bir yararı olmadı...”

Kadın, iki çocuğunun üstüne yürüdü. Sırtlarını yumruklayarak:

“Deyin ulan itler, çabuk deyin. Ne yediniz de, benim Nevzat’ıma vermediniz? Hı, hıı... deyin bakalım? Yiğitken yıkılısalar! Boyları devrilesiceler!.. Utanmaz, arlanmazlar...”

Hikmet’le Mehmet bir köşeye büzüldüler. Çok büyük bir suç işlemiş gibiydiler. Hep önlerine bakıyorlardı. Hikmet boyunu bükerek:

“Yediğimiz bayat ekmekle salçaydı, ana! Nevzat’a uygun görmedik... Midesi ağrır diye düşündük. Sen evde yoktun. Biber kuru tandır ekmeğinin üstüne biraz salça çaldık. Onun da üstüne nane, kırmızı biber serptik... diye mırıldandı. Nerdeyse ağlayacaktı...”

İki kadın da hayret içinde kaldılar. Beş gün önce, ekmeğe ve salçayı Nevzat’ın annesi vermişti. Fatma Kadın, utançla başını önüne eğdi:

“Kusura bakma, hanımım! Bizimkiler bir cahillik etmişler. Ekmek de, salça da sizden gelme! Gizlersek, gözümüz dizimize durur...”

Menekşe Hanım acı acı güldü. Ne diyeceğini şaşırılmıştı. Yerdeki çikını kadına uzattı. Sesi titreyerek:

“Al şunu boşalt! Kabahat bizim budala Nevzat’ta!”

“Çocuk ne bilsin, hanımım! Böyle bir yiyeceği görmediği

için yeni bir şey sanmış... Asıl kabahatin büyüğü bizimkilerde... Bir lokmacık vermeliydiler..”

“Bir ekmeğin üzerine birazcık çal da, bizim deli oğlana götürüyüm... Yediklerinin salça olduğunu gözüyle görsün... Bakar-sın, bana inanmaz!”

Fatma Kadın, pilavı bir leğene boşalttı. Ekmeğin birine biraz salça sürdü. Gözleri ışılamıştı. “Kurban olduğum Allah, zengini yoksula muhtaç edersin! Hikmetinden sual olmaz! Çocukların gönlü bulgur aşı istedi, ahacık gönderdin,” diye düşündü.

“Buyur, hanımım! Uşaklarımın kusuruna bakma! Bir cahillik etmişler..”

Menekşe Hanım salçalı ekmeği kaptığı gibi sokağa fırladı. Hızlı adımlarla konaklarına doğru yürüdü. Hava iyice kararmıştı. “Şu Allah’ın işine bak, kimi kime muhtaç ediyor?” diye acı acı güldü. Sokak kapılarını açıp eve girdi. Kocası, kaynanası, kızları avluya koştular. Mehmet Bey merakla sordu:

“Veletlerin yediği neymiş hanım, öğrendin mi?”

“Evet öğrendim! Bakın şu salçalı ekmekmiş! Beş gün önce, Fatma Kadın bizim çamaşırları yıkamaya gelmişti. İşini bitirip eve giderken ona, içine fare düşmüş salça kavanozuyla, üç-beş bayat tandır ekmeği vermiştim... Çocukların yediği, işte bu salçalı ekmekmiş!”

“???”

“!!!”

(Dilek Çınarı, 1975)

YASİN TULUMU

Kuşbaşı kar on gündür yağıyor. Köyün inişli çıkışlı yolları, apak kar altında dümdüz olmuş... Soğuk bir rüzgâr, toprak damlı evlerin saçaklarındaki karları savuruyor. Köyün alt başından köpek ulumaları duyuluyor. Gecenin kör karanlığı, köyün ufkuna yeni çökmüş. Yollarda hiç kimseler yok... Herkes daha ilk akşamdan evine çekilmiş. Köy, orman içi köyü... Çok dağınık bir görünüşü var. Geniş bir alan üzerine kurulmuş...

Köyün kuzeyinde tekten bir ev. Evin naylon gerili dar penceresinden ak karların üzerine ölgün bir ışık demeti sarkıyor. Ev tek odalı. Odanın üst başındaki sedirde bir yatak serili. Yatakta hasta bir adam yatıyor. Yüzü ayva sarısı. Bakışları ölgün... Nefes aldıkça fırlak nefes borusu hırıltılı sesler çıkarıyor... Adamın başucunda yaşlı bir kadın oturuyor. Gözyaşlarını kirli entarisinin eteğine siliyor. “Herifim ölecek! Koca çınarım devrilecek!” diye düşünüyor. Kadın yumak kadar bir şey... Hem ağlıyor hem de iki elini güçsüzce dizlerine vuruyor: “Oy Hasan’ım... Oy efendim... Oy evimin orta direği! Oğulcağınızı görmeden ölecek!”

Ocağın önünde gencecik bir kız... Harlı ateşte tarhana çorbası pişiriyor. Tahta kepçeyle sık sık kara kazanı karıştırıyor. Titrek ateşin ışığında, yüzü bir aydınlanıyor, bir karanlığa gömülüyor... Dal boylu... Uzun belikli... İncecik belli bir kızcağız... Yaşı on beş-on altı arası... İkide bir dönüp babasına, sızım sızım sızlayan anasına bakıyor... “Fıkaralar... Datlı bir gün görmedi-

ler... Kardaşım... Boyu devrilesi kardaşım... Haber saldıık... Gelmedi!”

“Kızım Zöhre!”

“Buyur, anam...”

“Kızım, babanın durumu kötü... Bak, gözleri döndü... Yaralı bir kuş gibi çırpınıyor... Nefes aldıkça, boğazı harılıyor...”

“İnşallah iyi olur ana... Karnı aç! Boğazına azıcık çorba akıtıydık... Belki kendine gelirdi... Çorba bişmek üzere...”

Hasta adam, donuk bakışlarını isli merteklerde gezdiriyor. Bakışları tavanın bir köşesine saplanıyor. “Oğlum... A. ahacık o. orada... Ba. bana bakıyor... İşmar e. ediyor... Ç. a. çağır şu. şunu a. avrat! Ç. a. çağır da ya. yanıma gelsin...”

Kadın inim inim inliyor. “Eyvah, ihtiyarcık sapıttı! Hayal görüyor... Ölüm meleği oğlumuzun donuna girmiş... Onu öbür dünyaya çağırıyor...” Kesik kesik ağlayıp ileniyor: “Allah derim, oğlum; Allaaah! Büyük Allah cezanı versin... Haber saldıık, gelmedin! Mektup yazdıık, cevap vermedin! Bak, zavallı baban ruhunu teslim etmiyor... Seni bekliyor... Sen, avrat delisi oğul... Şehir tutsağı zavallı...”

Biricik oğulları İbrahim, ilçeden öğretmen. İlçeyle köyün arası tam on sekiz saat. Yol yok. Kuş uçmaz, kervan geçmez... Kış-kıyamette nasıl gelsin... Hem, şehirli hanımı gelmesine izin vermez ki! Köye tam iki yıldır uğramıyor...

“A. avrat!”

“Buyur, herif...”

“O. oğlum... İbrahimim nereye kayboldu? Ç. a. çağır ge. gelsin! He. helâllaşalım... Elimi öpsün... Barişalım...”

“Yolda, herif... Merağ etme! Neredeyse gelir...”

“Ka. kar ya. yağıyor değil mi? A. acep gelebilir mi dersin? İlaç, doktor getirebilir mi?”

“Gelir herif, gelir... İbrahim seni çok sever... Doktor getirmezse bile, Celâ sağlık memurundan ilaç alır...”

“Torunlarımı da getirir mi?”

“Getirir ya! Gelinimizi de getirir... Gelin, elini öpüp seninle barışacakmış...”

“Gelmez! O şehirli iti gelmez! Beni baba yerine koymadı heç!”

Yaşlı adamın sesi arı vızıltısı gibi çıkıyor... Elini alnına götürmek istiyor, buna gücü yetmiyor... Alnındaki boncuk boncuk ter damlaları göz çukurlarına doluyor... Çenesi düşmüş... Ağzı eğilmiş... Sakalı ıpslak olmuş... Kadın için için titriyor: “Herhal bu ter, ölüm teri... Herif göz göre göre gidecek...” Takır-tukur bir öksürük... Yaşlı adam hem öksürüyor, hem de acı acı inliyor:

“Oğlum çağırın... İbrahimim acele gelsin... Oyyy! Oyyy! Oyyy! Mezarım... Mezarımı yar başına kazın... Derenin çağılısı mezarımdan duyulsun... Kıraç tarlamız gözümden irak olmasın... Benii... beni kıraç tarlamıza gömün...”

“Hös herif, hös! Ağzını hayra aç! Ölüm düşman başına...”

“A. avrat! K1. kız a. avraaat!”

“Buyur, herif...”

“O. oğlumun gö. gömleğini getir... Getir de bi. biraz koklayayım...”

Kadın, iki yıldır sakladığı oğluna ait eski mintanı sandıktan çıkarıyor, ihtiyarın döşüne koyuyor. İhtiyar, ölgün ellerle mintana sarılıyor... Burnuna yaklaştırıp derin derin kokluyor:

“Ooooh! Oğlumun datlı kokusu!”

Halsizce boynu yana bükülüyor. Ölümle uyku arası bir dalış.

“Kızım Zöhre!”

“Buyur, anam...”

“Yekin hele kızım, yekin de Derviş Ali’yi çağır... Gelirkene, yasin tulumunu birlikte getirsin... ‘Babam ölümcül hasta! Can çekişiyor!’ deyiver... Ben korkuyom kızım... Babanın çenesini bağlamak gerek... Hadi kızım... Hadi hatun anam... Hadi datlı yavrum...”

“Dışarısı ıpsız ana! Her yan karlı kaplı... Ya yoluma kurt çıkarsa?”

“Bir çam çırası yak, yavrum! Canavar ataşa yaklaşamaz... Korkma! Tanrı yoksulun sahibi... Baban imansız getmesin... Zemzem şişesini de alıp gelin! Ağzına bir-iki damla su damlat! Hadi, kızım... Hadi, yavrum... Derviş Ali Emmi, yasin tulumunu da unutmasın... Baban şeyh nefesinden mahrum kalmasın.”

Kız, bir çam çırası yakıp dışarı fırlıyor. Rüzgâr hâlâ kudurmuş gibi uluyor... Derviş Ali'nin evi beş yüz metre ilerde... Genç kız koşuyor... Düşe kalka koşuyor... Göbeğine kadar karlara gömülüyor... Hoyrat yel çırayı söndürüyor... Ürkütücü bir beyazlık... Bir uğultu... Bir vınıltı... Üç adım ilerisini zor görüyor... Savrulan karlar yüzüne gözüne doluşuyor...

On beş-yirmi dakika sonra, kendini Derviş Aligilin avlusuna atıyor... Güm! Güm! Güm! Tahta kapıyı yumrukluyor:

“Ali Emmiii! Ali Emmiii!”

“Kimooo?”

“Açın... Benim, Kel Hasanların Zöhre!”

“Uyy! Zöhre sen misin? Kadasını aldığım... Bu ne hal?”

“Buydum Hacer Hala, buydum... Ali Emmim evde mi?”

“Evde! Akşam namazını kılıyor... Ne var? Hayrola? Yoksa baban ağırlaştı mı?”

“Hacer Hala, babam can çekişiyor... Anam dedi ki, ‘Get Derviş Ali Emmi ni çağır!’ dedi. ‘Gelirkene, yasin tulumunu, zemzem şişesini de birlikte getirsin!’ dedi...”

“Hele içeriye gir, kızım... Çok üşümüştün! Derviş Emmi namazını bitirmek üzere... Biz de sofrayı sermiştik... Yemek yiyecektik...”

Genç kız, ürkek adımlarla odaya giriyor. Loş bir oda... Alt başta hayvanlar bağı... Üst başta boy boy çocuklar dolaşiyor. Ocağın önünde bir sofra serili. Sofranın ortasında büyücek bir leğen... İçinde bulgur pilavı var... Ocaktan ölgün bir ışık demeti süzülüyor... Orta direktte bir idare lambası asılı... Orta yaşlı bir adam, kibleye dönmüş... Ellerini havaya kaldırmış... Dua oku-

yor... Başında ak bir terlik... Sirtında bir avcı yeleşi... Bakışlarını bir noktaya saptamış... Derinden derine duyulan bir inilti. Arı iniltisi gibi bir şey... Zühre sabırsız... Zühre titriyor... Aklı, evleriyle Derviş Aligilin evleri arasında mekik dokuyor... “Babam ölecek... Yasin tulumunu, zezem şişesini biran önce götürmemiz gerek...”

Derviş Ali namazlığını toplayıp duvara asıyor... Şaşkın gözlerle kıza bakıyor. “Ne var?” diye işmar ediyor... Belli ki, daha duasını bitirmemiş...

“Babam” diyor kız: “Babam can çekiyor... Durumu kötü... Aman yetiş, Derviş Ali Emmi... Yasin tulumuyla zezem şişesini de al!”

Derviş Ali bezgin... Umutsuz... Raftan şişeyi alıyor... Sönük ışığa tutup bakıyor... Şişenin dibinde damlacık su var...

“Kış uğursuz geldi... Koca zezem şişesi iki ayda boşaldı. Tulumda da okunmuş hava kalmadı... Yol açılsaydı, Şeyhin yanına giderdim... Kışlık hakkını da götürürdüm... Yalvarır yakarır, tulumu okunmuş hava doldurturdum... Bir iki şişe zezem alırdım... Allah vere de, bundan sonra ölüm olmaya...”

Boşalmış tulumu saygıyla yerinden alıyor. “Hey gidi Hasan Ağa! Demek sen de ha? Ölüm senin de kapını çaldı ha?”

Kız hıçkırarak hıçkırarak ağlıyor. Derviş Ali bir yandan giyiniyor, bir yandan da konuşuyor:

“Ağlama, kızım... Allah’tan gelene ne denir? Allah, hepimize imanla ölmek nasip eylesin! Baban temiz adamdı. Kimse nin girdisine çıktısına karışmazdı. İki yıl öncesine kadar Şeyhin gözde müridiydi. Yaşlanınca yerini ben aldım... Şeyhimiz, onu hepimizden çok severdi... Söze yatkın bir adamdı. Yumuşak başlıydı... Şeyhin baş müridi olmak ne demek?”

“Babam bir aydır yol gözlüyor, Ali Emmi! Kardeşim İbrahim gelmedi... Haber saldık, mektup yazdık... Gelmedi... ‘Babam satlıcan oldu,’ deyi yazdık... ‘Doktora danış, ilaç alıp getir!’ dedik...”

“Yol kapalı, kızım... Nasıl gelsin? Celâ’yı, Sakaltutan yokuşunu, Ambar köyünü geçip de, bu Allah’ın belası dağlara nasıl vararsın? Elbistan nere, bura nere?”

“Yol açık olsa da gelmez, Derviş Emmi! Ben ağamı bilirim... Avrat esiridir. Avrat hısıımı olsaydı, dağ-taş, kış-kıyamet dinlemezdi...”

“O, okumuş adam kızım... Okuyan, köyünden, evinden koptu demektir... Kuşu kafesten uçurtmayacaksın... Uçtu muydu, bir daha ele geçmez... Madem okuttun, adam olsun dedin, peşini bırakacaksın... Bol paçalı gelip de ahırda yatmaz... Karasabanın sapına yapışmaz... Kabahat babanda... İbrahim’i, etek dolusu paralar döküp Elbistan’a okumaya göndermeyecekti. Hadi ilkokulu bitirdi diyelim, ne deyi yatılının imtihanına sokup Düziçi’ne gönderir? Herkesin uşağı çoban olurken onun oğlu ne deyi öğretmen olsun? Bizim Şeyh efendi ne güzel söyler: ‘Bir yıl şehirde oturan, köy damına kilit vursun... Çifti-çubuğu dağıtsın... Hele şehirden kız alan, gayri köylüyüm deyi övünmesin...”

“Acep babam bu marazdan kurtulur mu Derviş Emmi? Bir ay öncesine kadar bir şeyciği yoktu. Bir ataş... Bir öksürük... Yataklara düştü... Düşüş, o düşüş! Ahh, bir kurtulsa! Şeyh efendiye toklu adadım... Sandıktaki çeyizimi satıp adağımı yerine getireceğim...”

“Çıkmayan candan umut kesilmez, kızım... Allah büyük! Bakarsın, dipdiri olur... Geri ayağa kalkar... Şu şişeyle tulumun dili olsa da konuşsa... Nice canlar için dolup boşaldı... Köylük yerin derdi-marazı yakın olur... Yolumuz olsa... Yaz-kış şehre gidenimiz bulunsa... Zemzem, şeyh nefesi sıkıntısı çeker miydik? Allah bizi, bu dağlar boş kalmasın deyi yaratmış... Hastamız can çekişir, başında Yasin-i şerif okuyacak adam bulamazık... Şeyhin okumuş nefesi bile elimize zor geçer... Dağ adamı mısın, hayvandan farkın yok! Hadi gidek kızım... Üşürsün, sırtına şu benim gocuğu al!”

Karlara bata çıka dakikalarca yürüyorlar. Yol, uzadıkça uzuyor... Daha eve varmadan kulaklarını tiz bir çığlık tırmalıyor...

Zühre'nin anası dışarıya fırlamış, hem kendilerine doğru koşuyor hem de bağırıyor:

“Derviş Aliiii! Kızım Zöhree! Amanın yetişsin! Zemzem nerde? Yasin tulumu nerde? Herifim öldü... Şeyh nefesinden mahrum getti! İmansız getti!”

(Dilek Çınarı, 1975)

SINIRDAKİ TARLA

Güneş batmak üzereydi. Taa uzaklarda, tozlu yolun üst başında, iki yolcu göründü. Kel Kamber, oturduğu yerden ayağa yekindi. Sağ elini kaşının üzerine siper yaptı. Dikkatle, Karasu'ya paralel olarak yukarıya doğru tatlı bir meyille yükselen yola doğru yeniden baktı:

“Uzaktan iki kişi buraya doğru geliyor, Döne!” dedi. “Bu saatte, Suriye sınırının uç noktasındaki bu yasak bölgeye kim gelebilir? Üstelik akşam çok yakın... Güneş, ha battı ha batacak!”

Yaşı otuz civarında olan genç ve güzel kadın, boynunu bük-tü:

“Ne bileyim, herif! Koca Kilis-İslâhiye yolu, ahacık bir ki-lometre yukarıdan geçiyor. Gerçi, bu bize doğru uzayıp gelen toprak yol, çıkmaz sokak özelliğinde. Bizim tarlanın yanında son buluyor. Belli olmaz ki! Gelenler, ortağımız Hacı Hannan Ağa'nın adamları olabilir...”

Kel Kamber, haymaya doğru iki üç adım attı. Seyyar merdi-venden çıkıp haymanın yatak serili kısmına oturdu: “Sabahtan beri sol gözüm seğiriyor. İnşallah, kötü bir olay meydana gel-mez... Sol gözün seğirmesi, hayra alamet değil...” diye düşündü. “Adamlar, çok hızlı yürüyorlar. Nerdeyse güneş, Gâvur Dağla-rı'nın doruklarını aşacak... Yüce dağların gölgesi, doğruya doğru iyice uzadı... Kurt kuş yuvasına çekilmeye başladı...”

“Öyle, haymanın üzerinde oturup durma, herif! Aşağıya in,

şu mavzerini bir yerlere sakla! Kuşağının arasındaki tabancayı münasip bir yere koy! Haymanın tepesinde, boy beyi gibi oturup oyalanıyorsun. Madem yolcular bu yana yöneldiler, tedbirimizi alalım... Belki de korucudurlar...”

“Evet evet, korucu olabilirler... Gene de belli olmaz. Sizin köyden de olabilirler... Kardeşlerin, adam tutup üzerimize salabilirler... Kaçakçı desek; mümkün değil... Kule tepesindeki askerlerin ellerinde birer dürbün, beş bin metre arayla sınırı kolaçan ediyorlar... Mayın tarlasına yaklaşanı vururlar.”

Kamber, aceleyle haymadan geri indi: “Şu belimdeki Umman marka tabancayı karpuz yığınının arasına saklayayım... Mavzer ruhsatlı... Yatağın arasındaki Kırıkkale marka tabancayı da kuşağımın arasına sokayım... Silâhı üç olan adam, üç kişiye bedeldir... Yeter ki, silâhları ayrı ayrı yerlerde bulundursun...”

“Sen, ortalığı düzenle... Şu çulun palazın üzerini temizle! Her yan, karpuz kabuğuyla dolu... Çevrede, ne kadar hır hış varsa, şu akan arka at. Arslan, yatağından belli olur... Üzerine yeni giydiğin entariyi de geri çıkar. Tarlada çalışırken giydiğin basma entariyi, uzun iş donunu giy... Sakın, elin erkeklerinin yüzüne karşı gülme! Kadın kısmı, ağır gerek!.. Dolağını, çenenin altından geçir ve ense kısmında düğümle. Mümkün olduğu kadar, biz erkeklerden uzak dur! Lâflarının da arasına girme! Anladın değil mi?”

Genç kadın, cilveyle omuz silkti:

“Öğleden sonra, tarlada karpuz toplama işini bitirince, üstümü başımı değiştirmemi isteyen sendin: ‘Ulan avrat, terli terli kokuyorsun!’ diyerek beni arka iten, su dövüşü yapan, arkın içinde başıma çullanan, gene sendin... Şu anda, niye böyle huy-suzlandın? Niye böyle kıskanç davranıyorsun?”

“Gevezelik etme,” dedi Kamber... “Avrat kısmı, itaatkâr olacak. Bir bildiğim var ki, böyle konuşuyorum. Şu yolcuların, bu saatta, bu tarafa gelişleri, normal bir geliş değil! Yaşça da, yolca da senden büyüğüm. Ne diyorsam, onu yap!”

“Korkulacak bir şey yok, bre herif! İş, fazla büyüttün...”

“Öyle deme! Nâh şu tepenin başından bu yana, ne zaman bir karartının geldiğini görsem, içim cızzz eder... Biliyorsun, dul anan, İslâhiye’de oturuyor. Biz de geldik, İslâhiye’ye kırk kilometre mesafede bulunan bu uğursuz yere hayma kurduk! Bana kalsaydı, Nizip’ten bu tarafa adım atmazdım. Tutturdun: ‘Sılamı özledim... Karasu’nun çağılığını duymak istiyorum’ diye. Babanın silâhlı adamları, bizi Nizip’te bile rahat bırakmadılar... Bereket versin, Baraklı olan dayım, bize kol kanat gerdi. Senin gibi bir Kürt Ağası’nın kızını kaçırmak kolay mı? Çiftlik traktör şoförünün peşine takılıp koltuğunun altına bohçanı bile almadan, yayan yapıldak yollara düşeceksin... Bereket versin, baban öldü de, biraz rahata kavuştuk. Aşiret töresi çok ağırdır: Nişanlı kızı kaçırmanın cezası, ölümdür. Kardeşlerin vazgeçseler bile, nişanlın tarafı, işin peşini bırakmaz...”

“Canım, olayın üzerinden beş yıl geçti. Bence o dava çoktan kapandı. Babam öldü. Kardeşlerim Demir-Çelik Fabrikasına yerleşip aylıkçı oldular... Eski nişanlıma gelince, iki çocuk sahibi... Kalbini ferah tut!”

Kamber, yatağın arasına sakladığı ruhsatlı silâhını çıkarıp aldı. Karpuz tarlasının ortasına doğru yürüdü. Ağustos ayının tam ortasıydı. Hava oldukça sıcaktı. Çevrede mucuk sivrisinek uçuşuyordu: “Bir yan leçe... Bir yan, önü tıkalı, bataklık haline gelen Karasu’nun eski yatağı. Kible tarafımız mayın tarlası. Atalarımız, boşuna: ‘Kazla sazın çok olduğu yere mesken kurmayacaksınız!’ dememişler. Mayın tarlasında, kokuşan eşek, çakal leşleri de cabası! Şu karpuz tarlasında, her gece ecel terleri dökyüyoruz...”

Kamber, karpuz yığınının doğu ucuna, Umman marka tabancısını sakladı... Tabancayı gömdüğü toprağın tam üstüne üç karpuzu yan yana koydu. Üç karpuzun tam ortasına da büyücek bir karpuz yerleştirdi.

Hızlı adımlarla haymaya doğru yürüdü. Hanımına: “Ocağa tencereyi koy. İçine, bolca su ve bulgur doldur.” dedi. “Akşam yemeğimiz hazır olsun... Şu arkın kenarındaki minik bahçeden

domates, soğan, salatalık, maydonuz, yeşilbiber topla. Bulgur pilavıyla ayran ve salata iyi gider.”

On dakika sonra iki yolcu, adım adım Kamber’in karpuz tarlasına doğru yaklaştılar. Biri şişman ve tıknaz, öbürü ise oldukça uzun boyluydu. Üzerlerinde haki renginde birer parka, altında kot pantolon vardı. İri postalları, hemen dikkat çekiyordu. Yorgun adımlarla Kamber’e doğru yaklaştılar. Öndeki uzun boylu olan gönülsüzce selâm verdi. İkisi de kısa firez sakallı, uzun saçlıydı. Beyaz çizgili gömleklere, kirden renk değiştirmişti.

“Hayırlı akşamlar, arkadaş! Konuk kabul eder misin?”

Kamber, ikisinin de ellerini sıktı: “Buyrun, başımızda yeriniz var!”

İki genci, haymanın altına götürdü. Gençler, postallarını çıkarmadan, minderlerin üzerine oturdular. İkisi de esmer ve gür bıyıklıydı. Sırtlarındaki parkaları ve altından görünen kısa namlulu otomatik silahlarını çıkarıp dizlerinin dibine koydular. Aşırı yorgunlukları, yüzlerinden okunuyordu.

Uzun boylu olan, durgun bir sesle sordu:

“Sormak ayıp olmasın amma, bulunduğumuz yer, neresi oluyor?”

“Buraya Leçe Geçidi derler. Şu güneydoğu tarafındaki uzayan ova, Suriye topraklarıdır. Işıkları tek tük yanan yer, Suriye’nin ilk tren istasyonu Maydan-ı Ekbez’dir. Kuzeydeki şu Tahtaköprü barajının hemen altındaki büyük bina, jandarma karakol komutanlığı binası... Batıda Hassa-İslâhiye yolunun alt başındaki dağınık köy ise Haydarkânlı köyü. Buradan görünmüyor amma; kuzeydoğuda, şu yüksek tepenin hemen arkasında, İslâhiye ilçesinin son köyü olan Kazıklı yer alıyor. Kilis-İslâhiye devlet yolu, bu köyün önünden doğuya ve batıya doğru uzayıp gidiyor. Az ileride, Karasu ve tren yolu var... Burası, sınırın en uç noktası. Karasu’ya paralel olarak güneye doğru Hatay’ın Hassa ilçesinin toprakları başlar. Ovaryı ortadan ikiye bölen beş yüz metre enindeki kamışlar, berdiler, sık ve gür çalılıklar, mayın döşeli alandır. Bu noktadan, taa Mardin iline kadar uzar... Mayınlı

alan, çok tehlikeli ve çevresine ölüm saçar.”

“Peki siz, bu bölgede ne yapıyorsunuz?”

“Ben ve eşim, sahibi Suriye’de olan fakat Kazıklı köyü sınırları içinde bulunan bu tarlaya, birkaç ay önce karpuz çekirdeği diktik. Masrafı çıktıktan sonra, karpuzların kârına Hacı Hannan Ağa’yla yarı yarıya ortağız... İşimizi bitirince haymamızı söküp burayı en kısa zamanda, geri terk edeceğiz...”

İki genç, bir süre önlerine bakıp düşündüler. Kamber yolculara:

“Herhâlde, karınlarınız açtır,” dedi. “Ocakta bulgur aşısı pişiyor. Arkın içinde Haydarkânlı köyünden gelme, bir tuluk da ayran var. Bizim avrat, taze sebzeyle salata yapacak... Hep birlikte afiyetle yeriz...”

“Valla, karnımız iki gündür zil çalıyor. Bir de, arkadaşımın postalları ayaklarını vurdu. Tam bir haftadır postallarımızı çıkaramadık. Arkadaşımın ayak parmaklarının arası yara oldu. Bir leğen dolusu tuzlu su olsa, pansuman yapardık...”

Kamber, hanımına seslendi:

“Döne, ocağa ıbrığı sür... El leğenini de buraya getir. Yemeğimiz hazır mı?”

Kadın, “Hazır” anlamında başını salladı. On adım ötede, ayakta duruyordu.

Tıknaz ve kaba görüşlü genç, kadını baştan ayağa süzdü: “Genç ve etine dolgun bir kadın” diye düşündü. Yüzüne biriken sivrisinekleri eliyle dağıtmaya çalıştı. Kamber’e döndü:

“Çevreniz, sivrisineklerle dolu... Bu sıcakta, bu çayın kıyısında, nasıl yatıyorsunuz? İnsan, nefes alırken zorlanıyor. Sonra, insanın burnunu sürekli bir yanık saman kokusu yalıyor. Bu koku, nerden geliyor?”

“Cibinniğimiz var,” dedi Kamber... “Geceleri cibinniğin içine girmeseydik, şimdiye sıtmadan, kansızlıktan öbür dünyayı boylardık... Pis kokular, mayın tarlasından geliyor. Kaçakçılar mayınları patlatmak için işe yaramaz merkepleri mayın tarlasına

sürüyorlar. Yabani hayvanlar, kuruyan ot ve ağaçlar üst üste yığılınca çevreye böyle ağır kokular yayılıyor...”

Kadın, ibriği alıp on metre öteden arka daldırdı. Getirip ocağın ortasındaki üçayağın üstüne koydu. Kuşganadaki bulgur pilavını geniş leğene boşalttı. Erittiği tavadaki yağı, pilavın üzerine yayararak döktü... Haymanın altındaki çulun üzerine bez sofrayı serdi. Leğeni, suladığı yufka ekmekleri, üç ayrı tabaktaki domates salatasını teker teker taşıdı. Kalaylı taslara ayranları doldurdu. Tahta kaşıkları leğenin yakınına bıraktı. “Yemek hazır... Sofraya buyrun!” diye mırıldandı...

Üç erkek, sofraya oturdular. Tıka basa karınlarını doyurdular. Daha sonra, iki arkadaş birer sigara yakıp tellendirdiler. El leğenine boşaltılan sıcak tuzlu suda ayaklarını yıkadılar. Çevreye pis bir çorap kokusu yayıldı. Kamber, kusmamak için kendini zorluyordu.

Uzun boylu olan genç, Kamber’e döndü:

“Peki, senin adın nedir, arkadaş?”

“Kamber derler. Aslımız, Oğuzeli’nin Barak Türkmenlerinden. Hanımım da çoğunluğu Suriye’de bulunan Şeyhhanlı adındaki Sünni Kürt Aşireti’ne mensup. Ben, bizim hanımın babasının yanında, traktör sürücüsü olarak çalışıyordum. Şu, on adım ötede duran patronumun kızına âşıktım. Onu, bir başkasına nişanladılar. Bir gece sabaha karşı, kavilleşip İslâhiye toprağından kaçtık. Nizip taraflarında oturan dayımın yanına gittik. Beş yıldır gurbetteydik... Birkaç ay önce, geri buraya döndük. Törelerimize göre, nişanlı kızı kaçırmak, büyük suçtur. Cezası ölümdür. Başlık ve yol parasını da veremedim. Kayınbabam benimle barışmadan, küs öldü... Para tedarik edebilsem, götürüp kayınlarımın avucuna koyacağım... Belki böylece barışma imkânımız doğar... Ehhh, işte bizim kısa hayat hikâyemiz böyle...”

Uzun boylu, ince dalyan olan genç, Kamber’in sırtını okşadı:

“Peki, bu sınır boyunda ne aradığımızı, kim olduğumuzu sormayacak mısın? Neci olduğumuzu merak etmiyor musun?”

“Valla bizde âdettir: Döşëğimize oturan konuğa, üç güne kadar niçin geldiğini sormak, ayıp sayılır...”

“Yani biz, burada üç gün kalsak; tek soruya muhatap olmayacak mıyız?”

“Bizde, soru sormak hafiflik kabul edilir. Ancak bize soru sorulursa, cevabımızı esirgemeyiz. Sizin canınız sağ olsun... Yırtık çulumuza, taşlı bulgur aşımıza, duru ayrımamıza gönül indirdikten sonra bize düşen, size kusursuz hizmet etmektir. Düşmanımız da olsanız, soframıza oturduktan sonra yapacağımız muamele değişmez...”

Tıknaz olan genç:

“Biz,” dedi: “Suriye’ye geçmek istiyoruz. Bize yardımcı olabilir misin?”

Kamber, üç beş saniye sessiz kaldı. Gençliğinde birçok kez Suriye’ye geçmişti. Kayın babasının yanında çalışırken geçit yerlerini öğrenmişti. İstese mayınların arasından bir yılan gibi akıp karşıya geçirdi. Fakat bu iki genci gözü tutmamıştı: “Bunlar, ya casus ya da vatan haini birer militan... Bunlara yardım etmekten, ölmeyi tercih ederim...” diye düşündü. “Yiğidin sığınağı inkâr!” diye içinden geçirdi:

“Şu anda, sınırı geçmek, hemen hemen imkânsız,” dedi: “Suriye sınırında, son yıllarda, çok önemli tedbirler alındı. Bazı kritik bölgelere, elektrik verilebilecek teller döşediler. Belli aralıklarla ışıklandırılmış yüksek demir kuleler yaptırıldılar. Militanlar, Bekaa Vadisi’nde eğitim görüp sık sık Türkiye’ye geçiyor ve bazı olaylara karışıyorlar. Devlet, bunu önlemek için son yıllarda, sınırdan kuş uçurtmuyor... Sınır boyundaki bazı köylerde, silâhlı korucular da nöbet tutuyorlar... Yani, sözün kısası, sınırı geçmek şu anda mümkün değil.”

Uzun boylu olan genç, sırt çantasının ağzını açtı. İçinden katlanmış bir harita çıkardı. Arkadaşıyla fiskos ederek uzun süre haritayı incelediler:

“Bu bulunduğumuz nokta, ‘Leçe’ tabir edilen bataklıkın doğu kısmı değil mi?” dedi. “Yani, Tahtaköprü barajının alt ta-

rafları, demiryoluna çok yakın bir noktada bulunuyoruz...”

Kamber, hayret etti: “Herif, haritaya bakıp bizim bulunduğumuz bölgenin taşını-toprağını sayıyor!” diye düşündü. Korku dolu bir sesle:

“Evet, tam tarif ettiğiniz noktadayız. Ahacık şu beş yüz metre ötemizdeki kör ışıklar, Höyük Karakol binasının... Böyrümüzden kibleye doğru akıp giden çay ise meşhur Karasu...”

“Bundan üç ay önce bazı arkadaşlarımız, Suriye topraklarından geçip tam bu noktadan Türkiye’ye girmişler. Nurhak Dağları’nda, gelip bizi buldular. Peki amma, onlar bu sınırı nasıl geçtiler? Bu haritayı onlardan aldık...”

“Rehbersiz olarak sınırı geçmeleri mümkün değil! Mayınlara basmamak için havada uçmak gerekir. Başka türlü, beş metre aralıklarla ve çapraz olarak döşenmiş mayınları geçmek, imkânsız... On beş kilo ağırlığın üstünde, mayınlara ne temas ederse etsin, patlama meydana gelir...”

“Evet, rehber aracılığıyla geçtikleri doğru... Rehber, adam başına beş yüz Mark vermişler. Adam Arapçayı, Türkçeyi ve Kürtçeyi bülbül gibi konuşuyormuş... Onun sayesinde mayınlı sınırı burunları kanamadan geçmişler...”

“Ben, beş yıldır sınırdan uzakta kaldım. Ayrıca yönümü sınıra dönmemeye yeminliyim. Çünkü mayında, gözlerimin önünde, amcamın oğlu parçalandı. Daha hayatının baharındaydı... Şu tarladaki karpuzları satıp da yarı parasını cebime koyarsam, bu topraklarda yarım saat durmayacağım. Kayınlarımın, ne zaman karşıma çıkacakları belli olmaz...”

Tıknaz olan merakla sordu:

“Çoluk çocuk yok mu, Kamber Efendi?”

“Hayır, yok! Bugüne kadar Allah vermedi...”

Soruyu soran genç, diliyle dudaklarını yaladı: “Avrat mı kısır, sende mi iş yok?” diye içinden geçirdi. “Doğum yapmayan kadın, yürüyüşünden belli oluyor. Zلزله olmuş gibi ayağının altındaki toprak sallanıyor.”

“Neysel,” dedi uzun boylu olan: “Bize bir çıkış yolu göstereceksin... Üzerinde silâhın var mı?”

“Evet, var. Ruhsatlı bir Kırıkale tabancam var.”

“Peki, uzun namlulu veya zulada saklı başka silâh?”

“Yatağın arasında, bir de 93 Harbi’nden kalma, dede yadigarı ruhsatlı beşli Alman mavzeri...”

“Peki... İkisini de getirip bana teslim et!”

Kamber, kuşağının arasındaki tabancayı çıkarıp gence uzattı. Daha sonra, yerinden kalkıp yatağın arasındaki mavzeri aldı. Uzun boylu gencin önüne bıraktı...

“İzin verirseniz,” dedi: “Akşam namazını kılmak istiyorum. Geç bile kaldım. Akşam namazının vakti, çok çabuk çıkar...”

Arkın kıyısında abdest aldı. Yönünü kibleye dönüp, çayır-
ların üzerinde farzı ve sünneti kılıp, geri misafirlerinin yanına döndü: “Hanım, acele çayı hazırla!” dedi. “Bulgur aşı üzerine, çay iyi gelir...”

Tıknaz olan, Kamber’e:

“Sen, Kürtçe biliyor musun?” diye sordu.

“Bilmiyorum,” dedi Kamber. “Ben Türkmen’im... Ama hanımım Kürtçeyi çok iyi konuşur. Şeyhanlı Aşiretine mensuptur. Şeyhhanların hepsi Hanefi mezhebine mensuptur. Hanımımın dedesi, Fransızların bu Kilis-İslâhiye topraklarını işgalleri sırasında, Darmık Dağı muharebelerine katılmış... Toprak sahibi, çok zengin ve nüfuzlu bir ağaymış. Millî Mücadeledeki yararlıklarından dolayı kendisine madalya da vermişler. Rahmetli kayınbabam, çevresindekilere madalyayı gösterir; sık sık babasının kahramanlıklarıyla övünürdü... Bizim bu bölgede, kesinlikle Türk-Kürt ayrımı yapılmaz...”

Kamber yerinden kalktı: “Size çay getireyim”, diyerek ocağın başına doğru yürüdü. Yüksek sesle: “Avrat, şu fokurdayan çayı, bardaklara dök bakalım...” dedi. Hanımına iyice sokuldu: “Heriflerin hal ve hareketleri hoşuma gitmedi...” dedi. “Bunlar, ya casus ya da vatan haini, eli silâhlı kaçak birer militan... Kar-

puz kümesinin doğu tarafında, üç tane karpuzu dip dibe, birini de tam ortalarına konulmuş olarak göreceksin. O karpuzların olduğu yere Umman tabancamı gömdüm. Mermisi ağzına sürülü duruyor... Emniyeti de açık... Tetiğini çektiğin an, otomatik olarak ateş etmeye başlar... Senin, çocukluğundan beri silâh kullanmaya meraklı olduğunu biliyorum... Babanla, ava gittiğini bile söylemişlerdi... Şayet gerek olursa, silâhın yerini öğrenmiş oldun! Allah gerek etmesin! Başıma bir iş gelirse, namusunu korumak için her yola başvurmaktan çekinme! İcabında, namlunun ucunu şakağına dayayıp tetiği çekmek de dâhil... Göreyim seni, ağa kızı... Namusumuza leke sürdürtme!”

Kadın, korku ve heyecanla çayı bardaklara doldurdu. Eli titriyordu. Kamber, onu teselliye çalıştı: “Seni kaçırdığım karanlık geceyi hatırla!” dedi. “Korkma ve kesinlikle sabaha kadar da uyuma! İnsanın en büyük düşmanı, derin uykudur.!”

Kamber, tepsiyi aldı, haymaya doğru yürüdü: “Buyrun,” dedi... “Sıcak çayınız... İnsanın hararetini ve yorgunluğunu bir bardak sıcak çay alır...”

Yanlarına bağdaş kurup oturdu. Üçü birden, çaylarını yudumlamaya başladılar. Tıknaş olan, Kamber’e sordu:

“Demek sen, kaçakçıların mayınlar arasından geçtiği yolu bilmiyorsun, ha?”

“Gerçekten bilmiyorum,” dedi Kamber. “Askere gitmeden önce, Meydan-ı Ekbeze’ye gider gelirdim. Karımın babası, Suriye’de oturan Hacı Hannan Ağa’nın yakın arkadaşıydı. Suriye’ye geçtiğim zaman, onun evinde yatıp kalkardım. Son beş altı yıldır kaçakçılığı bıraktım... Çünkü çok tehlikeli... Sınırdaki her köyden birkaç kişi elsiz ayaksız kalmış... Sonra, haram bir kazanç... Devletin menettiği meslekle uğraşan bir insan, iflâh olmaz...”

Uzun boylu olan, tehditkâr bir edayla konuştu:

“Peki, seni rehberlik yapmaya zorlarsak? Silâh zoruyla seni mayın üstüne sürersek, o zaman ne yapacaksın?”

“Faydası olmaz... İşin içinden çıkamam ve hep birlikte havaya uçarız! Sizlerin, silâhlı olarak bu noktaya kadar gelebilmeniz

bile, büyük bir başarı! İslâhiye'den bu yana, bir sürü askeri karakol var... Akbez yol ayrımında, jandarmalar her gün yolu keser; kimlik kontrolü yaparlar..”

İki genç, bir süre sessiz kaldılar. Tıknaz olan: “Herif, çok doğru söylüyor.” diye düşündü. “Geriyeye dönüşümüz de mümkün değil... Bir çare bulup bu mayınlı sahayı geçmemiz şart..”

“Buraya varıncaya kadar ne badireler atlattığımızı bir bilsen, halimize acırsın,” dedi: “Askeri komondolar, bizi Nurhak Dağı'nda sıkıştırdılar. Zayıat vere vere, Engizek Dağı'na doğru çekildik... Engizek Dağı'nda büyük bir bozguna uğradık. Biz ikimiz, Doğulu ve dağ çocuğu olduğumuz için kuytu yollardan Çağlayanerit'e, oradan da Bozlar köyü civarındaki Söğütlü tren istasyonuna ulaştık. Bozlar'da, köylülerden kadın elbiseleri temin ettik... Ben, hasta taklidi yaptım... Kompartımanlardan birine yatarak silâhları koynuma sakladım... Türkoğlu istasyonuna kadar trenle geldik... Minehöyük-Sakçagöz güzergâhını takip ederek dağ yoluyla buraya ulaştık... Bol para vererek Minehöyük köyünden bir adam temin ettik. Bize, o rehberlik etti... En çok da silâhlarımızı gizlemek için zorlandık..”

Uzun boylu olan, Kamber'in ağzını aradı:

“Peki, Haydarkânlı köyünde, kılavuzluk yapan bir yaşlı adam varmış... O, bize yardım edemez mi?”

“Evet, köyde öyle bir adam var. Fakat son zamanlarda, işe devam edip etmediğini bilmiyorum. Dedim ya, ben yıllardır bu topraklardan ayrı kaldım..”

Tıknaz olan araya girdi:

“Bana bak, Kamber kardaş,” dedi: “Sen, hep ipe un seriyorsun... Bizler, gözü kara adamlarız. Bizim için insanların şu uçuşan sivrisinekler kadar bile bir değeri yok! Ben, adamın başının derisini yüzer, çarık yaparım... Bir de kulak kesmeye meraklıyım... Maşallah, senin de kulakların oldukça büyük... Söylemesi ayıp, dişi mahlûk görünce hiç dayanmam... Ârı namusu satlığa çıkaralı çok oldu..”

Uzun boylu olan araya girdi:

“Nurhak Dağı’nda, bir kadına dolandığı için örgüt lideri tarafından cezalandırıldı. Falakaya yatırıldı. Ben olmasaydım, hayatından olacaktı...”

Tıknaz, Kamber’in böğrüne silâhının ucuyla dürttü:

“Sana iki saat mühlet,” dedi: “Köye gideceksin; rehber denen kavatı, alıp buraya getireceksin... Karakola gidersen, jandarmaya haber verirsen, geri dönmez veya eli boş gelersen, şu güzel karının acıklı halini, gözlerinin önüne getir. Sen dönünceye kadar onu şu haymanın direğine bağlayacağım... Şayet geri gelmezsen, onunla dumansız ateş üstünde, sinsin oyunu oynayacağım. Bizim Doğu’da, cirit ve sinsin oyunu çok meşhurdur...”

Kamber: “Eyvah, başıma gelenler!” diyerek titredi. “Ben ne yaparım? Ben nerelere giderim? Ey Yüce Rabbim, sen bana yardım et!”

Uzun boylu olan militan, biraz daha olgun hareket ediyordu. İkna edici bir sesle:

“Korkma Kamber,” dedi: “Namusun bize emanet. Kendini, bizim yerimize koy! Seni burada tutup da, hanımını köye göndersek; gece vakti, genç bir kadının sınır boyunda, yasak bölgede dolaşması, çok tehlikeli... Ayrıca, rehberi getirmesi de çok zor. En iyisi, köye senin gitmendir... Rehberi buraya getirirsen, sana etek dolusu para vereceğiz... Böylece başlık borcunu da ödersin.”

“Benim için para önemli değil,” dedi Kamber. “Benim, parad pulda gözüm olsaydı, kaçakçılık yapar, çoktan zengin olurum. Ben, helâl kazanç peşinde koşuyorum... Lise son sınıftan ayrıldım... Ağır vasıta ehliyetim var... Ceylanpınar Üretme Çiftliğinde bir iş imkânı çıktı; gitmedim. Para canlısı değilim... Bana yapacağınız en büyük iyilik, yakamı bırakmaktır...”

Tıknaz olan araya girdi:

“Canım, iki gözüm Kamber, kayınlarına başlık ve yol parası borcun yok mu? Köye gidip gelmeye, beş yüz Mark alsan, fena mı olur? Şu sivrisinek yatağında, üç beş karpuz satışından ne kazanacaksın? Biz mücadelemizde başarılı olduğumuz gün, bu

tarlanın sahibi olacaksın... Suriye’de oturan ağanın, bu tarlada ne hakkı var? Biz, emekçiden yanayız...”

“Bu tarla, bana babamdan mı kaldı ki, bana vereceksiniz? Başkasının malında, benim ne hakkım var?”

“Seni avanak herif... Adam olmadığıнын gerçek sebebini ortaya koydun!”

Kadını yanına çağırdı: “Bana, bir uzunca ip getir!” dedi. Kadın, bütün konuşulanları duymuştu. Cesaretini toplayarak tahta sandığa doğru yürüdü. Sandığı açıp bir top kendir çıkardı:

“Buyur,” dedi: “İşte sana kendir... Siz iki kişi, bir kadını burada tutamayacak kadar korkak ve güçsüz olmasaydınız, esir muamelesi yapmak istediğiniz bir kadını, iple direğe bağlamaya lüzum görmezsiniz... Elinizdeki silâhlara güvenerek hava atıyorsunuz...”

İkisi de, kadının bu ağır sözlerine cevap vermediler. Tıknaz olan, kadını haymanın direğine bağladı:

“Avcı bile, kınalı keklüğünü kaçmasın diye, kafese kapatır... Kocan gelinceye kadar bu direkte bağlı duracaksın... Eğer kocan gelmezse, senin başına neler geleceğini varsın o düşünsün...” Kamber’e döndü:

“Yürü bakalım arkadaş!” dedi: “Sana, iki saat süre... Aslında gelmemen, beni sevindirir...”

“İki saat yetmez,” dedi Kamber. “Haydarkânlı köyü, buraya peyce uzak... Rehberi bulup ikna etmem, uzun sürebilir...”

Uzun boylu olan araya girdi:

“Saat tam on ikide burada ol,” dedi. “Şayet gelmeyecek olursan, bu bizim arkadaşın kod adı: ‘Kanlı Kasap’tır. Bana da ‘Çaylak Doktor’ derler... Bu kasabın, insan vücudunda yapacağı tahribatın ilâcını henüz bulamadım... Yani, güzel hanımının başına bir iş gelirse, sorumluluk kabul etmem!”

“Peki,” dedi Kamber... “Saat on ikide burada olmaya çalışacağım... Ancak izin verin, hanımımle konuşayım. Gençtir, burada yalnız kalınca korkmasını istemiyorum... Ona, cesaret verici

birkaç söz etmek istiyorum...”

“Olmaz,” dedi tıknaz olan. “Söyleyeceğin sözleri, bizim huzurumuzda söyle... ‘Osmanlı’yı yıkan, fiskos’ denilmiştir...”

Direğe bağlı kadın, kızgın bir sesle konuştu:

“Gözün arkada kalmasın, Kamber,” dedi... “Biran önce, köye gidip gelmeye bak! Bu iki adam, benden korksun... Zaten benden korktuklarının en büyük delili, beni iple direğe bağlamaları değil mi?”

Kamber:

“Allah’a emanet ol, Döne!” dedi: “En kısa zamanda, köye gidip rehberi buraya getireceğim...”

Haydarkânlı köyüne doğru hızlı adımlarla yürüdü...

Tıknaz olan, önündeki sırt çantasından bir şişe çıkardı:

“Viski içer misin, doktor?” dedi. “Galiba, işi yoluna koyduk... Bahse girerim ki bu Kamber, rehberi yanına almadan buraya geri gelmez... Şu kıyıcı güzelliği olan kadın için her şeyi göze alacaktır...”

Yarım saat kadar içki içip kendi aralarında sohbet ettiler. Genç kadın, bağlı olduğu yerden, kıpırdamadan onları dinliyordu... Doktor lâkaplı olan, esnemeye başladı:

“Çok yorgunum ortak,” dedi... “İstersen, sırayla ikişer saat uyuyalım... Aylardır rahat bir uyku yüzü görmedik... İlk sırayı, bana verir misin? İkimizin birden uyuması, çok tehlikeli olur...”

“Haklısın, doktor... Önce, sen uyu! Ben, daha şu şişenin dibini bulamadım... Zaten uykum da gelmiyor... Yakınımda genç ve güzel bir kadın nefes aldığı sürece, uyuyacağımı da sanmıyorum...”

“Senden, çok rica ediyorum: Nurhak Dağı, Aligöl yöresindeki hatanı tekrar etme! Bu kadına, elini sürdüğün an, acımadan seni vururum... Çok zor durumda olduğumuzu bir düşün... Tuzağa düşmüş, iki yaralı arslan gibiyiz... İleriye gitme imkânımız yok... Geriye dönme imkânımız yok... Şu anda, Tıp Fakültesi-nin son sınıfından ayrıldığıma, bin pişmanım...”

“Kötümser olma, dostum. Önümüzde aydınlık ufuklar var... Ben çocuk değilim... Duygularıma gem vurmasını bilirim... Karı güzel amma, mekân uygun değil... Müsterih ol ve rahat rahat uyu!..”

Doktor, haymanın altındaki minderlerin üzerine yan üstü uzandı... Yarım saat sonra, kesik kesik horlamaya başladı... Tık naz militan, arkadaşının uyuduğundan emin olmak için bir iki defa sağına soluna dokundu: “Rüya bile görmeye başlamış!” diye gülümsedi...

Parlak ay, tam tepelerindeydi. Ortalık gündüz gibi aydınlıktı... Güneyde, tam ovanın ortasında, Meydan-ı Ekbez’in ışıkları parlayıp duruyordu... Geline doğru yavaş yavaş yaklaştı... Yanağından bir makas aldı... Yüzünü okşadı. Başındaki tülbendi çıkarıp uzun saçlarını avuçlarının içine aldı.

“Durumun nasıl, Döne Hatun?” dedi: “Bir yerin acıyor mu? Seni çözmemi ister misin? Bak, arkadaşım uyudu... Sen ve ben... Yer ve gök. İn-cin top oynuyor... Şu mehtaplı gecede, neler yapılmaz ki!..”

Kadın, onu tahrik etmeye çalıştı. Cilveli cilveli güldü:

“Beni çözmeye, korkmaz mısın?” diye fısıldadı: “Çözdüğün an, boğazına yapışır, canını alırım.”

“Bana gücün yeter mi? Şu anda uzun kış boyunca, ahırda beslenmiş boğa gibiyim...”

“İstersen bir dene... Başına neler geleceğini görürsün!”

Genç kadın, konuşurken en büyük silahı olan dişiliğini kullanıyordu. Militan, kesik kesik nefes alıyordu. İyice heyecanlanmıştı: “- Sana etek dolusu para vereceğim.” dedi: “- Yeter ki, gözlerimin içine bak! Bana istekle gülümse! Saçlarını okşamama izin ver...”

“Genç kadın, erkeğin gözlerinin içine uzun süre baktı: “Beni çabuk çöz.” dedi: “Tarlânın ortasına doğru gidelim... Arkadaşın uyanırsa, ikimiz de rezil oluruz... Bağırduğımı düşün... Konuştuklarınızı duydum... ‘Bana tecavüze yeltendi!’ desem,

başına neler gelebileceğini tahmin et!”

“Kaçmayacağına, bana karşı koymayacağına dair söz veriyorsun, değil mi?”

“Söz...”

Militan, kadını bağlı olduğu direktan çözdü. Bileğinden şehvetle yapıştı... Sürüklercesine tarlanın ortasına doğru götürdü... Kesik kesik nefes alıyordu... Karpuz yığınının yanına vardılar. Kadın:

“Sen nerelisin?” dedi... “Şiven, benim şivem gibi bozuk...”

“Doğuluyum,” dedi... “Doğduğum köyün adını söylemeye gerek var mı? Ben de tanınmış bir aşirete mensubum... Kürtçeyi iyi bilirim... Ancak Zazaca şivesiyle konuştuğum için seninle anlaşmamız mümkün değil...”

Kadın:

“Sen, soyun,” dedi... “Ben, şu karpuzların arkasına geçeyim... Senin yanında soyunmaya utanırım... Daha önce, elime bir yabancı erkek eli değmedi...”

“Ya kocanın gittiği yöne doğru koşarsan?”

“Senin elinden kurtulmak mümkün mü? Şu anda, kurdun pençesine düşmüş yaralı bir ceylan gibiyim... Daha üç beş adım atmadan, beni uzun saçlarımdan yakalar, tarlanın ortasına yatırırısın...”

“Hadi öyleyse... Biraz çabuk ol! Kendimi tutamaz oldum...”

Kadın, karpuz yığınının doğu tarafına doğru yürüdü. Üç karpuzun üstünde dördüncü bir karpuz daha duruyordu. “Enayi!” diye içinden geçirdi: “Bir dakika sonra, pis gövdesine kurşunlar saplanacağını bilseydi, acaba ne yapardı?”

Üstteki karpuzu yavaşça kucaklayıp yere indirdi... Diğer üç karpuzu birbirinden ayırdı... Toprağı parmaklarıyla eşeleyerek tabancayı avucunun içine aldı... Kabzasının soğukluğunu kalbinin derinliklerinde hissetti... Karpuz yığınının batısına doğru sessiz adımlarla yürüdü... Çıplak militan ay ışığında, bir heykel gibi, karşısında dimdik duruyordu... Kadına hayretle baktı:

“Daha soyunmamışsın,” diye yutkundu...

Genç kadın, Umman tabancanın kabzasını iki eliyle kavradı. Namluyu bir iki saniye içerisinde aceleyle militana doğru çevirdi... Üst üste, beş altı el ateş etti. Silâh sesleri, ovanın derinliklerinde yankı yaparak uzaklara doğru, dalga dalga uzayıp gitti...

(Sınırdaki Tarla, 1996)

EĞİTMEN BAL HASAN

Topal Derviş eşegin yularını eline dolamış, ilçenin tozlu yollarında ağır ağır ilerliyordu. Eşegin üzerinde, yaşlı ve hasta karısı uyukluyordu... Mevsim sonbahardı... Gün dönmüş, gölgeler iyice uzanmıştı... Eşek, her adım atışta duraklıyor, gitmemek için âdeta direniyordu.

On dakika sonra, Eğitimci Bal Hasan'ı buldular... Eğitimci, oğlunun yazıhanesinde oturuyordu... Oğlu, ilçenin tanınmış avukatlarındandı... İki eski arkadaş boyun boyuna sarıldılar... Uzun uzun koklaştılar... Hasta kadın eşegin üzerinde uyukluyordu...

“Ne oldu Havva Bacı'ya? Geçmiş olsun...”

“Kötü hasta, Bal Hasan... Akşamları terliyor... Kötü kötü öksürüyor... Yelpik mi oldu, n'oldü? Altı saattir eşek sırtında... Canı burnundan çıkacak... Hayırına, bizi doktora götür...”

Eğitimci, oğlunun yazıhanesini kapattı... Birlikte doktorun muayenehanesine doğru yürüdüler...

“Sizin oğlan nasıl, Derviş Ağa? Hâlâ Kadırlı'de mi çalışıyor?”

“He ya! Kadırlı'den evlendi... Bildir yanına gettim. Üç gün kalamadım. Doğrusu, bizim Ali hayırsız çıktı... Avrat esiri... Ne silasına gelir, ne üç beş kuruş harçlık gönderir... Okuttuk, adam ettik... Koskoca öğretmen oldu. Ama bize faydası yok! ‘Bu çocuk, çok zeki Derviş Ağa.’ derdin... ‘Sınıfın en çalışkan öğren-

cisi... Malını mülkünü sat, bu çocuğu okut...' Ahacık sözünü tuttuk; elde avuçta ne varsa satıp savdık... Öğretmen oldu... Beş yıldır köye adımını atmadı... Torunlarımı doya doya sevemem... Gelinimin elinden bir fincan kahve içmem. Bacıları ağlar, anası saçını yolar... Hısım akrabalarımız hâlimize güler. Yanılmışık Bal Hasan... Oğlumuz gayri bizim değil... 'Naklini köye yaptıır,' derim... Köyü hor görür... 'Beni dağlara mahkûm edemezsin...' deyi zavırlar..."

Eğitmen Hasan başını önüne eğdi... Göğsünün ortasına bir bıçak saplanmış gibi oldu... Hızlı hızlı nefes almaya çalıştı... İçinden, "Al benden de o kadar Topal Derviş!" diye geçirdi... "Benimkisi, iyi bir kumaş mı ki? Baba demeye tenezzül etmez... Devlete otuz üç yıl hizmet eden Eğitmen Bal Hasan'ı hor görür... Elimden en az iki bin öğrenci geçti... Beni beğenmez... Yazıhanesini süpürürüm... Çocuklarını hopuma bindirip gezdiririm... Hanımının çarşı pazar işlerini görürüm... Gene de yaranamam... Hey gidi Eğitmen Bal Hasan... Sen, bu hallere düşecek adam mıydın? Oğlunun evinde, istenmeyen bir sığıntı mı olacaktın?"

"Köylü arkadaşlar nasıl? Leylim Ali, Çapar Duran, Fındık Nuri, Enişte Recep?"

"Leylim Ali, bir ay önce sana ömür... Fındık Nuri, İstanbul'daki oğlunun yanına getti... Köyün eski samimi havası yok... Yarısından çoğu, büyük şehirlere göç etti... Toprak millete yetmiyor... Meralar hep sürüldü... Koruluklar sökülüp tarla açıldı... Hayvancılık iyicene köreldi... Köylünün çoğu, Çukurova'ya pamuk çapasına gidiyor... Gençler Almanya'ya kaçmak için sıra bekliyor... Bu millet, nasıl oldu da kendi topraklarından böyle sovudu? Eskiden jandarma gücüyle şehre gönderemediğin köylüyü, şimdi jandarma gücüyle köyde tutamıyorsun... O köy düğünleri, o kekklik avları, o kış eğlenceleri gayri tarihe karıştı... Sen bizim köyün eğitmeniyken uzun kış gecelerinde sinsin oynardık... Güreş tutardık... Köy odasına toplanır; hikâyeler, destanlar anlatırdık... O Köroğlu, Battal Gazi destanları nerede kaldı, Bal Hasan?"

Bal Hasan iyice hüzünlendi... Uzun gençlik yılları gözünün önüne geldi. O köyde evlenmişti... O köyde çoluk çocuk sahibi olmuştu... Derin bir “of” çekti...

“Ahacık, hana geldik.” dedi... Hancı Yemliha’ya merkebi teslim edelim... Doktora öyle gidelim...”

Geniş hanın bir köşesine yorgun eşiği bağladılar... Başına yem torbasını geçirdiler... Zaman kaybetmeden doktorun muayenehanesine doğru yürüdüler...

Bal Hasan, arkadaşıyla hasta hanımını aşağıda bıraktı... Yorgun adımlarla, merdiveni çıktı... Kalbi sık sık daralıyordu... İnce uzun yüzü kararıyor, nefes almakta çok güçlük çekiyordu... “Zavallı Havva! Herhâlde, inceağrıya yakalanmış... Kesik kesik öksürüyor... Beti benzi sapsarı...” diye düşündü... “N’olacak, köylük yerin baş yemeği bulgur aşınan duru ayran... Bayramdan bayrama et yüzü görmezler... Sebze meyve hak getire... Üstelik çağımız geçti... Merdiveni çoktaaan yarılalık... Bina eskidi, duvarlar çatlıyor... Gayri, kara toprak gel ediyor...”

Doktorun bekleme salonunda müşteri yoktu... Sekreter kız, örgü örüyordu.

“Doktor bey yerinde mi kızım?”

“Evet, efendim... Fakat çıkmak üzere... Sanmam ki hasta kabul etsin... Mesai saati doldu... Şehir kulübünde davet varmış, oraya gidecek...”

“Eğitmen Hasan Efendi geldi, dersin... Oğlumun yakın arkadaşıdır... Hele şuraya biraz çökeyim... Dizlerimde derman kalmamış... Hey gidi kocalık... Nurhak Dağı’na, geyik avına çıktığım günleri düşünüyorum da...”

Genç doktor, Eğitmen Hasan Efendi’nin sesini duyunca hemen yanına koştu... Koluna girip onu muayene odasına aldı:

“Hayrola Hasan Emmi, yoksa gene mi rahatsızlandın?”

“Benim rahatsızlığımın önemi yok! Aşağıda, eğitmenlik yaptığım köyden gelen çok samimi bir arkadaşım var... Karısı hastalanmış... Gitmeden, bir zahmet bakıver... Kadının hali pe-

rişan... Çok uzak yoldan geldiler...”

“Olur, Hasan Emmi, hemen bakalım...”

Bal Hasan, elini koynuna attı... İki yüzlük çıkardı... Doktora doğru uzattı.

“Şu parayı da al,” dedi... “Yanlarında verirsem, belki razı olmazlar... Arkadaşım para teklif edince de kabul etme! Benim hatırım için ücretsiz muayene etmiş ol...”

Genç doktor gülümsedi: “Hey gidi eski insanlar... Şu inceliğe bak!” diye düşündü...

“Peki, parayı gerçekten almasam, daha iyi olmaz mı? Senin konuğun, benim konuğum sayılır...”

“Olmaz, oğlum... Zaten sık sık muayene için seni rahatsız ediyorum... Çoğu zaman para da almıyorsun... Ondan para alma, bundan para alma, neyle geçineceksin? Kazanın nüfusu ne kadar ki? Günde üç hasta gelmiyor...”

Doktor kızarak iki yüz lirayı aldı... “Senin, aşağıya inmene gerek yok” dedi... “Sekreter, onları pencereden çağır...” Zile basıp sekretere emir verdi... İki dakika sonra Topal Derviş’le karısı odaya girdiler...

Doktor, kadını iyice muayene etti... Ciğerlerini dinledi... Tansiyonunu ölçtü... Ağzını açtırıp baktı... Gelmişini geçmişini sordu... “Hasan Efendi kalsın, sizler salona çıkın...” dedi... İlçenin biricik doktoruydu... Güleç yüzlü, esmer, kara yağız bir gençti... Fakültenin yeni mezun olduğu için daha gözünü para hırsı bürümemişti... Dağ köylerinden gelen birçok yoksul hastadan para bile almazdı...

“Hasan Emmi,” dedi... “Bu kadın verem... Hem de hastalık epeyce ilerlemiş... Lenf bezleri bile şişmiş... Bence vilâyete gidip film çekirtmeli... Belki sanatoryuma gönderirler... Bir an önce sağlam insanlardan tecrit edilmeli... Biliyorsun, verem çok tehlikeli bir hastalıktır...”

“Kurtulma umudu yok mu, oğlum?”

“Kesin bir şey söyleyemem... Ciğerlerinin filmi çekildikten

sonra belli olur... Sonra, balgam tahlili yapılmalı... Verem tedavisi ücretsizdir... Kısa zamanda iyileşebilir... Yarından tezi yok, hemen vilâyete gitmeli... Verem Savaş Dispanserinde gerekli müdahaleyi yaparlar... Şimdilik, bir reçete yazayım... Bari rahat etsin...”

“Sağ ol, oğlum... Kocasını çağırayım mı?”

Zile bastı... Sekreter girince, “Adam gelsin...” dedi. Topal Derviş ürkek adımlarla odaya girdi...

“Gel bakayım, dayı... Hanımının hastalığı önemli... Yarın vilâyete gitmeniz gerekecek... Ciğerlerinin filmini çektireceksin... Hasan Efendi’ye anlattım... Sana durumu açıklayacak...”

Topal Derviş boyun büktü:

“Pekey, doktor beyim,” dedi... Elini koynuna soktu... Kopçalı cüzdanını çıkardı...

“Borcumuz ne kadar, doktor bey oğlum?”

Doktor, Hasan Efendi’den aldığı parayı utana utana çıkarıp köylüye uzattı:

“Al,” dedi... “Şu iki yüz lirayı da yol parası yaparsın... Yazdığım şu ilaçları da hemen eczaneden alın... Öksürüğü kesilir... Yol boyunca rahat eder...”

“Çok sağ ol, oğlum... Bu iyiliğini hiç unutmayacağım...”

Odadan çıktılar...

Bal Hasan, evlerinin dış kapısını korkuyla çaldı... Topal Derviş, handa yatmak istemişti... Fakat Bal Hasan buna razı olmamıştı... “Köylü milleti için en ayıp şey, şehirde tanıdığı varken handa otelede yatmaktır... Hele yanında kadın olursa...”

Topal Derviş, utanarak: “Size zahmet olacak... Gelininin de huyunu bilmiyoruz... Üstümüz başımız pasaklı... Eve girecek halimiz yok...” demişti... Bal Hasan: “Hiçbir şey önemli değil... Seninle yıllarca komşuluk yaptık... Komşu hakkının ne demek olduğunu bilirsin... Üstelik Tanrı misafirisin... Hiç keşüm etme; oğlum da misafiri sever...”

Kapıyı küçük torunu Selçuk açtı. Bal Hasan’ın üç torunu

vardı... İkisi kız, biri erkek...

“Annen evde mi, Selçuk?”

“Yok, dedeciğim... Gülseren abla ile gezmeye gittiler... Selma ablam evde... Annem, nenem ile de uğrayacak... Herhâlde biraz geç gelir...”

Topal Derviş ile karısı eve çekinerek girdiler... Bütün odalar dayalı döşeliydi... Oturma odasına geçtiler... Havva yorgundu... Kendini divanın üzerine attı. Topal Derviş, bir köşeye büzüldü... Çevresine ürkek ürkek bakmaya başladı... Ev, tek katlı ve bahçeliydi... Öndeki bahçede bir şadırvan havuzla çeşit çeşit ağaçlar vardı... Pencereleri, koyu yeşil sarmaşıklar kaplamıştı. Selma, iki konuğun da ellerini öptü... “Hoş geldiniz...” dedi. Yeniden çalışma masasına geçti...

Bal Hasan, hep gelininin nasıl davranacağını düşünüyordu... Konuktan hiç hoşlanmazdı... Gözü gönlü dar bir şehirli kıızıydı... Elinden süpürgeyi hiç bırakmazdı... İşi gücü ev temizlemek, avlu yıkamaktı... Gününün yarısı mutfakta geçerdi... Hizmetçinin yıkadığı bulaşıkları beğenmez, yeniden yıkadı... Bal Hasan’ın öksürüp aksırmasına kızar; zavallı ihtiyarı fırsat buldukça hırpalardı... Bal Hasan: “Bu işin sonunda ölüm yok ya!” diye düşündü... “Kırk yıllık arkadaşım köyden gelmiş... Handa yatarsa, ayıp olmaz mı? Biraz sokranır, biraz surat asar; sonunda, sesini çıkarmaz...”

Bal Hasan, torunu Selma’ya seslendi:

“Yiyecek ne var, kızım?”

“Bizim de karnımız aç, dede... Annem öğle üzeri yemek pişirmedi. Peynir, ekmek yedik... Dolapta dünden kalma patlıcan musakkası var... Isıtayım mı?”

“Çok mu, bize yeter mi?”

“Hayır, sadece bir tabak...”

“Peki, baban nerede?”

“Az önce, şehir kulübünden telefon etti: Biraz geç gelecekmiş... Kaymakamı yolcu ediyorlarmış... Kulüpte yemekli davet

varmış...”

Bal Hasan cebinden para çıkardı:

“Oğlum Selçuk, kasaptan bir kilo kuşbaşı et al... Beş on tane de sıcak pide... Konuklarımıza, şöyle avcarlı bir kebab yapalım...”

“Olur, dede...”

“Sen de kömürü mangala köy Selma... Bu Derviş amcan, benim çok eski bir ahbabımdır... Yıllarca aynı köyde komşuluk yaptık... Bu amcanın oğluyla senin baban aynı sınıfta okudular... Baban avukat oldu, bu amcanın oğlu öğretmen...”

Kız, dedesini merakla dinliyordu... “Allah vere de, annem dedemin konuk getirdiğine kızmasa...” diye düşündü...

“Bu amcanın oğlunun adı Ali’ydi... ‘Sakar Ali’ derlerdi... Vurucu kırıcı bir çocuktuk... Babanın çokook başını yardı... Çok güzel sapan kullanırdı...”

“Beni, o köye götürsene dede...”

“Olur, yavrum... Babanı razı et; hep birlikte gidelim...”

“Köy güzel mi, dede?”

“Güzel ya... Ortasından Ceyhan Irmağı akar... Bir keresinde, Derviş amcan babanın hayatını kurtarmıştı...”

“Nasıl oldu, dede? Hele anlat...”

“Baban beşinci sınıfta okurken, bir ilkbahar günü, balık avına gitmişler... Irmağa dinamit atmışlar... Suyun yüzü göbelek gibi balık dolunca, baban dayanamayıp cuuup suya atlamış... Ceyhan çok coşkun akıyormuş... Derken, akıntıya kapılmış... Çevresindeki çocuklar bağırıp çağırmışlar... Derviş Efendi, tarlada çalışıyormuş... Koşup babanın hayatını kurtarmış... Suda çırpınan, bulk bulk eden babanı çekip kıyıya çıkarmış... Ya, işte böyleee... Baban bu olayı her hatırlamasında, soğuk terler döker: ‘Ölüm burnumun dibinde soludu. Derviş Emmi olmasaydı, şimdiye kemiklerim bile çürürdü...’ der.”

“İyi ki babamı kurtarmış... Yoksa bizim babamız başkası olurdu...”

“Tabîî ya... Bu Derviş deden, iyi bir insan... Karısı Havva

da konuksever bir kadındır... Bana, çok bazlama pişirdi... Köy insanının gözü gönlü bol olur... Beni, yağla-balla beslediler... Nenenin mezarı da köydedir... Gitseydim, mezarı başında bir Fatiha okurdum..."

Yarım saat sonra, Selçuk kasaptan döndü... Evin içine mis gibi bir ekmek kokusu yayıldı... Kebap yapıp karınlarını doyurdular... Hava kararırken evin hanımı eve girdi... Uzun boylu, sarışın, yeşil gözlü bir Çerkez güzeliydi... Evde, iki yabancıyı görünce hemen surat astı:

"Bunlar da kim, baba?"

Yaşlı adam, gelinini yandaki odaya çağırdı... Kadın konuşmasına fırsat vermeden bağırdı:

"Senin bu pis konuklarından usandım... Gün yok ki, kapımız çalınmasın... Canım, burası dağ başı değil ki! Han var, otel var... Her insan eve alınır mı? Geçen hafta gelen köylü kadın, helânın ortasına pislemişti... Temizleyinceye kadar saatlerce uğraştık..."

"Sus, gelin hanım. Biraz yavaş konuş... Bu gelenler yabancı değil... Benim, çok yakınlarım... Eğitimlik yaptığım köyde, kapı komşumuzdu... Derviş Efendi, hani oğlumun hayatını kurtarmıştı ya... Hep anlatırdık..."

"Her gelene bir bahane... Kimisi hısımsın, kimisi yakın ahbabın... Burayı yol kesen hanına çevirdiler..."

"Hanım kızım, biraz yavaş konuş... Duyarlarsa ayıp olur... Bu Topal Derviş, çok değerli bir insandır... Hanımı hastalanmış, doktora getirmiş... Bir saat önce birlikte doktora gittik... Kadıncağız verem olmuş..."

"Nee, verem mi? Aman Allah'ım! Bu körpe çocuklarım da bulaşırsa? Elin veremli karısını ağırlamak bize mi kaldı? Valahi deli olacağım? Sokakta kimi bulsan, tutup eve getiriyorsun... Rica ederim, şunlara kibarca kapıyı göster... Yoksa ben bu evi terk ederim..."

"Ama çok ayıp ediyorsun, gelin hanım..."

“Rica ederim, münakaşa etmeyelim baba... Otel paralarını oğlun versin... Bu mikroplu havayı nasıl teneffüs ederiz? Aman Allah’ım... Deli olacağım... Oğluna telefon edeyim... Gelsin de, bu rezalete bir son versin...”

“N’olur bağırma gelin... Karınlarını doyurdular... Hava kararadı... Sabahleyin erkenden kalkıp giderler... Beni rezil etme! Eve getirmeye mecbur oldum.”

Kadın telefonun bulunduğu odaya geçti... Yüksek sesle şehir kulübünden kocasını aradı... Telefonda uzun uzun münakaşa ettiler... Misafirler de kadının konuşmasını duymuşlardı... Derviş Efendi’nin canı sıkıldı: “Keşke gelmeseydik...” diye düşündü... “Bizim yüzümüzden Bal Hasan’ın huzuru kaçtı...”

Avukat Kemal Bey, hanımından çok korkardı... Kılıbık olduğunu ilçenin bütün insanları bilirdi... Yemekli daveti yarım bırakıp eve döndü... Kendisini dış kapıda hanımı karşıladı:

“Senin düşüncesiz baban, eve iki çingene bozuntusu getirmiş... Karı veremli... Çocuklara et aldırıp kebab yapmışlar... Her yan pis pis kokuyor... Eğer karı helâya girdiyse, taşı sana söktürürüm. İğreniyorum Kemal... Vallahi başımı alıp bu evden gideceğim...”

“Dur, karıcığım. Hemen sinirlenme! Şimdi babamla konuşurum... Gerekirse, onları otele götürürüm... Babamı bilirsin, çok konukseverdir... Yarım ekmeği, üç kişiyle bölüşmek ister... Eski bir alışkanlık! Ömrünün çoğu köyde geçmiş. Köyün gelenek-göreneklerine göre hareket ediyor... Ne yapalım... Atamız... Kapının önüne koyamayız ya...”

“Ama canım, bir değil, beş değil... Burası lokanta mı, otel mi?”

“Sakin ol, karıcığım... Tatlı canını üzme! Ben onları sepetlerim...”

Kemal Bey odaya girince Topal Derviş uyuklayan karısının böğrüne dürttü. İkisi de ayağa kalktılar... Kemal Bey oldukça göbekli, kalın enseli, tombulca bir insandı... Soğuk bir tavırla “Hoş gelmişsiniz...” dedi. Bal Hasan, ezim ezim eziliyordu... Kırgın

bir sesle:

“Derviş Emmi’ni tanıdın mı Kemal?” dedi... Oğlu, zoraki bir gülümsemeyle:

“Tanıdım,” dedi... “Tanımaz olur muyum? İlkokuldayken hayatımı kurtarmıştı. Nasılsın, Derviş Emmi?”

“Sağ olasın oğlum Kemal... Seni gördük, daha iyi olduk...”

“Sen nasılsın, Havva Ana? Geçmiş olsun, hastalanmışsın...”

“Sağ olasın kadasını aldığım... Heç halim yok... Gayri, top-
rak gel gel etmede... Kocadım... Derviş Emmi’n dedi ki...”

“Neyse, canını sıkma... İnşallah iyi olursun...”

Kemal Bey, babasına: “Az biraz dışarıya gelir misin?” dedi... Birlikte odadan çıktılar... Bal Hasan kesin kararını vermişti: “Geline uyup da şu fukaraları kapı önüne atarsa, dinim hakkı için, ben de bu evi terk ederim...”

Kemal Bey, kızgınlığını gizlemeye çalışarak:

“Bu veremli kadını eve nasıl getirirsin, baba?” dedi. “Üstelik biliyorsun ki, gelinin kalabalığı sevmiyor... Şehirli kızı... Konuğa alışmamış... Kendi çocuklarını bile eve sığdırmıyor...”

“Peki, sen soğan erkeği misin bre oğul? Senin hanımın el-
den ayrıksıysa, onun için kırk yıllık töremizi mi bozalım?”

“Hanımım hakkında böyle konuşma, baba... Töre, töre, töre... Töre sözcüğünü diline pelesenk etmişsin... Gayri devir değişti... Herkes kendi geçiminden aciz... Otel hangi güne duruyor? Eğer paraları yoksa handa yatsınlar...”

“Ev varken onları otele götüremedim, Kemal... Yıllarca arkadaşlık ettiğim iki insanı, sokak ortasında nasıl bıraktım? Oldu bir kere... Eğer istemiyorsan...”

“Dur kızma! Kalbin rahatsız... Heyecanlanmak sana gelmez... Tıpkı çocuk gibisin... Şu parayı al, onları otele götür... ‘Eve başka konuk gelecek’ dersin... Tüberküloz tehlikeli bir hastalıktır... Derviş Dayı, bizi hoş görür... Anlayışlı bir insandır... Hadi aslan babacığım... Huzurumuzu kaçırma!”

“Bana bak, Kemal... Bu saatte, o iki zavallıyı otele götüre-

mem. Eğer ısrar edersen, ben de evi terk ederim... Bir daha da hiç dönmem...”

“İnadı bırak, baba... ocuk değilsin... Aile huzurumuzu düşün... Torunlarını düşün... El için bozuşmaya değer mi?”

“Senin için herkes el, bre oğlum... Ben bile elim... ldğm gün, için için sevineceğini biliyorum... Gzn dünya hırsı bürümüş... Karından, Allah’tan korktuğundan daha fazla korkuyorsun... Sen de Topal Derviş’in oğlu gibisin... Avrat esirisin... Hatır gönül tanımıyorsun...”

“Baba, çok ileri gidiyorsun...”

“Gel iki tokat vur da, beni sustur... şunu bil ki, bir daha bu eve ayak basmam... Benim, Kemal adında oğlum yok...”

Sesi oldukça gr çıkıyordu... Titrek adımlarla konukların bulunduğu odaya doğru yürüdü... Gözleri ıslanmıştı... Boynunu büktü... Kahredici bir sesle:

“Kalk Derviş Ağa,” dedi... “Otele gidiyoruz...”

Sözünün gerisini tamamlayamadı... İki elini göğsünün üzerine bastırdı... Güçlükle nefes almaya çalıştı... Dizlerinin üstüne kt... Kekeleyerek Kelime-ı şahadet getirdi... Yan st düştü... Ruhunu oracıkta teslim etti...

(Sınırdaki Tarla, 1996)

YIKIK MİNARE

Şu âlemi eksik, kulâhının yarısı yıkık, şerefe taşları parçalan, çıkış kapısının kemer bağlantıları ayrılan minare, bir yıldır kaderine terk edilmiş. Nasıl, bir insanın, bir geçmişi, mutluluk fıskıran güzel günleri varsa; kibleye yönünü dönmüş, taşları yanık, şu ayakta zor duran minarenin de bir hikâyesi olmalıydı. Kilis'te, Derviş Paşa Camisi'nin ve minaresinin geçmişini, acıklı hikâyesini doğru dürüst bir bilen yoktu...

Hududeli gazetesini Abdi Sever'den devralan Şair Korkmaz Kın'a konuyu anlattığım zaman, çok memnun olmuştu: "Zeynel Bey," demişti: "1940'lı yıllardan beri kapalı duran caminin hiyle ve desiseyle yıktırılan minarenin öyle boynu bükük durması, bütün Kilislileri üzüyor... Müezzın Hacı Ömer Efendi, son bir yıldır evinden çıkamıyormuş. Yatalak olarak yatıyor ve sağa sola dönemiyormuş... Yaşlı hanımı, pisliğini altından alıyormuş. Hacı Ömer Efendi, Millî Mücadele'de, çocuk yaşta olmasına rağmen Kilis ve çevresinde, yararlılıklar göstermiş; İslâm Bey'e postacılık yapmış, isimsiz kahramanlardan biriymiş... Onunla röportaj yaparsan, çok büyük ilgi uyandırır... Onun ağzından çıkacak her kelime, önemli bir belge niteliğindedir. 1940'lı yılların ortalarında, Türkçe yerine Arapça ezan okuduğu için hâkim huzuruna çıkarılmış, hüküm giymiş bir insan... Onunla konuşmak, sesini teybe almak, gerçekten çok yerinde bir hareket olur..."

Genç gazeteci Zeynel Karataş, elinde fotoğraf makinesi,

koltuğunun altında teypli radyosu, meşin çantası olduğu halde, yaşlı müezzinin çıkmaz sokaktaki evinin kapısını çaldı... Çok heyecanlıydı. Acaba, İstiklâl Harbi gazisi, kendisiyle röportaj yapmayı kabul edecek miydi? Ya geri çevirirse? Ya hanımı kapıyı açmazsa?

Kapı önünde birkaç saniyelik bekleyiş, gazete muhabiri Zeynel için günler, yıllar kadar uzun sürdü... 1930'lu yıllardan 1940'lı yılların başına kadar bu yıkık minarede ezan okumuş, müezzinlik yapmış, tarihi bir kişiliğe sahip olan Hacı Ömer Efendi'yle konuşacak olmak, Zeynel'i heyecanlandırıyordu. Bu çok önemli röportaj, meslek hayatında bir dönüm noktası olacaktı. Daha önce, İslâm Bey'in kapısını çalmış fakat geri çevrilmişti... Gazeteci Nuri Günel'in "Genç Kilis" adlı gazetesinde, mürettip yardımcısı olarak işe başlamıştı. Daha sonra, hem ortaokula devam etmiş hem de hurufatın ağır kurşun kokusuna alışarak mürettepliğe devam etmişti. Her gün yoğurt veya ayran içme alışkanlığı, o günlerden kalmaydı... Müretteplikten çok, severek yaptığı iş, müsahhihlikti... Liseyi, üniversiteyi bitirecek, hayata iyi bir gazeteci olarak atılacaktı... Fakülte sınavlarını kazanamamıştı amma; işte şu anda, lise diplomasına sahipti. Niçin tanınmış, tuttuğunu koparan bir gazeteci olmasını?

"Kapı da açılmadı," diye mırıldandı. "İnşallah, bu kapıdan da eli boş dönmem! Ömer Dede'nin hanımı Gülizar Nine, anamın yakın arkadaşıymış... Belki, anamın adını söylersem, beni Hacı Ömer Dedeyle görüştürmeye razı olur..."

Tam o anda, tahta kapı aralandı. Yaşlı kadın, soru dolu bakışlarla genç gazetecinin yüzüne bakıyordu: "Buyur oğlum, ne istiyorsun?"

Zeynel Karataş, kendini tanıttı... Anasından söz etti... Nur yüzlü, eni boyuna eşit tostopalak kadın, genç muhabiri sessizce dinledi: "Ananı çok iyi tanırım oğul," dedi. "Bizim Şih Efendi'nin Tekkesi'nin müritlerindendir. Birlikte Şih Efendi'nin hizmetinde bulunduk. Geniş avlusundaki kuyusundan su çektik... Avluyu yıkayıp çiçeklikteki rengârenk çiçeklere su döktük..."

Tekke'nin bahçesindeki türbelerin kadife örtülerini temizledik... Anan, iyi bir ihvândır... Genç yaşta, İslâmî tesettüre uyarak beğenilen, sevilen bir ihvân olup çıktı... Her zaman bizden bir adım öndedir... Çünkü kalbi temiz, görgülü, saygılı bir kadındır... Hani, ne demişler: "Otu çek, köküne bak..." Kökü kömeci temiz bir aileye mensup olduğu için hiç kimse, bugüne kadar, ondan kemlik kötülük görmemiştir... Sırf, onun gül yüzlü hatırı için beyimle görüşmenize izin vereceğim..."

"Çok sağ olasin, nine..."

"Amaaa, bir şartım var!"

Kadın, sözünün gerisini getiremedi. Genç, geniş omuzlu, kıvrıkcık saçlı, pırıl pırıl gözlerle kendisine bakan gazeteciye kanı kaynamıştı. Yuvarlak yüzü, açık alını, görkemli boyuyla tıpkı oğluna benziyordu. Ancak bu genç, zeytin gözlüydü... Oysa oğlunun kahverengi gözleri, elma gibi al al yanakları vardı... "Tıpkı oğlum İhsan'a benziyor... Gülümsedikçe yanığında beliren gamzesi bile aynı... Çıkla İhsan... Tıp demiş, onun burnundan düşmüş... Hayırsız İhsan, okuyup da kadastro mühendisi olunca, eli ekmek tutunca bizleri unuttu. El kızının esiri oldu... 'Elin gülistanındaki gülden, bizim siyecimizin dikenini iyidir,' derler... Evet, aynen öyle... Tek, bizim memleketten evlenseydi de, oynanışlı Fehime'nin kızını alsaydı... Gönlü müceddere istese, bayramdan bayrama canı gerebiç çekse; ona, kim yapacak? Kırklarli nere; Kilis nere? Hay, akılsız İhsan'ım hay... Gurbet ellere mahkûm oldun!"

"Şartın neyse razıyım, nine... Dalıp gittin! Bir sıkıntın mı var? Sadece, bir iki poz fotoğrafını çekeyim, yeter; istemezsen, tek kelime konuşmadan, odasından geri çıkarırım..."

"Olmaz," dedi yaşlı kadın. "Fotoğraf çekmene, sesini teybe almana, razı olmam! Çünkü bir yıldır yatağın içinde yatıyor... Perişan bir halde... Saçı sakalı birbirine karışmış... Kellüş'ün Delisi'ne dönmüş... Konuşurken kesik kesik kehliyor. Üç beş dakika konuşunca da, yoruluyor. Sana, on dakika süre... Sadece üç beş soru sormana izin vereceğim... Daha önce, Gaziantep, İstanbul,

Ankara'dan da bazı muhabirler geldiler... İçeriye almadım... Senin güzel ve inançlı ananın hatırı olmasa, şu eşikten adımını bile içeriye atamazdın..."

Yaşlı kadın önde, Zeynel arkasında geniş taş kaplamalı avluya doğru yürüdüler. Avlunun dört duvarı da taş kaplama ve oldukça yüksekti... Dışarıdan içeriye görmek mümkün değildi. Tek katlı ev, tipik bir Kilis eviydi: Geniş avlunun üzeri açık, karşılıklı üçer odanın kapıları bu avluya açılıyordu. Kuzey tarafta; yatak odası, mutfak, banyo ve kiler vardı... Sırtı kibleye dönük tarafta ise, misafir ve oturma odası, çocuklar için müstakil bir yatak odası yer alıyordu. Dar sokağa açılan cümle kapısının sol tarafında helâ, basit bir odunluk; sağında ise, makaralı, lastik ipli ve kovalı derin bir kuyu vardı. Evin ve bahçe duvarının tamamı taş kaplamalıydı. Beyaz renkte ve kesme tabir edilen havaradan yapılan yonmaya elverişli bu yumuşak taşlar, "Kesmelik" adı verilen ve Resul Otman Dağı'nın güney eteklerinde yer alan taş ocağından çıkarılmıştı.

Mevsim sonbahardı. Avludaki çiçeklik tabir edilen ince uzun, ortası gübrelî felhanla doldurulmuş, küçük bahçedeki solgun çiçekler buruşmuş, yaprakları dökülmüştü. Avlu ve bahçe tertemizdi. Evin, uhrevî bir havası vardı. Zeynel, içinden, bildiği duaları okudu... "Kilis'imizin kurtuluşu için düşmana silâh sıkmış bir kahramanla yüz yüze gelmek... Gerçekten, benim için büyük bir mutluluk..."

Gazeteci Zeynel, büyük bir coşku içerisindeydi. Önünde bingil bingil yürümeye çalışan kadının ellerine sarılıp tekrar tekrar öpmek istiyordu: "Gazi Ömer Dedeyle konuşmak, elini öpüp nurlu yüzüne bakabilmek... Bence gazeteci olmanın en büyük hazzı, böyle sürpriz olaylarda gizli... Dedelerimizin yaşındaki bu kahramanların, sekiz on yıl sonra, kendileriyle birlikte birçok hatıraları da öbür dünyaya göçüp gidecek... 1980'li yılların sonlarında, şu nineyi, şu içerde acı çeken ihtiyarı görmek, sesini işitmek, ne mümkün! İmkânım olsa da, yaşayan bütün gazilerimizle konuşabilsem, fotoğraflarını çekip seslerini teybe alabilsem..."

Kadın, geriye dönüp elini genç gazetecinin omzuna koydu:
“Senden çok rica ediyorum evlâdım,” dedi: “Yaşlı kocam, geçen yıl, aralık ayından bu yana, yatalak ve kıpırdanamıyor... Sidiğini, pisliğini, lâzımlıkla altından alıyorum... Yüce Allah, böyle acıyı, benden başka kuluna göstermesin! Dev gibi adam, minare yıkım olayından sonra bir türlü düzelmedi... Ustalar, tarihî minareyi yıkarken kocam kendini bile bile yukarıdan atılan taşların altına attı... Ustalar tarafından kumun üzerine atılan bir iri taş, oma kemiğini parçaladı... Aylarca Gaziantep Amerikan Hastanesi’nde yattı... Kemik tedavisi gördü... Ama hiçbir yararı olmadı... Yaşlı ve kansız adamın kemiği, geri eski haline gelir mi? Oma kemiği mikrop kaptı... Kırık ve ezik yerin olduğu kısımdan cerahat akmaya başladı. “Kemik veremi” dediler... Şayet yaralandığı zaman ilk müdahaleyi Doktor Hasan Kamil Bey yapmasaydı; kan kaybından, Gaziantep’e varmadan, yolda ölürdü.

Amatör gazeteci Zeynel, gözlerinden boşanan birkaç damla yaşı, ihtiyar kadından gizlemek için yönünü öbür tarafa döndü. Kadın ağlamaklı bir sesle sözüne şöyle devam etti:

“O, beş vaktini devamlı kılan dev gibi adam, yatağına mahkûm oldu. Bir avuç suyla yatağının içinde abdest almak için çırpındı durdu... Gözüyle, el hareketleriyle yattığı yerden, namaz kılmaya çalıştı... Altını temizlemek, tıraş etmek, yemek yedirmek, üstünü başını değiştirmek, benim için büyük bir külfet... Her gün, güneş batarken Yüce Allah’ına dua ediyor: ‘Yarabbi, şu zavallı kulunun canını al! Yaşım, seksene yakın. Yaşayacağımı, yaşadım. Ruhuma, daha fazla azap verme!’ diye yalvarıyor... 1940’lı yıllardan beri çekmediği acı kalmadı, ezanı Türkçe okumadı diye, çeşitli baskılara maruz kaldı... Sariğı yere fırlatılıp sırtına binildi... Kitapları elinden alınıp yakıldı... Bir yazan olsa, bu yaşlı adamın çektiği acılar, koca bir destan olur, oğlum... Yıllar yılı, kapımızı çalan olmadı. Bir lokma ekmek için el kapılarında çamaşır yıkayıp bulaşık temizledim... Herifimin üç beş kuruş birikmiş parası vardı: O da ilâç parasına yetmedi... Nefes darlığı, kalp çarpıntısı, şeker, zaafiyet... Çeşitli hastalıklar,

peş peşe sökün etti... N'olur, onu yorma! Konuşmayı konuşmayı, dilçeği şişmiş... Kendini bir dinleyen bulursa; usanıp bıkmadan konuşuyor... Hep aynı lâflar... İşin garibi, bazen benim adımları bile unutuyor... Fakat geçmiş yıllarda başından geçen hiçbir olayı unutmuyor... İğnesi takılan bir plâk gibi hep aynı sesle, hep aynı tavırla, o günleri anlatıp duruyor... Ne bir kelime eksik ne bir kelime fazla... Evet, tıpkı bir plâk gibi... Az sonra dinleyince ne demek istediğimi daha iyi anlayacaksın... Söze başlayınca karşısındaki insanı unutuyor. O eski günlerin havasına kapılıp gidiyor... Bunama ve unutkanlık da başlamış... Bazan anlattıklarını, bir daha tekrarlıyor... Bir başka konuya geçiyor... Gözlerini öperim gazeteci oğlum, kadını alırım... Senin güzel ananın, benim yanımda hatırı çok büyük... Aynı Şeyh'in ihvanıyız... Ananla, yönümüzü kibleye dönüp aynı duaları okuduk... Aynı merdivenlerden çıkıp Şeyh'imizin aile efradına hizmet ettik... Bulaşıklarını, çamaşırlarını ellerimizle yıkadık... Allah rızası için, senden rica ediyorum: Sözü çok uzatma!”

Zeynel, odaya girdiği zaman ürktü: Yatağın içinde, bir kemik, bir deri, tahminen kırk-elli kilo bile zor gelebilecek olan, bir topak kalmış, yaşlı adam yatıyordu. Müezzîn Hacı Ömer Efendi'yle göz göze geldiler... Zeynel, yaklaşmış ihtiyarın elini öptü. Ömer Efendi, hayret ve merakla:

“Sen de kimsin, oğlum? Yoksa Diyanet'in her üç ayda bir geciken mutemedi misin? Üç ay önceki emekli maaşımı getirmeyi unutmuşsun... Bizi aç susuz bırakmaya, ne hakkınız var? Bu millet için dağa çıkan, Fransız keferesine kurşun sıkan bir gazinin mükâfatı, bu mu olmalıydı? Allah'tan reva mı? Sizleri, Kuvvayi Millîye Başkanı'na şikâyet edeceğim...”

Gazeteci Zeynel, kim olduğunu anlatmaya çalıştı amma; ihtiyar, hiç dinlemiyordu. Ara vermeden konuşup duruyordu. Hanımının dediği gibi: Hem de konudan konuya atlayarak:

“Bizim, millet olarak en büyük kusurumuz sevgi noksanlığıdır,” dedi... “Fırkacılık, aramıza nifak tohumları soktu. Osmanlılar döneminde olduğu gibi bir sancak altında toplanamı-

yoruz... Sevgi noksanlığının olduğu yerde, sağlam din de olmaz, sağlam devlet de... Tarihimize, geçmiş mazimize saygı gösteremiyoruz... En büyük marifetimiz, bizden bir nesil önce işbaşında bulunan idarecileri yermek, karalamak ve milletin gözünden düşürmek. Bu yıkıcı kampanya, Sultan Hamit döneminden beri bugüne kadar sürüp geliyor... Hâlbuki bizden öncekileri kararlarken bindiğimiz dalı kestiğimizin farkına bir varabilsek! Son Padişah Vahdeddin, Mustafa Kemal, İsmet Paşa, Celâl Bayar, Adnan Menderes, Cemal Gürsel, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit... Şöyle geriye dönüp bir bakalım: Bunların arasında, yıpratma kampanyasından yakasını kurtaran var mı?”

Hanımı, yaşlı gazinin alnına biriken terleri silmeye çalıştı: “Kendini yorma, Hacı!” diye yalvardı. “Bu gencecik oğlan, acar bir gazeteci... Biraz konuşmana ara ver de, onu dinle! Sana, birkaç soru soracak...”

“Bana, ne soracak, hatun? Bu gençlerin en çok merak ettikleri dönem, İkinci Dünya Harbi’nin o yokluk ve karanlık günleridir... Allah, bu yüce millete, o kıtlık günlerini bir daha göstermesin...”

Gazeteci Zeynel, yaşlı adamın bileğinden tuttu:

“Kendini yorma dede,” dedi: “Heyecanlanmana gerek yok! Tane tane konuş... Nasılsın, rahat mısın? Bizden bir isteğin var mı?”

“İsteğim var, Paşam. Her cuma, zaptiyeler gelip kapımı tekneliyorlar... Camiler kapatıldı; Ezan-ı Muhammedî’nin şekli ve sözleri değiştirildi... ‘Tanrı Uludur’ da, ne demek? Allah lâfzı, ‘Tanrı’ kelimesiyle nasıl ifade edilir? Ezan Arapça okunursa, bu millete ne zararı var? Arapça da okunsa, Türkçe de okunsa camilerin kapısına kilit vurulduktan sonra, ezanın dili önem taşır mı?”

Yaşlı ve sevimli kadın, araya girdi. Hacı Ömer Efendi’nin ağzını kapatmaya çalıştı:

“Bu konulara girme, efendi! Gene üzüleceksin ve kalbin sıkışacak! Kilis’in düşman işgalinden nasıl kurtarıldığını anlat...”

Şehit Sakıp, Hisar Savunmasında nasıl vuruldu? Üzerine, ay-yıldızlı bayrağımızı kim örttü? İslâm Bey'in postacılığını nasıl yaptın? Daha, bıyığı terlememiş bir gençken Kiliş'ten Lohan köyüne, yaya olarak nasıl gittin? Senden öğrenmek istediği, Millî Mücadele hatıralarıyla ilgili olanlar...”

“Bizler, din adamı olarak 1940'lı yıllarda, çok büyük acılar çektik. Ben, ezanı Türkçe okumamak için müezzinliği bıraktım... Mahallenin çocuklarına, gizli gizli 'Eski Yazı' öğrettim... Evimize, sık sık baskın düzenlendiği için kız çocuklarının önlerine birer divan sinisi koyardık. İçine buğday doldurup yerden pençe pençe toprak alır ve buğdaya karıştırırdık... Çünkü çocukların sinisine her gün aynı buğday konurdu... Varımız yoğunuz, bir sini dolusu buğdaydı... Efendime söyleyeyim: Kapı çalınınca kızlar, kitaplarını, cüzlerini sini içindeki buğdaya gömerlerdi... Oğlan çocukları ise dama dayalı süllüme tırmanır, cephede askerlerin sipere yattıkları gibi toprak damın üzerine upuzun uzanırlardı... O tarihte, Kiliş'te polis teşkilatı yeni kurulmuştu. Tıfil polise emir verip de 'Vur!' dersin, insanın canını çıkarır... Sırtıma biner, avlunun ortasında satılığa çıkarılmış merkep gibi dolaştırır dururlardı... Kabahatim ne? Çocuklara, 'Eski Yazı' öğretiyorum! İlçe Emniyet Amirliğine kuru girer, ıslak çıkardım... O günler, beni olgunlaştırdı; o günler, dayanma gücümü arttırdı... Hamdım, piştim... İnsanları daha iyi tanıma imkânı buldum...”

“Herif, herif, sözü uzatıyorsun...”

“Heey gidi, o acı günler... Ekmeğin karneyle, zeytinin taneyle satıldığı günler... Bez, tuz, çıra yakacak gaz bile yoktu... Tarlalarda başakçılık yaparak buğday-arpa tanesi toplayıp hedik kaynattığımız günleri, nasıl unutturum? Meğer yazıda yabanda, ne kadar yenilecek ot varmış... Söylemesi ayıp, üç öğün ot yemekten ishalden yakamızı kurtaramıyorduk!”

“Hacı Ömer, Hacı Ömer! Gene edep çizgini aştın!”

Zeynel Karataş, araya girdi:

“Bırak konuşsun, nine” dedi... “İçini döktükçe, rahatlıyor. Baksana, sesi soluğu bile değişti...”

“Öyle amma oğlum, edep dışı konuşuyor. Üç öğün ot yemekten, ishalden söz etmenin, ne gereği var? Sen kalkıp gider sin, döşeğe-yorgana iki saat susmadan nutuk çeker...”

İhtiyar, hanımından bir tas su istedi: “Dilim damağım çabuk kuruyor,” dedi: “Azrail, karşıma geçmiş, bana işmar edip duruyor... Çevremde dolanıp duracağına, kurdun koyuna çöktüğü gibi gelip de, ense kökümünden yapışıp canımı alsa, ya!”

Zeynel, için için güldü: “Allah yardım etsin... Adam, aklını bozmuş!” diye düşündü. İhtiyar, bir tas suyu içti: “Yarabbi şükür,” dedi: “Sana binlerce şükür!” Sonra, kimseye fırsat vermeden sözüne devam etti:

“Bizim mahallede dükkânı olan bir Abdülkadir Efendi vardı. Cumhuriyet Halk Partisi’nin mahalle temsilcisiydi. Nüfuzlu, hatırı sayılır, zengin bir adamdı. Devlet, Vâkıflar aracılığı ile bazı mescit ve camileri satılığa çıkardı... Acaba bunu, niye yaptılar? Osmanlılar döneminde şehirlerin, kasabaların en güzel yerlerine diktirilen bu güzel cami ve minareleri satılığa çıkarmak? Acaba, halkı dinden soğutmak için mi? Yeryüzünde dinsiz millet var mı? Mescitleri, camileri kapattın; hocaları sindirip tartakladın. Peki, bu boşluğu kim dolduracak? Din adına, ileri sürülen garabetleri, kim önleyecek? Üfürükçüler, cinciler, falcılar meydanlarda, gerçek din adamları adına, cirit atmayacaklar mı?”

Harp Gazisi Ömer Efendi, biraz soluklandı. Hanımı, yük lükten bir yastık çıkarıp kocasının arkasına yerleştirdi. İhtiyar, sözüne şöyle devam etti:

“Vâkıfların, halkın parasıyla yapılma tarihî değeri olan mescit ve camileri satılığa çıkardığı duyulunca halk, kendine göre pratik bir çare buldu: Minare ve caminin, haramzâdelerin eline geçmesini önlemek için kendi aramızda beş bin lira para topladık. Cumhuriyet Caddesi, Ziraat Bankası karşısındaki Derviş Paşa Camisi’ni ihaleye girip satın alması için 1947 yılında, Abdülkadir Efendi’yi mutemet tayin ettik... Maraş, Antakya, Gaziantep, Adana gibi birçok şehirde, aynı yol tutuldu. Halkın pratik zekâsı okumuşların zekâsını, her devirde alt etmiştir...”

Çünkü halk, düz düşünür; fakat doğru düşünür...”

Yaşlı kadın, kocasına doğru yaklaştı. Kulağına doğru eğildi: “Bunları geç, Hacım!” dedi: “Gazeteci çocuğun, sorularına cevap ver...”

“Hanım, benim marazımın asıl sebebini anlatıyorum: Başıma ne geldiyse, cami ve minare yüzünden geldi... Bir insanın hayatına mal olan, bir şehir halkını ayağa kaldıran, isyana sebep olan, yirmi kişiyi cezaevlerinde sürdüren minare yıkım olayı, sana çok basit gelebilir... Ama bu gençler, bu önemli meselenin iç yüzünü öğrenmeden, ayakta duramazlar... Bizleri yaşatan, bizleri ayakta tutan yegâne güç, yüce İslâm dinidir... Manevî değerlerimizi yerine oturtmadan, hiçbir maddî meselemizi çözemeyiz... Madde ve mana, bir kuşun kanatları gibidir: Kanadın birinde arıza varsa, o kuş uçamaz... Bırak da, içimi dökeyim: Sık sık araya girme!”

Gazeteci Zeynel, konunun sonunu çok merak ediyordu:

“Peki, sonra ne oldu, dede?”

İhtiyar öksürdü... Derin derin nefes aldı:

“Şurası bir gerçek ki dinsiz milletler ayakta duramazlar... Yüce dinimizin sahibi de Allah'tır. Cami kapatmakla, hocaların sırtına binip sarıklarını yere atmakla, hiçbir mesele halledilemez... Sözü uzatmayayım: Abdülkadir Efendi, 1972 yılında vefat etti... Günahıyla sevabıyla göçüp gitti...”

Haricen duyduğuma göre, çocuklarına vasiyet etmiş: “Cami, bizim tapulu malımız olarak görünüyor amma; aslında, mahallenin müşterek malıdır... En kısa zamanda, üzerinize vevaset yoluyla intikal edilince geri Vâkıflara iade edin...” Bu noktada, insanın aklına şu soru geliyor: “1950 yılının mayıs ayında, iktidara Demokrat Parti geldi. Türkçe okutulan ezanın geri Arapça okunmasına izin verirken milletle devleti barıştırmamanın ilk adımını attı... Acaba, Abdülkadir Efendi, niçin yirmi iki yıl bekledi de, kendisi camiye, asıl sahibine devretmedi? Yoksa vasiyet konusu, aslı olmayan bir rivayet miydi? Diyelim ki, ben de yalan söylüyorum ve Abdülkadir Efendi, beş bin lirayı kesesin-

den verip camiyi satın aldı... Bedelini, günün rayicine göre, geri talep edip camiyi Vâkıflara devretmesi gerekmez miydi? Oğullarıyla birlikte cadde tarafına dükkânlar yaptırdı... Arka tarafta kalan cami ve minareyi tamir ettirip geri ibadete açtıramaz mıydı? Hadi, kendisi buna fırsat bulamadı, diyelim; fakat ölümden sonra çocukları, niçin inatlarını devam ettirdiler? Kilis Müftüsü Yusuf Aydın'la Vâkıflar Müdürü Kemal Devrim, mahkemeye başvurup dava açtılar... Abdülkadir Efendi'ye, caminin geçici intifa hakkının verildiğini ispata çalıştılar... Mahkeme sonuçlanmadan, yangından mal kaçırır gibi kubbe ve minareye kazma sallamak, acaba doğru muydu?

Gazeteci Zeynel, İhtiyarın sözünü kesti:

“Halkın kanunsuz yürüyüş yaparak galeyana gelmesinin asıl sebebi ne idi, dede?”

“Abdülkadir Efendi'nin oğulları, ‘Caminin tapusu veraset yoluyla bize intikal etmiştir... Minareyi ve camiyi yıktırıp yerine pasaj yaptıracamız,’ diye direttiler. Konu, mahkemeye intikal edince davayı kaybedeceklerinden korktular... Bir gün, sabahın çok erken saatlerinde, usta ve ameleler tutarak yıkım işine başladılar... 1966 yılında, aynı camide, bir şaibeli yangın çıktığını da hatırlatıyorum. Fakat o yangının faileri bulunmamıştı. Kilis gibi dindar ve geçmiş değerlerine çok bağlı bir şehirde, cami ve minare gibi tarihi eser yıkmaya kalkışmak, gerçekten büyük cesaret ister. Abdülkadir Efendi'nin oğullarından biri, dükkânlarının eşyası, caddeye dökülüp yakılırken müdahale etmeye kalkışmıştı. Az kalsın, linç edilip hayatından oluyordu... Yediği dayak sonucu, hastaneyeye kaldırılmıştı...”

İhtiyar Gazi, hanımına; yüzüne biriken terleri silmesini işaret etti. İyice yorulmuştu. Yeniden su isteyip içti... Aynı olayı, yeniden yaşıyor gibiydi. Biraz dinlendi... Sözünü şöyle sürdürdü:

“Amacım, tarihî minarenin yıkımını önlemektir. Yıkım işini, ilk defa ben gördüm. Mahalleliyi ikaz ettim. Şıh Camisi, Kadı Camisi cemaatine haber verdim... Büyük bir öfkeyle geri caminin olduğu sokağa döndüm... Bir kedi çevikliğiyle taş atılan

kumların üzerine doğru sıçradım... İki üç adımda, minare giriş kapısının önüne ulaştım. İnsan heyecanlanınca gücünün üzerinde hareketlerde bulunabiliyor. Minareyi yıkan ustaları durdurmak için tam minare kapısından içeriye gireceğim sırada, ustalar tarafından yukarıdan atılan koca taşlardan birisi, kalçamın üzerine düştü... Yere kapaklanışım, işte o kapaklanış oldu... Bir daha, belimi doğrultamadım. Beş bin kişiye yakın bir kalabalık, Cumhuriyet Caddesinden koşarak olay yerine toplanmışlar... Batumlular'ın dükkânları, taş yağmuruna tutulmuş. Halı, kilim, buzdolabı, çamaşır makinası gibi eşyalar, caddeye taşınmış... Benzin döküp kibrit çalmışlar... Göğe doğru bir yalım yükselmiş ki, sorma gitsin! Jandarma Komutanlığının silâhlı Jandarma birlikleri; Gaziantep Emniyet Müdürlüğünün toplum polisi tabir edilen çevik kuvvetleri, isyanı zorlukla bastırmışlar... Daha sonra yirmi bin kişi, Gaziantep Vâkıflar Bölge Müdürlüğüne; Gaziantep Valiliğine protesto telgrafi ve mektupları yağdırmışlar... Müezzîn Nihat Ferah, Terzi Selim Diyarbakırlı başta olmak üzere yirmi kişi mahkemeye verilip mahkûm olmuşlar... Müezzîn Nihat Ferah, dokuz ay on gün giydiği için görevinden tard edilmiş ve geri müezzînliğe dönememiş... Ben, hastaneye kaldırıldığım için olayın sonucunu, kesin olarak bilemiyorum...”

Biraz nefes aldı ve sözüne şöyle devam etti:

“Amacım, suçlu aramak veya kişileri karalamak değil... 1940-1950 yıllarındaki yanlış bir devlet politikasının ne acıklı, ne vahim olaylara vesile olduğunu belirtmek istiyorum...”

Yaşlı Gazinin hanımı, gazeteci Zeynel'in kulağına eğildi. “Oğlum,” dedi: “Gazeteci oğlum, bizim yaşlı adamın sözü bitmez... Senden çok rica ediyorum: Bu işi, burada bitirelim... Daha, Millî Mücadele hatıraları bahsine sıra gelmedi... Eğer, harp hatıralarını anlatmaya başlarsa; üç gün, üç gece konuşsa, sözü bitmez...”

(Yıkık Minare, 1996)

BAHARI GÖREMEYEN ÇOCUKLAR

“Dur gitme,” dedi kadın. “Dur gitme, oğlum Ökkeş! Bir kaza kurşununa kurban gidersin. Bak, şehrin her yanından makineli tüfek sesleri geliyor... Anan, kadını alsın yavrum. Anan, gözünün yağını yesin. Büyük sözü dinle, oğlum. Sen, babasız bir çocuksun. Yatalak Emiş’in oğlusun. Kurt, sürüden tek koyunun tek kuzusunu kapar. Dışarıya çıkma aslan Ökkeş’im. Bırak o silâhı elinden. Şuncacık boyunla, sen silâh kullanmasını nerden bileceksin? Gitme Ökkeş’im... Yiğidim... Evimin tek çingisi...”

Kadın, bütün gücünü iki kolunda toplayarak eşiğe doğru süründü. Beş yıl önce, kıskanç kocasıyla yaptığı kavga sonucu sakat kalmıştı. Şehrin en güzel kadınıydı. Doğumevinde ebeydi. Kocası hem sırtından geçinir hem de onu aşırı derecede kıskanırdı. Bir gün, adam eve sarhoş gelmişti. Uzun süre, ağız kavgası yapmışlardı. Sonunda adam, ebenin ruhsatlı tabancasını kapıldığı gibi iki el ateş etmişti. Merminin biri, kadının omuriliğine rastlamıştı. Kadın, o günden sonra, ayağa kalkamamıştı. Belden aşağısı tutmuyordu. Adam, sahte pasaportla Almanya’ya kaçmıştı. Yatalak kadın, biricik oğluyla baş başa kalmıştı. “Gözün kör olsun herif!” diye inledi. “Beni, yarı canlı bıraktığın yetmiyormuş gibi çocuğa, Almanya’dan tüfek gönderiyorsun. Başka hiçbir şey kalmamış gibi. Ben, şimdi ne yaparım? Ah oğlum, ah civan Ökkeş’im... O serseri babana çekmişsin. Korku yok, sorumluluk duygusu yok. Tanrım, sen bana yardım et! Şu yatalak halimde

bana, bir de evlât acısı gösterme!..”

Ökkeş, anasının söylediklerini duymadı bile. Dış kapıya doğru koştu. Bugün, ölüm-kalım günüydü. Evde oturulur muydu? Herkes, solcu-komünist avına çıkmıştı. Ökkeş, hangi güne duruyordu? Siyah parke döşeli yolu, bir solukla geçti. Batıpark’a doğru bütün gücüyle koştu.

Köşe başlarında öbek öbek insanlar birikmişti. Şehrin derinliklerinden uğultular, bağırtilar duyuluyordu: “Kahrolsun komünistler... Solculara ölüm! Dinsizlere ölüm...” Ökkeş, tüfeğinin kabzasını iyice sıktı. Beline geniş gelen fişekliğini yukarı doğru çekti. Kıрма çiftesinin iki gözü de doluydu. Kime ateş edecekti? Kimi öldürecekti? Hani, düşman neredeydi?

Poyraza, soğuğa aldırmadan koşuyordu. Batıpark’a varınca, koca caddenin insan seliyle dolup taşıtığını gördü: “Bunca insan, nasıl olmuş da, bir araya gelmiş?” diye düşündü. Ahır Dağı’nın doruklarını bir topak bulut süslüyordu. Maraş şehri, gerine gerine sabah uykusundan yeni uyanıyordu. Kendisi gibi silâhlı, taşlı-sopalı çocukların arasına karıştı. Kalabalık, cadde üzerinde bir o yana, bir bu yana akıp gidiyordu.

“Hastane civarına gidelim...”

“Yoğun çarpışmalar oradaymış!”

“Erenler Kahvesi önüne barikat kurmuşlar!”

“Dindaşlarımızı, kardeşlerimizi kurtaralım...”

Kalabalık, şuuruzca hastaneye doğru koşuyor. Ökkeş, sevinçli; Ökkeş, silâhının kabzasını sıkıyor. On beş-yirmi çocuk, kestirmeden hastaneye ulaşmak için Endüstri Meslek Lisesi’nin bahçesine atlıyorlar. Aralarında Ökkeş de var. Sık çam ağaçlarının arasından geçiyorlar. Ağaçlarda, soğuktan büzülmüş seviz-on kumru. Bir çocuk, Ökkeş’e kumruları gösteriyor:

“Hadi ateş et bakalım,” diyor... “Atıcılığını görelim. Silâh taşımak marifet değil; önemli olan, attığını vurabilmek!”

Çocuk, Ökkeş’i tahrik ediyor... Ökkeş, uzun süre ikircikleniyor. Sonunda, çiftesini kumrulara doğru çeviriyor. Üst üste

iki kez tetiğe basıyor... Gürültülü iki patlama. İki kumru, süzüle süzüle çamların altına patadak düşüyor. Birinin tüylü göğsü inip inip kalkıyor. Daha, yarı canlı... Gagasının ucunda iki damla kan... Parpazlıyor, parpazlıyor sonunda can veriyor. Diğer kumru cansız. Rüzgârın önünde yuvarlanıp duruyor... Ökkeş, vurduğu kumruları eline alıp çevresindekilere gururla gösteriyor. İçinde, sevinçle acının cengi:

“Hayvanların ikisi de öldü... Kumruları niçin vurdun, Ökkeş? Yazık değil mi?”

“İyi atıcıymışsın... Bravo Ökkeş... Düşmanlarımızı da böyle yere sermelisin... Hadi, göreyim seni!..”

“Yazık...”

“Değil...”

“Yazık!..”

“Değil!..”

Çocuklar, Ökkeş’i hararetle alkışlıyorlar. İçlerinden biri, kumrunun gagasından akan kana parmağını değdiriyor... Kanlı şehadet parmağını Ökkeş’in iki kaşı arasına sürüyor: “Hadi hayırlı, uğurlu olsun!” diyor. “Seni, avcılar sınıfına dâhil ettik... Tüfeğini ilk sıkmada, iki kuşu yere düşürdün. Bin bravo! Atıcılıkta, oldukça ustaymışsın!..”

Okulun bekçisi, koşarak çocuklara doğru yaklaşıyor. Ökkeş’in sırtına iki yumruk vuruyor:

“Ulan serseri, Allah’ın yarattığı kuşlardan ne istedin? Anan-baban senin ölünü böyle yerde görseler, ne yaparlar? Allah’tan korkmaz mısın? Canı ruhlu zibidi! Sende, hiç mi acıma duygusu yok?”

Ökkeş, gururlu bir sesle cevap veriyor:

“Çiftemi sınadım amca! Babam, Almanya’dan gönderdi. Daha, gıcır gıcır. Üçüncü kez ateş ediyorum. Bak, daha bir sürü fişeğim var... Yörükselim Mahallesinde militan avına gidiyoruz...”

Bekçi, Ökkeş’in kulağına yapışıyor. Pire öfeler gibi öfeliyor:

“Defol karşımdan... Katil ruhlu herif... Senin gözüne, bir görünen var... Elinde kırma tüfek, Yörükselim Mahallesine gidiyorsun ha? Sen, belanı arıyorsun, oğlum... Şu zavallı kumruların kanı, yerde kalmaz... Aklın varsa, hemen evine dön! Ölümün kol gezdiği bir an yaşıyoruz... Otomatik silâh seslerini duymuyor musun? Ne diyeyim, Allah sana akıl fikir versin...”

Ökkeş, çiftesini yeniden dolduruyor. Adamın konuştuklarını duymuyor bile. Çocukların peşi sıra sevinçle koşuyor. İnce, uzun boylu... Uzun saçları kulaklarını örtmüş... Siyah gözleri ıslık ıslık... Ayaklarında bir çift yırtık lastik ayakkabı... Pantolonu yamalı... Ütüsüz ceket, kirden renk değiştirmiş. Ökkeş, ortaokul öğrencisi... Almanya'ya kaçan babasının yüz çizgilerini hayal-meyal hatırlıyor. Sigaraya alışmış, şarabın tadına bakmış... Her pazar, vurdulu-kırdılı filmlere gidiyor. Okul çantasının bir gözünde, çıplak artist resimleri biriktiriyor...

Hastanenin önü, ana-baba günü. Arabalar, durmadan yaralı taşıyor. Askerler, geniş yola barikat kurmuşlar. Yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya hiç kimseyi bırakmıyorlar. Halkı korkutmak için havaya ateş ediyorlar. Her yandan silâh sesleri geliyor. Keskin barut kokusu, insanların burunlarını yalıyor. Kalabalık, dağılmak bilmiyor. İnsanlar üst üste yığılıyor. Askerler görmesin diye, Ökkeş çiftesini arkasına saklıyor. Fişekliğini ceketinin altına gizliyor.

Devlet Hastanesinin bahçe duvarı üzerine çıkan garip kılıklı bir genç, şöyle bağıyor:

“Arkadaşlar, askerler yolumuzu kestiler. Buradan geçemeyiz. Doğumevinin bahçesinden üst sokağa çıkalım. Bakın, şu karşı sokakta bekleyenlerin hepsi militan, aşırı solcu... Nice kardeşlerimizi boğazlamışlar. Mağaralı Camisini ateşe vermişler. Gün, bugündür. Namusumuzu, şerefimizi kurtaralım. Sütçü İmam'ın torunları, vatanını seven, peşimden gelsin...”

Şuursuz kalabalık, azgın bir sel gibi gencin peşi sıra akıp gidiyor... Doğumevi bahçesini geçip ara sokaklara sapıyorlar. Damların-duvarların üzeri allı-yeşilli giyinmiş kadınlarla dolu.

Bağırıp çağırıyorlar. Ökkeş, sekiz-on çocukla birlikte en önde... Tüfeğinin kabzasını sıkı sıkı koşuyor.

“En az iki kişi öldürmeliyim,” diye düşünüyor. “Tıpkı okulun bahçesinde yere serdiğim kumrular gibi... Kan içinde, ayağımın dibinde debelenmeliler.”

Kalabalık, Yörükselim Mahallesinin çamurlu sokaklarına yayılıyor. Karşıdan sıkılan tek tük silâh sesleri. Kalabalıktan damlara, duvarlara fırlatılan taşlar, sopalar... Kırılan camlar, parçalanmış ahşap kapılar... Alev alan toprak damlı basık evler. Gökyüzüne doğru yükselen koyu gri renkte dumanlar... Aralıklı patlamalar... Keskin bir barut kokusu... İnilti, bağırışlar... Yere yuvarlanan insanlar... Ayaklar altında kalan küçük çocuklar. Derken bir makinalı tüfek sesi, kalabalığa doğru kan kusuyor. Mekanik ve tok ses, beş dakika kadar devam ediyor.

Tırrr... Tırrrrttt. Tak... Takk-tak... Tırrttt... Tırrttt... Orakla biçilen ekinler gibi yere serilen insanlar... İnemeler, bağırıp çağırmalar... Korkunç bir panik... Koşuşmalar... Koşuşmalar...

“Ahacık, şu damdan ateş ediyorlar...”

“Çabuk yere yatın!..”

“Yerde debelenen şu çocukları kurtarın...”

“Allah rızası için, biri şu makinalıyı sustursun...”

“Dinamidi olan yok mu, dinamidi? Makinalıyı ancak dinamitle sustururuz...”

Sürüne sürüne duvarın dibine sığınan yaralılar... Meydanda üç-dört çocuk ölüsü... Aralarında Ökkeş de var... Ökkeş'in çiftesi üç adım öteye fırlamış. Çocuğun ağzı ayrık... Dudağının kenarında incecik bir kan şeridi... Donuk bakışları bir noktaya saplanmış. Parmakları yumuk... Can verirken büyük bir acı çektiği belli oluyor. İki kaşının arasında koca bir delik... Diğer üç çocuk, kuzular gibi birbirlerine sokulmuşlar. Birinin başı, diğerinin gövdesi altında kalmış. Bir diğerinin suratı paramparça... Yerde, taze bir kan göleği... Sahipsiz ayakkabılar... Rüzgârın

önünde uçuşan şapkalar... Yaralılar, sedyelerle hastaneye taşınıyor. Kadınların çığıkları gökyüzünü yırtıyor... Küfürler, inlemler, bağırıp çağırmlar...

Yarım saat sonra, atılan dinamitlerle makinalıyı susturuyorlar. Gözü yaşlı bazı kişiler, meydanda kanlar içinde yatan cesetleri toplamaya başlıyorlar...

Uzaktan koşarak gelen on yedi-on sekiz yaşlarında solgun yüzü bir genç... Hıçkırma hıçkırma Ökkeş'in üzerine kapanıyor. Bu genç, Ökkeş'in amcasının oğlu Ejder: "Seni de mi öldürdüler Ökkeş'im?" diye bağırıyor. "Bu acı haberi, yatalak anana nasıl ulaştırırım? Vay benim garip kardeşim!.. Vay benim karayazılı kardeşim!.. Ömrünün baharında, başına bu da mı gelecekti?"

Ejder cesedin üzerinden ihtirasla doğruluyor. Ökkeş'in yerdeki kanlı çiftesini kapıyor... Fişekliği Ökkeş'in belinden çözüp kendi beline bağlıyor... Gözleri çakmak çakmak... Dudakları titriyor: "Kanlar içinde yatan şu amcamın oğlunun öcünü almadan, yaşamak bana haram olsun!" diye bağırıyor. Bir deli gibi çevresinde biriken kalabalığı yarıyor. Militanların gizlendiği evlere doğru koşuyor. Dört-beş yaşlı adam, hemen yolunu kesiyor:

"Dur gitme, oğlum!" diye yalvarıyorlar. "Gözünün yaşına bakmadan seni de vururlar. Kırma tüfekte makinalı tüfek üzerine gidilir mi? Sen, aklını mı oynattın? Bir aileden, bir kurban yetmiyor mu?"

Cinnet getirmek üzere olan genç: "Bırakın beni!" diye bütün gücüyle bağırıyor: "Ökkeş'imın öcünü almadan, eve dönemeceğim..."

Adamların arasından sıyrılıyor. Dar sokaklardan geçerek Sergentepe Mahallesiine doğru koşuyor. Saçları dağılmış, üstü-başı parçalanmış. Tüfeği, toprak damdan kendisine doğru ateş eden gençlere çeviriyor: Üst üste iki el ateş ediyor. Toprak damın süyüğünden yere, bir çuval gibi, bir genç yuvarlanıyor. Ardından kesik kesik bir makinalı tüfek sesi... Ejder, üç-dört kurşun darbesiyle yere yuvarlanıyor. Tüfek bir tarafa, kendisi bir tarafa düşüyor...

Uzaktan, Mağaralı Camisi minaresinden ezan sesi duyuluyor. Ahır Dağı'nın eteklerinde bir kafa güvercin, makinalı tüfek seslerinden ürkerek dağın doruğuna doğru uçuyor..

(Baharı Göremeyen Çocuklar, 1996)

DERİN KUYU

Çarşıdan döndüğümde, yengemi avlunun bir köşesine çömelmiş, hüngür hüngür ağlarken buldum. Gözleri kızarmış, saçları başı dağılmıştı.

Beni görünce başındaki tülbindinin ucuyla gözyaşlarını silmeye çalıştı. Yerinden kalktı, mutfağa doğru yürüdü: “Sana, öğle yemeği hazırlayamadım.” dedi. “Kusuruma bakma! Canım çok sıkkın!”

Yirmi sekiz yaşında, buğday tenli, güleç yüzlü bir kadındı: “Bu huysuz dayımın, geçimsiz ninemin, vurdumduymaz dedemin kahrını; bu zavallı kadın, nasıl çekiyor?” diye düşündüm. Yengemin babası, Cumhuriyet Alanı’nda, tam yeni Belediye Başkanlığı binasının arkasında, köşkerlik yapıyordu. Mahallemizin ağırbaşlı kızlarından biriydi. Dayımın huyunu bildikleri halde, ilk istemimizde: “Peki, kızımızı verdik gitti!” demişlerdi. Çünkü Raife yengem, dayımdan iki yaş büyüktü. Kilis’te, yaşı yirmiye geçen bir kız, evde kalmış sayılırdı. Evlendiğinde, yirmi dört yaşından gün almıştı. Dayım ise askerden yeni dönmüştü. Mesleği şoförlük olduğu için askerliğini Erzurum Tümen Komutanı’nın makam şoförü olarak yapmıştı. Doğrusu, işinin ehli, çok usta bir şofördü.

Mahallenin yetişkin gençlerine göre, yakışıklı sayılırdı. Uzun boylu, geniş omuzlu, ablak yüzlü; iri, badem gözlü bir insandı. Uzun saçlarına biryantın çalar, arkaya doğru tarayıp başı-

na iyice yapıştırdı. Uzun saç, kendisine yakışmadığı halde, “Saç şeklini değiştir!” diyen de olmazdı. Çünkü çok sinirli, kavgacı bir mizaca sahipti. Mahallede, bir tek samimi arkadaşı yoktu. Yedi Aralık Parkı’nın üst tarafında, taksi durağında çalışıyordu. Kilis-Gaziantep arasında dolmuşçuluk yapardı. Eski tip bir Şevrole marka taksisi vardı.

“Bugün, peynir-ekmek yiyeceksin.” dedi, Raife Yengem. “Tandır ekmeği de oldukça bayat... Başına vursan, başın yarılr... Kuru fasulyeyle bulgur pilavı pişirecektim. Elim, yemek yapmaya varmadı...”

“Gece sabaha kadar, sizin odadan bağırtılar-çağırtılar duyuldu. Senin, kesik kesik ağladığını duydum. Hayrola, problem neydi? Dayım, gene mi seni dövdü?”

“Sabaha kadar, dayak yedim. Kaynanam, dayını fitliyor; o da, beni falakaya yatırıyor! Sabaha kadar, nerem geldiyse, acımdan vurdu...”

Genç kadın, yeniden hüngür hüngür ağlamaya başladı:

“Allah, düşmanımı bile, benim gibi kaderi kara etmesin!..”

“Senden ne istiyorlar, yenge? Bir değil, beş değil; her gün bir gürültü, her gün bir cangama! Böyle bir azaba, nasıl dayanıyorsun?”

“Ne yapabilirim, Hikmet? Dört yıllık evli bir kadını. Geri, baba evime nasıl dönerim? Telli-duvaklı gelin oldum. Gözümü, bu evde açtım. Ninen, çocuğum olmuyor, diye sürekli beni suçluyor! Dayına, ‘Birlikte doktora gidelim’ diyorum, kesinlikle razı olmuyor. Sen söyle, ben ne yapayım? Ninene kalsa, hemen dayını yeniden evlendirecek!”

“Peki, akşamki kavganın sebebi neydi? Onca gürültü, onca patırtı, gene çocuk yüzünden mi koptu?”

Yengem, yeniden hıçkırmaya başladı: “Sen, karnını doyur.” dedi. “Benim derdim bitmez! Zavallı anam, beni kara günler için doğurmuş!”

Hıçkırık sesleri yükselmişti. Az sonra:

“Bu sefer, derdim daha da büyük,” dedi. “Dayın bana, bu-

gün akşama kadar süre tanıdı: Altın kozalaklı gerdanlığım bulunmazsa, beni boşayacak. ‘Eğer akşama eve geldiğimde, gerdanlık yoksa üçten dokuza boşsun!’ diye büyük yemin etti. Altın gerdanlığı ortaya çıkaramazsam, beni babam evine gönderecek. Biliyorsun, küçük kardeşim askerden yeni döndü. Mesleği berberlik. Kaynanam, gerdanlığı kardeşime verdiğimi, kardeşimin de bu gerdanlığı satıp sermaye yapacağını ileri sürüyor. ‘Kuran’a el basarım, böyle bir şey yok!’ diyecek oldum. Yumruğun beşi kalktı, onu başıma indi... Gerdanlık, dün kuyudan su çekerken içine düştü. Kuyu ağzında, bir örümcek, ağ germiştii. Elimle, onu temizlemeye çalışıyordum; eğilince gerdanlık boynumdan sıyrılıp kuyuya düştü. Uzun ve geniş olduğu için başımdan rahatlıkla çıkıyordu. Kuyuya düşmesine, daha şaşıyorum. Kör Şeytan’ın işi: Başıma, bu bela geldi!..”

“Allah Allah! Benim, neden haberim yok?”

“Sen, dün gece eve geç geldin. Sinemaya gittiğine, dayın çok kızdı. Bir ara, senden de şüphelendiler. Daha sonra, ninen, ‘O yetim çocuk, hırsızlık yapmaz!’ dedi. Üç kişilik divan kurdular: Beni sorguya çektiler. Sonunda, bugün akşama kadar süre tanıdılar: Gerdanlık bulunmazsa, dayın nişan yüzüğünü üstüme atacak. Beni, bu evden kovacak...”

Canım çok sıkıldı. Yengemin yüzüne bakmaya utanıyordum. Nur yüzlü kadın, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya devam ediyordu. Ne yapacağını bilemiyordu.

“Peki, ninem ortalarda görünmüyor. Nerelere gitti?”

“Küçük kızı Gülizargile gitti. Yüzüme bile bakmak istemiyor. Dayın evden çıkınca ninen, bana çok ağır sözler söyledi: ‘Altın gerdanlığı kardeşine verdin! Kuyuya düştü, diyerek yalan söylüyorsun! Üç güne kalmaz, kardeşin berber dükkânı açar. Ooooh, ne âlâ memleket! Kocadan kaçır, kardeşinin avucuna koy! Böyle hayın bir kadına, bu kapıda yer yok!’”

“Peki, ne yapabiliriz, yenge?” dedim. Yengem, uzun bir süre düşündü. Bana, bir şeyler söylemek istiyor; fakat cesaret edemiyordu. Sonunda, şöyle dedi:

“Bana, çok acele Kuyucu Cumbul’u bulman lâzım. Üç lira ver, beş lira ver, Cumbul’u buraya getir! Mıknatıslı çangalı da alıp gelsin. Kuyunun derinliği on iki metre... dibine inmesi, çok tehlikeli olur. Zaten, gece gündüz rakı bulamadığı için ispiрто içiyormuş! Ne yapsın fakara? Şehre, asri su çekilince kuyular birer ikişer kapatıldı ve mesleği para etmez oldu... anama çok yalvardım, onu çağdırmaya gitmedi: ‘Elin sarhoş herifi, kuyunun dibinde murdar ölür; başımıza bela olur...’ dedi. Eğer Dalgıç Cumbul gelmezse, kuyuya kendimi atar, işkenceden kurtulurum...”

“Böyle yanlış şeyler düşünme, yenge!” dedim: “Elbet, bir çare bulacağız...”

“Kurtarırsan, beni bu sıkıntıdan sen kurtarırsın, Hikmet! Akşam olunca bu evde kızıl-kıyamet kopacak! Askerden dönen kardeşim, Vaiz Mahallesinde, külhanbey geçiniyor. Olayı duyarsa, gelip Elif Karı’nın kapısına dayanır... Çok çirkin işler meydana gelebilir. Çok korkuyorum: Biri kardeşim, biri kocam. Hangisine bir zarar gelse, ucu gelip bana dokunur...”

“Senin için ölüme bile giderim: Hem yengem, hem de ablamsın. Sen olmasan, sofraya bile rahat rahat oturamam. Karnımı doyuran sen, çamaşırlarımı yıkayan sen. Sana canımı versem, gene de hakkını ödeşemem! Peki, sarhoş Cumbul’a, yitiğini bulması için kaç lira teklif edeyim?”

“Sandığımın bir köşesinde, bir yarım Cumhuriyet altını var. Para karşılığında gelmeye razı olmazsa, bu altını teklif et! Dayının eski pırtıları da var. Ona ceket, pantolon, gömlek, ayakkabı da verebilirim... Az sonra, buraya anam da gelecek. Komşunun kızıyla haber gönderdim. Bir miktar para da ondan alırım. Benim için önemli olan, bu pis hırsız damgasından kurtulmak! Bu evden kovulursam; komşularımızın, hısım-akrabalarımızın yüzüne nasıl bakarım? ‘Kocasının taktığı gerdanlığı, kardeşine sermaye yapmak üzere el altından vermiş!’ suçlaması, basit bir suçlama değil... Bir kadın için iki tehlikeli şey var: Biri namus noksanlığı; diğeri de hırsızlık...”

Karnımı peynir ekmekle tıka basa doyurdum. Tazarda duran testiden bir tas su içtim. Yengemle vedalaşıp evden çıktım. Kuyucu Cumbul'un evinin yolunu tuttum...

Birkaç yıl önce, Kuyucu Cumbul, Kiliş'in dar sokaklarında dolaşır:

“Ene dalgaciii!” diye bağırdı. “Kuyu dibi temizlerim... Yitik bulurum... Tıkanan su gözelerini açarım... Kuyuya düşen kovaları çıkarırım...”

Cumbulginin evine vardığımda, hanımı evde olmadığını söyledi. “Sabah pazarı civarında, Kuşçular Kahvesi'nde olabilir.” dedi: “Ölmedi ki, kurtulalım... İnşallah, etleri lepir lepir dökülür... Bir derin kuyu dibinde, murdar gider...”

Raife yengem, gerçekten de zor durumdaydı. Gelin olduğunun ilk aylarında ninemle arası açılmıştı. Galiba ninem, gelinini kıskanıyordu. Gelininin, oğlunu elinden aldığına inanıyordu. Bazen: “Yemek çok tuzlu olmuş!” diye, niza çıkarıyordu...

Bir keresinde, yengem bulgur-kırık mercimek karışımıyla “Kölük Aşı” pişiriyordu. Aşın, suyunu-tuzunu koyunca odasına çekilmişti. Mutfağa girdiğimde, ninemi, pençe pençe tuzu yemeğe atarken yakaladım. Beni karşısında görünce kazanın kapagını hemen kapatmıştı:

“Ev biti gibi, ayak altında dolaşıyorsun! Senin, mutfakta ne işin var?” diyerek suçunu bastırmıştı...

“Bu çirkin hareketi, niçin yapıyorsun, nine?” diye ona sormuştum; “Bu sefil, bu ağızda dili olmayan zavallı gelininden ne istiyorsun? Seninle saç-baş dövüşü yapsa, daha mı iyi olacak? Bu zavallıyı, oğlundan ayırdın, diyelim; dayıma yeni alacağın gelin gene el kızı olmayacak mı? Ya o yeni gelin, bundan daha yavuz çıkarsa? O zaman, ne yapacaksın?..”

“Sen, benim işime karışma!” diye bana çıkmıştı: “Bu ev, bu toy gelin için bir mektep... anasının evinde öğrenemediklerini, bu evde öğrenecek! Burnunun kirişini kırmazsam, yarın evin başköşesine oturup benden bir şapşak su ister... Ben onu hayata hazırlıyorum. Nefsini yensin ki, dört başı mamur, tertipli bir ev

kadını olsun! Bir ayağım kabirde; ben ölürsem, bu evi, nasıl çekip-çevirecek?..”

Acaba, gerçekten gelininin yetişmesi için mi öyle davranıyordun? Doğrusu, pek karar veremiyordum... Ninemin bu haksız hareketlerini görünce daha çocuk yaşında, anamın ölümüne, için için seviniyordum: “Benim evleneceğim kadın, buna benzer çirkin olaylarla karşılaşmayacak!”

Ninemin, kara kazana tuz atma olayını gizliden yengeme anlatmıştım. Kölük Aşısı’nı tabaklara doldurup sofraya koyunca, ninem gene surat asıp itiraz etmişti:

“Şu yemeği, gene tuzundan yenilmez etmişsin! Senin, hiç mi elinin ölçüsü yok? Bu eve, her ay, bir ölbe dolusu tuz alınıyor... Ne israfçı, ne iş bilmez bir kadınsın?”

Yengem, o güne kadar hiç rastlamadığım ses ve sert bir davranışla taşı gediğine koymuştu:

“Ocaktaki kazana, her gün iki el uzanırsa; tabii ki yemeğin tuzu fazla olur!..”

Ninem, çöp tenekelerini karıştırır; dayımın, gizliden yengeme “yatak çerezi” getirip getirmedliğini kontrol ederdi. Bir defasında, çöp tenekesinin içinde fındık-fıstık kabukları bulmuş:

“Oyyy, oyyy! Boyun devrilsin, Cemo Memed!” diye ilenmiş; olayı dedeme, komşularımıza uzun uzun anlatmıştı...

Lâkabi “Cemo” olan Memed dayım, ninemin hışımına uğramaktan korktuğundan, iki gün, bir bahane bulup Gaziantep’ten eve dönmemişti...

Dedem, yapıcı ustası Memed ise melek gibi bir adamdı. Biraz küfürbazdı, biraz çabuk kızardı ama evin girdisine-çıkıtısına pek karışmazdı. Ne kazanırsa, getirip ninemin avucuna koyardı. Yılda, sadece iki gün çalışmazdı: Ramazan ve Kurban Bayramları’nın birinci günleri... Siyah granit taşlardan sokular, el değirmenleri yapar; yakın ve uzak komşularımıza satardı.

İyi bir minareci ustası, iyi bir ince taş yontucusuydu. Su değirmeni taşları, koca devlöp taşları yapardı... Okuryazarlığı yok-

tu ama usta bir mimar kadar tecrübeliydi. Siyah taşlarla yaptığı dış kapı kemerleri çok ünlüydü... Ona iş yaptırmak için altı ay önceden sıraya girerlerdi...

Dayım Cemo; huysuz, geçimsiz, inat bir insandı. Dedemin Musabeyli bucağının dağ köylerinden gelen konuklarına çok kızardı. Hanımını, gelen konuklardan kıskanır; onları kapıdan kovardı. Şunu da fark etmişim: Hanımı Raife yengeme, ninemin yanında başka türlü, yalnızken çok daha başka türlü davranıyordu. Şurası bir gerçek ki dayım, ninemden çok korkuyordu. Hanımından su ister, hesap defterini getirmesini söyler; zavallı kadını, bir dakika bile boş durdurmazdı...

Kuyucu Cumbul'u Pazar yerindeki Kuşçular Kahvesi'nde buldum. Körkütük sarhoştı. Gözleri kızarık ve çapaklıydı. Kilo almış, göbeği şişmiş, kırçıl sakalı iyice uzamıştı. Önce, kuyudan yitik eşya çıkarmayı bıraktığını söyledi. Daha sonra, bir altın vereceğimi öğrenince, iyice gevşedi:

"İşimi bitirince altınımı alırım," dedi: "Ayrıca, mıknatıslı çangalı da bizim evden gidip getirmemiz gerekiyor. Bir şişe de kulüp rakısı isterim..."

Cumbul, ne dediyse "Peki", dedim: Öğle-ikindi arası ninemgilin evine vardık. Ninem, henüz eve gelmemişti. Raife yengemin annesi de yanındaydı: "Oğlum, nedir bu başımıza gelenler?" diye söylendi. "Benim kızım, yerde bir kese altın bulsa, elini sürmez! Kızım, zulüm görsün diye mi deli dayına verdik? Nerde kaldı komşuluk, nerde kaldı akrabalık?.."

"Böyle konuşma, teyze!" dedim: "Her şeyi de duyma! Aileler arasında, böyle tatsız olaylar olabilir. Kızın, sabırlı ve akıllı... Her türlü zorluğu yenecek bir iradeye sahiptir..."

Cumbul: "Benim işim acele!" dedi: "Önce mıknatıslı çangalla kuyunun dibini tarayacağım. Son zamanlarda, bu kuyunun dibini temizleyen oldu mu?"

"Olmadı." dedi yengem; "Ben, gelin olalı beri hiç temizlenmedi..."

"Peki, derinliği kaç metre?"

“Tamamı, on iki metre. Sekiz metresi su dolu...”

“Aboooov! Sekiz metre su dolu kuyuya nasıl ineceğim, kızım? Çoktan beri bu işi yapmıyordum. Biraz da hamladım. Hava serin, üşürüm diye de korkuyorum...”

Kuyucu Cumbul, çangalı kuyunun içine attı. Geniş halkalı zincirin boyu, on beş metreden fazlaydı. Geniş halkalı zinciri, yavaş yavaş kuyunun dibine doğru sarkıttı. Son zamanlarda, zinciri kuyulara atmadığı için halkalar yer yer paslanmış, bar bağlamıştı...

On dakika kadar, çangalı kuyunun dibinde sağa-sola gezdirdi. Kuyu dibinde, ne kadar madeni cisim, çaput, lastik parçası varsa; çangala dolaşır çıktı. Beş kollu çangal, oldukça ağırlaşmıştı.

Cumbul, sokranarak çangala biriken pislikleri temizledi. Avlunun bir tarafına fırlatıp attı:

“Kuyunun dibi, dul avrat bohçası gibi karmakarışık,” dedi: “Tabana mırık, çamur, taş-toprak birikmiş... Değil altın gerdanlık, demir üçayak düşse bile mıkna-tısa yapışır da çıkmaz... Bu kuyunun dibine sağ inen, ölü çıkar. Ben, bu işte yokum. Tek yapılacak iş, itfaiye arabası somurucu hortumuyla önce kuyunun suyunu boşaltmak... Başka türlü, kuyunun içine inmek mümkün değil...”

Raife yengem, Kuyucu Cumbul’a dakikalarca yalvardı. Anası, verilecek altın haricinde, bir altın daha alabilecek para teklif etti. Yengem: “Sana ceket, pantolon, ayakkabı, mintan, çorap gibi kocamın çok az kullandığı eşyalardan da vereceğim...” dedi.

Cumbul, bu cazip teklifler karşısında, gene gevşedi:

“Evde zeytinyağı, kırmızı ve karabiber var mı?” dedi. “Soğuk suyun beni etkilememesi için yağlı güreş yapan pehlivanlar gibi gövdemi baştan başa yağlayıp biber çalmam gerekiyor.”

Cumbul’a zeytinyağı, kırmızı ve karabiber getirdiler. Uzun donu haricinde, üstündeki kirli elbiseleri çıkardı. Bütün vücudunu yağlayıp üzerine biberleri sıvazladı... Daha sonra, kovaları teker teker kuyudan çıkardı. Kovanın birini, lastik ipten ayırdı.

Kovayla ipleri, bekereden çıkarıp yere koydu. Kendi zincirinin ucunu bekereye geçirdi. Ucuna kalın bir on dörtlük demir bağladı: “Üçünüz, bu demiri dış kapıya doğru çekeceksiniz...” dedi. Zincirin ucuna bağladığı kalın demiri elimize verdi. Daha sonra, buruşuk ceketinin cebinden bir şişe çıkardı: İçinde ispirto vardı. İspirtodan birkaç yudum aldı: “İspirto, beni sıcak tutar!” diye gülümsedi. Ağzını açınca, mağarayı andıran karanlık boğazı görünüyordu. Ön dişleri noksandı... İspirtoyu içince kaba kaba geçirdi. Daha sonra, kuyunun ağız taşının üzerine çıktı. Duvardaki deliklere ayak parmaklarını geçirerek aşağıya doğru indi: “Zinciri çekip geri bırakırsam, beni su yüzüne doğru çekin!” dedi. “Su içinde, ancak bir dakika durabiliyorum... eski gücüm ve nefesim yok... Zinciri sallayınca hemen beni yukarı doğru çekmeyi ihmal etmeyin! Boğulurum, kanlım olursunuz...”

Su yüzeyine varınca ayaklarını deliklerden çıkardı. Su içinde bir dombalak atıp gözden kayboldu... Bir dakika sonra zinciri çekip işaret verdi. Avlu genişti. Dış kapıya doğru yürüdük. Biz yürüdükçe zincire yapışan Cumbul, suyun yüzüne doğru yükseliyordu.

“Durun,” diye bağırdı. “Biraz nefes alacağım. Kuyunun dibinde, iki tur attım; bir şey bulamadım. Bizim, su içinde hamlemiz, üçe kadar... İki hamle daha oynayacağım. Altın gerdanlık bulunmazsa, şansınıza küsün...”

Yeniden suyun sesi duyuldu. Cumbul, yeniden kuyunun dibine daldı. İkinci kez, gene bir dakikaya yakın, zincirde bir kıpırtı olmadı. Daha sonra, yeniden “Beni yukarı çekin!” işareti aldık. Demire yapıştık ve ağır ağır kapıya doğru yürüdük... Cumbul’un böğürtülü öksürük sesi duyuldu. “Gerdanlık yok!” diye bağırdı. Kesik kesik nefes alıyordu. Az sonra, kuyunun dibine bir daha tumdu. Zinciri eski haline getirdik... Kuyunun içine eğilip baktım: Berrak su, bulanmıştı... “Kuyunun dibi, çamur dolu,” dedim...

Yengem, yönünü kibleye dönmüş: “Allah’ım, sen bana yardım et!” diye dua ediyordu. Tam o anda, dış kapı açıldı. Ninem

avluya girdi:

“Hayrola, ne oluyor?” diye seslendi.

“Kuyucu Cumbul, kuyuya düşen altın gerdanlığı arıyor,” dedim.

Ninem, alaylı bir şekilde güldü:

“Herkes yitiğini, kaybettiği yerde arasın,” dedi: “Kuyu dibinde, altın gerdanlık, ne gezer?”

Raife yengenin annesi:

“Elif Karı, Elif Karı!” dedi: “Sana söyleyecek çok sözüm var amma; hele şu işin sonunu bekleyelim. İnşallah, yüce Mevlam, yüzü kara olanı meydana çıkaracaktır...”

Tam o anda, zincir yeniden sallandı. Cumbul, gene işaretini vermişti. Üçümüz birden, zincirin ucundaki demire asıldık... Fakat bir karış bile kıpırdatmadık... nineme seslendim, o da yardıma geldi. Dört kişi, yeniden bütün gücümüzle zinciri çekmeye çalıştık... Birden, zincirin ağırlığı sona erdi. Dördümüz birden yere yuvarlandık... Zincirin ucu, bekereden çıkıp kuyunun önüne hızla düştü. Cumbul, kuyunun içinde kalmıştı. Raife yengem: “Eyvah!” diye inledi. Dizlerine vurmaya başladı: “Koca herif, kuyunun dibinde bir yerlere takılmış olmalı... Amanın nederik, nerelere giderik?”

Jandarma Komutanlığı, Karataş civarındaydı. Hemen oraya koşup olayı nöbetçi astsubaya anlattım. İtfaiyeye telefon ettiler. Koşarak geri eve döndüm...

Yarım saat sonra, itfaiyeciler kuyunun suyunu hortumla boşalttılar... Bir kişi, kuyunun dibine indi. Cumbul’un beline bir ip bağlayıp yukarıya çektiler... Yüzü kararmış, karnı şişmiş ihtiyarı, kuyunun önüne upuzun uzattılar...

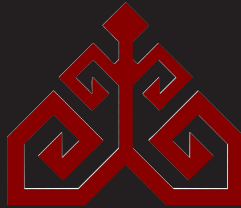
Cumbul’un gövdesine rengi kararmış, ıslak bir sicim sarılmıştı. Gözleri ayrık, ağzı açıktı... Sağ eli yumuktu ve parmaklarının arasından, Raife yengeme ait altın gerdanlık sarkıyordu...

(Derin Kuyu, 2007)

Şevket Bulut'un gençlik fotoğrafları

**DERGİLERDE KALAN
HİKÂYESLER**

MİSAFİR KURBANI

Kepek Bayram Çavuş eşeğine bütün gücüyle vurarak onu koşturuyordu. Eşeğin üstünde bir heykel gibi dimdik oturuyordu. Maraba köyünün taşı toprağı başına yağar gibiydi. Kulakları uğulduyor, başı dönüyordu. Gözleri kızarmış, yüz kasları gerilmişti. Hayatında hiç bu kadar kızmamıştı.

Durmadan mırıldanıyordu:

“Ulan, karı!.. Ulan, kaltak baldız!.. İkinizin de alacağı olsun!.. Beni, koca Elbistan şendiğine rezil ettiniz. Maraba köyünün şerefini bozuk para gibi harcadınız! Deyin bakalım, ben size neyim?”

“Çooh! Çooh! Kara cardın! Tökezleyecek zamanı buldun, kancık!” diyerek eşeğine öfkeyle vurdu...

Sabahleyin gün ışıırken eşeğine bir çuval fasulye yüklemiş, Elbistan'ın yolunu tutmuştu. Elbistan'ın açık pazarı olduğu için bütün köylüler işleri olsun olmasın, her pazartesi günleri ilçeye toplanırlardı. Elbistan'ın en hareketli, en kalabalık günleri pazartesi günleriydi...

Kepek Bayram Çavuş pazara varmış, bir çuval fasulyesini ucuz pahalı demeden satmıştı. Öğleye dek Ceyhan Irmağı'nın kıyısında dolaşmış, mezarlığa gidip eski arkadaşlarının ruhlarına Fatiha okumuştu. Öğle namazını Ulu Cami'de kıldıktan sonra fırından bir tane has ekmek, bakkaldan bir tane kabarcık üzümü alıp mal pazarının çayırılığında karnını doyurmuştu. Tam yemek

yerken yanına iki adam yaklaşmıştı:

“Boğazın ola, Bayram Çavuş!”

“Sağ olun, yegenler. Buyrun, birlikte yiyek!”

Tıknaz yapılı köylü, kalın bıyığını burarak alaylı bir sesle konuşmuştu:

“Senin ekmeğin konuğa kısmet olur muymuş, Bayram Çavuş?”

Bayram Çavuş ağarmış güre kaşlarının altından iki köylüye dik dik bakmıştı. Yüz kasları gerilmiş, öfkeli bir sesle bağırmıştı:

“Sizler nerelisiniz, ho uşaklar?”

“Sultankorusu’ndanık. Say ki Elmalı’dan, Köşk’ten...”

“Pekey... heç Kepenek Bayram Çavuş deyi birinin adını duymuşluğunuz var mı?”

“Duyduk!.. Sensin!.. Tanımasak adınla nasıl çağırırdık?”

“Pekey... Nasıl bilirsiniz Bayram Çavuş’u?”

“Çok cömertmiş. Bütün Sultankorusu köylülerinin konulgası Maraba köyüymüş! Bayram Çavuş’un binektaşında konuk atı eksik olmazmış! Kapısını her çalan konuğa yağlı ballı sofradonatırmış...”

“E’eee, ne deyi gereksiz söz ediyonuz? Gelin de hazır helâl ne varsa birlikte yiyek... Din Muhammed dini, ekmeğe buğday ekmeği. Hele katık da mübarek üzüm oldu mu, doyum mu olur? Çökün de, üç beş sokum atıştırın...”

“Daha sözümüzün gerisi var, Çavuş Ağa. Evinin horantası görgüsüz, gönül hatır bilmez cinsindenmiş. Karısı da, baldızı da kapısını çalan konukları kovarmış...”

“Kim demiş, ulan? Bu ne poğ yemektir!”

“Biz diyok, Bayram Çavuş! Sözümüz ispadınan: Böğün kabakluşlukta kapınıza vardık; avratlar bizi terslediler. Bir tas duru ayran bile vermediler... ‘Bu evi şeyh dergâhı mı sandınız, avanaklar?’ dediler...”

“Demeyin, yahu! Vallahi inanmam!..”

“İnan Bayram Çavuş, inan! Düünden beri yol tepiyok! Kış-

la'nın, Ozanhöyük'ün, Balıkçıl'ın adamı konuk ağırlamaz deyip kimsenin kapısını çalmadık... Bütün umudumuz Maraba köyündeydi. 'Bayram Çavuş, yal artığı da olsa önümüze bir şeyler koyar' dediydik. Yanılmışık! Evinin horantaları, üstümüze köpek saldılar... Datlı canımızı zor kurtardık!..”

“Sözünüz hakkat mı uşaklar? Benimle aşnalık yapmıyorsunuz ya?”

“Ne aşnalığı, Çavuş Ağa? Açlıktan gözümüz gövermişti. Karılar bizi kötü terslediler: 'Bayram Çavuş evde değil. Şu dağ köylülerinden usandık. Başka kapıya gidin! İhtiyar herifin nesi kaldı? Üç beş sağmal koyunu, bir iki kığı takıldaklı toklusu var... Onları da mı kessin?' dediler..”

“Aman yegenâğalar, nasıl olur? Bizim karılar, bunu bana nasıl yaparlar? Konuk yoluna can vereceğimi bilmezler mi?”

“Basbayağı yaptılar, Çavuş Ağa! Kötü kovulduk, kötü!..”

“Pekey... Bu olanları heç kimseye ağnattınız mı?”

“Yok, ağnatmadık! Karnımızı kebağçıda doyurup, senin şehirde olduğunu öğrenince aramaya koyulduk...”

“Aman yegenâğalar, bu sır aramızda kalsın! Akşam dönüşünüzde, size bir toklu kesmek boynumun borcu olsun. Ahacık, hemen köye döner, hazırlığa başlarım... On yıl Arabistan'da kalmış, savaştan gazi olarıktan dönmüş şu dayınıza acıyın... N'olur beni dile düşürmeyin... Beni ele güne malamat etmeyin... Aman, ocağınıza düştüm uşaklar... Ben ettim, siz etmeyin! Bilirsiniz; avrat kısmının saçı uzun, akli kısa olur... Eve gidince o kaltakların dersini veririm... Ben ki evime konuk gelmediği günler, boyun bükür; kara kara düşünürüm... Vallahi, lokma boğazımdan geçmez!.. Tüh, ulan! Âdet, töre nerede kaldı?”

İki köylüye dakikalarca yalvarmıştı. Onlardan kesin söz aldıktan sonra daha fazla Elbistan'da kalmayarak köyünün yolunu tutmuştu...

Başı önünde, eşeğini evine doğru sürdü. Öfkesinden titriyordu. “Ulan, karılar... Ulan, dini yok gâvurlar...” diye durmadan söyleniyordu. Ağustos sıcağında bile üşürdü. Yemen'in çöl iklimine alıştığından, köyünün havasına bir türlü uyamıyordu. Yaz

kış çok kalın giyinir, dizleme yün çoraplarını ayağından çıkar-
mazdı. Evden dışarı çıkarken sırtına kalın kepenegini alırdı. Hiç
kepeneksiz dolaşmadığı için lâkabı “Kepenek” olarak kalmıştı.
Güz girince ocağın başındaki minderine oturur, kolay kolay dı-
şarıya çıkmazdı. Güneş bir bulutun ardına gizlenmesin; “Aman,
buydum! Aman, dondum!” diyerek sızım sızım sızlanırdı...

Güngörmüş bir adamdı. Sık sık kendini över, cephedeki
başarılarından söz açardı. Bütün ova ve dağ köylerinde adı sanı
duyulmuştu. Cömertlikte üstüne hiç kimse yoktu. Evine konuk
gelmediği günler hastalanırdı. Karısının, baldızının kapıdan ko-
nuk kovmalarına ilk kez rastlanıyordu... Onlara sık sık öğütte bu-
lunurdu: “Konuk on kışmedinen gelir, birini yer, dokuzunu da bı-
rakıp gider. Kişi nereye giderse gitsin, kendi döşegine oturur. Biz
başkasını ağırlamazsak başkasının yanında ağırlığımız olmaz!”
derdi. Konuklarına, her gece geç saatlere kadar savaşta esir düştü-
ğünü, Yemen’den bir Arap kadınıyla evlenip sekiz yıl birlikte ya-
şadıklarını, sıla hasretine dayanamadığından malı mülkü bırakıp
yurduna döndüğünü ballandıra ballandıra anlatırdı.

“Bunu nasıl yaptılar? Bunu nasıl yaptılar?” diye hayıflanı-
yordu. Kepeneği avlu siyecine takıldı. Sövüp sayarak yere atladı.
Ahşap merdiven basamaklarını bir solukta çıktı. “Bu kancıklara
eyi bir ders vermeli!” diyerek yumruklarını sıktı:

“Kız karı!.. Kız karı!..” diye bağırdı. Karısıyla baldızı mer-
diven sahanlığına fırladılar. Bayram Çavuş’un çok kızgın oldu-
ğunu hemen anladılar. Eli ayağı titriyordu. Gözleri kızarmıştı:

“Çabuk ocağı yakın! Üşüdüm... Şu eşeği de ahıra çekin!..”

“Hoş geldin, herif! Bu ne hal? Yoksa hasta mısın?..”

“Bir şeyim yok! Beni soran oldu mu?”

“Yok!”

“Heç kimse sormadı mı?”

“Sabahleyin iki kişi geldi. Evde olmadığını söyledik...”

“Yukarı çıkarıp ağırlamadınız mı?”

“Sabah sabah konuk mu ağırlanır, herif? ‘Erimiz evde yok!’

dedik...”

Baldızı ocağa kalın meşe kütüklerini yığıp çalı çırpıyla ateşi canlandırdı. Bayram Çavuş odayı arşınıyordu. Karısının çeyiz sandığını açtı. İçinden bir entari çıkardı. Kendi elbiselerini soyunup karısınıninkileri giyindi. Başına bir bürük sardı. İri, tombul bir kadına benzemişti. İki kadın, davranışlarını ilgiyle izliyordu. Bayram Çavuş kızgın bir sesle konuştu:

“Şimdi, sizinle güzel bir oyun oynuyak! Temsil, ben bu evin kadınıyım. Sizler de iki garip konuksunuz. Aşağıdan çıkıp geleceksiniz. Benden, Bayram Çavuş'u soracaksınız. Hadi bakalım, sallanmayın.”

“Ne gereği var, herif? Oyun oynayacak zaman mı? Gene ne şeytanlık düşünüyon? Şehirden geldin... Hani hediyemiz?”

“Hediyenizi az soğna veririm. Çok konuşmadan dediğimi yapın. Kafamı da bozmayın. Hadi çabuk! İkiniz de erkek elbiseleri giyeceksiniz. Alın bakalım benim şu eski pırtıları... Avratlığı beceremediniz, bakalım erliğe yakışacak mısınız? Hadi hadi, öyle gözümün içine pel pel bakmayın.”

İki kadına kendi elbiselerini zorla giyindirdi. Birinin başına kasket, diğerininkine de yün takke geçirdi. İkisini de avluya gönderdi. Karısıyla baldızı, işin sonunu merakla bekliyorlardı. “Bu deli herifin aklına gene bir şeytanlık geldi. İnşallah sonu hayrolur...” diyerek gülüştüler. Karısı, sesini kalınlaştırarak bağırdı:

“Bayram Çavuş!.. Bayram Çavuş!..”

Bayram Çavuş yürüyüşüyle, konuşmasıyla kadınları öykünerek merdiven basamaklarını ikişer ikişer atlayıp yanlarına yaklaştı:

“Buyurun, ağalar! Buyurun, paşalar! Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Bayram Çavuş evde yok. Ben onun horantasıyım. Bir diyeceğiniz varsa, bana deyin. Bir buyruğunuz varsa, gözüm başım üstüne. Şimdilik nerdeyse bizim herif gelir. Hele yukarı çıkın. Bir soluk alın. Az buçuk dinlenin.”

“İşimiz var, hatun. Hemen gidicik.”

“Olmaz, ağalarım... Olmaz, paşalarım... Bayram Çavuş’un evine varıp da, bir çalkamasını içmeden gidilir mi? Hele biyol yukarı çıkın. Yorgunluğunuzu alın. Burası apdal çadırı mı?”

“Sağ ol, bacım. İşimiz çok ivedi.”

“İvedi işe şeytan karışır. Vallahi bırakmam! Erimden tembihliyim. Sizi yukarı çıkarıp altına bir minder atmadan bırakmam.”

İki kadını önüne katıp yukarı çıkardı. Yüklükten döşek indirdi. Çulun üstüne serdi. İkisini de zorla oturttu. Ocaktaki ibriğe biraz soğuk su katıp ılıştırdı. El leğenini önlerine getirdi. Ellerine özenle su döktü. Çoraplarını çıkarıp ayaklarını yıkadı. Ortaya divan sinisini koydu. Katlanmış yufka ekmekleri sininin kenarına sıraladı. Hazırda bulunan yoğurt, yağ, pekmez gibi yiyecekleri siniye taşıdı. El pençe durup gülümsedi:

“Hele siz yiyedurun, ağalarım! Ben kurbanınızı kestireyim. Kusura bakmayın. Zamansız geldiniz. Biraz safranızı sindirin. Karnınızı da tıka basa doyurmayın. Hele bir kocam gelsin, o zaman size uygun sofraya donatırım.”

Bayram Çavuş’un karısı hızla yerinden yekindi. Kocasının eteğine yapıştı. Oyunun sonunu anlar gibi olmuştu:

“İstemez bacım, istemez. Konuk kurbanının ne gereği var? Hem bizim işimiz çok ivedi. Kalıcı değil. Kurban etini yediğimize say.”

“Heç boşboşuna evmeyin, yiğitlerim. Gelmek sizin elinizde amma, gitmek değil! Sizin için töremizi bozamazık! Bizde, konuk kurbandsız ağırılanmaz. Ben görevimi yapayım da, sizler ister kalın ister gidin.”

Kepek Bayram, kaşıklıktan geniş ağızlı bir bıçakla oklavayı aldı. Merdivenden hızla indi. Damın duldasında yatan toklulardan birini kaldırdı. Yönünü kibleye çevirip yere yatırdı. Tekbir getirerek bıçağı boynuna çaldı. Toklu can verirken ayaklarını uzun süre birbirine çarptı. Bayram Ağa, kaşla göz arasında bıçağının kanlarını toklunun tüyelerine sildi. Arka ayağına bir delik açıp oklavayı sokup çıkardı. Nefesiyle tokluyu şişirdi. İki

kadın bağırtıyla koşuştular. İşin sonunun böyle biteceğini hiç ummamışlardı. Karısı dizlerine vurarak:

“Eyvah, toklu gitti! Amanın toklu gitti! Deli Bayram n’olacak, tüstüm akılsız! Kafadan çatlak. Su bulamaz içmeğe, atnan gider sıçmaya! Hele şuna bakın! Şunun ettiğini sabı uşak yapar mı? Çıkla deli! Amanın komşular çıkla deli!..” diye bağırmaya başladı.

Kadınların bağırtısına köylüler koşuştular. Bayram Çavuş’u kadın elbiseleri, kadınları da erkek elbiseleriyle görünce kahkahayı bastılar. Bayram Çavuş, uzun entarinin eteklerini beline dolamış, karısının geniş ağızlı donunun malakları ayaklarına inmişti. Tokluyu yüzmeye başlamıştı bile. Köylülerden biri alaylı bir sesle sordu:

“N’oluyo, Bayram Çavuş? Avrat oldun deyi adak kurban mı kesiyon?”

Bayram Çavuş kıs kıs güldü:

“N’olacak, bizim görgüsüz karılara yol yordam öğretiyom! Konuk nasıl ağırlanır, onu belletiyom!” dedi.

Karısı, saçını başını yolarak bar bar bağırıyordu:

“Deli Bayram! N’olacak, deli Bayram! Görpe tokluyu bıçağın altına yatırdı. Aç gezer, kuyruğu dik tutar... Allah tez günde kalabalığını kaldırsın. Bizi bir şilte, bir çula muhtaç bıraktı.”

Bayram Çavuş güre kaşlarının altından karısına dik dik bakarak mırıldandı:

“Ulan karı, sus!”

“Amanın komşular, adımız erli; başımız çorlu... Adı erkek, adı; ver yesin, ser yatsın.”

“Ulan avrat, sus!”

“Temmuz sığağında ateş yaktıran heriften ne hayır gelir? Arap ellerinden ölüm haberi gelmişti. Damında baykuş ötesice! Dizin dizin yürüyesice... On yıl soğna çıkıp geldi... Deli soyka... N’olacak, deli soyka! Amanın komşular, vallahi bir gün görmedim.”

“Ulan zilli düdük, sus!”

“Kele anam, ne bu benim çektiğim? Gişin kötü geç kurtul; komşun kötü göç kurtul...”

“Ulan çirkin kaltak, sus!”

“Yakamızı bit yer, emeğimizi it yer. Günde yirmi kez sofraya donatırım. Ne bu benim çektiğim? Tanrım, güzel Tanrım; parmaklarını sok da, şu deli soykanın gözlerini çıkar... Beni bu beladan tez günde kurtar!..”

Bayram Çavuş, avlu siyecinden bir dikme çekti: “Ulan dini yok gâvur! Ulan aç gözlü kaltak! Ulan soyu sopu bozuk şırfıntı! Senin yaptığın daha yetmedi mi?” diyerek karısının üstüne yürüdü...

(Hisar dergisi, 1973)

HASTALIK

Batıpark kahvesinin bir köşesinde yedi sekiz kişi toplanmış, sohbet ediyorlardı. Mıhçı İbrahim kıs kıs gülererek:

“Ho uşaklar, canımız sıkılıyor. Bir zengin kapısı bulsak da yamansak!” dedi. Bombacı Ahmet kocaman, kabak başını kaşıdı. Fısıltıyla konuştu:

“Bugün başçılımız sensin, yavrım! Kapı bulmak sana düşüyor. Hava soğuk, gönlümüz şire istiyor. Şöyle sıcacık bir oda olsa! Bir yandan çaylar demlense! Bir yandan tarhanalar ılsansa! Efendime söyleyeyim; yanında cevizi, bademi bulunsa... Bal gibi ravanda şerbeti içsek! Parmak gibi Besni üzümü yesek! Hartlap bıçağınan Yafa portakalı, Afşin elması soysak! Divan sinisinin biri konsa, diğeri kalksa! Bir yanda, tabaklarda dilim dilim sıralanmış baklava; bir yanda, iplik iplik kaymaklı kadayıf... Ohhh, canıma değsin! Mübareğin hayal kurması bile tatlı...”

Mıhçı İbrahim; kurnaz, mukallit, anasının gözü bir insandı. Bazı geceler bu kahveye gelir, milleti başına yığardı. Fıkra, masal, hikâye anlatır; herkesi güldürürdü. Onun kahveye geldiği geceler, hiçbir masada baş kalmazdı... Evinden ölü çıkanı bile güldürür, kederini dağıtırdı...

Kahvenin sürekli müşterilerinden biri de Mustafa Efendi’ydi. Mustafa Efendi, şehrin eşrafındandı. Hali vakti çok iyiydi. Fakat çok kuruntuluydu. Çocuk gibi herkesin sözüne kanardı. Mustafa Efendi’nin bu kuruntu ve saflığını bilen Mıhçı İbrahim

ona, sık sık takılırdı. Sözünden çıkmayacağını bildiği için Mustafa Efendi'ye her dediğini yaptırırdı.

Mıhçı, başını kaşıyarak gülümsedi:

“Bizim Mustafa Efendi gelseydi bir yolunu bulur, ziyafete konardık... Bildir Devencil Mahallesinden üç dört yoksul amale geldi, benden iş istediler. ‘Evde bir lokma yiyecek kalmadı.’ dediler. Aklıma bizim Mustafa Efendi geldi. Çok şükür zengin. Dağda domuzu eksik. Peygamberimiz ne buyurmuş? ‘Zengin malında, yoksulun hakkı var’ buyurmuş. Bizim amaleleri peşime taktım, doğru Mustafa Efendi'nin yolunu tuttum. Baktım, bizim efendi bahçeyi kazdırıyor. Yaptığı işi beğenmemiş göründüm. ‘Yahu Mustafa Efendi, senin yaptığın iş yanlış! Bahçe böyle mi kazdırılır?’ dedim. Mustafa Efendi heyecanla, ‘Ya nasıl kazdırılır?’ diye somurttu. Otuz yıllık bahçıvan gibi, ‘Önce bahçeyi iki metre derinliğinde eştireceksin... Sonra yumuşayan toprağı, ince tel eleklerle eleteceksin. Çakılını, hırını-hışını ayıklattırcaksın. Toprak eksik gelirse, Kapıçam'dan felhan getirteceksin. Efendime söyleyeyim: Elenmiş bu toprağa, güvercin gübresi kattırarak güzelcene yere yazalatacaksın. Bahçenin bir ucundan bakınca öbür uçtaki cıncık gülle görünecek!’ diye öğütte bulundum. Mustafa Efendi, bizim ameleleri günlerce bahçede çalıştırdı; dediğimi harfiyen yerine getirdi. Maksat hareket olsun. Hareket olan yerde bereket olur. Başka hayrımı bilmem amma, o yoksulların duası bana yeter. Her akşam evlerine koltukları dolu döndüler...”

Mıhçı İbrahim sağına soluna baktı. Masadakilere yavaşça fısıldadı:

“Bizim Mustafa daha gelmemiş. Neredeyse damlar! Ben ne söylersem sizler de onaylayın. Aman, gülüp mülmeyin ha!”

On beş dakika sonra Mustafa Efendi elinde bastonuyla kahveye girdi. Mıhçı İbrahimgilin bulunduğu masaya doğru yaklaştı. Selam verip oturdu. Ayrı ayrı merhabalaştılar. Mıhçı, masaya eliyle vurdu:

“Heey, garson! Oğlum, buraya bak! Ne içersin, Mustafa

Efendi?”

“Kahve... Şekeri az olsun.”

“Yahu Mustafa Efendi, seni özledik! İki üç gecedir görünmedin.”

“Dünya çabası Mıhçım! Nedersin... İhtiyarlık da var!”

“Yahu Mustafa Efendi, yüzüne demek gibi olmasın amma biraz benzini soluk gördüm. Neyin var? Yoksa rahatsız mısın?”

“Bir şeyim yok, İbrahim Ağa! Şükür, iyiyim.”

“Yahu uşaklar, hele beyimizin yüzüne bir de siz bakın! Gözlerinin altı da morarmış. Öyle değil mi Bombacı?”

“Valla, dert düşman başına ya, ben de beyimizin durum vaziyetini pek iyi görmedim.”

“Yahu uşaklar, Mustafa Efendi'nin gözleri de kızarık. Kesik kesik kehliyor. Nefes darlığı mı var yoksa?”

“Geçmiş olsun, Mustafa Efendi.”

“Ateşi de var.”

“Tansiyonu yükselmiş olmasın?”

“İhtiyarlık! Allah korusun.”

“Gözü kör olsun, şu ot yağlarının! Çıktı cıkalı sağlam adam kalmadı.”

“Yazın güneşe koydum, erimedi. Püssüğün önüne attım, yemedi.”

“Damar tıkanıklığı yapıyormuş, canım.”

Mustafa Efendi'nin elleri titremeye başladı. Birdenbire yüz çizgileri değişti:

“Yahu, ben de ot yağı yiyorum! Tansiyonum yüksek olduğundan diğer mal yağları iyi gelmiyor.” diye mırıldandı.

Mıhçı İbrahim, cebinden bir ayna çıkardı. Hohlayıp sildi. Sonra Mustafa Efendi'nin yüzüne tuttu:

“Yahu kardeşim, senin evde yüzüne heç mi bakan yok? Avrat-ayala kıran mı girdi? Vah fukara, vah! Sen çok perişansın, Mustafa Efendi. Senin işin bitik... Hele üç gündür görünme-

mende bir iş varmış...”

Mustafa Efendi aynadaki yüzünü korkuyla inceledi:

“Yahu hakkat ben bitkinim, uşaklar! Hele, üç gündür kalbim sık sık atıyordu. Geceleri derin uykumdan yekini kalkıyordum. Parmaklarımın ucu karıncalanıyordu. Öhhüü! Öhhüüüü! Hele öksürük! Gözü kör olsun! Eski müşterim... Nikâhlı karım gibi yakamı bırakmaz.”

“Geçmiş olsun, geçmiş olsun.”

“Yürek çarpıntısına kahve iyi gelmez.”

“İhlamur iç, Mustafa Efendi!”

“Oğlum garson, kahve dursun. Mustafa Efendi’ye iyi bir ihlamur getir.”

Mustafa Efendi, iki dirseğini masanın üzerine dayadı. Derin derin düşünmeye başladı. İçine bir sıkıntı çökmüştü. İsteksizce ihlamurunu içti. Cebinden mendilini çıkarıp yüzünün terlerini sildi:

“Uşaklar, bana izin verin. Hiç halim yok. Eve gidip de yataım.”

“Sen yalnız gidemezsin. Bizler hangi güne duruyoruz, Mustafa Efendi?”

“Hadi uşaklar, yardım edin de beyimizi evine götürelim.”

“Aman, incitmeyin!”

“Koluna girin, koluna!”

“Yahu arkadaşlar, şuradan bir kuyruklu taksi çağırsak mı?”

“İstemez, canım! Ev çok yakın.”

Mustafa Efendi’yi bin bir nazla eve götürdüler. Yatağını serdirdiler. Sobayı yaktırdılar. Kimisi sırtına şişe vurdu, kimisi bileklerini zeytinyağıyla ovdu, kimisi dağ çayı yapıp içirdi. Alnına, sirkeye batırılmış bir tülbent koydular. Mustafa Efendi: “Offf! Offf! Öldüm... Bittim!..” diyerek inlemeye başladı.

Variyetli bir adamdı. Evine giren konuklar ağırlandıktan bırakılmazdı. Ailesi, verilen öğüt üzerine sinilere samsa, sucuk, üzüm, portakal, elma, tarhana koyar; divanda el pençe bekleyen

hizmetkârla konuk odasına gönderirdi.

Yarım saat sonra ortaya sini altı atıldı. Üzerine geniş divan sinisi konuldu. Sininin içinde boy boy tabaklar sıralandı. Tabakların içi ağzına kadar doluydu. “Bismillah” diyen sininin çevresine sıralandı. Bombacı göz kırparak:

“Yiyeceklerden sana da vereyim mi Mustafa Efendi?” dedi. Mustafa Efendi iniltili bir sesle:

“İstememmm! İstememmm! Siz yeyinnn! Afiyet olsun. Ben hastayımmm! Üstümü örtünnn... Sırtıma sıcak bez sokunnn... Aman üşüyorummm! Aman buyuyorummm!” diye mırıldandı.

“Geçmiş olsun!”

“Allah tez günde kaldırsın!”

“Ömrümüzden alsın, ömrüne eklesin.”

“Acep bir doktor çağırsak mı?”

“İstemez, canım. İki güne kalmaz, ayağa kalkar.”

“Dert insanın içinde...”

“Ölüm burnunun dibinde!..”

“Allah gecinden versin.”

“İmanla gitmek nasip eylesin.”

Kafadarlar yediler, içtiler. Sonra ayrı ayrı Mustafa Efendi'nin elini sıktılar:

“Aman, dışarıya çıkma!”

“Aman, kendine iyi bak!”

“Aman, soğuktan sakın!” diyerek ayrıldılar.

İki gün sonra aynı kişiler, Mustafa Efendi'yi görmeye gittiler. Teker teker “Geçmiş olsun!” dediler. Hastanın çevresinde halkalandılar. Kimisi nabzını yokladı, kimisi elini alnına koydu, kimisi kollarını ovdu:

“Biraz ateşi var.”

“Nabzı hızlı atıyor...”

“Dili bar bağlamış.”

“Bademcikleri şişmiş...”

“Gözlerinin kızarığı azalmış.”

“Yüzü hâlâ solgun...”

Bazısı “İyi”, bazısı “Kötü” diyerek Mustafa Efendi’yi heyecandan heyecana sürüklediler. Yatağının içinde, kendi başına sağa sola dönemiyordu. “Kımıldanırsam kalbim durur!” diye korkuyordu. Başucunda çeşit çeşit ilaçlar vardı. İlaç yutmaktan midesinin içi abur cubur dolmuştu. İştahı iyice kesilmişti. Nazla yiyor, nazla konuşuyordu. Kim ne söylerse ona kanıyor; kim ne ilaç salıklarsa aldırıp yutuyordu...

Konuklar bir saat kadar oturduktan sonra yine divan sinisi kuruldu. Güle üzüle yenildi, içildi:

“Geçmişlerinin canına değsin, Mustafa Efendi!”

“Seni daha iyice bulduk.”

“İnşallah, yakında ayağa kalkarsın!” diyerek vedalaştılar.

Hafta başında yine aynı kahveye toplandılar. Mıhçı İbrahim gülererek konuştu:

“Ne dersiniz uşaklar, bizim Mustafa Efendi’yi artık ayağa kaldırarak mı? Günü doldu mu?”

“Kaldırarak ya, bir haftadır yatıyor.”

“Sayende ağzımız epeyce tatlılandı.”

“Midelerimiz bayram etti.”

“Daha fazla yatarsa essahtan hasta olur...”

“Ölür mölür de, günahına girerik!”

“Aman, ölmesin! O bizim yağlı kuyruğumuz.”

Mustafa Efendi’yi iyileştirmek üzere evinin yolunu tuttular. Selam verip odasına girdiler. Mustafa Efendi ıhlayıp tıslıyordu. İyice zayıflamıştı:

“Aman iyi geldiniz, arkadaşlar! Kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Adana’ya mı getsem, netsem? Korkulu düşler görüyorum. Başıma bir iş gelecek!”

Mıhçı İbrahim bir doktor gibi yanına yaklaştı. Gözünün kapağını aralayıp inceledi. Nabzının atışını saydı. Çevirip sırtını dinledi. Ağzını açtırıp boğazına baktı. Bütün ciddiyetiyle

konuştı:

“Yahu Mustafa Efendi, sen iyi olmuşsun, taman!”

“Yok, canım! Çok kötüyüm, çok! Nefesimi bile zor alıyorum. Ben bu deritten kurtulamam. Azrail gel gel diyor. Kulaklarımda kara toprağın çağırısı!”

“Yahu uşaklar, bir de beyimize siz bakın! Bence tüstüm iyileşmiş.”

“Vallahi yüzüne kan gelmiş.”

“Maşallah, Maşallah! Allah, kem nazardan saklasın!”

“Derdi varsa bana gelsin.”

“Tilki dubarası canım! Maksadı bizlere nazlanmak!”

“Hele bir doğrul, Mustafa Efendi.”

“Şöyle, odanın ortasında bir iki adımla...”

Mustafa Efendi’yi yataktan çıkardılar. İki kişi koluna girip odanın ortasında biraz dolaştırdılar. Mustafa Efendi yürüdükçe “Off! Off!” diye inliyordu. Mıhçı İbrahim hizmetkârı çağırıp güzel bir çay demletti. Mustafa Efendi’nin elini yüzünü sıcak suyla yudular. Sakalını tıraş ettiler. Elbiselerini giydirdiler. İki üç bardak limonlu su içirdiler.

Mustafa Efendi sevincinden uçuyordu. “Yahu uşaklar, ben hakkat iyi olmuşum” diye gülmeye başladı. “Sayenizde sağlığıma kavuştum. Bunu kutlamak gerek.”

Hizmetkârını çarşıya gönderdi. İki üç kilo halis koyun etinden kıyma ısmarladı. Bol miktarda sebze, meyve aldırdı. Hanımlarına emir verip lahmacun, Acem pilavı, çiğ köfte, ekşili çorba, bir sini kadayıf yaptırdı. Akşam yemeğine zengin bir şölen verdi. Yediler, içtiler; gece geç saatlere kadar gülüp eğlendiler...

(Hisar dergisi, 1974)

OTLAKÇI

Hele garsonu çağır da bir kahve ısmarla, yegenâğa... Evet, Otlakçı Durdu benim... Demek adımın neden otlakçıya çıktığını öğrenmek istiyorsun... Dinle... Sana anlatayım... Bunun uzun bir hikâyesi var amma; dinlemeye değer...

Bundan otuz-kırk yıl önceydi, yegenâğa. Ben, o zaman otuzuna merdiven dayamış toy bir gençtim. Maraş-Elbistan arasında bezirgâncılık yapardım... Beş katırım vardı; Elbistan'dan deri, yağ, peynir, yün, kuru üzüm getirirdim. Maraş'tan Elbistan'a basma, kundura, yemeni, cıncık-boncuk götürürdüm. Eskiden böyle motorlu araç yoğudu. Elbistan'a Kısık'tan gidilirdi. Kısık yolu çok sarp ve dardı. Ahır dağını aşmak, Alişar'dan dolaşmak gerekirdi. O uzun yola, benim gibi kafadan çatlak üç beş böke genç dayanabilirdi. O zamanlar taşı sıksam, suyunu çıkarırdım. Kanım vağıl vağıl kaynıyordu. Yaz-kış, gece-gündüz dinlemezdim. Katırlarım da çok zorluydu ha! İki yüz kilo yüke bana mısın demezlerdi. İşim çok iyiydi. Boydak bekârdım. Avrat tuz, benim yüreğim cız demiyordu. İpimnen kuşağım hesabı, nerede güneş, orada sabahlardım... Alişar taraflarında bir Alevi kızına tutulmuştum. Köylü kızları biraz ahmağrak oluyorlar... İki boncuğa kanıyorlar. Hele "Seni alıcım!" dedin miydi; teslim bayrağını çekiyorlar. Güzel kız, köylerinden her geçişimde yolumu beklerdi. Çeşitli armağanlarla gönlünü alırdım. Kızın anası tarafıyla da ahbab olmuştuk. Mitili evin üst köşesine at-

mıştım... İnsan gençlikte bastığı yeri bilmiyor yegenâğa... Kızla mercimeği fırına vermiştik. Üç beş ay sonra, bizim yavuklunun gövdesi değişti. “Ben gebeyim, Durdu!” demeye başladı. Bak-tım kızın karnı burnunda! Aman tohul dedim... Kızın babası, önüme bir mavzer koydu : “Ahacık kızım, ahacık mavzer... Göy-nüyün dilediğini seç!” dedi. Ben, kurtuluşu kaçmada buldum. Hani bir söz vardır: “Erkekliğin onda dokuzu kaçmak, biri de heç görünmemek...” Yolumu değiştirdim. Elbistan’a Alikaya-sı-Kaynar-Kumarlı-Göksun üzerinden gidip gelmeye başladım. Babama, anamın aracılığıyla Alişar’dan evlenmek istediğimi, bir Alevi kızına tutulduğumu hafifçe çıtlattım. Çok sinirli bir adamdı. Karşısında doğru dürüst bir çift söz edemezdim... Kızıl kıyameti kopardı. Bar bar bağırды: “Sen deli misin oğul” dedi. “Onların yolu ayrı, yolağı ayrı! Koca Maraş toprağında alacak başka kız mı kalmadı? Bir daha Alişar sözünü etme! Seni kör bıçakla keserim.”

Üç ay sonra olanları unuttum. Göksun taraflarında dul bir avrat bulup oynaşımı tazeledim. Yeni oynaşım kısır olduğu için gebe kalma korkusu da yoğundu. Sonra, duydum ki bizim gebe kalan yavukluyu babası öldürüp yardan aşağı atmış... Beni de öldürmeye and içmiş. Dağın fıkarası, daha Maraş’ı görmemiş... Beni nerede bulucu? Yaptığım keseme kaldı deyi sevinip dur-dum...

Dedim ya, babam çok sert bir adamdı. Otuz yaşına merdiven dayadığım hâlde, yanında su bile içemezdim. Daha, birlikte sofraya oturup yemek yememiştik. Cıgara, içki, kumar, kadın bana ömür boyu yasaktı. “Böyle şeylere alıştığını duyarsam, seni tike tike doğrarım!” diyordu. İnsanoğlunun yasağa karşı meyli daha fazla oluyor. İşin kötüsü, ben bütün bu herzelere alışmış-tım. Fakat babama bildirmiyordum. Daha çok, dost masala-rında oturup içki içiyor, yolda yolakta karşılaştığımdan cıgara istiyordum. Eskiden böyle sarılı cigaralar yoğundu. Varımız yoğun-muz tütündü. Önüme her gelenden tabakasını isterdim. Adım, otlakçıya çıkmıştı. Herkes bana “Otlakçı Durdu” diyordu. Her

eve dönüşümde, babam ceplerimi yokluyordu. “Cıgara içtiğini duymayayım ha!” diye yüzünü azdırıyordu. Oysa ben, tiryaki olup çıkmıştım yegenâğa. Uzun Maraş-Elbistan yolunda, önüne çıkan her yolcudan cıgara istiyordum. Babam çok cimriydi. Evimizde sabah öğünlerini kaldırmıştı. Büyük bir hırsla para biriktiriyordu. Çil çil altınlarını sayarken aç kurtlar gibi yalanırdım. Tiryaki olduğum hâlde, korkumdan tabaka taşıyamazdım.

Soğuk bir kış günü, Bağırısırk deresinden Maraş’a doğru geliyordum... Çukurhisar köyünden sonra, tek canlı kulla karşılaşmamıştım. Karnım iyicene acıkmıştı. Açlığıma aldırımıyordum. Fakat şöyle bir nefeslik cıgara için beş katırımı yüküyle birlikte bağışlardım. Çok şiddetli poyraz esiyordu... Yerde diz boyu kar vardı. Yüzüm gözüm buz tutmuştu. Kendi kendime kızırıyordum: “Ulan hergele, mademki bu işin tiryakisisin, niye bir tabaka almazsın? Otlakçılığın da bir şerefi var. Önüne her çıkandan cıgara istenir mi?”

Beş on dakika kadar yürüyünce, karşıdan kır ata binmiş bir yolcu çıkıverdi. Hızır görmüş kadar sevindim. Adamın yiğit atı, kütüklemiş karları dinlemeden basıp geliyordu. Breh! Breh! At da, attı ha!.. Yanıma yaklaşınca atın boynunun sağrısının kan ter içinde kaldığını gördüm. Ağzından köpükler saçılıyordu. Burun deliklerine yakın kıllar buz tutmuştu. Üstünde ufak tefek bir yolcu vardı. Yüzü-gözü sarılıydı. Adam bana selam verdi. Aceleyle selamını alıp hemen bir cıgara istedim. Adam, yüzündeki poşuyu sıyırdı. İnce yüzü, kızarık gözleri, morarmış dudakları meydana çıktı. “Sen tiryaki misin ağa?” dedi. “Tiryaki olmasam, senin gibi adamdan cıgara ister miydim?” dedim. Kıs kıs güldü. “Niye bana n’olmuş ki?” diye saf saf sordu. “N’olacak, bir lokmalık adamsın. Boyuna bosuna bakan, bıyığı terlememiş tıfil bir çocuk sanır... Yola nasıl çıktın? Bak, atın da güzelmiş, korkmadın mı? Sonra, yolunu bir eşkiya falan keser de, güzel atı elinden alır...” dedim. Benimkisi, gevezelik. Maksat söz pişirip cıgaranın yerini pekiştirmek! “Pekey, sen nasıl bu yoldan gidip geliyorsun?” demesin mi? “Bana dokunacak adam, daha anasın-

dan doğmadı!” dedim. Tosun gibiyim... Karakucak'ta üstüme pehlivan yok... Tuttuğumu halakanın dışına savuruyorum... Bizim güdük yolcuyla epeyce çeneleştik. Baktım, herif açıktan benimle alay ediyor. Kafamın tası attı. “Ulan deyyus,” dedim: “Senden bir cıgara istedik, bizi borçlu çıkardın.. Gönülünle vermezsen, ben zorla almasını da bilirim...” Kuşağımın arasından altıpatlarımı çıkarıp atının ayağı dibine iki üç el dehledim. At, iki arka ayağı üzerine yekini uzun uzun kişnedi... Bizim güdük herif hemen yumuşadı. “Kızma ağa,” dedi: “Biz ettik sen etme! Biraz konuşak dedik... Allah, seni ocağına bağışlasın. Essahtan yürekliymişsin... Beş katırla bu amansız dağlarda bezirgâncılık yapmak her babayiğidin karı değil. Senin istediğin tütün olsun!”

Kuşağının arasından gümüş bir tabaka çıkardı. Bana doğru fırlattı. Gümüş tabakayı kapıp açtım. Baktım ki, halis Muş tütünü. Kehribar gibi parlıyor. “Hele şu çakmak demirini, taşı ve kavı da ver!” dedim. Adam yüzüme ters ters baktı: “Bu nasıl tiryakilik ağa?” dedi. Güldüm. “Bana, adıyla sanıyla Otlakçı Durdu derler. Duymadıysan, duy: Ben tabaka taşımam! Elbistan-Maraş yolunun haracını toplarım. Yalnız cıgaraya değil; içkiye, kadına, yiyeceğe de para vermem!” dedim. Karşımda salak bir herif buldum ya, bol keseden atıyorum... “Maşallah! Maşallah! Seni yaradana kurban!” dedi. Alay mı ediyordu; ciddi mi konuşuyordu pek anlayamadım... “Sana, çakmak demirimi ve taşı da vereyim öyleyse!” dedi. Ben, adamı önemsemeyip altıpatlarımı geri kuşağımın arkasına sokuşturdum. Tütünün güzelliğine dalıp gitmiştim... Başımı kaldırıp bakınca bana çevrilmiş yilbirt yilbirt parlayan bir Alaman filintası gördüm. İçim “Cızzz” etti. “Eyvah işte çattık belanın denizine!” diye yutkundum. Adamın geldiği yöne bir göz attım ki, on beşe yakın atlı bize doğru yaklaşıyor...

“Hele şu altıpatlarını müsaade et, ağa!” dedi. Yaklaşan on beş atlı, çevremizi sarmıştı. Hepsi de silahlıydı. Altıpatlarımı güdük herife attım. “Demek sen, Maraşlı Durdu'sun ha!” diye pis pis güldü. “Bakın uşaklar aradığımız adam ayağımıza geldi!” diye kahkahayı bastı. Üstündeki maşlahı çıkardı. Döşünde

iki sıra çaprazlamasına fişek diziliydi. Baltayı taşa vurduğumu anladım amma yegenaga, çok geç anladım... Adam, yere atladı. Mahmuzlu çizmeleri gırç gırç ses çıkarıyordu. Atının gümüş savatlı eyer takımı yalp yalp yanıyordu. “Hele biraz aşığı in de, konuşak Otlakçı!” diye sıırttı. Titreyerek kendimi yere attım. Bende yürek Selanik... Adamlar mavzerlerini üstüme tutarlar... Eşkıya başı: “Çekin mavzerlerinizi ulan! Dev olsa, ne hükmü var?” diye gürlledi. Tabakasını elimden geri aldı. Kalın bir cıgara sardı. Kavı taşın üstüne koyup demirle bir çakmada tutuşturdu. Cıgarasını yaktı. Derin derin iki nefes çekip dumanını yüzüme üfürdü. “Hele şu dumanımızdan da otlan Durdu ağı!” diye alaya başladı. “Yahu sen, Alişar tarafından bir köylü kızının ırzına geçmişsin. Kızın babası, bir kese altın getirdi. Kızının öcünü almamızı istedi. Biz de Maraş’a iki kişi göndermiştik. Fellik fellik seni arattırıyorduk... Dağı kaldıracıydık. Kelleni kesip kızın babasına göndericiydik...” diye güldü. Elim ayağım tutmaz oldu. “Sen beni tanıyon mu Otlakçı?” dedi. Boyun büktüm: “Tanımıyom, ağam!” dedim. “Bire dürzü, tanımadığın adama niye posta korsun? Ben, Maraşlı zenginlerin uykusunu haram eden Cindaroğlu’yum taman!” dedi. Bağırısıık deresinin tüm ağaçları, kayaları üstüme yuvarlandı sandım. Cindaroğlu, namlı şanlı bir eşkıyaydı. Maraş’ın beylerini, ağalarını dağı kaçıır; ağırlıklarınca fidye isterdi. Gölbaşı’ndan Osmaniye’ye, Osmaniye’den Gürün’e kadar olan kesimde bayrak açmıştı. Astığı astık, kestiği kestikti...

Çeteler merakla konuşmalarımızı dinliyorlardı. Kendi kendime düşündüm: “Ulan Durdu, bu herif seni öldürmeye öldürür. Hiç olmazsa erkekçe öl! Şu herifin üstüne atıl... Elinden silahını al... Duluğuna daya... Önüne kat... Şu azgın heriflerin arasından yağ gibi sıyrıl... Ya herro, ya merro! İkbalina yavrum! Kurtulamazsan bile, şerefinle ölürsün...” Düşündüğümü yaptım: Birden eşkıya başının üzerine atladım. İkimiz de karların içinde yuvarlandık. Herif, çok kurnaz ve tülekmiş. Elindeki filintayı öteye doğru fırlattı. Başladık boğuşmaya... Adamları mavzer-

lerini gövdeme dayadılar. Sille tokat beni bir tarafa fırlattılar. Cindaroğlu keh keh gülererek ayağa kalktı. “Hele şu didiriğe de bakın! Elimden silahımı alıcı!” diye yüzüme tükürdü. Başladı bana vurmaya. İşi kurnazlığa döktüm. “Cindaroğlu, Cindaroğlu! Arkanda on beş silahlı adamın varkene caka satmak kolay! Eğer kendine güveniyorsan, karşıma teke tek çık! Sen korkuyorsan, en güçlü adamını karşıma çıkar! Kim kimi haklarsa, helal olsun! Teker teker gelmeye razıysanız hepimizle de boğuşmaya hazırım.”

Cindaroğlu kahkahayla güldü. “Ulan, ahmak herif! Ulan, kuş beyinli herif! Senin kanın zaten bize helal! Dağ başında eşkıyayla pazarlığa girişilir mi? Öyle bir şart koş ki, akla mantığa uysun... Biz, taa Maraş’tan adam kaldırıp öldürüyoruz. Sen, kucağımıza düşmüşsün; bizimle pazarlığa kalkışıyorsun!”

Hilem tutmamıştı. Boyun büküp derin derin düşüncelere daldım. Sonra, “Ben, seni erkek sandıydım Cindaroğlu! Pazarlık erkekle yapılır... Gayri, dilediğin gibi davran! Kanım katlim sana helal olsun.” dedim.

Cindaroğlu kızmıştı. Yerinden yekindi. “Pekey, Otlakçı... Seninle dövüşeceğim... Sen, gövdenin iriliğine güveniyorsun! Bir eşkıya başı, bütün adamlarından güçlü ve akıllı olmak zordur. Senin bu teklifin, benim için bir hakarettir. Önünden kaçarsam, şu heriflerin gözünde, karıdan kötü olurum... Yalnız, şunu bil ki, bana yenilirsen, ölümün çok feci olur... Seni atımın terkisine bağlar, dağ-taş sürütürüm... Her parçan bir dağda kalır...” dedi. Adamlarına döndü: “Hoo uşaklar, sizler geriye çekilin! Bu herif, beni öldürse bile karışmayın. Ölürsen, kendinize yeni bir baş seçersiniz.” diye gürlledi.

Bir atmaca gibi üstüme atladı. Serde pehlivanlık var. Cindaroğlu’yla başa baş boğuşmaya başladık. Fakat adam çok çevikti. Pire gibi altımdan sıyrılıyordu. Karların üstünde üç çeyrek saat kadar boğuştuk. Dilim damağım kurumuştü. Kulaklarıma, ağzıma, burnuma karlar dolmuştu. Bütün gücümü toplayıp altından kurtuldum. Bildiğim bir güreş oyunuyla onu altıma aldım.

Döşünün üstüne oturup hançerini kuşağımın arasından çıkardım. Boğazına dayadım. Adamları ayağa fırladı. Onu öldürsem, adamları da beni öldürürdü. “Bana bir can borçlusun, Cindaroğlu! Ahacık üstünden kalkıyorum.” dedim. Hançerimi yere attım.

Cindaroğlu kehliyerek ayağa kalktı. “Ulan Otlakçı,” dedi: “Beni zayıf yerimden vurdun! Ben seni öldürmeye and içmiştim taman...” Uzun süre düşündü. “Ben yiğit adamı severim” dedi: “Sen essahtan yürekliymişsin.. Beni yendiğine göre, bütün adamlarımı da yenmiş sayılırsın... Yiğidin kılıcı, yiğidi kesmez. Bundan kelli sana elimi sürmem! Canımı bağışladın; ben de senin canını bağışlayacağım. Fakat bir şartım var: Demin gördün, bir çakmada cıgaramı yaktım. Eğer sen de tiryakiysen, bir çakmada cıgaranı yakarsın... Cıgaranı yakarsan, ne alâ ne hoş! Kurtuldun gitti... Kızını kirlettiğin adamdan aldığım parayı geri gönderirim. Kendi namusunu kendisi temizlesin. Eğer bir çakmada kavı tutuşturup cıgaranı yakamazsan ölümlerden ölüm beğen, yavrum! Bugünecek hiçbir yiğit sırtımı yere getirememişti!”

Çakmağı, kavı, demiri bana verdi. Ellerim titremeye başladı. “Cindaroğlu, ben ettim; sen etme! Babam Maraş’ın zenginlerindedir. İstersen sana ağırlığınca para gönderir. Gel beni zora koşma! Beni öldürmek için bahane arıyorsun! Deminki yenilgiyi hazmedemiyorsun. Bu poyrazda, bir çakmada kav tutuşmaz! Bunu, sen de biliyorsun. Sen demin yaktın amma; şimdi tav ıslandı.” dedim. Elimden tabakayı alıp bir cigara daha sardı. Yönünü poyraza dönüp demiri taşla indirdi. Aceleyle geriye dönüp kava üfledi, üfledi... Dudağındaki cigaraya yaklaştırıp derin derin iki nefes çekti. “Aha bak, gene yaktım!” dedi: “Bir yiğitlik yaptın, bari sonunacak sürdür... Karşımda, böyle karı gibi titreyip durma!”

Başkaca kurtuluş yolum kalmamıştı. İçin için Allah’a dua ediyordum. Beni, Alevi kızının âhı tutmuştu. Çevreme bakındım: Tüm eşkıyalar dikkat kesilmiş, davranışlarımı izliyordular. Cindaroğlu kır atına atladı. “Bizim zamanımız yok! Gün bat-

madan Şu karşı karlı dağlarda olmamız gerek! Sana beş dakika mhlet! Eğer bir çakmada cıgaranı yakamazsan yapacağımı biliyorsun.” dedi. Beyaz atı eŐiniyor, kiŐneyip duruyordu.

Cıgarayı yavaş yavaş sardım. Titreyen dudaklarımın arasına aldım. Yassı akmak taşının üstüne kavı yatırdım. BaŐparmađımı kenarına bastırdım. “Allah’ım sen bana yardım et! Şu deli herifin elinden beni kurtar!” diye içimden bildiğim duaları okudum. lmle burun buruna gelmiştim. Bütün gvdem buz gibi donmuŐtu. Kolumu korkuyla havaya kaldırdım: “Ya Allah!” diyerek demiri taşın ucuna hızla vurdum. nce burnumu tatlı bir kav kokusu yaladı. Allah’ın işine bak; deli poyraz o anda durmuştu. Geriye dönüp kava frmeye başladım. Kavı cıgaraya yaklaŐtırdım. Acele acele iki nefes çektim. Cıgaranın dumanları genzime dolmuştu. Anamdan yenile dođmuŐ gibi oldum... Bu, bir mucizeydi... Dünyada yiyecek ekmeğim, içecek suyum varmış... Ölümün kıyıcığından geri dönmüştüm... Cindaroğlu sözünün sahibi, yiğit bir eŐkıyaymıŐ. Kılıma bile dokunmadı. “Sen essahtan tiryakiymiŐsin! Bin bravo Otlakçı! Var git... akmağım, demirim, tabakam sana yadıgar olsun.. Şu sözlerimi de unutma: Bir daha sakın karşıma ıkma! Seni yaşatmam! Sırtımı yere getirdin! Beni adamlarıma karşı rezil ettin! Bak, ölümden geri döndün... Bütün bu işler başına otlakılığın, gevezeliğin yüzünden geldi... Her deliğe parmak sokulmaz: Kiminden yılan çıkar; kiminden de akrep... Sen sen ol, bir daha önüne her çıkan adama caka satma! Ukuruna da sahip ol! Bu dünyada yaptığın, er geç yoluna gelir... On senedir dağlardayım; daha harama uçkur zmedim... Yiğit adam pis işi sevmez... Onun bunun namusuna dolanma! Var git, uğur ola... Merhametli gnme rast geldin... Anan seni Kadir Gecesinde doğurmuş...” dedi. On beş atlısını peşine taktı... Karlı dağlara doğru sürüp gitti...

(Hisar dergisi, 1974)

ESMA BACI

Esmâ Bacı hem cam siliyor hem de konuşuyordu: “Bey” di-yordu: “Allah benden giyecek, yiyecek yönünden sorgu sormaz! On yıldır, üstüme acar bir urba geymedim. Sofraya oturup da, doya doya sıcak bir yemek yemedim. Ekmek buldum, aş bula-madım. Aş buldum, ekme bulamadım...”

Esmâ Bacı hizmetçiydi. Kapı kapı dolanır, varlıklıların işini yapardı: Çamaşır yıkardı, bulgur kaynatırdı, tarhana pişirirdi, ev temizlerdi... Gözü gönlü tok bir kadındı. Ne verseler, öpüp başına koyardı: “Allah, kesene Halil İbrahim bereketi versin ha-nımım... Allah, seni beyinle bir yastıkla kocatsın. Çoluk çocuk acısı göstermesin... Tuttuğunu altın etsin... İstedığın önünde, is-temediğin ardında olsun...” diye dua ederdi...

İri yapılı, uzun boylu, çil benizli, basık burunlu bir kadın-dı. Yaşı elliye geçkindi. Gözleri ufak ufak, dişleri çok seyrekli. Güleç yüzlü, tatlı sesliydi. Elleri, çalışmaktan şekil değiştirmişti. Topukları yarık yarıktı. Üstüne çıktığı sandalye gıcırdayordu.

“Aman dikkat et Esmâ Bacı, düşersin!”

“Korkma kadasını aldığım. Ben alışkınım! İşim gücüm bu!” diye gülümsedi.

Onunla konuşmak, yaşantısını öğrenmek istiyordum. Fakat bizim hanım fırsat vermiyordu: “Bırak şu kadını... Çok konu-şurma! Daha ev yıkanacak, halılar silkelenecek... Kuşluk oldu; hiçbir iş yapmadık. Kırk yılda bir, hizmetçi tutarız; sen oturur,

onunla çene çalarsın...” Hanıma: “Boş ver,” dedim. “Bırak da kurdumuzu dökelim. Bununla biz, bir mayadanız. Ne güzel konuşuyor... Tıpkı rahmetli anam gibi.”

Esmâ Bacı, önce ıslak bir paçavrayla camları yaşartıyor; sonra da kuşağının arasından çıkardığı temiz bir bezle kurulayıp siliyordu. Daha çok dinçti. İş kendisinden korkuyordu. Camları sildikçe; gırç, gırç sesler çıkarttırıyordu...

“Esmâ Bacı, nerelisin?”

“Yoksulun sılası olmaz yavrum. Ne demişler: Doğduğum yerden değilim, doyduğum yerdenim. On yıldır bu şehirde oturduk... Buralı olup çıktık...”

“Asıl memleket?”

“Doğanşehir derler, acep bilir misin? Malatya’ya bağlı. Ayırılalı çok oldu. Son yıllarda bizim ilçe, epeyce büyümüş... Yolum düşse de, ölmeden önce bir kez daha görebilsem... Ah, kara yazgım ah! Doğup büyüdüğüm yerler gözümde tütüyor. Eski günler, ne güzel günlerdi. Her yanda betbereket vardı. Dağlara odun şeleği yapmaya giderdik... Türkü çağırır; kenger, ebemgömeçi, kuzukulağı, gavurpancarı, alıç, dağ armudu toplardık... Mayalı çarşı ekmeğine ‘cıfit ekmeği’ derdik... Sıtmaya tutulanlara yedirirdik... Polat şekerini ilaç yerine kullanırdık. Gaz, bez hak getire! Fakat ırahattık. Böyle şehir avratları gibi yüzümüzü-gözümüzü, allık-kızlık alıp boyamazdık. Yüzümüz, kudretten al aldı. Gözümüze sürme çekerkene, köyün yiğitlerinden utanırdık... İbadet de gizliydi, kabahat de... Yazlığımız, kışlığımız bir allı basmaydı... Zaman değişti yavrum, çook değişti...”

“Kocan ne iş yapar, Esmâ Bacı?”

“Kocam mı? Dulum kadasını aldığım... Erli avrat, kolay kolay el işi yapmaz! Allah, düşmanımı genç yaşta dul bırakmasın! Ersizlik çok zor! Köy yerinde, dul avradın düşmanı çok olur. Kötü avratların çoğalması hep bundan... Dul avrattan herkes pay umar... Allah bilir ya, namus yönünden de defterim tertemiz! Namusuma leke sürdürmedim. Çok ardıma düşen oldu; çok söz alan oldu. Kaya gibi berk durdum. Çukurova’da pam-

buk toplarkene, aç gözlü ırgatlar, baldırına çok çimdik attılar... Amma, yakınımı yaklaşanı haşladım. Erkek milletine yüz vermeye gelmez! Biraz ışıladın mıydı, getti gider... Namusun sebil taşı gibi elden ele dolaşır... Kadın kısmının gövdesine haram el değmeyecek! Değdi miydi, bir daha kurtulamaz... Gençliğimde çok yığittim yavrum: Hem de çok gözeldim... Esmaya diyende, biraz durman gerekirdi... Adıma türküler söylenirdi..."

"Demek Çukurova'ya da gittin, ha? Irgat içinde çalışan kadınları iyi söylemezler. Bir köşede sıkıştıran falan olmadı mı?"

Amacım Esmaya Bacı'yı tatlı tatlı konuşturmaktı. Acı acı güldü. Camdan dışarıya baktı. Uzun süre düşündü. Sonra, heyecanla anlattı:

"Bir keresinde namusu zor kurtardım. Başıma bir iş geldi. Aklıma düştükçe daha titrerim. Olan oldu, giden geldi. Bak sana anlatayım: Sıcak bir güz günüydü. Uçsuz bucaksız tarlalarda pambuk topluyorduk... Bizim bir boz eşşegimiz vardı. Boz eşşek yayılsın deyi, su arkının kıyısına bırakmıştım. Çoluk çocuk, kan ter içinde durmadan çalışıyorduk. Öğlen olup da, yemek molasına çıkınca baktım, bizim boz eşşek görünürlerde yok! Aman, tohum dedim; sordum soruşturdum: Boz eşşek sır olmuş, göğes çekilmişti! 'Vay boz eşşegim! Ah, boz eşşegim!' deyi sağa sola koşmaya başladım. Yarım saate yakın, ark boyunca yürüdüm. Seyhan ırmağınacak uzandım... Baktım ki, bizim boz eşşek suyuna kıyısında, kulakları yere endirmiş, yayılıyor... Sağıma solu-ma baktım: Dağ-taş bomboş. İn-cin cirit oynuyor... İçime bir korku düştü... Çukur'un sıcaklığı çok yaman olur... Buram buram terlemişim... Bütün öfkemi eşşekten aldım: 'Bre kancık, bırakılan yerde niye durmazsın?' Elimdeki değnekle boz eşşege vurdum ha, vurdum... Tam bu anda, büklerin arasından iki ırgat fırladı. Üzerime atıldılar... Başladık boğuşmaya... Onlar çift, ben tekim... 'Senin eşşegi biz kaçırdık.. Gözümüz gönlümüz sende... Allah gelse, seni elimizden alamaz... İyisi mi, bize zorluk çıkar-ma!' diye kehdlediler... Hey kurban olduğum yüce Allah, nedir bu benim başıma gelen? Karşı koydum, gücüm yetmedi... Ağ-

ladım, güldüler... Koştum, yakaladılar... Ellerini ısırđım, vurdu-
lar... Nedeceğimi şaşırđım... Üstüm-başım paramparça oldu...
Baktım, kurtuluş yok! Namus elden gidiyor... Birinin adı Abit,
diğerinin ki Hamza... ‘Kardaşlarım, elinizi ayağınızı öpüm...
Beni bırakın... Namusuma leke sürmeyin...’ deyi yalvardıkça üs-
tüme çullandılar... İşi kurnazlığa döktüm: ‘Yiğitlerim,’ dedim.
‘Böyle işler, gizlide halledilir... Şamatayı kesin... Bu işi yapmaya
ben de gönüllüydüm... Fakat ırgat içinde size işmar edemiyor-
dum... Böyle bir fırsat kolluyordum... Beni bırakın da, biraz
soluklanayım...’ İkisinin de gözleri ışıladı... ‘Teker teker gelin!’
diyerek Abit’i büklerin arasına çektim.”

Esmâ Bacı, aynı anı yaşıyormuş gibi kesik kesik nefes alıyor-
du. Yüzü domur domur terlemişti. Biraz durakladıktan sonra,
yeniden anlatmaya başladı:

“Abit’in üstünde sadece bir don vardı. Irmakta çimdikleri
için üstü ıslaktı. Bana bir aç kurt gibi saldırdı. O anda içime bir
korku düştü. Bu gâvur döllerinin elinden nasıl kurtulacaktım?
‘Tanrım yardımcım sensin!’ diyerek elimi kuşağımın arasına
soktum. Kenger bıçağını yavaşça çıkardım... Abit, yüzümü gö-
zümü öpüyordu. Gözleri süzölmüş, kendinden geçmişti... ‘Beli-
me sarıl, belime sarıl!’ deyi kızgın itler gibi kıvranırken kulağını
yakaladığım gibi kökünden kestim... Kemik yutmuş gibi viyak-
lamaya başladı... Boynundan karnına doğru bir kan şeridi uzan-
dı... Yoldaşına: ‘Hadi sıra sende!’ dedim... Elimde kanlı bıçağı
görünce o da tabanları yağladı... ‘Ulan dürzöler, ben namusu ya-
banda mı buldum?’ deyi bağırđım... ‘Bu size bir ders olsun... Bir
daha karşıma çıkmayın...’ Gerçekten, ne Abit’i ne de Hamza’yı
bir daha Çukurova toprağında görmedim...”

Esmâ Bacı’nın kulak kesme hikâyesi, beni çok duygulandır-
mıştı. Yüzüne saygıyla bakıyordum. Onu biraz daha konuşturt-
mak için yeniden sordum:

“Kaç çocuğun var, Esmâ Bacı?”

“Beş tanecik kadasını aldığım... İkisi erkek, üçü kız... Sır-
tımda taş taşığım, dişlerimle ot söktüm, onları böyöüttüm... Ođ-

lumun biri, İmam-Hatip okulunu bitirdi. Bu sene, Kayseri’de Yüksek İslam Enstitüsü varmış; oraya kaydını yaptırdı... Tosun gibi maşallah! Küçüğü de öğretmen oldu. Pehlivanlığı da var... Gaziantep’in bir köyüne tayin ettiler... Biraz başımı alsam, yanına gideceğim... Kızları sorarsan, birinin kaderi kara çıktı. İkisi daha ufaklar! Kocaya vermedim...”

“Peki, büyük kıza ne oldu, Esmâ Bacı? ‘Kaderi kara çıktı’ dedin...”

“Üç yıl önce, gene Mersin’in Kazan köyüne pambuk çapasına getmiştik... Böyük kız, orada bir sapısilğe kaçtı. Kemküm ettik... Baktık, atı alan Üsküdar’ı çoktan geçmiş... Varsın, bir yuva sahibi olsun, dedik... Umduğumuz dağlara kar yağdı... Bir yıl, eyi-kötü birlikte yaşadılar... Herifin kanı karaymış: Gül gibi kızımı bıraktı; dul bir avrat kaçırdı. Bizimkisi, kumayla yaşamaya razı olmadı. Geri yanıma geldi, şimdi dul... Bir de oğlu var: Maviş gözlü, sarı saçlı! Tostopalak bişey! Böylesi damadın, kökü-kömeci kurusun! Ne demişler: ‘Otu çek, köküne bak!’ demişler... Sehil yerin adamı dönek oluyor...”

“Mahkemeye verseydiniz... Nafaka isteseydiniz...”

“Amaaan! Açma kutuyu, söyletme kötüyü... Allah kimseyi hükümet kapısına düşürmesin! ‘Dedesi dava açmış da, torunu sonuç alamamış!’ deyi bir söz var... İşi gücü bırakak da, ömrümüzün sonunacak mahkemeye mi uğraşak?”

“Öyle deme, Esmâ Bacı! Yol-yordam bilersen, devlet sana el uzatır...”

“Devlet işi dolaşık iş, yavrum... Dağ gibi para ister... Biz, gün kazanan, gün yiyenik... Kazancımız mübaşire yetmez... Mahkeme masrafını, avukat parasını nerden bulak? Zaten, kızın resmi nikâhı yok ki! Gözü kör olsun bizim kancığın... Köylü milleti niye kızını telli duvaklı gelin yapmak ister? Niye başlık parasını çok alır?”

“Niye?”

“Kızı kıymetli olsun deyi... Ucuz etin yahnisi yenmez... Ucuz alınanın kıymeti de ucuz olur... Koltuğuna yamalıklı boh-

çasını kısırtıp ere kaçanın sonu, işte budur... Bir kaş atmayla, bir işmar etmeyle erkeğin ardına düşülür mü? Ne demişler? ‘Başı olmayanın beşiği olmaz.’ Yerine göre, büyükten akıl danışmalı... Bazısı başlığın çokluğundan yakınır... Başlık kalksın, kız kısmı kısır geçiden değersiz olur. Evlerini görseydin: Tıngır elek, tıngır tas... Tavandan yere düşen sıçanın başı yarılırdı... Bizim damat içkicinin, kumarcının biriymiş... Dut kurusuyla sevilen kızın sonu, işte budur... Serçe biraz gönül eğlendirdi; sonra bırakıp başka bir dala kondu... Kız evladı mı, Allah düşmanıma vermesin! Hazreti Ömer Efendimiz boşuna mı öz kızını diri diri toprağa gömmüş?”

Esmâ Bacı hem çalışıyor, hem de konuşuyordu. Güngörmüş bir kadındı. Hayatın ağır yükü, yüzünde sert çizgiler oluşturmuştu. Öğle yemeğini aynı sofraya oturup birlikte yedik. Çekine çekine sofraya oturdu. “Olmaz, ben ayrı yerim!” diyecek oldu. Zoruma dayanamadı.

“Sen, beni çok konuşturuyon bey! Sonra, hanımı kızdırırık! Memuran kısmının tümü avrattan korkar. Ne hikmetse, çoğu kılıbık olur... İş yapak derken çiş yapmıyak!” dedi. Güldüm:

“Konuş Esmâ Bacı, konuş; rahmetli anam da sağlığında, senin gibi böyle el işi yapardı. Sen konuştuğça ana hasretimi gide-riyorum...”

“Hele belli! Senin hamurun da bizdenmiş! Başkası olsa, benimle oturup çene çalmazdı. Aynı sofrada yemeğe kaşşık salamazdı... Variyetli olup da, kibirli olmayan çok az insan var...”

Esmâ Bacı höyküre höyküre bir ağıt tutturdu. Hem yemek yiyor hem de ağlıyordu. Gözyaşları önündeki tabağa dökülüyordu.

“Ağlama, dedim. Maşallah çocukları büyütmüşsün. Sana ne mutlu! İki oğlunu da okutmuşsun... Sağlığın yerinde: Asıl gün göreceğ zamanın... Ağlayacak ne var?”

“Kız” dedi: “Boynumu bükün, kız! Kerpiç evimizin penceresine oturup bir ‘aah’ çekmesi var... Yer-gök yerinden oynar! ‘Kocam bana dönecek!’ deyi yol gözlüyor. Severeğ evlendi ta-

man! Ayrılması zor geliyor! ‘Ben de senin gibi genç yaşta dul kaldım ana! Sen umudunu kestir. Herifini kara toprak yedi. Ya benimki? El koynunda yatıyor! Can çıkmadan umut çıkmaz... Belki pişman olur da, geri döner.’ deyi ağlar. Cahillik! Kuş kafesten uçtu! Geri döner mi? ‘Ana, böyle ömür boyu oturmak olmaz! Arada sırada beni de işe götür!’ der. Elâleme nasıl güveneyim? Dünya puşta kesmiş. Daha toy! Su gibi enişe akar... Gene baştan çıkarırlar deyi korkuyorum... Burada iş yaptığıma bakma! Aklım fikrim hep evde... Dış kapıyı çulla örtmüştük! Pencereler camsız... Biri zorlayıp içeriye girse? Kısboğduya getirip kızlara bir kötülük etse? Nederim? Namus lekesi, hiçbir lekeye benzemez... Diğer iki kız da yetişip geldi... Sinema derler, götüremem! Manto derler, geydiremem! Genç kız kısmının gönlü neler istemez ki... Ablalarının bir çantası, bir çift topuklu kundurası var... Bir türlü bölüşemezler... Üçünü bir arada çarşıya salamam: Bir kişinin giyeceği, üç kişiyi donatmaz ki! Bizim evde, her şey ortaklıktır yavrum... Gönlümüz bir çarşı gezmesi istese, nöbetleşe giderdik... Gündüz gezmeleri bize göre değil... Karanlık, bizim en büyük dostumuz. Çünkü ayıplarımızı gizler... Yoksulluk mu, Allah düşman kapısına vermesin...”

Esmâ Bacı sofradan çabucak çekildi. Cam temizleme beziyle gözlerinin yaşını sildi. Bizim yufka yürekli hanım da yemeği yarım bırakıp ağlamaya başladı. Evin içi, bir anda ölü çıkmışa döndü. Ben de ağlamamak için kendimi zor tutuyordum... Cebimden elli lira çıkarıp Esmâ Bacı’ya uzattım:

“Bugünlük çalıştığın yeter! Yarın yine gel!” dedim. Elli lirayı çoksundu:

“Benim gündeliğim on, on beş lira kadasını aldığım... Bana acıyasın deyi ağlamadım... Kara yazgıma ağladım. Daha akşama bir ömür boyu zaman var... Gözyaşıma bakma! Yaz sağnağı gibi gelip geçer!” dedi. Alışkın ellerle süpürgeye yapıştı.

(Hisar dergisi, 1975)

KÖR ÇIBAN

Parlak Hasan, Malatya kahvesine ürkek adımlarla girdi. Kahvede hiç boş masa yoktu. İçeriye kalın bir sigara dumanı sarmıştı. Masaların arasından üç beş adım yürüdü. Bakışlarını kahvenin bir köşesindeki boş bir sandalyeye saptı. Ortaya selam verip sandalyeye oturdu. Derin bir “Off” çekti. “Yarabbi, Müslüman kuluna dert verip de derman arattırma!” diye içinden geçirdi. Yakınında oturan Bombacı Ahmet, “Merhaba, kardaş!” dedi. Parlak Hasan’ın yüzüne dikkatle baktı. Çenesinin altındaki şişi gördü:

“Hayrola kardaş, bir sıkıntın mı var?”

“Heç sorma efendi, Allah bana öyle bir dert musallat etti ki, düşmanıma vermesin! Ankara’ya otobüs bileti aldım. Otobüsün hareketine daha bir saat varmış. Şehrin caddelerinde geze geze usandım... Gözüme bu kahve ilişti... ‘Biraz oturup hem yorgunluğumu çıkarayım hem de bir bardak çay içeyim...’ dedim. Aslında, ne yediğim yedik ne içtiğim içtik...”

“Derdin ne, kardaş? Gövdene bakılırsa, çok sağlam görünüyorsun. Yoksa rahatsızlığın şu sağ çenenin altındaki şişlik mi?”

“He kardaş, he... Tam iki aydır başımı vurmduğum taş kalmadı. Çenenin altında ceviz büyüklüğünde bir şişlik peydahlandı. ‘Ocağa gidip okutacaksın’ dediler. Koştum... ‘Muska yazdıracaksın’ dediler... Yazdırdım... Başımı vurmduğum taş kalmadı. Nettiysen, boş...”

“Senin aslın nereli, kardaş?”

“Elbistanlıyım... Elbistan’ın bir köyünden... Elbistan’da, Afşin’de uğramadığım hoca kalmadı. ‘Ketentohumu vur,’ dediler. Vurdum... ‘Çam sakızı sar,’ dediler. Sardım... Camuş pisliği bile sürdüm...”

“Peki, heç doktora gitmedin mi? Bu devirde muskanın, okutmanın yeri var mı? Eloğlu Ay’a çıkıyor...”

“Ahhh kardaşlık, ahhh! Keşki doktorlara gitmez olaydım... Dirliğim bozuldu. Kafamın içi allak bullak oldu. Kimisi ‘Bez Veremi’ dedi. Kimisi ‘Bademcik’ dedi. Dün Maraş’ta tam beş doktora gittim. Bak, cebim reçeteyle dolu... İlaç kullanmaya korkar oldum. İlaça, doktora verdiğim para, beş bin lirayı geçti... Dün, hastanede çalışan bir doktora uğradım... Yetmiş lira muayene parasını peşin yatırdım... Öğleye kadar hastanede çalışmış... Öğleden sonra da muayenehanesinde! Öğleye kadar dediysem, saat dokuzda gidiyormuş, on birde geri dönüyormuş... Muayenehanesinde işi sıraya bindirmiş. Günde yirmi hastadan fazlasını muayene etmiyormuş... Bayan sekreterinin eline iki onluk kıstırdım. Beni ön sıraya aldı. Akşama doğru ismim çağrıldı. Doktorun huzuruna alındım. Uzun boylu, ince yüzlü, tilki gibi bir herif... Doğru dürüst meramımı anlatamadım... Adamı hemen kapıyor... ‘Derdini söyle?’ dedi. Çenemin altındaki şişliği gösterdim. ‘Sus konuşma!’ dedi. Şiş yeri parmaklarının arasına aldı. Mıncıkladı, mıncıkladı... Ağzımı açıp boğazıma baktı. ‘Daha önce doktora gittin mi?’ dedi. ‘Gittim,’ dedim. Verilen reçeteleri teker teker inceledi. Adımı sordu. ‘Parlak Hasan derler doktor beyim...’ dedim. ‘Senin halin perişan Hasan Efendi... Doktorların verdiği ilaçlarla senin rahatsızlığının hiçbir ilgisi yok! Senin hastalığın ne Adenit ne de bademcik... Bak, şiş kök-lü görünüyor... Yüzden doksan ihtimal, Kanser... Seni korkutmak istemem... Fakat gerçeği gizlemekte de bir yarar yok! Yarın hastaneye geleceksin... Film çektireceğim... Bu hastalık, altı aya koymaz, insanı öldürür... Ameliyatı yapıp muzur uru almak gerek... Gerekirse, şua tedavisi yapılacak... Bari, halin vaktin ye-

rinde mi?’ dedi. Dilim damağım kurudu. ‘Yoksul bir köylüyüm doktor beyim. On beş-yirmi dönüm tarlam, üç-beş baş sağmal davarım var... Amma önce can... Her ceremeye katlanırım... Yeter ki canım kurtulsun... Bu ameliyat, bana kaçpa patlar?’ diye sordum... Hileli bakışlarını bir noktaya saptadı: ‘Ben ameliyat ücreti olarak yedi bin beş yüz lira alırım. Hastane ve ilaç masrafı da beş bin lirayı bulur... Ortalama hesap, on beş bin liran gider...’ dedi. ‘Ben yoksulum doktor beyim. On beş bin lirayı bir araya getiremem... Hastane devletin... İlaç devletin... Sen de devletten para alıyorsun... Yoksul olduğuma dair evrak getirsem, parasız tarafından beni ameliyat etmez misin? Borç-harç eder, bin-iki bin lira bulur; seni memnun ederim...’ deyince ince uzun yüzü sarardı. ‘Hastır...’ dedi. ‘Sen çok sivri akıllısın! Böylesi akıllı hasta, bize yaramaz...’ Dışarıya atıldığımda, hava iyicene kararmıştı. Kulaklarımda bir uğultu... Gözlerimde bir karartı... ‘Kanser’ sözü, bir burgu gibi beynime saptanıyor... Doğru otele koştum... Sabaha kadar ağlayıp ter döktüm... Uykusuz geçen geceler, ne kadar da uzun oluyor... Gün ağarır ağarmaz soluğu caddelerde aldım... Önüme her çıkana, derdimi anlatmak istiyorum... İçimden, ‘Ben Kanserim.. Ben Kanserim...’ diye bas bas bağırasım geliyor... Kanser sözü gözümde devleşiyor... Tilki sıtmasına yakalanmışım... Gövdem tir tir titriyor... Bir sabahçı kahvesine oturdum... Başımda odun, altımda diken... Ne içtiğim içtik ne yediğim yedik... Herkes gözüme düşman görünüyor... Herkesin, benimle birlikte kanser olmasını istiyorum... Karşımda oturan bir bey, halimi sordu... Anlattım... Burnumda sümük, gözlerimde yaş... Bey, beni teselliye çalıştı. ‘O deyyus doktora inanma,’ dedi. ‘O doktor değil, diplomalı bir eşkiya! Gözüne kestirdiği hastalara, böyle ağır bir hastalık kulpu takar, el altından para sızdırır... Nicesini üç beş kuruş yüzünden bıçağın altına yatırdı... Nicesi, onun para ihtirası yüzünden bıçak altında can verdi... O, insanlara bir eşya, bir gelir kaynağı gözüyle bakar... Devlet Hastanesi, onun babasının çiftliğidir... Kanserli adam yüzünden belli olur. Sana bir kart yazayım; kulak-boğaz doktoru bir arka-

daşım var... Ona git... Okuldan yeni mezun olduğu için daha gözünü para hırsı bürümemiş... Paradan çok, insana değer verir... Kalbi, memleketine hizmet aşkıyla çarpar... Teşhis koyamadığı hastadan para bile almaz... Fakir-fukara babasıdır. Temiz süt emmiş insan evladıdır...' dedi. Bana bir kart yazdı. Doğru muayenehanesine gittim... Gencecik bir doktor... Esmer, kara gözlü... Gözlerinin içi gülüyor... Beni sabırla sonuna kadar dinledi. 'Kardeşim' dedi. 'Gittiğin doktorları ve reçeteleri unut! Bu iş yer, açılıp tahlil edilmeden teşhis konulamaz... Çok basit bir rahatsızlık da olabilir çok ağır da... Bence en doğru hareket, Ankara'ya gitmektir... Ankara Tıp Fakültesi'nde bir doçent arkadaşım var... Sana bir kart yazayım, oraya git. Umarım, sana yardımcı olur...' Elini bırakıp ayağına sarıldım... Verdiği kart cebimde... Bir saat sonra Ankara'ya hareket edeceğim... Fakat sıkıntımı yemiyorum. Ya gerçekten kansere yakalandıysam?"

Bombacı Ahmet alnına biriken terleri sildi. Yutkunarak konuştu:

"Heç üzülme, Hasan kardaş... Allah dert verir, dermanını da birlikte verir. Benim bir berber arkadaşım var. Dükkânı, demirci çarşısında. Gel seni ona götürüyüm. Yüzündeki şişliğe bir de o baksın... Birçok doktoru cebinden çıkarır. Babası Osmanlı ordusunda 'Tabur cerrahıymış..' Alaylı olmasına alaylıymış amma; nice okumuşu cebinden çıkarırmış... Bizim Berber Mustafa, mesleği babasından öğrenmiş... Maraş'ta onu herkes tanır. Çok tanınmış bir berberdir. Berber dediysem, sakın hor görme! Birinci sınıf cerrahtır... Yara-bere üstüne bilmediği yoktur... Her yıl baharda Ahır dağına çıkıp çeşitli otlar toplar... Evinde çeşit çeşit merhemi vardır... Attığı neşteri, hiçbir doktor atamaz. Eli, tüy gibi hafiftir..."

Çaylarını içip aceleyle Berber Mustafa Efendi'nin dükkânının yolunu tuttular. Mustafa Efendi bir kürsüye oturmuş, usturasını bileliyordu. Bombacıyı görünce gözlerinin içi güldü:

"Oooo!.. Hoş geldin, Bombacı! Yel mi attı, sel mi attı? Bir aydır görünürlerde yaktun... Böyle arkadaşlık mı olur?"

“Dünya taşgalası, Mustafa Usta! Senin müşterin çok... Benim zamanım yok! Birkaç kez niyet ettim; gelmek kısmet olmadı...”

“Buyur, bir emrin mi var? Yanındaki arkadaşını tanımadım. Çay mı içersiniz, yoksa kahve mi?”

“Hele çay, kahve dursun. Şimdi sırası değil. Bu arkadaş, Elbistanlı... Adı Hasan... Çenesinin altında bir şişlik peydahlanmış... Doktorlar teşhis koyamamışlar... Birisi de Kanser demiş. Arkadaş, saat dörtte Ankara'ya hareket edecek. Malatya kahvesinde rastladım. Bir defa da senin görmeni istedim.. Hele şunun derdine bir de sen bak!”

“Artık biz kocadık, Bombacı! Elimiz titriyor... Gözümüz görmüyor... Yeni yetme doktorlar türedi... Pabucumuz dama atıldı...”

“Sen yeni yetmelere kulağasma! Bal, eski petekten yenir... Eskiden bu şehirde doktor mu vardı? Gelsin, Berber Mustafa! Gitsin, Berber Mustafa! Doktorla ilaç çoğaldıkça hasta ve hastalık da çoğaldı...”

Berber Mustafa dereceli gözlüğünü taktı. Yaşı yetmişin üstündeydi. Beli kamburlaşmıştı. Gür kaşları vardı. Yüzü kırış kırıştı. Elleri titriyordu... Hasan Efendi'yi bir kürsüye oturttu. Beş dakika kadar çenesinin altındaki şişliği inceledi.

“Bu şişlik, ne zaman ve nasıl başladı?” diye sordu. Parlak Hasan:

“İki ay kadar oluyor,” dedi. “Önce bir kızartı oldu. Durmadan kaşınıyordu. Kaşıldıkça büyüdü...”

“Üzerine ne çaldın?”

“Çalmadığım şey kalmadı... ‘Yumurta akına tuz karıştır, üzerine bağla,’ dediler. ‘Ketentohumunu havanda dövüp suda kaynattıktan sonra, lepe yapıp üzerine sür,’ dediler. Kuru üzümle cıncık kırığı bile bağladım... Hiçbir faydası olmadı...”

“Peki doktorlar ne tevir ilaç verdiler?”

“Elbistan'da beş tane kadar penisilin iğnesi vuruldum... Çok

çeşitli haplar yuttum... Cebim reçeteyle dolu... Etek dolusu para harcadım... Hiçbir faydası olmadı... İnsan hasta olunca herkesin sözüne kanyor...”

Mustafa Efendi bıyık altından güldü. İnce gövdesini öne doğru eğdi:

“Korkulacak bir şey yok” dedi. “Bir neşterin başında! Bu senin hastalığa ‘Kör çıban’ derler. Başsız olur. Derin, yağlı olduğu için vurguların gücü yetmemiş. Penisilin iğnesini de az vurdurduğun için irini kurutamamış... Bir taraftan deldirmeye uğraşmışsın, bir taraftan da kurutmaya... Doktorlar hep işi büyütürler... Maksatları hastayı soymak... Kırık, çıkık, çıban, yara gibi şeylerden birçok doktor anlamaz... Önce bana gelseydin, bunca sıkıntı çekmezdin... Doktor, doktor değil de, başına gelen doktor...”

Parlak Hasan ikirciklendi. Bunca doktor, hoca derdine çare bulamamıştı. Bu ihtiyar bunak nerden bulacaktı... En iyisi Ankara'nın yolunu tutmaktı... Boşuna zaman kaybetmemeliydi... Bunun da maksadı, üç beş kuruş dünyalıktı...

Mustafa Usta, adamın düşüncelerini hemen gözlerinden okudu. Çok insan görmüştü. Çok hasta iyi etmişti. Gülümsedi:

“Bana inanmıyorsun değil mi, Hasan Efendi?” dedi. “Doktorların, hocaların çare bulamadığı derde, bu adam nerden bulacak? diyorsun.”

“Valla Mustafa Efendi, aynen böyle düşünüyorum... Gözüm öyle korktu ki... İyileşeceğime bir türlü inanasım gelmiyor... Cebimde beş bin liram var. Beni iyileştireceğini bilsem, hepsini avucuna sayarım... Dün, doktorlardan biri, on beş bin liran gider, dedi... Bu parayla bile kurtulacağıma inanasım gelmiyor... Öyle sanıyorum ki, ben bu dertten ölürüm...”

Berber Mustafa Usta gülümsedi. Çekmeceden bir beyaz tülbent çıkardı. Parlak Hasan'ın gözlerini bağladı.

“Hiç kıpırdamayacaksın,” dedi. “İçinden bildiğin duaları oku! Kendini namazda farzet! Az sonra kurtulunca bana inacağını! Zor sandığın bir iş, bazen çok basittir... Boşuna An-

kara'lara kadar gidip masraf edecektin... Gözüm kesmese, seni yolundan alıkoymam! Ben bu işi, babamın aziz ruhu için yapıyorum... O olsaydı, sana 'Kanser' diyen doktorun gidip suratına tükürürdü... Aklı başında bir doktor, 'senin hastalığın şudur,' der mi? Onun maksadı, seni soyup soğana çevirmekmiş... Bir doktor, parayı hastadan değerli buluyorsa, ben ona doktor demem..."

Mustafa Usta şişliğin üzerini ispirtoyla iyice sildi. Usturayla kılları temizledi. Neşterini çıkardı. "Hiç korkma! Pire ısırığı kadar bile ağrımaz" dedi. "Bismillah," diyerek neşteri yaraya vurdu. Parlak Hasan ürkütücü bir çığlık attı. Kalın boynunu sağa-sola salladı. Mustafa Efendi yarayı iki eliyle iyice sıktı. Yaradan, kanla karışık bir irin boşandı...

"Sen bunca irine, bunca pisliğe nasıl dayanmışsın bre kardeşim?" dedi... "Bünyen çok sağlammış! Kullandığın ilaçlar seni mahvetmiş... Baksana, irin delikten zor çıkıyor... Kireç gibi katılaşmış..."

Yarayı iyice sıktı. El leğenin içi pislikle dolmuştu. Çekmeden kara merhem çıkardı. Gazlı bezin üzerine koyup yaraya yapıştırdı. Parlak Hasan'ın boynunu tülbentle iyice sardı.

"İşte bak, leğen irinle doldu. Gayri kurtuldun... Beş dakika sürmedi... Sabaha kadar rahat bir uyku çek... Kara merhem, geriye kalan pislikleri de somurup temizler... Neşter yarası çabuk kapanır... Doktorlar olsaydı, üç dört dikiş atarlardı... Yüzünde bıçak izi kalırdı... Aslında bu tür çıbanlar, vücut için çok faydalıdır... 'Kör çıban,' sağlam bünyeli insanlarda çıkar... Vücudun pisliği, böylece dışarıya atılır... On güne kalmaz, yaran kapanır... Her şeyi unutup gidersin..."

Parlak Hasan korkuyla gözlerini açtı. El leğenine biriken irinlere baktı. Derin bir "Ohhh" çekti. Berbere ne söyleyeceğini bilemiyordu. Elini ikide bir çenesinin altına atıyordu... Hâlâ şişliğin yerinde durduğunu sanıyordu... Acı acı hıçkırılmaya başladı. "Kurtuldum... Kurtuldum..." diye bağırdı. Gözlerinden sevinç yaşları boşanıyordu... Elini koynuna soktu. Bütün parasını çıkardı. Mustafa Ustaya uzattı:

“Buyur, ustam. Bütün param bu beş bin lira... Sana helal olsun... İçinden bana bir yol parası verirsen, memnun olurum... N’olur, azımı çoğa say...”

Mustafa Usta gülümsedi. Yüzünü çocuksu bir utangaçlıkla ekşitti. Dudakları titreyerek:

“Paranı cebine koy, Hasan Efendi.” dedi. “Benim yaptığım işin karşılığı, sadece on liradır. Daha fazlasını alırsam, haram olur. Bana bu mesleği öğreten babamın ruhuna okuyacağın üç beş Fatiha, benim için en büyük ücrettir.”

(Hisar dergisi, 1975)

SAKAL

Bombacı Ahmet dükkânının önüne oturmuş, güneşleniyordu. İkinci ezanı okunmuş, gölgeler iyice uzamıştı. Bombacı, yer yer ağarmış başını kaşıdı. Nasırlı elini kırçıl sakalında gezdirdi. “Kalkak, dükkânı kapadık! Bu akşam, cuma akşamı... Avrada şirin görünmek gerek! Sakal tıraşımızı olak. Gözlercene kolanıyımızı dökünek. Ferah tatlıcısından bir kilo sarı burma alak. Yavaş yavaş Çarşıbaşı’ndan Kanlıdere’ye doğru uzanmak... Bakalım, bizim avrat tatlı kutusunu görünce bizi nasıl karşılayacak? ‘Tanrı canını ala! Gene acar güveyi gibi süslenip püslenmişsin!’ diyecek mi? Kırışık yanağından bir makas alırım. Gelinlik kızlar gibi kikirder. Ahşap merdivenleri, kızlığında çıktığı gibi güpür güpür çıkar... Pijamamızı hazırlar... Bakır ibriğe ılık su koyar... Elimizi yüzümü yıkarık... Zeytinyağı dolma pişirecekti. Sofrayı serer... Azdan çoktan, ne varsa güle oynaya yerik... Bakır tasla buz gibi ayrıntı içerik... Efendime söyleyeyim; yatsı namazını, camiye gedip ön safta kılarık... Taş kaldırımlardan, tıpkı güveyi dönüşünde olduğu gibi yavaş yavaş eve dönerik... Hey gidi gençlik... Eskiden avradı sarmanın da ayrı bir tadı vardı... Kızgın saca dökülmüş gibi, üstümüze döküğümüz su, caz caz ederdi...”

Ellerini ensesinde kenetleyip gerneşti. Yerinden kaktı. Kürsüsünü içeriye attı. Dükkânının kepengini kapattı. Asma kilide bastırıp kilitledi. “Haydi Tanrı’ya emanet ol, dükkân efendi!” diye gülümsedi. Paltosunun tozunu eliyle silkeledi. Çarşıbaşı’na

doğru yavaş yavaş yürüdü...

Bombacı Ahmet; demir, çimento, boru gibi çeşitli inşaat malzemesi satardı. İşi iyiydi. Azdan çoktan üç beş kuruş kazanıyordu. şakayı, argolu konuşmayı çok severdi. Her gün, dükkânına gelen müşterilere takılırdı. Özü sözü doğruydu. şehirde, onu herkes tanırdı. Saf insanlara türlü türlü oyunlar oynar, bütün dükkân komşularını eğlendirirdi...

Çarşbaşı'ndaki berber dükkânının önünde durdu. Dükkân çok kalabalık değildi. İçeriye girdi:

“Kolay gelsin, Berberbaşı!”

“Sağ ol, Bombacı Emmi! Buyur otur. Hoş geldin... Sabah-tan beri seni bekliyorduk... Bizi köklü unuttun bre emmi!”

“Oturak amma Berberbaşı, işimiz acele! Bu akşam, bizi şöyle gözelcene parlat! Yengene şirin görünek... Bakalım, bizi koy-nuna alır mı?”

“Senden geçti, Bombacı Emmi! Alsa bile bir halt karıştır-açağın yok!”

“Ne biliyon, ulan hergele? Ne zaman sınadın?”

Tıraşı bittiği hâlde, bir saattir Bombacı'nın yolunu gözle-yen Mutemet Hüseyin kahkahayla güldü:

“Aldın mı cevabı berber? Hadi çık bakalım sözün altından.”

Bombacı'yla ayrı ayrı merhabalaştılar. Bombacı köstekli sa-tini çıkarıp baktı. Alt dudağını emdi:

“Günler eyicene kısaldı. Güneşin doğmasıyla batması bir oluyor... Namazı da kışın kılacaksın canım... Sabah abdestiyle akşam namazını kılıyorum.”

Berber gene duramadı:

“Atma, Bombacı Emmi! Oran tıkaçlıysa bilmem. Bizim çarşıda, sabah abdestiyle akşam namazı kılacak babayığit göre-miyorum...”

“Oğlum Berber, bu sözüne çok karşılık var amma; seni, bizim Mutemet Hüseyin'e bağışladım. Biz, senin gibi Arkbaşı uşağı değilik, yavrım. Uzunoluk hamamında çimmedik. şükür

sağlamık... Yokuş çıkarkene, senin gibi demirci körüğüne dönmezik...”

“Atma Bombacı Emmi, atma! Yengem yakışıklı bir genç balsa, kırk yıllık evi bırakıp kaçacak! ‘Get, kırlangıcı Yemen’den sor,’ derler. Meydanı boş buldun, bol keseden atıyorsun...”

“Oğlum Berberbaşı, ben senin babanı bilirim. Katıksız gündüzleme dölüsün! Rahmetli baban, anayın oynaşları ürkmesin diye, geceleri eve gelmezdi. Dış kapıyı çift yaptırmıştı fikara...”

Berber kulaklarına kadar kızardı. Mutemet Hüseyin sürekli olarak gülüyordu. “Aldın mı Berber?” diye bir jop salladı. Berber boynunu büktü:

“Eşek süren, ossuruğa katlanır ağabey,” diye gülümsedi. Bombacı bıyık altından güldü. Mutemet Hüseyin’e göz kırptı:

“Bunun babası da eşek sürücüsüydü, efendi. Elbistan - Maraş arasında mekkârecilik yapardı. Oğlunun akıllı oluşu aklının ve kanının katkıntılı oluşundan...”

Konuşma bu şekilde sürüp giderken içeriye yaşlı bir adam girdi. Ak saçlı, başı sarıklı, dal boylu bir adamdı. Sirtına çizgili bir Maraş abası giymişti. Solgun renkli şalvarı, lastik ayakkabıları kurumuş çamur içindeydi. Ürkek bir sesle:

“Sıra var mı oğlum Berber?” dedi. Berberden önce, Bombacı söze atıldı:

“Gel dayı, gel! Bu deyyusa, üç beş kişi vız gelir. Biz işimizi bitirek sıra sana gelsin!”

“Benim işim acele de... Akşam namazını Ulu Cami’de kılayım diyorum.”

“Ulu Cami’de kılmazsan seni tanımazlar mı? Ahacık burunyun dibinde Çarşıbaşı Camisi var... Oraya gidersin...”

“Eh, kısmet meselesi...”

“Hele şöyle otur. Merhaba!”

“Merhaba! Cemaate rahmet...”

“Bu geliş nerden dayı?”

“Sebze halinden geliyorum. Sabahleyin köyden iki mahra

dolusu üzüm getirdim. Satılmadı. Köyüme dönemedim. Handan bir yer ayırttım. Eşşek de aç! Torbasına, hancıdan biraz arpa-saman alıp koymak gerek... Fıkara eşşek çok yorgun... Koca Ahır Dağı'nı aşip geldi..."

"Bizim hancıların görevi ne? Korkma, eşşek başına torba takmasını bilirler... Nerelisin?"

"Bertizliyim. Maraş'ın girişinde, üzümüne müşteri oldular... Kilosuna elli kuruş verdiler... Satmadım. Keşke satsaydım. Akılsızlık! Müşteri, köylü kısmının ayağına gelince burnu böyür... Halde kırk kuruştan satılıyormuş. Beni, kısıboğduya getirecekler. Masrafım bile çıkmayacak..."

"Bizim Maraşlı esnafı böyledir: Eliyle alır, iki yüz elliye gönülsüz satar. Allah bu millete vicdan versin. Maazallah, bir harp çıkarsa vallahi açlıktan ölürük... Ortaya aracı girdikçe alıcı da, satıcı da iflah olmaz... Bu bizim Mutemet Hüseyin, senin üzümü sabahleyin satar. Heç merak etme! Hatırlı bir deyyustur... Öyle değil mi Mutemet kardeş?"

Mutemet Hüseyin gülerek "Bizim hanım, benden bin yük üzüm istemişti. Şire yapacaktı. Görmeziye elli kuruştan alıyorum." dedi.

Yaşlı adamın yüzü güldü. "Garip kuşun kısmeti ayağına gelirmiş." diye düşündü. Bombacıya:

"Senin adın ne oğlum?" diye sordu.

"Ahmet Bombacı derler... Şu da meşhur Mutemet Hüseyin. Eyi belle gün gelir, gerek olur."

"Bu 'Bombacılık' da nerden geliyor? Yoksa harbe filan mı katıldın?"

"Uzun hikâye... Şimdi, sen, saç-sakal tıraşı mı olacaksın?"

"He ya! Ense tıraşım eyicene uzadı. Sakalı da düzelttirmek gerek..."

"Maşallah, çok dinçsin. Çoluk-çocuk, avrat-ayal var mı?"

"İki kızım vardı, gelin oldular... Avrat dersin, sana ömür... Öleli on yıl kadar oluyor... Boydak dulum..."

“Peki, sana kim bakıyor? Köy yerinde dul adamın barınması çok zor olur... Hele yaşlılık da olunca, köklü çekilmez...”

“Daha, çok yaşlı sayılmam canım. Tevellütüm üç yüz yirmi... Kendi işimi kendim görüyorum. Kirlimi kızlar yıkıyor... Ölümlü dünyada, yaşayıp gidiyoruz...”

Berberle kalfası aynı anda önlerindeki müşterilerin tıraşlarını bitirdiler. Bombacı, ustanın; yaşlı adam da kalfanın sandal yesinde oturdular... Bombacı adama sordu:

“Senin adın ne dayı?”

“Ejder Çavuş derler.”

“Demek askerlikte çavuştun ha?”

“Yalan yanlış iki sırma taktılar...”

Bombacı, berberin kulağına fısıldadı: “Şu Ejder Çavuş’a bir oyun oynayın da seyredin!”

“Ejder Dayı, daha önce Maraş’a gelmiş miydin?”

“Eh, yılda bir iki kez gelirim. Şehir, köylünün yıkımı. İş ol-mayan kolay kolay gelmez. Bir tane has ekmek alayım desen, bir lira. Lokantanın önünden geçilmez. Otel zaten bize göre değil... Daş yerinde ağır, yavrum...”

“Maşallah, sakalın yerinde. Hacca gittin mi dayı?”

“Allah kısmet ederse, niyetliyim... Bir bağım var, müşteri bulsam satıp gideceğim...”

“Kısmette varsa, gidersin inşallah. Bu akşam, sana göre bir iş var amma, bilmem ki kabul eder misin? İşin ucunda, yüz lira da para var...”

“Nasıl bir iş, Bombacı oğlum?”

“Valla, nasıl anlatayım: Bizim komşuda görpe bir gelin var... Kocasını çok zengin bir memur. Karıyla geçinememişler... Aralarında çok hırgür çıkmış... Küsmüşler, barışmışlar... Küsmüşler, barışmışlar... Sonunda herif karıyı sıkıştırmış: ‘Mantoyu, eşar-bı atacaksın! Baş açık dolaşacaksın. Ayağına et rengi çoraplar, yüksek topuklu kunduralar geyeceksin!’ demiş. Kadın, Maraş’ın tanınmış ailelerinden birinin kızı. Böyle açık seçik dolaşmaya

utanır. Hoş, utanmasa bile, hısımları razı olmaz. ‘Senin gettiğin yol, yanlış bir yol! Ben, babamdan atamdan ne gördüysem, onu yaparım...’ diye karşılık vermiş. Hulk bu. Herif bu söze çok kızmış: ‘Yarından tezi yok, bütün dediklerime uyacaksın. Yoksa seni boşarım!’ demiş...”

“Eyvah!”

“Eyvah ki nasıl... Sabah olmuş; karı, aynı karı. Abdestini almış... Yüzünü oyalı dolakla dolamış... Yönünü kibleye dönüp sabah namazına durmuş...”

Berber, Mutemet Hüseyin, kalfa, çıraklar Bombacı’yı merakla dinliyorlardı. ‘Bakalım, bu tatlı tatlı konuşmanın altından ne çıkacak?’ diye bekliyorlardı. Ejder Dayı heyecanlanıp derinden bir nefes aldı. Bombacı tatlı tatlı anlatıyordu:

“Dünyada neler oluyor, Ejder Dayı. Kadının yaptığına bak, erkeğin istediğine bak! Ulan dümbük, ulan boynuzlu! Karıyı kendin için mi aldın; yoksa el için mi? Açık saçık geyinse, sana ne faydası olacak?”

“Allah ocağına bağışlasın... Kadın, helal süt emmişin biriymiş... Bu çağda şehir yerinde, böylesi pek bulunmaz...”

“Tabii ki bulunmaz... Daha, tırnağının ucunu namahreme göstermemiş. Çağımızın kadını değil canım; sanırsın Sahabe devrinden kalma. Neyse, sözü uzatmıyık: Kocası yatağından yakınmış. Çapaklı gözlerini ovmuş. Daha yüzünü yıkamadan karıya saldırmış. Din, iman, ar, namus... Ne varsa, ortaya dökmüş. Zavallı kadını, tekme tokat merdivenden aşağıya yuvarlamış... ‘Üçten dokuza boşsun! Get, yüzünü şeytan görsün!’ demiş...”

“Amanın nikâh getti!”

“Getti ki, paldır küldür... Kadın, babası evinin yolunu tutmuş. Gediş, o gediş... Bizim cıfit bozması memur, gün geçtikçe yaptığına pişman olmuş... Bir mahalle halkı kendisini ayıplamış: ‘Öyle kadını, Medine toprağında bulamazsın!’ demişler. ‘Var get, babasının kapısına dayan. Yalvar yakar; geri barışmanın çaresine bak!’ Kadın, uzaktan bize akraba da gelir... Dün akşam, mahallenin ileri gelenlerini peşime taktım; evlerine minnetçi

gettik... Bin dereden su getirdik. Yalvardık yakardık; babasını kandırdık. Fakat kadın yola gelmez! ‘Ben o yezidin evine ayak basmam!’ diye ağlar. ‘Etme eyleme kızım,’ dedim. ‘Kocan bir cahillik etmiş... Kusur bağışlamak dinimizin emri. Bir daha senin gidişatına karışmamaya yemin etti...’”

“Eyi amma, üçten dokuza boşsun, dedi. Hülle gerekmez mi?”

“Hay ağzını öpeyim, Ejder Dayı! Sen bu ilimleri Halep Medresesinde mi öğrendin? Sözü getireceğim yeri, ne güzel de bildin. İş geldi, buraya dayandı. ‘Siz merak etmeyin; ben ehli namus bir adam bulurum...’ dedim. Mübarek cuma akşamı... Hilafım yok! Sabahtan beri düşünüp duruyordum. Tanrım, bana iyi yürekli bir adam gönder, diyordum... Her insana güvenilmez. Huri gibi kadın, her insana teslim edilmez. Şeriatın emri; aynı odada yatacaklar. İlk koca; karısıyla yeni kocası çimerkene, suyun sesini kulaklarıyla duyacak! Bu iş, ince hesaba dayanır. Bu işe, her babayiğit dayanabilemez! Hülle işi, kolay değil Ejder Dayı. Dinimiz, dilimizi turalım, olur olmaz yerde top gibi nikâhı ortaya atmayalım diye bu ağır şartı koşmuş...”

“Öyle ya! Nikâh oyuncak mı?”

“Şimdi, sözün kıyası: Sen bu işi kabul eder misin? Seni alıp kadının evine götüreceğim. Üstünü başını çıkaracak... El leğeninde elini yüzünü güzellene yıkayacak. Sana, tertemiz pijamalar geydirecek... Önüne, çeşit çeşit yemekler koyacak... Altına, yatılmamış yataklar serecek. Huri gibi garşında bel kırıp dikilecek... Soyun dersin soyunacak...”

Ejder Dayı iliklerine kadar titredi. Karısıyla, gerdek gecesinde ilk yattığı çamur sıvalı odayı hatırladı. Yutkundu. Geçmişin güzel günleri gözünün önünde canlandı.

Bombacı hâlâ tatlı tatlı anlatıyordu:

“İnsanoğlu çok zayıftır: Bir bakarsın melek sıfatında, bir bakarsın hayvan... Valla, nefesine güvenebilir misin, bilmem! Hoş, güvenmesen de ayıplamam. Hoca nikâhı kıyılmış; şer’an karın sayılır... Sabahacak dilediğini yapmakta serbestsin... Sabahleyin kalkınca boşamamazlık yok ha! Ama sen, temiz bir adama ben-

ziyorsun; işi bu kerteye getirmezsın... Bak, bende bizim akraba gelinin fotoğrafı da var.”

Koyun cebinden Türkan Şoray’a ait parlak karta basılmış renkli bir kartpostal fotoğraf çıkardı. Türkan Şoray; başındaki tülbendi, boyalı dudakları, yüzündeki iri beni, ıslıl ıslıl gözleriyle bir meleği andırıyordu. Berber fotoğrafı kaptı. Hayranlıkla uzun uzun baktı:

“Yahu Bombacı; senin akraba, hakkat güzelmiş! Şu yüzündeki gamzeye bak! Şu ak gerdana bak! Hey kurban olduğum Allah, ne güzeller yaratmışsın... Hele şuna bak, Ejder Dayı! Sanırsın dünya güzeli! Ulan dümbük herif! Böylesi karı boşanır mı?”

Ejder Dayı başını önüne eğdi. Namahreme nasıl bakardı? Bu yaştan sonra, günaha nasıl girerdi? “Akşam akşam, bu belaya nerden çattık” diye düşündü. Berber, fotoğrafı Ejder Dayı’nın yüzüne iyice yaklaştırdı:

“Hele şuna bak, Ejder Dayı!”

“Nesine bakayım oğlum? Allah ocağına bağışlasın...”

“Yahu baksana! Damat adayısın. Şöyle alıcı gözle bir kerecik bakıver!”

“Valla bilmem ki! Ne deyim... Ben böyle dolaşık işleri sevmem de...”

Sakal tıraşı biten Bombacı yerinden kalktı. Yapmacık bir öfkeyle bağırды:

“Yahu Ejder Dayı, sen tüstüm akılsızmışsın. Bu kış ağzında, pis han odalarında yatılır mı? Kuştüyü yataklar... Çeşit çeşit yemekler... Yüz lira para... Bizim Mutemet, üzümünü de alacak. Bana nikâh düşse, vallahi senden önce koşarım... Koynunda yatmasan bile, endamına bakarsın... Hani, ‘Yemesen de, suyuna ekme ban!’ diye bir söz var... Ayrıca şu kötü günde yüz lira kimin eline geçer? Daha ne düşünüyön bre babam?”

“Eşşegim handa. Ben, kibar konaklarda yatmaya alışkın değilim. Üstüm başım berbat... Hem...”

“Eeee, ‘Hem’ dedin, kestin?”

“Hem, şehirli karılardan utanırım... Dilim dolaşır konuşmam!”

“Yahu, utanacak ne var? Sakalı değirmende mi ağarttın mübarek? Heç mi avrat görmedin? Baktın sıkılıyorsun, sırtını dönüp yatarsın... Bir geceliğine ateş üstünde bile yatılır...”

“Bilmem ki, ne desem...”

“Diyeceğin bir söz yok! Ben senin yerine ‘He’ dedim getti... Bu işin hayrı da cabadan... Yuva yapıyorsun Ejder Dayı, yuva! Yıkılan yuvayı onarmak, her kula nasip olmaz...”

“Peki! Ne deyim... Senin dediğin gibi olsun.”

“Hah, şöyle! Azıcık yola gel mübarek! Fakat bir şartımız var, Ejder Dayı!”

“Şartınız da neymiş, Bombacı oğlum? Ben şarta şurta gelemem, ha!”

“Kadın seni bu sakalla beğenmez! Sakal, seni çok yaşlı gösteriyor... Zevc-i âhirin bir şartı da genç olmaktır... Hazır berber koltuğuna oturmuşkene, bizim kalfa senin sakalı kesse?”

“Tövbe! Tövbe!”

Ejder Dayı yerinden hoplayıp oturdu. Kızgın sesle bağırdı:

“Kellemi kestiririm de, sakalımı kestirmem! On beş yıldır ustura değmeyen sakalımı nasıl kazdırırım? Siz kudurdunuz mu yahu?”

Bombacı, köylünün altından girdi üstünden çıktı. On dakikaya yakın ona dil döküp yalvardı. Sonunda, yaşlı adamı kandırdı. Kalfa, önce makasla uzun kılları kısalttı. Sonra, sakalı iyice sabunladı. Keskin usturayı, kırışık yüzünde yukardan aşağıya doğru kaydırды. Ejder Dayı, aynadaki sakalsız yüzüne baktıkça bir tuhaf oluyordu. Sanki aynadaki yüz, bir başkasınındı. Fırlak elmacık kemikleri, çökük avurtları meydana çıkmıştı. Bu kadar zayıf yüzlü olduğunu hiç de tahmin etmiyordu. “Sakalım uzayınca kadar köyüme dönmem! Nasıl olsa, yüz lira kazanacağım... Bir zaman handa yatarım... Sonra, kazanacağım yüz liraya, üzüm parasını da katar; biraz cıncık boncuk alırım... Dağ köyle-

rinde bir iki ay çerçilik yaparım... Sakalım eskisi gibi uzayınca da köyüme dönerim.” diye düşünüyordu...

(Hisar dergisi, 1975)

KURTULUŞ

Genç kadın bütün gücüyle alt dudağını ısırıldı. Öfkesini gizlemeye çalışarak kocasının gözlerinin içine baktı.

“Senin bunak gene dolaşüyor! Sabah sabah ne arıyor acaba?”

Erkek, karısının dağınık saçlarına, yuvarlak yüzüne baktı. Ezik bir sesle konuştu:

“Sakin ol, karıcığım. Artık onun varlığına alışman gerek...”

“Ama, şurama geldi... Gece gündüz hiçbirimize rahat yüzü yok! Bir dakika bile yerinde durmuyor! Hele çenesi... Aman Allah'ım... Bu kadar lafı nereden buluyor? Çocukları ala şafakta kaldırıyormuş. Yatak odasının penceresini açıyormuş: ‘Kalkın, ezan sesini dinleyin! Sabah ezanı duymayan insanların ruhu paslanır.’ diyormuş. İki çocuğu dizinin dibine oturtuyor, dua öğretiyormuş... ‘Anneniz gibi alafranga hayata alışmayın. Müslüman erken yatar, erken kalkar... Üstüne sabah güneşi doğan insanın kısmeti kesilir...’ diye beni karalıyormuş.”

“İyi ya! Çocuklarımızın dinî terbiye almaları fena mı? Onların dindar yetişmesi bizim de arzumuz değil mi?”

Kadın kestane rengi saçlarını çevik bir davranışla geriye attı. Sinirli hareketlerle sabahlığının düğmesiyle oynadı. Küçümseyici bir sesle konuştu:

“Adını unutan kadın, torunlarına din dersi verecek, ha? Gülerim senin aklına! İki gün önce ne yaptığını biliyor musun?”

“Hayrola? Ne yapmış?”

“Aptes ibriği elinde olduğu hâlde, yarım saate yakın evin içinde ibrik aradı. Çocukların üzerine yürüdü. Küfürler savurdu... ‘Ben bu evde sığıntıyım. Benim ölmemi istiyorsunuz! Öldüğüm gün, gelinim kurban kestirecek!’ diye bana çattı durdu. Söylediklerini duymazlıktan geldim: ‘Ne arıyorsun anneciğim? Söyle de, sana yardım edeyim?’ dedim. Gönlnü almak istedim. Tıpkı çocuk gibi... Saati saatini tutmuyor ki... ‘Ölünün körünü arıyorum... Nerede benim bakır ibriğim? Kocamdan kalan biricik teberikti... Kim bilir hangi seyyar satıcıya bir iki naylon eşya karşılığında verdiniz... Altına karşı tunç! Bakıra karşı naylon! İşte sizin medeniyet anlayışınız...’ Kendimi tutamadım. Kahkahayla gülmeye başladım... ‘Ne gülüyorsun gelin? Ben köçek miyim? Karşıma geçmişsin yüksek perdeden gülüyorsun... Biz, kaynanamızın yüzüne bile bakamazdık... Değil ki, böyle uluorta gülmek... Bir insanda Osmanlı terbiyesi kıtsa, ondan her şey beklenir...’ diye bağırıldı. ‘Anneciğim’ dedim; ‘bak, ibriğin elinde!’ Gözlerini fal taşı gibi açtı. ‘Aaaa! Bunu da elime kim vermiş?’ Yaaa! İşte senin annen böyle bir kadın! Önce ibriği eline alır, sonra da ‘Bunu da elime kim vermiş?’ diye bağırır... Kurban Bayramı’nda halini gördün: ‘Ben kocama yemek yapacağım... Rahmetli içli köfteyi çok severdi...’ diye kütüğün başına geçip et döğmeye, leğene bulgur koyup köfte yoğurmaya kalkışmadı mı? Engel olunca da, çocuk gibi ağladı. Aşağıdan alıyorum, şımarıyor... Tersliyorum, ağlıyor...”

“Bütün bunları bana niçin anlatıyorsun? Bilmediğim şeyler değil ki? Seksen beş yaşını doldurdu! Biz, onun yaşına gelsek, vallahi yerimizden kalkamayız. Altımızdan pislik alırlar... Oturur, pisimizle oynarız...”

“Sanki o oynamıyor! Git bak bakalım, yattığı yatağın ortası kocaman lekelerle kaplı! Yatak odası sidik kokuyor... Helâya oturmasını bile beceremiyor... Bir elimde hortum, bir elimde süpürge, peşi sıra koşuyorum! Hizmetçilere döndüm... Aman Allah’ım, son günlerde ne kadar da yiyor... Sofradan ekmek ça-

lıp odasında gizli gizli gevelediğini gözlerimle gördüm... Sanki kendisinden ekmek esirgeyen varmış gibi... Dişsiz ağzının içi, karanlık bir mağarayı andırıyor... Eline geçeni yutuyor...

“Bak, şekerim... Bütün şikâyetlerine hak veriyorum... Ama gerçekçi olmak zorundayız. Onu sokağa atamayız. O bizim büyüğümüz. Benim anam! Yedi yaşımdan beri bana o bakıyor... Saçlarını benim için ağarttı. O, bir şehit karısı... Babamdan bana, sadece bir İstiklal Madalyası kalmış... Ben anamın oğlum... Beni o büyüttü... Beni o okuttu... Ben onun esiriyim... Onu nasıl inkâr ederim?”

“Ama yaptıklarına dayanamıyorum, Hilmi! Her işime karışıyor... Her sofraya oturmamızda, bir bahane uyduruyor: ‘Yemeğin tuzu az olmuş!’ diyor. Biraz fazla tuz atıyorum... Bu kez de: ‘Benim canıma kasdın var... Ölümümü istiyorsun! Yemeğe bu kadar tuz konur mu? Tansiyonum olduğunu bilmiyor musun?’ diye çıkışıyor. Evde oturuyorum: ‘Beni gözetliyorsun!’ diyor. Çarşıya çıkıyorum: ‘Oğlumun evini başına yıkacaksın... Her gün çarşıya çıkıp masraf ediyorsun...’ diye bağırıyor... Korkumdan berbere gidemiyorum. Öyle de dikkatli ki! En küçük değişikliğin farkına varıyor... Herkesin kaynanası var... Bizimki büyüklüğünü bilmiyor: Âdeta bir çocuk... İstiyor ki, işi gücü bırakalım; hep kendisiyle ilgilenelim... Vallahi bunadı... Kahrı çekilmez oldu...”

“Biliyorum, sevgilim! N’olur, onu olduğu gibi kabul et! Mademki değiştiremiyorsun, en doğru yol, olduğu gibi kabul etmendir... Biraz daha dişini sık! Şurda kaç günlük ömrü kaldı ki? Kalbi var, damar sertliği var, tansiyonu var... Doktorumuzla konuştum: ‘Çok yaşamaz!’ diyor.

“Büyük kentlerde ‘Düşkünler Yurdu’ varmış. Oraya götürsen? Biraz masraflı olur amma, ne yapalım... Böyle ayak altında dolaşmaktan daha iyi...”

“Bunu nasıl söylersin, Gülseren? Bu teklifini duymamış oluyum...”

“Teklifimde ne var, canım? Bunu herkes yapıyor...”

“Biz yapamayız, anacığım... Bizim aldığımız terbiye, buna elvermez! Sen, bu sabah çok sinirlisin... İstersen, sakın bir zamanda, bu konuyu yeniden tartışalım...”

“Ama ben, bugün bu meselenin hallini istiyorum. En iyisi, annene ayrı bir ev tut! Bir hizmetçi bul! Dilediği gibi yaşasın... Benim sabrım taştı! Vallahi dayanamıyorum...”

“Bana bak şekerim, böyle konuşursan, kalbini kırarım... Annemi çok sevdiğimi bilirsin! Sana saygım var... Fakat böyle konuşursan, aramızda üzücü olaylar çıkabilir...”

“Bu bir tehdit mi?”

“Nasıl kabul edersen...”

“Peki öyleyse... Kesin kararımı bildireyim: Ya o ya ben! Bu ev, ikimize dar geliyor...”

“Şaka yapıyorsun herhâlde, karıcığım... İki çocuk anası bir kadının ağzına böyle sözler hiç yakışmıyor...”

“Hayır, şaka yapmıyorum... Şu anda çok ciddiyim... Annelere mektup yazdım... Bugün, yarın buraya gelecekler...”

“Aile içi meselelerimizi annelere niçin iletirsin? Bazen öyle olmayacak işler yapıyorsun ki, şaşırıyorum... ‘İnsan, on beş yıllık karısına nasıl olur da böyle yabancı kalır? Onu yeterince tanıyamaz?’ diye düşünüyorum. Beni iyi bilirsin: Karşımdakine, inandığım bir davada taviz vermem... İlk adım kötü atmışsın... Umarım, yürüdüğün yolun sonunda, bir yuvanın yıkılabileceğini düşünmüşsündür...”

“Eğer yaşlı ve bunak bir kadın yüzünden bir yuva yıkılacaksa...”

“Seni böyle konuşmaktan men ederim... Anneme dil uzatmazsın... Ona karşı yaptığın saygısızlığı, benim şahsıma yapmış sayarım...”

Kadın tartışmanın bu şekilde döküleceğini hiç ummuyordu. Sanıyordu ki, kocası arzusuna hemen boyun eğecek! Yaşlı anasını Düşkünler Yurdu’na hemen kapatacak! “Demek ki, kocam beni yeterince sevmiyor... Cadaloz annesini bana tercih ediyor...”

diye düşündü. Hıçkırma hıçkırma ağladı.

Erkek kravatını aceleyle bağladı. Ceketini giydi. Dağınık saçlarını taradı. Dudakları titriyordu. Aynadaki yüzüne baktıkça korkusu ve öfkesi artıyordu. Nihayet beklenen noktaya gelinmişti. İşte karısı ona son kararını bildirmişti: “Ya annen ya da ben!” Annesini nasıl tepelerdi? Onu karnında taşımıştı... Kucağında büyütmişti... Dışından tırnağından artırarak okutmuştu... “Hayır, olmaz!” diye düşündü. “Annemi, bu yaştan sonra, sokak ortasına atamam! Yuvamın yıkılma pahasına bile olsa! Gülseren’i daha anlayışlı sanıyordum... Demek ki, onu iyi tanı-mıyormuşum. Heyhat! Şu dünyada, kim kimi tanıyor ki? Daha kendimi bile tanımiyorum. Bazan öyle tuhaf istek ve düşüncele-rim oluyor ki, bunları gemlemek için nice çabalar harcıyorum... Sonra, sakinleşip ihtiraslarımdan arınınca çirkin istek ve düşün-celerimden dolayı utanç duyuyorum...”

Karısının yüzüne bakmadan yatak odasına çıktı. Sanki bu odaya bir daha hiç girmeyecekmiş gibiydi... İçinde bir pişmanlık vardı. “Karıma karşı çok kaba davrandım... Biraz daha toleranslı konuşsaydım, belki de bu noktaya gelinmezdi...” diye düşündü. Pişman olduğunu, annesinin tarafını tuttuğuna üzüldüğünü kendi kendine itiraf etmekten utanıyordu... Ama gerçeği giz-leyemezdi: Kabadayıcı söylediği o sözleri, sakın bir kafayla dü-şününce yuvasını yıkamayacağını anlıyordu. Güzel karısını, iki çocuğunu bir kalemde nasıl silip atardı? Yaşlı bir ana için de-ğer miydi? “Gerçekten, son zamanlarda anamın kahrı çekilmez oldu!” diye düşündü. “Çocuklar gibi kararsız! Ne yapacağını bilemiyor... Her şeye itiraz ediyor... Çocukların anlattıklarına göre, işi cebimden para çalacak kadar ilerletmiş! Yok yok, ger-çekten karım haklı...” Dalgın dalgın salonda adımladı. Tül per-delerin arasından ölgün bir ışık demeti sarkıyordu. Vişne rengi koltuklar, gözüne daha da güzel görünmeye başladı. Sehpanın üzerinden bir sigara alıp yaktı: “İnsanın yaş ortalaması altmış olmalı... Seksen beş yıl yaşayıp da, nedeceksin? Herkese yük olu-yorsun! Yirmi yıl önce ölseydi, bugün bu duruma düşmezdi...”

Evet, anam beni büyüttü... Yetiştirdi... Adam etti... Amma, karımla aynı terazinin kefesine konulacak kadar da haklı değil...”

Balkona çıktı. Şehrin üzerinde kesif bir sis tabakası vardı. Yüz metre ilerisi zor görünüyordu. Her taraf kurşuni bir renge bürünmüştü. Bu sıkıcı hava, adamı biraz daha bunalttı. Kararsızdı. Ne yapacağını bilemiyordu. “Ölüm bir kurtuluştur,” dedi. “Ahh, bir ölse!” Sonra, bu düşüncesinden dolayı kendini ayıpladı. “Ama suçun birazı da karımda!” diye söylendi. “Komşuların, akrabaların baskısını düşünemiyor... Annemi Düşkünler Yurdu’na götürmek cazip bir fikir... Ama el âlem ne der? Çocuklar da ninelerini istemiyorlar... Onu, evde seven hiç kimse yok! Ben bile ondan kaçıyorum... Eve geç geliyor, erken çıkıyorum... Belki de böyle hırçın davranmasının gerçek sebebi bu! Bizden, daha yakın ilgi istiyor... Allah’ım... Allah’ım... N’olur bana yol göster. Ne yapacağımı bilemiyorum...”

Salona geçip balkon kapısını kapattı. Başı önde, bakışlarını halının desenlerine saplamıştı. Boşlukta yüzer gibiydi. Midesi bulanıyor, başı dönüyordu... Acı acı geçirdi. Ağzına su toplandı... “Bu ülser beni mahvedecek! Sinirlenmeye hiç gelmiyor!” diye mırıldandı.

Kesin kararını verdi: Gidip annesiyle konuşacaktı. Gerekirse, onu Düşkünler Yurdu’na gitmeye razı edecekti. Eğer buna razı olmazsa, ayrı bir ev kiralayacaktı... Bir hizmetçi tutacaktı... “Tanrım yardım eder, yeni bir iki dava alırım... Yapacağım masrafları karşılarım... Herhâlde, annem bu teklifimi makul karşılar.. Anlayışlı bir kadındır... Çok müşkül bir durumda olduğumu söylerim... Gerekirse, eline ayağına sarılırım...” diye düşündü... Kararlı adımlarla annesinin ve çocuklarının yattığı odaya doğru yürüdü... Kapıyı yavaşça açtı. Kızıyla oğlu iki ayrı karyolada mışıl mışıl uyuyorlardı... Annesinin yatağına baktı: Boştu! “Nereye gitmiş?” diye düşündü. Pencereye doğru yaklaştı. Pencereyi açtı. Odanın içine göz gezdirdi. Gülümsedi. Annesi, odanın bir köşesinde, seccadenin üzerine kapanmıştı. “Namaz kılıyormuş!” dedi. Bir iki saniye düşündü... Söze nasıl başlayacağını tasarladı.

Fakat annesi hiç kıpırdamıyordu. Başı iki elinin arasında öylece duruyordu. Yumak kadar bir şeydi... İki büküm olmuştu. “Anne!” diye fısıldadı. Bir karşılık alamadı. Annesinde en küçük bir kıpırtı yoktu... Yaşlı kadına doğru yaklaştı. Eğilip kolundan tuttu. Kadın yavaşça yan üstü düştü... Adamın gözlerinde iki sevinç şimşegi çaktı. Acıyla gülümsedi. “Ölmüş!” dedi. Hıçkırarak ölünün üzerine kapandı...

(Hisar dergisi, 1975)

CADDEDEKİ TAŞ

Adam ölen çocuğuna bir türlü yaklaşmıyordu. Çocuğunun üzerine beyaz bir çarşaf örtülmüştü. Çarşafın ucundan buruşuk, limonküfü rengindeki çıplak ayakları görünüyordu. Lastik pabuçları ayağından çıkmış, az ilerde yan yana duruyorlardı. Yerde yırtık bir kâğıt külâh vardı. İçinden çevreye leblebi şekerleri dağılmıştı. Bazılarına çocuğun kanı bulaşmış; kırmızı kan kürelerini andırıyorlardı. Kurumuş kan lekeleri, yerde garip desenler oluşturunuyordu...

Adamın bakışları çocuğun ayak parmaklarına saplanmıştı. Çevresindeki kalabalığı görmüyordu. Bir heykel kadar donuktu. Yalnız dudakları kıpırdıyordu. Gözleri nemliydi. Katıla katıla ağlayamıyordu. İkiniyor, sıkınıyor; fakat bir türlü ağlayamıyordu. İnce, armut sapını andıran boynunu içine çekmişti. Yaşı elli civarındaydı. Sakalında tek tük siyah kıllar kalmıştı. Tıraşı iyice uzamıştı. Yüzünün rengi siyah-sarıydı. Belki de oğlunun ölüm haberini alınca yüzü bu renge bürünmüştü...

Sırtında yakasız, yer yer pörsümüş mavi üzerine siyah desenli bir mintan vardı. Mintanın omuzları harçlıydı. Aynı harç bulaşıkları renk atmış siyah şalvarında da görünüyordu. Şalvarının iki cebi de şişkindi. "Acaba ceplerinde ne var?" diye düşündüm. Adam beton işçisi olmalıydı. Çünkü yanında duran arkadaşının omzunda iki kürek vardı.

Ben karşı kaldırımdaydım. Bir türlü adamın yanına varamı-

yordum. Aramızda çocuğun ölüsü vardı. Adamın yanına varıp da ne yapacaktım? Kim olduğu, başka çocuğu olup olmadığı pek önemli değildi. Belki de şu anda, adam için yaşamanın bile önemi yoktu. Boğazına yapışacak suçlu arıyordu...

Olay çok basitti: Boğazkesen Camisi yönünden, Uzunoluk yokuşuna doğru hızla çıkan ve içinde üç pavyon kızı olan bir taksinin tekerinden sıçrayan bir taş, yerde yatan şu çocuğun başına çarpmıştı. Çocuk, bir anda serçe gibi çırpınıp asfaltın üzerine yığılıvermişti... Çocuk sağ kaldırımdan gidiyordu. Suçlu olamazdı. Şoför de normal yolunu izliyordu. Gerçi taksiyi biraz hızlı sürüyordu amma; buna mecburdu. Çünkü yokuş çıkıyordu. Zaten her davranışın haklı bir yönü, yapılan her işin kandırıcı bir gerekçesi bulunur. Çoğunluğun davranışlarından örnek alınan kişisel davranışlardan, kişi tek başına sorumlu tutulamaz. Bu şehirde, bütün şoförler arabalarını hızlı kullanırlar... Davranışlarına bakılırsa, şoför kendini hiç suçlu bulmuyordu. Konuşmasına bakılırsa, haksızlığa bile uğramıştı. Tam bir saattir işinden olmuştu. Arabası bağlı kalmıştı...

Taksi, Uzunoluk hamamının önüne gelmeden yarım saat önce, çok hızlı bir yağmur yağmıştı. Akdere yönünden şehre saldıran seller; taş, kum, çakıl tanelerini meyilli cadde boyunca sürükleyip getirmişlerdi. İşte çocuğu öldüren taş, yağmur sularının sürükleyip getirdiği bu taşlardan biriydi.

Kalabalık her an çoğalıyordu. Karşılıklı konuşmalar:

“Ne olmuş arkadaş?”

“Bir çocuk ölmüş!”

“Şu duran taksi mi çarpmış?”

“Yok, canım... Ön tekerinden taş fırlamış! Bak, işte şu kanlı taş!”

“Görünmez, bilinmez kaza! Yazık, kaderi karaymış sabınlın... Kimi kimsesi yok muymuş acaba?”

“Şu hamamın kapısında duran adam babasıymış...”

“Vah zavallı! Epeyce de yaşlıymış...”

Olayı gözlerimle görmüştüm: Çocuk sağ kaldırımdan yokuşu çıkarken ben sol kaldırımdan aşağı doğru iniyordum. Taş sıçrar sıçramaz çocuğa çarptı. Çocuk bir külçe gibi yere yığıldı. Taksi şoförü ancak on metre ilerde durabildi. Kapıyı açıp çocuğa doğru koştu. Fakat iş işten geçmişti. Çocuğun ağzından burundan kanlar boşanıyordu. Siyah asfalt kırmızıya boyanmıştı. Omzunda kürek olan bir işçi: “Bu çocuk, bizim arkadaşın oğlu! Vah fıkara! Babası ikinci namazını kılmak için Ulu Camiye girmişti. Gidip de haber vereyim!” diyerek iniş aşağı koştu... Yaşlı bir adam, evin birinden bir çarşaf isteyerek çocuğun üzerini örttü... Her şey, beş on saniye içinde olup bitmişti...

Taş, taksinin tekerinden sıçradığı zaman, çocukla aynı hizadaydık. Eğer taş, sol tekerden sıçrasaydı, bana çarpacaktı. Belki de şu anda, çocuğun yerine, kaldırımda ben cansız yatacaktım... İçimde garip bir korku vardı. Kendimi hep çocuğun yerine koyuyordum. Bir taş, bir taksi ve beklenilmeyen bir ölüm... Eğer ben ölseydim, şu anda çocuğun babası seyirci durumunda olacaktı. Çocuk da, leblebi şekerini yiye yiye evinin yolunu tutacaktı... İçin için, “İyi ki ölen ben değilim...” diye sevindim. Ölmek için elimde gerekçelerim vardı: Daha gençtim. Dünyada işim bitmemişti. Çocuklarım, karım, arkadaşlarım vardı. Toplum yararlı olmaya çalışıyordum. Hiç olmazsa, emekli olduktan sonra ölmeliydim... Hayatı, insanları, doğayı seviyordum... Para kazanmanın, gezip tozmanın, yiyip içmenin tadını almıştım... “Taş iyi ki sol tekerden fırlamadı...” diye tekrarladım. Bu, gizli bir sevinçti. Bu gizli sevincimi kimsenin görmemesi için başımı önüme eğdim... Sonra, çevremdeki bütün insanların yüzlerini inceledim: Hepsinin de yüzlerinde yapmacık bir üzüntü okunuyordu. “Bütün insanlar bencildir!” diye düşündüm. “Şu seyircilerden hiç kimse, şu çocuğun yerinde olmak istemez! Hatta şu heykel donukluğundaki babası bile!” Ama çocuğun ne kabahati vardı? Henüz yedi yaşındaydı. Onun; evlenmeye, çoluk çocuk sahibi olmaya, para kazanmaya hakkı yok muydu? Belki de hayatında hiç muz yememişti. Döner kebabın tadına hiç bakmamış-

tı... Ben, çocuk, taş, taksi, kalabalık, çocuğun babası, taksi şoförü... Bütün bunlar ne oluyordu? Bu dramı kim hazırlamıştı? Bu sahne, bu oyuncular, bu seyirciler nereden bulunmuştu? Oyunu yöneten kimdi?

Neden taş, taksinin benden taraftaki tekerinden sıçramamıştı? Neden bana ya da daha yaşlı bir adama çarpmamıştı. O kadar camekân vardı. O kadar dükkân darabası vardı. Neden onlardan birine çarpmamıştı? Bir camın kırılması, bir insanın ölmesinden daha mı önemliydi? Yahut taş hiçbir yere çarpmasaydı... Caddeye hiç inmeseydi... Çocuk on santim ilerde veya geride olsaydı... “Bu haksızlık!” diye bağırılmışım. Yanımda duran nurani yüzlü adam hayretle sordu:

“Haksızlık olan nedir?”

“Bu çocuğun ölümü! Neden çocuğun yerine, sen veya ben ölmedik?”

“Sen sapık mısın oğlum? Kadere inanmaz mısın? Herkes ölecek... Ama vakti-saati gelince...”

“Ama bu çocuk daha hayatının baharındaydı,” diye mırıldaıyorum. Yaşlı adam sırtımı okşuyor:

“Sen inançlı bir insana benziyorsun! İnanç bir bütündür... Mademki Tanrı’ya inanıyorsun... Kadere de inanacaksın... Ölüm konusunda karar vermek, hüküm yürütmek bizim yetkimiz dışında...”

Başımı önüme eğiyorum... Adam, yarım saattir düşündüklerimi biliyormuş gibi, bana cevaplar veriyor:

“İnsanların alinyazısını hiç kimse değiştiremez...”

Trafik polisleri ellerindeki şerit metreyle, çocukla taksi arasındaki mesafeyi ölçüp biçiyorlar. Onların da bir suçlu aradıkları belli. Biraz ilerde savcı, doktor, cemiyet müdürü, daktilo memuru var... Kahvenin önündeki masaya bir daktilo konulmuş. Rapor düzenliyorlar. İki polis memuru, biriken kalabalığı dağıtmaya çalışıyor. Dar yol iyice tıkanmış. Motorlu araçlar art arda sıralanmışlar... Çocuğun babası, donuk bakışlarını hâlâ ço-

cuğunun çıplak ayaklarından ayırmıyor...

Doktor, savcıya telaşla bir şeyler anlatıyor. Bir an önce işini bitirmek çabasında. “Muayenehanemde beni hastalarım bekliyor! Mesai saatinde ölsen olmaz mıydı velet” diye düşünüyor olmalı...

Savcı babacan tavırlı, görevini sevdiği anlaşılıyor. Bakışlarıyla çevresindekileri suçlamak istiyor. Sık sık taş gösteriyor. Galiba ona göre baş suçlu taş! Ama taş canlı varlık değil ki! Ayakları yok ki, yürüyüp buraya gelsin... Yağmur yağmasaydı, seller akmasaydı, bu taş burada olmazdı... Ortada bir suçlu arayınca; bulutlar, yağmur, kaldırım, taksi, taksi şoförü, çocuğu sokağa bırakanlar, yolun kanalizasyonunu normal yapmayan belediye, şu, bu, o, ben... Hepimiz suçlu oluruz... Ama kimi suçlarsak suçlayalım; bu çocuğun alinyazısını değiştiremeyeceğimiz ortada... Çocuk öldü... Artık onu hiç kimse geri diriltemez...

Tam ben bunları düşünürken kalabalığı yara yara az ilerde bekleyen ambulans yaklaşıyor. Görevliler işlerini bitirmiş olacaklar ki, toparlanıyorlar. Çocuğu ambulansa taşıyorlar. Savcı çocuğun babasına yaklaşıyor... Ona, teselli edici bir iki söz söylüyor. Heykel donukluğundaki adam, tam ölüyü ambulansa koyarlarken yerinden bir ok gibi fırlıyor: “Asıl suçlu benim... Beni asın... Beni öldürün... Köyümü bırakıp şehre gelmemeliydim... Çoluğumu çocuğumu böyle rezil etmemeliydim...” diye bağıyor... Üstünü başını yırtıyor... Başını ambulansın kaportasına vuruyor... Ceplerinden alfabe, defter, kalem çıkarıp parçalıyor...

(Hisar dergisi, 1976)

ÇUVAL

Üç kişiydiler. Gecenin kör karanlığında, iki katlı eve doğru yaklaştılar. Ev köyün dışındaydı. Uzaktan köpek ulumaları duyuluyordu... Kara Duran, kan ter içerisinde, sırtındaki merdiveni üst katın penceresine dayadı: “Hadi çabuk çık Cafer!” dedi: “Sakın gürültü yapma! Önce elmasla pencerenin camını keseceksin! Sonra, kesilen yerden elini sokup pencerenin ispanyolet kolunu çevireceksin... Pencereyi açtın mı, gerisi kolay... Peşinden ben de çıkıyorum. Sakın heyecanlanma! Bu gece, bu işi kökünden halledeceğiz...”

Dul Ayşe'nin kızı Döndü'yü, Kara Duran'ın oğlu Cafer'e kaçırmaya karar vermişlerdi. Cafer daha on altınsındaydı. Fakat Döndü'nün isteklisi çok olduğu için işi acele tutuyorlardı. Dul Ayşe, bin bir dereden su getirerek kızını Kara Durangile vermek istemiyordu. “Daha yaşı küçük,” diyordu. “Çeyizi hazır olmadı,” diyordu. “Dayısı verimkâr değil,” diyordu...

Cafer, merdivene dizleri titreyerek çıktı. “Ya anası daha uyumadıysa? Ya mavzeri göğsüme dayarsa?” diye düşündü. İliklerine kadar titredi. Üçüncü kez Döndü'yü kaçırmaya yelteniyorlardı. Yılgındı... Korkuyordu... Ürkekti... Daha önce bu işi başaramamışlardı. Her seferinde karşılırlarına büyük bir engel çıkıyordu. Dul Ayşe; silah sıkarak, bağırıp çağırarak bütün köylüyü ayağa kaldırıyordu. Böyle yavuz bir karı hiç görülmemişti... Üç erkeğe bedeldi. Korku nedir bilmiyordu. Evinin çevresinde

erkek kuş bile uçurtmuyordu... “Bu sefer, planımız çok zorlu. Sessiz sedasız kızı çuvala koyduk mu, gerisi kolay... Atın terkisine atıp değirmene kadar götürmek kalıyor... Değirmenci Mısırtık da bizimle birlik... Yatağı ilk akşamdan hazırlayacaktı... O işi becerdik mi, tamam. Kahpe Ayşe, varsın dizlerini dövsün... Kızının yaşının küçüklüğü, dayısının verimkâr olmayışı, bakalım para edecek mi? Şu benim babam, gerçekten yiğit adam... Aklına koyduğunu yapar... Aylardır bu işin peşinde! Benden çok o eviyor...”

Cafer merdivenin son basamağında biraz soluklandı. Aradan ne kadar zaman geçmişti. Kaç dakikadır merdiven çıkıyordu... Bir türlü kestiremedi... Başı dönüyor, kulakları uğulduyordu... Merdivene her adım atışı, bir yıl kadar uzun sürmüştü... İpek gömleği sırtına yapışmıştı. Korku çevresinde kol geziyordu... Cebinden elması çıkardı... Camı kesmeye başladı... Odanın içerisi zifiri karanlıktı. Çok dikkatli baktığı hâlde, bir şey göremiyordu... Kesilen cama yavaşça dokundu. Cam, pencerenin içine şangırıtıyla düştü. Cafer, “Eyvah, bizim kaynana uyanacak! Gördün mü ettiğimiz işi?” diye yutkundu. Babası bütün gücüyle budunu çimdikledi: “Salak, neden dikkat etmiyorsun? Dul Ayşe mavzeri şakağına dayarsa, boyunun ölçüsünü alırsın...” Üç beş saniye nefes almadan öylece beklediler. Dul Ayşe’nin yakın komşusu Dönük Emine casuslarıydı. Ondan öğrendiklerine göre kız karyolada, anası ise yer yatağında yatıyordu... Ayrıca kadının uykusu çok ağırdı... Başında kurşun sıksalar, uyanmazdı...

Cafer elini camın kesik yerinden içeriye daldırdı. İspanyol kolunu yavaşça çevirdi. Kanadı açtı. Pencere oldukça küçüktü. Zorlukla içeriye girdi. Babası daha şişmandı. O da güçlükle onu izledi. Baba-oğul karyolaya doğru yaklaştılar. El yardımıyla yatağı buldular. Kara Duran koynundan bir tülbent çıkardı. Karyolaya doğru eğildi. Kaşla göz arasında Döndü’nün üzerine çullandı. Tülbentle ağzını sıkıca bağladı. Cafer, kızın üzerindeki yorganı bir tarafa fırlattı. Kızı ayağa kaldırdılar. Kara Duran başına çuvalı geçirdi. Çuvalı ters döndürüp ağzını ipe sıkıca sar-

dılar... Sürükleyerek pencereye doğru götürdüler... Dip köşede, Dul Ayşe mışıl mışıl uyuyordu... Çuvalın içinden boğuk boğuk sesler duyuluyordu. Cafer kıs kıs güldü: “Soluma yavrum, soluma! Bu nefes, sana gerek olacak! Kabahat senin. Çeşme başında, sana ne kadar yalvardım... Ne kadar dil döktüm: ‘Kız Döndü,’ dedim. ‘Seni kaçırayım... Babamın dağda domuzu eksik... Şu koca köyde, bizden iyisini mi bulacaksın? Anan yarım akıllı... Anana heç güvenme! Seni bana vermeye razı değil... Başlık parasını kim çok verirse, seni ona nikâhlayacak! Onun için yaşlı-geç, çirkin-güzel fark etmez. Onun gözü-gönülü parada!’ Benimle konuşmaya bile tenezzül etmedin... Yükünü hep yüceye yığıdın... Bir saat sonra görürüm seni... Fosalmış balona dönersin... Bakalım, bey mi yaman; yoksa el mi?”

Kara Duran, dalgınlaşan oğlunun böğrüne dürttü: “Ne dikeliyorsun bre? Nutkun mu tutuldu deyyus? Yürüsene... Kızın anası, nerdeyse atmaca gibi üzerimize atlar...” diye fısıldadı. Döndü’yü pencereden güçlükle çıkardılar. Kâzım merdivene tırmandı... Üç kişi, beş dakikanın içinde, kızı aşağıya aldılar... Yolun kıyısına bağladıkları atlara doğru sürüklediler...

Değirmen köyden bir saat ötedeydi. Üç atlı, gecenin kör karanlığında, değirmene doğru süzöldüler... Sessizliği düzenli nal sesleri bozuyordu... Kara Duran keyifle konuştu:

“Bu iş, umduğumuzdan da kolay oldu, oğlum Cafer... Dul Ayşe, sabahleyin kalkınca dizlerine vurur: ‘Uy benim suna boylu Dönem... Uy benim civan kızım... Başına bunlar da mı gelecekti?’ diye bağırır. Varsın, bağırsın kahpe! İyilikle yola gelmedi. On bin lira başlık parasını eliyle bir yana itti... Oldu bitti benim gölgame düşman... Kocasıyla aramızda bir tarla nizamı vardı. Öldü de, elinden kurtulduk... Kırk yıllık zilliyetimdeki tarlaya sahip çıkıyordu... Kör kurşuna hedef oldu. Kim vurduya gitti... Yoksa yakamı elinden kurtaramazdım... Katır gibi inat bir herifti... Karısı olacak kaltak da öyle ya! Ot, ota baka baka göverirmiş. Genç yaşında dul kaldı... Çapar Nuri’nin ocağını köreltmedi. Kızının boyu bosu kendisine çekmiş... Yaşı kırka yaklaştı, daha kızdan

gönüllü... İyi ki kız, pısrık babasına çekmedi... Böyle kısrak cilveli avrat az bulunur...”

Bir saat sonra, değirmenin önünde durdular. Yol boyunca çuvalın içinden inilteler duyulmuştu. Değirmenci Mıstık, onları kapıda karşıladı. Çuvalı aşağıya aldılar. Değirmenin içine kadar sürüklediler... Kara Duran, kapıda titreyen oğlunun kolunu sıktı: “Sakın heyecanlanma! Bu iş, pek uzatmaya gelmez! Bu işin kanunu, karşındakine acımamaktır... Çuvalın ağzını aç! Kızın bağırıp çağırmasına aldırma! Kız kısmı nazlı olur... En büyük silahı gözyaşındır... Bir saate kalmaz, Dul Ayşe bütün köylüyü başımıza yığar...” diye fısıldadı. Oğlu değirmenden içeriye girerken sırtına iki yumruk vurdu: “Hadi benim aslan oğlum... Göreyim seni... Babanı mahcup etme! Bir aksilik olursa, bize seslen...”

Daha beş dakika geçmemişti ki, içerden acı bir çığlık duyuldu. Cafer bağırısıyla dışarıya fırladı. İki büklüm olmuştu. Elleriy-le kasıklarını tutuyordu.

“Baba yetiş, baba! Baba öldüm, baba!”

“Ne oldu, ulan?”

“Çuvalın içinden kız çıkmadı, baba!”

“Ya ne çıktı, oğlum?”

“Anası çıktı baba, anası... Kasığıma bıçak sapladı... Oy öldüm anam, oy! Kasığımdan kan fışkırıyor, kan! Kaltak karı, beni yaktı... Gençliğime acımadan, bıçağı kökünecek sapladı... ‘Avucunuzu yalayın... Sizi kızımın tek dırnağına kurban ederim... Böyle yapacağınızı biliyordum... İlk akşamdan kızımla yer değıştirdik...’ diye kakhahayla güldü. Oy anam, oyyy...”

Kara Duran, Değirmenci Mıstık, Kâzım yaralı çocuğun başına üşüştüler. Kanayan yeri mendille sıkıca bağladılar. Kara Duran aralıksın bağırıyordu: “Ulan Dul Ayşe, senin alacağın olsun... Bu değirmeni, senin başına yıkmazsam, bana da Kara Duran demesinler... Demek kızının yerine, seni kaçırdık, he? Demek bizi aldattın, ha? Pekey anam... Pekey bacım... Bak bakalım, ben sana nediyorum... Bu gece, senin ikinci gerdek gecen olacak yavrum... Senin donunu, bu değirmenin kapısına asmaz-

sam, bana da erkek demesinler... Bu yaptığını kesene korsam, şu bıyıkları kökünden keseceğim!”

Kapıya hışımla yaklaştı. Fakat kapalıydı. Dul Ayşe içerden sürgülemişti. Omuzladı, zorladı; açamadı... “Aç ulan kapıyı, aç!” diye bağırdı. “Ha kızın, ha sen... Bizim için fark etmez... Senin kırıdığın ceviz, kırkı geçti bre kaltak... Bak bakalım, kızının donuna girmek ne demekmiş?”

Değirmenci Mıstık, onu durdurmaya çalıştı:

“Kızma, ağam... Hulkla kalkan, zararlı oturur... Bırak, şu karı getsin... Zorla güzellik olmaz... El âlem bize ne der? Bence bu iş, burada biter... Daha fazla üstelemenin gereği yok!”

“Sen karışma, Mıstık Efendi! Benim yüreğim yanık... Bu kariyı, elimden Allah’tan başka kimse alamaz! Ona, Kara Duran’ın nasıl bir adam olduğunu göstereceğim... Oğlumun kasığına bıçak saplamanın ne demek olduğunu öğreteceğim...”

“Ama sen, kızın bu işe gönüllü olduğunu söylemiştin... Köyün yaşlısı genci bize ne der? Bırak kadını da getsin... Zorla güzellik olmaz...”

Kara Duran bütün gücüyle kapıya yüklendi. “Önüme çıkmanı vururum...” diye bağırdı. “Bu iş, beni ilgilendirir... Korkuyorsanız, çekip gidin... Yedi köy üzerime saldırırsa, gene de bu kariyı bırakmam...” Cafer hâlâ danalar gibi böğürüyordu: “Kan durmadı baba! Ölüyorum baba! N’olur, beni eve götürün, baba...”

Değirmenin kapısı gürültüyle içeriye devrildi. Kasası, pervazı kırılmıştı. Kara Duran, bir atmaca gibi değirmene daldı. İçeriye sönük bir idare lambası aydınlatıyordu. Kapının solunda bir yatak seriliydi. Üç beş saniye içerisinde, değirmenin bütün köşe-bucağını aradı. İçerde in cin yoktu. Dul Ayşe, sır olmuş; göğe çekilmişti. İçerde kadını göremeyen Değirmenci Mıstık sevindi:

“Boşuna kendini yorma, Duran Ağa! Karı çoktan kaçmış...”

“Nasıl kaçır, Mıstık Efendi? Kanat takip göğe uçmadı ya?”

“Domuzluktan kaçmış. Bırak getsin. Böylesi daha hayırlı...”

Kara Duran dişlerini sıktı. Başını yumrukladı. Neredeyse hırsından hüngür hüngür ağlayacaktı. Deli gibi dışarıya fırladı. Havaya üç el ateş etti. “Ulan karı, cehennem dibine gitsen, gene de seni bulacağım... Sana, tuttuğum yerde çalı nikâhı kıymak, boynumun borcu olsun...”

Kâzım’a döndü: “Sen Cafer’i eve götür... Yarasını Sağlıkçı Recep sarsın...” dedi: “Ben, bu karıyı yakalamadan, eve dönme-yeceğim.” Tabancasına yeniden mermi sürdü. İniş aşağı yürüdü.

(Hisar dergisi, 1976)

BİR PORSİYON BAKLAVA

Beton Ali, tül perdeli birinci sınıf lokantanın kapısı önünde durdu. Çekine çekine içeriye girdi. Böyle konforlu bir lokantaya ilk kez giriyordu. Üstü başı harç içerisindeydi. Kapıya yakın bir masaya oturdu. Ürkek bakışlarla çevresine göz gezdirdi. Lokanta oldukça kalabalıktı. Garsonlar, masalar arasında mekik dokuyorlardı. Beş dakika kadar oturduğu hâlde, hiçbir garson yanına gelmedi. Bitişik masada oturan bir bey, çatalla tabağın kenarına vurunca garson el pençe, beyin karşısında durdu. “Buyrun efendim?” diyerek emirlerini bloknota yazdı. Bunu gören Beton Ali, tıpkı bey gibi, çatalla tabağını hafifçe tıklattı. Garsonlardan biri, isteksiz adımlarla, Ali’nin masasına doğru yaklaştı. Soğuk bir sesle:

“Buyur efendi,” dedi: “Ne yiyeceksin?”

Ali, nasırlı elini alnında gezdirdi. Böyle lüks bir lokantaya girdiğine pişman olmuştu. “Burası bize göre değilmiş...” diye düşündü. Garson, “Bu kılıkla, buraya girmeye nasıl cesaret ettin?” der gibi yüzüne bakıyordu.

“Yemeklerden ne var?”

“Ne istersen var. Sen, yiyeceğini söyle?”

“Kuru fasulyeyle pilav!”

Garson, Ali’nin yüzüne küçümsemeyle baktı. Hafifçe gülümsedi:

“Bu mevsimde, kuru fasulye olur mu, kardeşim?”

Ali, utançla yutkundu. Birkaç saniye düşündü. Aklına hiçbir yemek adı gelmiyordu. “Ahhh, şimdi etli bulgur aşşınan, yeşil soğan olacak... Yanında da bir tas boz ayran... Sıtma Pınarı'nın başında oturacaksın... Çoluk çocuknan tıka basa yiyeceksin.” diye düşündü. Garson, durumu anlamıştı. “Fukara, böyle bir lokantaya ilk kez geliyor... İsteyecek yemek adı bulamadı!” diye aklından geçirdi. İmdadına yetişti:

“Lahmacun vereyim mi? Fırından yeni çıktı.”

“Ver.”

“Bir porsiyon mu, bir buçuk mu?”

“Bir.”

“Peki... Salata, cacık ister misin?”

“İstemem. İki tane de açık ekmek olsun.”

Garson, başını sağa sola salladı. Lahmacunla ekmek isteyen müşteriye ilk kez rastlıyordu. “Bir lahmacun...” diye bağırdı. Elindeki peşkiri omzuna attı. Diğer masalara doğru yürüdü... Beton Ali, önündeki şişeden bardağa su doldurdu. Aç karnına buz gibi suyu başına dikti. “İki su, bir ekmek...” diye gülümsedi. Acaba lahmacun pahalı mıydı? Vitrindeki tatlı sinilerine baktı. İştahla yutkundu. “Cebinde çok paran olacak... Çoluğu çocuğu şuraya dıkacaksın! ‘Gel ulan garson efendi,’ diyeceksin. ‘Adam başına birer buçuk kişilik kuşbaşı kebab yaptır...’ Yanında bir sürahi buzlu ayran olacak... Sonracığıma, birer porsiyon fıstıklı baklava...”

Garson, içinde iki pideyle üç lahmacun olan tabağı masanın üzerine koydu. Tabağın kenarında, limonla maydanoz da vardı. Beton Ali, tabaktan yükselen buharı içine çekti. “Ohhh, mis gibi...” dedi. Lahmacunu ekmeğın içine koydu. Dürüm yapıp iştahla ısırıldı... Ağzı sulana sulana yedi. Mümkün olduğu kadar lokmaları ağızında uzun süre tutuyordu. Az sonra, garson başına dikeldi:

“Nerelisin, efendi?”

“Maraşlıyım... Maraş'ın Orçan köyünden.”

“Peki, Adana’da ne iş yapıyorsun?”

Ali, garsona hayretle baktı. Oysa yaptığı iş ortadaydı. Aca-ba kendisiyle alay mı ediyordu? Dürümden büyücek bir lokma daha kopardı:

“Beton işçisiyim... Caddenin bitimindeki iş hanında çalışıyorum.”

Garson, boş durmamak için masadaki tabakları silmeye başladı:

“İşçi kısmının, lokantada işi ne?” dedi: “Aldın bir somunla bir salkım üzüm... Tıka basa yedin... Ağa da sensin, paşa da...”

“Her gün böyle yapıyordum. Bugün de değişiklik olsun, dedim.”

“İyi etmişsin... Peki, başka bir isteğin var mı?”

“Yok, sağ olasın! Hesabımı getir.”

“Tatlı ister misin? Kadayıf, sütlaç, baklava...”

“İstemem.”

Garson, kasiyere doğru yürüdü. Temiz giyimli, uzun boylu, asık yüzlü bir gençti. İşini gönülsüz gönülsüz yapıyordu... Az sonra, bir porsiyon baklavayla Ali’nin masasına doğru yaklaştı. Tabakla çatalı masanın üzerine koydu: “Al, şunu da ye!” dedi. Ali ürktü. Cebinde sadece yirmi lirası vardı. “Elin gurbetinde, rezil olacağız...” diye düşündü.

“Ben baklava istemedim ki,” diye yutkundu.

Garson gülümsedi. Tabağı önüne doğru itti:

“Hadi ye,” dedi: “Parasını, şu yan masada oturan bey verecek!”

Ali, geriye dönüp baktı. Yan masada, yaşlı bir adam oturuyordu. Uzun boylu, ince yüzlüydü. Çok zayıftı. Boyun derileri kırış kırıştı. Kibar ve zengin bir adama benziyordu... Ali, üç beş saniye durakladı. Ne diyeceğini bilemedi. Sonra, tabağı eliyle itti:

“Ben dilenci değilim,” dedi: “Sadakaya ihtiyacım yok! Gönüm isteseydi, baklava da yerdim. Götür, o bey yesin.”

Garson dikleşti:

“Senin adın ne?”

“Ali.”

“Ali kardaş, bu baklavayı ye! Kabalık etme! O bey ısmarlıyor. Parasını da o verecek. Hadi, nazlanma.”

“Yemem...”

“Neden?”

“Ben dilenci değilim.”

“Anladık canım... Beton işçisisin! Sen, o beyi tanımıyor-sun. Onun ekmeği, her kula nasip olmaz. Nazlanma da, önüne konan baklavayı ye!”

Yan masada oturan adam, Ali’ye doğru yaklaştı. Selam verip yanına oturdu. Ali’nin yüzüne sevgiyle baktı. Nasırlı ellerini okşadı:

“Konuştuklarını duydum oğlum,” dedi: “Gururlu olmakta haklısın... Ama n’olur beni kırma! Bu baklavayı, hatırım için ye! şimdi anlatacaklarımı dinlersen, bana hak verirsin.”

Ali utançla önüne baktı. Alt dudağı titriyordu. Böyle bir beyin, kendisine karşılıksız baklava ısmarlamasına bir türlü aklı ermiyordu. “Herhâlde, bana gördürecek bir işi var...” diye düşündü. “Böylesi beyler, insana karşılıksız selam bile vermezler...”

“Ben doydum, beyim.”

“Zararı yok! Bunu da, benim hatırım için ye.”

“Peki...”

Ali, çatala uzandı. İlk dilimi iştahla ağzına götürdü. Yaşlı adamın ağzı sulandı. Belli belirsiz bir “Ah” çekti...

“Oğlum Ali,” dedi: “Sana ne mutlu! Korkmadan yemek yiyebiliyorsun... Ben, bu şehrin en zengin adamıyım... Varlık içinde yokluk çekiyorum... Bende, şeker hastalığı var... Yediğim, iki dilim çavdar ekmeği... Etliye sütlüye hasretim... Senin anlayacağın, yıllardır ilaçla yaşıyorum... Bazen, gönlüm bir porsiyon baklava istiyor... Yiyemiyorum... Gelip böyle bir lokantaya oturuyorum... İştahla yemek yiyen insanlara bakarak kendimi

tatmin ediyorum... Demin, ekmeğe lahmacunu sarıp yemene baktım; hayran oldum... Ekmeği ekmeğe katık ediyorsun amma; mutlusun! İçinde korku yok! İnsan, sahip olduğu şeyi yitirmeden değerinin farkına varamıyor... Milyonlarım bankalarda yatıyor... Fakat neye yarar? Aç dolaşıyorum... Cebimde şırınga taşıyorum... Şekerim yükselir diye ödüm kopuyor... Şu halime bak: Bir iğne, bir iplik kaldım... İnanır mısın, bütün servetimi, senin beton ameleliğinle değişmeye hazırım... İnsan, doya doya bir lokma yemek yiyemedikten sonra, zenginlik de yerin dibine batsın... Para pul da...

“Doktora görünsen, beyim.”

“Doktor, doktor... Tanrı bana böyle bir dert vermiş ki, ilacı yok oğlum! Yarım dilim baklava yemek, bana haram... Allah, bu derdi düşmanımın başına vermesin! Arada sırada gelip lokantaya otururum... Çevreme, şöyle bir göz atarım... En iştahlı yemek yiyen kimse, ona baklava ısmarlar, hesabını ben öderim... İzin verirsen, bugün de senin hesabını ödeyeyim... Çünkü bugün, bu lokantada en iştahlı yemek yiyen sensin...”

“Sağ olasın, beyim. Çok acıkmıştım... Aylardır sıcak yemek yüzü görmemiştim.”

Adam, Ali'nin hesabını ödedi. Birlikte lokantadan çıktılar.

(Hisar dergisi, 1977)

DEFİNE

Geçenlerde, Erkek Sanat Enstitüsünde birlikte okuduğumuz canciğer bir arkadaşım, hanımıyla bize konuk oldu. İstanbul'da, ünlü bir şirkette makine mühendisi olarak çalışıyormuş. Hanımı; sempatik, uzun boylu, sarışın, oldukça güzel ve kibar bir kadındı. Kocasının çocukluğunu çok merak ediyormuş. Büyük şehirde doğup büyüdüğü için taşra insanları ilgisini çekiyormuş. Ona, çocukluğumuzu, gençliğimizi uzun uzun anlattık. Gelişlerinin ikinci günü, akşam yemeği yerken beni bir gülme dir aldı. Bizim hanım, hayret içindeydi. Beni, böyle enine boyuna, bu kadar gülerken hiç görmemişti. “Kuzum sana ne oldu?” diye somurttu. Çocukluk arkadaşımızla samimiyet derecemizi bilmediği için hep resmî bir tavır takınıyordu. Ben ise resmiyetten nefret eden bir insanım. En büyük özelliğim olduğum gibi görünmektir. Çatal, bıçak kullanmadığıma içerleyen bizim hanım, aşırı gülmeme yersiz bulmuş olacak ki, durmadan kaş göz ediyordu. Arkadaşımın hanımı da gülmeme katıldı. “Niçin güldüğünüzü çok merak etmeye başladım. Lütfen sebebini anlatır mısınız, Necdet Bey.” diye iki üç kez üsteledi. Arkadaşım Fahri, gene bir muziplik edeceğimi hissetmişti. Yüzünde endişeli bir tebessüm dolaşıyordu.

“Aklıma, Fahri'yle aramızdan geçen ilginç bir olay geldi,” dedim. Katıla katıla yeniden gülmeye başladım. Bizim hanım da meraklanmıştı. “Gülmeyi bırak da, bir an önce şu ilginç olayı

anlat!” diye gizli bir tehdit savurdu... Anlatsam, Fahri'nin hanımının huyunu bilmiyorum. Anlatmasam, rahat edemeyeceğim. Sonunda baskın çıktılar...

“Erkek Sanat Enstitüsünün dördüncü sınıfındaydık. Fahri'yle kapı komşumuz bir kıza âşıktık. Evet, ikimiz de aynı kıızı seviyorduk. Çocukluğumuz çok renkli geçti: Çelik-çomak oynadık. Duvar kovuklarından serçe yavruları çıkardık. Kentin caddelerinde, yalınayak gazete sattık. Yaşımız biraz ilerleyince kentte başka kız yokmuş gibi, lisede okuyan bir komşu kızını sevdik... Kızın adı Sevim'di. Gerçekten sevimli, çok güzel bir kızdı: Daha yaşı on dört on beş olduğu hâlde, bir taze fidan gibi boy atmıştı. İri, elâ gözlü; buğday tenli, değirmi yüzlüydü. Uzun saçları kalçalarını okşardı... Dudakları kalın, göğüsleri iri, gözleri ışıltılıydı... Bütün zengin kızları gibi biraz şımarık ve gururluydu. Fahri'yle ben, çok küçük yaşlarda babalarımızı kaybetmiştik. Dul kadın çocuklarıydık. Dört mevsim aynı elbiseyi giyerdik... Üç öğünü, bir öğünle geçiştirirdik. Kentin en işlek caddesinde, Sevim'in babasının bir sineması vardı. Her akşam sahte bilet yapar, bu sinemaya giderdik. Sevişmeyi, öpüşmeyi bu filmlere bakarak çok erken yaşta öğrendik... Okuldan çıktıktan sonra mahallemize koşar, köşe başında Sevim'in yolunu gözlerdik. Sevim, cilveyle önümüzden geçer; örgülü saçlarını savurarak evlerine girerdi. Arkasından süzgün gözlerle bakar, göğsümüzü yumruklardık. Az sonra bir bahane uydurur, tekrar sokağa çıkardı. Evin erkek çocuğu olmadığı için bütün çarşı-pazar işlerini Sevim görürdü. Nereye gitse, bir gölge gibi onu izlerdik... Bizimle alay mı ederdi, yoksa o da mı bize bir ilgi duyardı, pek anlayamazdık... Yakışıklıydık, ele avuca sığmazdık... Tek kusurumuz, ütüsüz bir pantolonumuz, pörsümüş keten gömleğimizdi...”

Konuşmamı kesince sofrada oturanların, beni merakla dindediklerini gördüm. Bizim hanım, “Peki, sonra ne oldu?” diye heyecanla sordu.

“Hikâyenin sonu çok ilginç,” diye gülümsedim. “Evet, galiba bir yaz günüydü. Gene Fahri'yle köşe başında oturuyorduk.

Sevim'in babası evden çıkıp bize doğru yaklaştı. Kalbimiz küt küt atmaya başladı. Acaba kız, babasına bir şeyler mi anlatmıştı? Adamın gelişi, geliş değildi. Mahallenin gençleri, ondan çok korkarlardı. Kızının peşine düştüğümüzü öğrense, bizi tike tike doğrardı... İkimizden birinin müstakbel kayınpederi olacak Halepli Mustafa Efendi, çevresine bir göz atıp bize gülümsedi: 'Burada ne oturuyorsunuz çocuklar?' dedi. 'Hiiiç!' diye boyun büktük. 'Sizlerle çok önemli bir iş konuşacağım...' der demez, yüreğimiz küt küt atmaya başladı. 'Eyvah, kız bizi ele vermiş!' diye titredik. Fakat az sonra, korkumuzun yersiz olduğunu anladık. Mustafa Efendi, evinde Ermenilerden kalma bir define olduğunu söyledi. Güya Ermeniler, 'Büyük Kaçkaç'ta, Anadolu'yu terk ederlerken Halepli Mustafa Efendi'nin oturduğu evde, bir küp altın bırakıp gitmişler... 'Üçümüz de gömgöv zengin olacağız... Definenin yerini, elimle koymuş gibi biliyorum. Yaşlı olduğum için kazma- kürek sallayamam. İki üç gün çalışacaksınız; ondan sonra, hayatınızın sonuna kadar rahat edeceksiniz...' dedi. 'Canımıza minnet,' diye içimizden geçirdik... Sevim'e yakın olmak, onun teneffüs ettiği havayı teneffüs etmek, bizim için en büyük mutluluktur. 'Bu iş, ömrünüzün sonuna kadar üçümüz arasında sır olarak kalacak! Soran olursa, bizim evde, yevmiye ile çalıştığınızı söyleyeceksiniz...' diye bize yemin ettirdi. Hemen o anda işe başladık. Akşama kadar aralıksız çalıştık. Avlunun ortasında derin bir çukur meydana getirdik. Ertesi gün, şafakla yeniden işe koyulduk... Eskimiş gömleklerimizin terden, tozdan kabuk bağlamasına aldırılmıyorduk. Avuçlarımızın ortasına kan oturmuştu. Sevim, salonun penceresinin önüne kuruluyor, sabahtan akşama kadar halimize gülüyordu... Hafta sonunda, avlunun her yanında, bir tabur askere yetecek kadar derin çukurlar açtık... Mustafa Efendi, aynı zamanda, keskin bir bakımcıydı. Kitaplar karıştırıyor, okunmuş suya bakıyor, definenin yerini bulmaya çalışıyordu... Bahçede, taş üstünde taş bırakmadık. Ne kadar ağaç varsa, hepsini kökünden kestik. Eşikleri, pencere denizliklerini delik deşik ettik. Sağlam duvarları yıktık... Sevim'in annesi bar

bar bağııyordu: ‘Bu akılsız adam beni deli edecek! Koca Ermeni konağını harap etti. Remil mi attın bre herif... Bu evde altın ne geziyor?’ Yorulmak nedir bilmiyorduk. Bize, Sevim’e yakın olmanın mutluluğu yetiyordu. Define filan umurumuzda değildi. Zaten böyle bir definenin olduğuna da pek inanmıyorduk. Bir hafta da damda, saçakta dolaştık... Damın topraklarını kazıyıp merteklerin arasını aradık. Ermeni yapısı baca tuğlalarını parçaladık... Mustafa Efendi artık umudunu kesmişti. ‘Acaba koca küp nerede?’ diye yumurtlayacak tavuklar gibi toprağı eşeliyordu... Fahri’yle ben, Sevim’i iyice tavlamiştık. Kıza, çift imzalı aşk mektupları yazıyorduk. Mektuplarımıza cevap vermiyordu amma; her mektubumuzu da heyecanla elimizden kapıyordu. Pembe kâğıtlar üzerine, yeşil mürekkeple şahane yazılar yazıyorduk... Hey gidi çocukluk! Onun için ne şiirler düzmüştük! Ne parlak hayaller kurmuştuk... Sinemada gördüğümüz güzel artistleri hep ona benzetirdik. Kızın kirli çamaşırlarını çalar, yorgun argın yatağımıza girince özlemlerle koklardık. Yediğimiz ekmekte, içtiğimiz suda hep o vardı... O, bizim için bir yaşama kaynağıydı...”

Hanımların yüzlerine baktığımda, korkunç bir fırtınanın yaklaştığını gördüm. İki de öfkelenmişti. Bizim hanım, “O anı yaşar gibisin...” diye somurttu. “Önündeki yemeğı soğuttun! Hem ye, hem de konuş...” Güldüm, “İlk aşk unutulmuyor...” diye işi şakaya vurdum. Fahri, “Kısa kes!” diye kulağıma fısıldadı. Hanımlar büsbütün meraklandılar: “Hadi, sonunu da anlat!” diye direktler.

“Hikâyenin sonu gerçekten dinlemeye değer,” diye gülümsedim. “Halepli Mustafa Efendi’nin büyük umutları yıkılmıştı. İnsanoğlundaki bitip tükenmeyen ihtirası, Mustafa Efendi aracılığıyla o anda öğrendim. Çok zengin olduğu hâlde, define hayali peşinde koşuyordu... Oysa o anda böyle bir servete hiç de ihtiyacı yoktu. Serveti, kendisi gibi kırk kişiyi beslerdi. ‘Bu işi, burada bırakalım...’ dediğı zaman, büyük bir dehşete kapıldık. Sevim’i bir an görmesek, deliye dönerdik. Fahri, ortaya parlak

bir fikir attı: ‘Bence, define kuyunun içinde. Ermeniler, aceleyle küpü kuyunun içine saklamış olmalılar...’ dedi. O anda, Mustafa Efendi’nin gözleri parlıyordu. Sevinçten Fahri’nin boynuna atıldı: ‘Bunu hiç düşünmemiştim.   gündür düşümde deniz görüyordum...’ İhtirasla güldü. Bir hafta boyunca derin kuyudan kovalarla su çekip avluya döktük... Rutubetli, derin kuyuya sırayla iniyorduk. Birer pranga mahk muna dönmüştük. Sevim, her sabah bize sütlü kahve ikram ediyordu... Babası işin farkında değildi amma; anası bir Şeyler hisseder gibi olmuştu... Kıza olan tutkumuz gözden kaçmıyordu. Şehir parkından iek alıyor, gizlice Sevim’e veriyorduk. Sevim’de din-iman yoktu. Bize hiç acımıyordu. Hep işin gırgırındaydı... Bir gün, sütlü kahve ikram ederken ‘Beni nasıl b l şeceğinizi merak ediyorum!’ diye kikir kikir güldü. ‘Maşallah, mektuplarınız bile müşterek.’ Elimiz, ayağımız döküldü. İşte kız, sonunda konuşmuştu. Öyle ya, bir kızın iki sevgilisi olur muydu? Fahri yutkunarak ‘İkimizden birini sen tercih et!’ diye kekeleydi. Ondan ses-seda çıkmadı. Pencerenin önüne oturdu; sabahtan akşama kadar kuyudan su çekmemizi izledi... Kuyunun dibi de bomboş çıkmıştı. Mustafa Efendi’yi oyalayacak yeni bir çare arıyorduk...”

Bizim hanım sofradan öfkeyle kalktı. Tabakları toplamaya başladı. “Titrek sesine, ışıldayan gözlerine bakılırsa, sen o kıza hâlâ aşıksın... Yıllar yılı, bana niçin soğuk davrandığının gerçek sebebi anlaşıldı!” diyerek bir ağıt tutturdu. Ağlayarak mutfağa koştu. Fahri’nin hanımı da aynı kızgınlıkla onu izledi. Salondan ıkarken “Kalbinizin derinliklerinde, hâlâ uyuşuk bir aşk yılanı kıvranyor... Sizi baş başa bırakalım da, eski anılarınızı tazeleyin!” dedi. Fahri’nin yüzüne baktım: Karanlık bir geceyi andırıyor...

“Yahu Fahri, sende mi?” dedim. Fahri dişlerini gıcırdattı:

“Gene çok büyük bir pot kırdın, Necdet’iğim. Oldu bitti böyle patavatsızsın... Bizim hanım çok kıskançtır. Bu bayat hikâyenin zamanı mıydı? Hanımların, bu konuda çok hassas olduklarını bilmiyor musun?”

“Yahu kardeşim, gençliğimizde başımızdan geçen çocukça bir olaydan alınacak ne var? Bu tip olaylar, her gencin başından geçmiştir... Üzerinde durmaya değmez ki! İyi ki sonunu dinlemediler... Mustafa Efendi’yi oyalamak için anacığının gelinine takmak üzere sakladığı beşibirliği çaldığını, kiremit kırıklarıyla karıştırarak avlunun bir köşesine gömdüğünü, zavallıya buldurarak onu sevindirdiğini duysalar, acaba ne yaparlardı?”

“Ya, kızın bizi birbirimize düşürmesine ne demeli? ‘Mademki beni seviyorsunuz; benim için her şeyi göze almış olmalısınız... Ben, güçlüyü tercih ederim...’ diyerek kikirdemesi... Kızın tahriklerine kapılarak başımı üç yerden yarman... Acımadan, seni sustalı bıçakla yaralamam... Konuya komşuya rezil olmamız...”

“Dul ananın, Mustafa Efendi’den beşibirliği geri istemesi... Mustafa Efendi’nin: ‘Bu altınlar benim...’ demesi. Karakolda yaşlı komiserin bu olaya katıla katıla gülmesi... Mustafa Efendi’yi şakacıktan korkutması: ‘İzinsiz define aramak suçtur...’ diyerek onu buram buram terletmesi...”

“Sonra işin tatlıya bağlanması... Analarımızın ellerini öpmemiz...”

“Boş bir sevda uğruna kırk gün kazma-kürek sallamamız...”

“Bir yıl sonra kız zengin bir avukatla evlenince üç gün, üç gece ölüm orucu tutmamız...”

“Kahrımızdan hüngür hüngür ağlamamız...”

“Hey gidi çocukluk...”

“Evet, hey gidi çocukluk...”

(Hisar dergisi, 1977)

BLÖFÇÜ HÜSNÜ BEY

Müteahhit Bekir Bey sahneye yakın bir masada oturuyordu. Gül Pavyon, ağzına kadar hınca hınç doluydu... Daha vakit erken olmasına rağmen, her masada beş altı kişi vardı... Bekir Bey, pavyonun hatırlı müşterilerinden olduğundan sahneye yakın bir yere, onun için özel masa donatmışlardı... Bekir Bey, pavyonun baş okuyucusu Alev Hanım'a tutkundu... Her gece pavyona gelir; sekiz-on bin lira harcar, otele dönerdi... Alev Hanım, istek şarkısı söylemediği hâlde, müteahhidin pusulası gider gitmez, istediği şarkıyı anons ederdi... Pavyon sahibi, Alev Hanım'a öğüt vermişti: "Pavyonumuzda en çok bol ısmarlayan bu adamdır... Aman kızım, sempatik görünmeye, kalbini hoş tutmaya bak! Çağırırsa, masasına konsomasyona da git... Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez... Onun gibi üç müşterimiz daha olsa, bu pavyon yıkılmaz... Bizi ayakta tutan, böyle zengin ve eli bol müşterilerdir..."

Bekir Bey, çatalıyla tabağının kenarına vurdu. İki garson birden koşarak başına dikeldiler:

"Buyur, Bekir abi."

"Bana yarım tavuk, bir şişe Buzdağı şarap getirin."

"Başüstüne, ağabey. Çerez de ister misin?"

"Sonra... Alev Hanım gelmedi... Yoksa rahatsız mı?"

"Yok, canım... Turp gibi maşallah! Dün, yazdığınız pusulayı ona verdim. Seansına, 'Misafirim bugün ben, gurbet akşamları-

na' sarkısıyla başlayacak... Yaptırdığınız altın kolyeyi de takacak. Kolyeyi görünce çocuklar gibi sevindi. 'Bekir Bey beni utandırıyor... İkramlarının altından nasıl kalkacağımı düşünüyorum...' dedi."

Bekir Bey, memnun gülümsedi. "Avrat yola geliyor..." diye düşündü. "Hay, ulan para! Seni icat eden kötü icat etmiş..."

"Alev Hanım'a sıra gelince sahneye beş tane ayrı renkte çiçek çelengi sıralayacaksınız... Bir kıyıcığına kartımı iliştiirmeyi de unutmayın."

"Emredersin, ağabey."

Müteahhit, garsonun avucuna bir yüzlük kısırdı... Garson, iki büklüm, "Teşekkürler, ağabey." diye yıldı. On dakika sonra masayı donattılar... Bekir Bey; iri yarı, gür kaşlı, heybetli bir kişiydi. Şakayı, sohbeti çok severdi. Gün kazanan, gün yiyen bir insandı... Gamsız, kasvetsiz, gününü gün eden; şen şakrak bir tipti...

Lokmaları üst üste atıştırırken garson yanına yeniden yaklaştı. Elinde bir sigara paketi vardı. "Buyur, ağabey." diye ikram etti.

"Bu ikram kimden, Seyfi?"

"Şu en arka masada oturan adam gönderdi, ağabey. Bilmem tanır mısın? Ona, 'Blöfçü Hüsni Bey' derler... Bir zamanlar, şehrin en zengin adamıydı. O da, gönlünce Alev Hanım'a tutkun; izin verirken, senin masaya gelmek istiyor... Seninle çok önemli bir konuyu görüşecekmiş..."

Bekir Bey'in canı sıkılıyordu. Daha Alev Hanım'ın sahneye çıkmasına epeyce zaman vardı... "Varsın gelsin... Biraz gırgır geçeriz... Komik bir adama benziyor." diye düşündü.

"Çağır gelsin, Seyfi. Zaten canım sıkılıyordu."

"Söylediklerine aldırma, ağabey. Üç cümlesinin ikisi yalandır. Blöf yapmayı da çok sever. Kayınpederi Mustafa Efendi kalp sektesinden öldükten sonra, koca serveti üç beş yılın içinde har vurup harman savurdu... Paralı, zengin görünür ama meteliğe

kurşun sıkıldığını biliyorum. Eğer seni sıkarsa, bana işaret et; hemen deflerim...”

“Olur, Seyfi... Benim çiçekler hazırlanıyor mu?”

“Hazır bile, ağabey.”

Az sonra, Blöfçü Hüseyin Bey müteahhidin masasına doğru sallana sallana yaklaştı.

“Allah ömürler versin, beyefendi... Bendeniz Blöfçü Hüs-nü...”

“Buyurun, beyefendi... Ben de Müteahhit Bekir... Masama şeref verdiniz...”

“Rica ederim. O şeref bana ait...”

İki sarhoş, kısa sürede senli benli oldular.

“Galiba bu şehrin yabancısısınız, Bekir Bey?”

“Evet, efendim. İş dolayısıyla burada bulunuyorum. Birkaç taahhüt işine girmiştım de... Şantiyeyi buraya kurdum. Malum ya, başarılı olmak istiyorsan işinin başında duracaksın.”

“Çok doğru, efendim... Haklısınız... Galiba pavyona da sık sık geliyorsunuz.”

“Ne yaparsınız, can sıkıntısı... Akşamları gidecek başka yer yok. Üç beş tek atıyor; sonra da otele gidip yatıyorum.”

“Çoluk çocuk yok mu?”

“Var... Fakat memlekette... Sık sık yer değiştirdiğim için iş yerine getiremiyorum. Hani bir söz vardır: ‘Müteahhidin arkasında it, yakasında bit eksik olmaz...’ Biz de gurbet ellerinde sürünüp gidiyoruz.”

“Allah yardımcınız olsun, çiğirim.”

“Peki, siz ne yapıyorsunuz? Sizi, burada ilk kez görüyorum.”

“Sorma, Bekir Bey'im... Benimki çok uzun hikâye... Bana ‘Blöfçü Hüs-nü’ derler... Bütün ünlü kumarçılar beni tanır. Bir gecede, iki yedili ile on kez rest çekmiş adamım... Koca bir serveti batırdım, çiğirim. Neyse, geç bir kalem. Gereksiz sözlerle huzurunu kaçırmayayım.”

“Anlat, canım... Zaman öldürmüş oluruz... Sizi çok sev-

dim... Nasıl oldu da, bugüne kadar tanışmadık? Bu şehirde, en çok içten bir dostun hasretini çekiyorum... Bütün yüzler bana yabancı... Can sıkıntısı, hiç yakamı bırakmıyor.”

“Al benden de o kadar ciğerim... Şu koca şehirde, ben de büyük bir yalnızlık içindeyim... Dünkü dostlarım, bugün bana dirsek çevirdiler... Varlıklı olduğum günler, nice it karşımda kuyruk sallıyordu... Hey gidi kafa... Şu anda, iki çocuğuma eller bakıyor... Halalarının sofrasında bir öksüz gibi oturuyorlar... Kızım, bildir bir polisle kaçtı... İzini kaybettim... Ne bir haber ne bir mektup... Başını ağrıtmıyorum ya?”

“Rica ederim. Anlatın, dinliyorum...”

“Kayınpederim bundan beş yıl önce, kalp sektesinden öldü. Karım, kahrından intihar etti. Bazen düşünürüm: ‘Tanrı, kötülere daha mı çok arka çıkıyor?’ diye... Ben kötü bir adamım... Onlar öldüler, ben ise yaşıyorum... Adam, beni damatlıktan azletmek üzereydi ki, muradına eremedi... Ama göreceğim kötü günler varmış... Beş yılın içinde, milyonlar tutan serveti, yel gibi savurdum... Pavyona girerken belki görmüşsündür: Alev Hanım’ın duvarda boy resmi asılı... Boğazındaki kolye, üzerindeki elbise bana ait. Onunla tam iki yıl metres hayatı yaşadık. Param suyunu çekince bana tekme vurdu. Şu anda, onu görmek için arka masalarda utana utana yer kapıyorum. Altınbaş rakısına kırık leblebiyi meze yapıyorum. Yükselme, duraklama devrini geride bıraktım. Şimdi, sürünme devrindeyim. İtler gibi sürünüyorum...”

“Haşa, efendim!”

“Yok yok, gerçekten itler gibi sürünüyorum. Bir orospu yüzünden koca serveti batırdım. Kumar bende, içki bende, zina bende... Bu üç kusura servet dayanmaz, ciğerim. Üç kusurlu insan, çabuk yıkılır... Ben, beş yıl ayakta durabildim. Kayınpederimin mezarında kemikleri sızlıyordur... Hoş, o da pek makbul bir adam değildi ya! Kıtık yıllarının ofis zenginiydi. Silolardaki tonlarca buğdaya ‘Çürümüştür’ diye rapor tutturup o günkü yöneticilerle birlik oldu... Millet açlıktan kıvranırken kendisi ker-

vanlarla Suriye'ye buğday taşıdı... Satıp savıp servet biriktirdi... Devlet malına el uzatan, yoksul lokmasına göz diken iflah olmaz, ciğerim... Allah'ın parmağı yok ki, adamın gözüne soksun... Beni, onun başına bela etti... Son yıllarda, damar sertliği, kalp yetmezliği, şeker yakasına yapıştı... Varlık içinde, yokluk çekti... Servetini, benim gibi bir budalaya bırakıp gitti... Hani, 'Malı yiyiciye kaldı,' derler ya... Tıpkı öylesi... Başınızı ağrıtmıyorum ya?"

"Rica ederim, efendim. Dinliyorum."

"Hele içelim. Şerefe!"

"Şerefe!"

"Bir gecede, pokerde yüz bin lira ütöldüğüm oldu. Kendime özgü bir oyun stilim vardı. Her el 'Rest' derdim... Adım, bu yüzden 'Blöfçü'ye çıktı... Çoğu kez restimi görürlerdi... Ama elimde sağlam kâğıt varsa, karşımdakinin iflahını keserdim. Kumar mı? Kitabını yazsan, gene boş! Bu şehirde, hiç kimse benim kadar rahat poker oynayamaz. Ama işte sonum meydanda... Çok zaman, elinde kare olanı kötü döperle kaçırdım... Oyunu ben oynadım ama parayı başkası kazandı. Beni kumar yıkmazdı... Lâkin ah şu orospu Alev... Evimi başıma o yıktı. Ona, özel bir ev kiraladım... Kürkler, mantolar aldım... Karının açgözlüsü değirmen gibidir... Boğazına ne atarsan, öğütür... Sülük gibi kanımı somurdu... Şimdi yolunu kessem, beni tanımamazlıktan geliyor... Hey gidi karı milleti... Bunların Tanrısı paradır, arkadaş. Hani adamın biri yıllarca karısına çıkınla yiyecek taşımış. Günün birinde eli boş gelince karısı yüzüne bakmamış ve 'Aman herif, bir gözün de kör mü, ne?' demiş... İşte böyle... Karı milleti, elini boş görmesin... Hemen kusurunu yüzüne vurur. Ah, ulan Alev! Seni temizlemek, boynumun borcu olsun."

Blöfçü Hüsnü, Alev'den söz ettikçe Bekir Bey bozuluyordu. Ama gerçeği de çok iyi anlamıştı: Bu garip adamın durumu, kendisine sonunu hatırlatıyordu... "Acı da olsa gerçek şu ki: Pavyon karısı, adama yar olmaz... Bütün iltifatlar bana değil, benim servetime..." diye düşünüyordu.

“Daldın, Bekir Bey.”

“Yok, canım... Sizi dinliyorum.”

“Sizden bir ricada bulunsam, yerine getirir misiniz?”

“Yapabileceğim bir işse, hayhay...”

“Şu Alev denen nanköre, kendimi göstermek istiyorum. Şehirde dolaşamaz oldum... ‘Karıya serveti yedirdin... Ona elini bile süremedin...’ diyerek beni kızdırıyorlar. Bana yardımcı ol, şu karıya kendimi göstereyim.”

“Nasıl göstereceksin?”

“Alev sahneye çıkınca alkışın en bol olduğu zamanda, bir pusula göndereceğim... Pusulaya, ‘Bizim şarkımızı söyle!’ diye yazacağım. ‘Hicran, yine hicran...’ Eskiden seansı bu şarkıyla açardı... Sahneden bana öpücükler gönderirdi... Bolün üçü gider, beşi gelirdi... Su gibi para harcardım... Her neyse, benim gönderdiğim pusulayı yırtıp atacaktır. Şarkımızı da söylemeyecektir. İşte o zaman, elime şarap şişesini alıp ayağa yekineceğim. ‘Ulan seni, bana parayla mı verdiler?’ diyerek şişeyi sahneye fırlatacak gibi yapacağım. Sen, ‘Etme Hüsünü Bey... Kızı bana bağışla!’ diyecek şişeyi atmama engel olacaksın.”

“Eeee, sonra?”

“Sonrası var mı ciğerim? El âlem blöfümüzü yutacak... Şehirde, üç beş gün fors satacağız... Herkes bizden söz edecek: ‘Hüsünü Bey, eski dostuna şişe fırlatmak istemiş, bir arkadaşı engel olmuş...’ diyecekler.”

“Valla, güzel plan... Hemen uygulayalım.”

“Sen erkek adamsın, Bekir Bey. Beni, anlayışla karşılayacağını biliyordum. Yalnız, senden bir ricam daha var...”

“Buyur. Rica ne söz! Emret!”

“İstirham ederim. Masanın hesabını ben ödeyeceğim.”

“Olur mu canım? Burası aptal çadırı mı? Sen benim masama geldin.”

“Ama sen de bu şehirde konuksun.”

“Böyle küçük meseleleri büyütme, canım. Okul arkadaşlığı,

asker arkadaşlığı, bir de kadeh arkadaşlığı unutulmaz. Seninle biz, kadeh arkadaşız...”

“Canın sağ olsun, ciğerim. Sen, padişah kadar büyük adam-sın...”

Alev Hanım sahneye çıktığı zaman, salon alkışla çınılıyordu... Müteahhidin beş çelengi sahneyi süslüyordu... Alev Hanım, ‘Misafirim bugün ben, gurbet akşamlarına’ şarkısını çok içli okudu... Şarkı biterken Bekir Bey’in masasını öpücüklerle boğdu... İkinci, üçüncü şarkıları da Bekir Bey’in masasına dönerek söyledi...

Blöfçü Hüsnü Bey, heyecanla çatalını tabağına vurdu. Başgarson, koşarak masaya yaklaştı. Blöfçü pusulayı garsona uzattı:

“Alev Hanım’a rica et; şu şarkıyı okusun.”

Garson bozuldu. Kaşları çatıldı. Bekir Bey, “Götür” diye işaret etti. “Hüsnü Bey, bugün benim şeref misafirim... Her isteği yerine gelecek...” dedi. Garson, pusulayı gönülsüzce aldı... Alev Hanım’a doğru yürüdü... O anda, fasıl heyeti bir taksim geçiyordu... Garson, Alev Hanım’ın kulağına bir şeyler fısıldadı. Pusulayı ona verdi... Baş okuyucunun yüz hatları değişti... Dik dik Hüsnü Bey’e doğru baktı... Kâğıdı buruşturup yere fırlattı... Bekir Bey’e de bozulmuştu. “Bu pis herifin senin masanda işi ne?” der gibiydi...

Pusula yere atıldığı anda, salon kahkaha ve ısıklık tufanına boğuldu... “Madara oldun, Hüsnü Bey!” diye bağrıışanlar vardı... Hüsnü Bey ağır ağır ayağa kalktı. Çevresine dik dik baktı:

“Heeyt! Ulan kahpe karı! Sen, benim gönderdiğim pusulayı nasıl yırtarsın? Ben şimdi sana, pusula yırtmanın ne demek olduğunu gösteririm.”

Koca şişeyi bütün gücüyle kavradı. Öfkeyle havaya kaldırdı. Salonda çıt yoktu. Çalgılar susmuş, bütün müşteriler dikkat kesilmişti... Hüsnü Bey, “Ne duruyorsun? Bileğime niçin yapışmıyorsun?” dercesine Bekir Bey’e yan yan baktı. Fakat o, muzipliğini gene belli etti: “Daha ne duruyorsun, Hüsnü Bey?” diye onun duyacağı şekilde fısıldadı. Hüsnü Bey, şişeyi havaya

kaldırılmıştı. Geri indiremezdi. Pavyon dolusu insana rezil olmak da vardı. “Ne olursa olsun,” diyerek şişeyi kadına doğru fırlattı... Koca şişe, havada dönerek tam Alev Hanım’ın alınına hızla çarptı... Güzel kadın, boğuk bir çığlık attı... Elini heyecanla alınına götürdü... Parmakları kan içinde kaldı... Alnından açık göğsüne doğru ince bir kan şeridi akmaya başladı... Başı döndü... Dengesini yitirdi... Gürültüyle sahneye yıkıldı... Son nefesini verirken “Mahvettin beni, Blöfçü Hüsni!” diye inledi...

(Mavera dergisi, 1977)

ÇAKAL DUBARASI

Alev Hanım yere yıkıldığı anda, Gül Pavyon birden karıştı... Masalarda oturan bütün müşteriler ayağa fırladılar... Diğer pavyon kızları çılgık atarak soyunma odalarına kaçıştılar... Birkaç kişi sahneye hücum etti. Alev Hanım'ın alnından sızan kan, yerde bir gölek oluşturmuştu. Hüsnü Bey'in fırlattığı şişe, paramparça olmuştu. Sahne, cam kırıklarıyla doluydu...

Blöfçü Hüsnü Bey ne yapacağını şaşırıldı. Fırsat bulsa, hemen dışarıya kaçacaktı. Arka masalardan bazı müşteriler yuh çekerek Hüsnü Bey'in bulunduğu yere şişe fırlattılar. Pavyon sahibi Mıstık, herkesten önce Hüsnü Bey'e doğru koştu... İlk hamlede suratının ortasına iki yumruk indirdi: "Hayvan oğlu hayvan... Bize, bunu da mı yapacaktın?" diye bağırdı.

Müteahhit Bekir Bey, basit bir şakanın böyle sonuçlanacağını hiç tahmin etmemişti. İşin kötüye vardığını görünce hâlâ Hüsnü Bey'i yumruklayan pavyon sahibinin kollarına yapıştı. Bekir Bey, dev gibi bir insandı. Belalı Mıstık'ı sahneye doğru itti. Hüsnü Bey'in linç edileceğinden korkuyordu... "Benim yüzümden adamın başı belaya girecek." diye dişlerini sıktı. Ürkek adımlarla Alev Hanım'a doğru yürüdü. Masa örtülerinden birini üstüne örttü... Başgarsona: "Hemen karakola telefon et! Acele polisler gelsin." dedi. Hüsnü Bey'e doğru yaklaştı: "İşler kötü, Hüsnü Bey," dedi: "Kadın öldü... Seni buradan sağ çıkaramazlar..." Bağırtilar, ıslık sesleri birbirine karışıyordu...

“Vurun, hergeleye...”

“Selvi boylu Alev Hanım’ın canına kıydı!”

“Tükürün, kavatın yüzüne...”

“Herkes masasındaki şişeleri fırlatsın...”

Bekir Bey, korkuyla çevresine baktı: Bu azgın kalabalığı nasıl durduracaktı? Bırakıp bir tarafa çekilse, Hüsnü Bey’i linç ederlerdi. Oysa Hüsnü Bey’i kendisi bu duruma düşürmüştü... Hüsnü Bey’e iyice yaklaştı. O da kızmış gibi, hızla suratına iki tokat vurdu. Yere çalmak istiyormuş gibi vücuduna iyice sarıldı: “Hüsnü Bey, kalabalığın niyeti kötü! Sana hücum ederlerse, ölmüş gibi davran... Sakın yerinden kıpırdama! Polisler gelinceye kadar onları oyalayalım.” diye kulağına fısıldadı. Onu, sahnenin ortasına doğru fırlattı... Kıçına iki tekme vurdu... O anda, bütün masalardaki şişeler sahneye yağdı... Birkaç tanesi Bekir Bey’e çarptı. Hüsnü Bey, iki kolunu yüzüne siper etti. “Durun... Yapmayın...” diye bağırды... Şişelerle birlikte sahneye sandalyeler de fırlatılıyordu... İki üç kişi, parçalanmış sandalye ayaklarını kopararak Hüsnü Bey’e saldırdılar... Başına, boynuna, sırtına hızla vurmaya başladılar... Hüsnü Bey, yaralı bir kuş gibi çırpınıyordu... “Acaba çakal dubarasına başlasam mı?” diye düşündü... Daha erkendi... Numara yaptığının farkına varırlarsa, durumu daha da kötü olurdu... Biraz daha beklemeliydi... Pavyon sahibi, elini beline attı. Tabancasını çıkardı:

“Bu herifi it ölümüyle öldürmezsem, bana da Belalı Mıstık demesinler.” diye bağırды. Tabancasını Hüsnü Bey’e çevirdi... Gözü dönmüş, dudakları titriyordu... Yüzünde bir ölüm sarılığı vardı... Müteahhit Bekir Bey, pavyoncunun üzerine atıldı. Bileğini kıvrıp tabancasını elinden aldı:

“Sen delirdin mi Mıstık Bey? Bırak şu zavallıyı... Baksana ağzından, burnundan kan geliyor... Elini kirlettiğine değer mi?”

Garsonlar, patronlarının koluna girdiler... Onu, zorla bir sandalyeye oturtular... Bıyığı yeni terlemiş bir genç, sandalyenin kırık ayağını Hüsnü Bey’in suratına savurdu... Sandalye ayağı, büyük bir hızla Hüsnü Bey’in ağzına çarptı... Bütün ön

dişleri ağzının içine döküldü. Hüsnü Bey: “Yandım anam!” diye bağırdı. İki elini ağzına kapattı. Parmaklarının arasından kan sızıyordu... Kırık dişleri avucunun içine doldu... Büyük bir acıyla yüz kasları gerildi... Dudakları titredi... Açık ağzı kan içindeydi... Avucundaki dişleri çevresindekilere gösterdi... Kendi ekseni etrafında döndü... Gürültüyle yere yıkıldı... Yerdeki kırık şişe parçasından biri, tam alnına saplandı... Yerde uzun süre titredi... Can çekişen bir çakal gibi aralıksız kıvrandı... Ağzı-gözü birbirine karışmıştı... Bir ayağı Alev Hanım’ın üstüne gelmişti... Az sonra, Hüsnü Bey’den ses soluk kesildi... Sahneye hâlâ şişeler atılıyordu. Bekir Bey sandalyenin üstüne çıktı:

“Arkadaşlar,” diye bağırdı. “Hüsnü Bey öldü... Ona, daha fazla eziyet etmenin bir anlamı yok! Lütfen, herkes dağılsın. Az sonra polisler gelecek! Aramızda bir suçlu arayacaklar... Başının belaya girmesini istemeyen, lütfen dışarıya çıksın.”

Bu sözler, kalabalık üzerinde bir şok tesiri yaptı. Hüsnü Bey, yerde upuzun yatıyordu... Gövdesine değen şişeler bile onu kılmıdatamıyordu...

“Gerçekten ölmüş...”

“Gözleri ayrık ayrık...”

“Alnından hâlâ kan akıyor!”

“Ağzında sağlam diş kalmadı...”

“İyi oldu kavata... Alev Hanım gibi bir sunaya nasıl kıydı?”

“O da beyin kanamasından öldü...”

Hüsnü Bey, tüm acısını içine gömmeye çalışıyordu. Gözlerini bir noktaya dikmiş; tıpkı bir ölü gibi, öylece yatıyordu... Tüm vücudu zonkluyordu... Ölüm, çok yakınında kulaç atıyordu... Demek ölüm böyleydi... İnsan, son nefeste bile şuurunu kaybetmiyordu... Çocukluğundan o güne kadar yaptığı bütün işler, bir sinema şeridi gibi gözünün önünden gelip geçiyordu... “Tanrım, sen bana yardım et!” diye için için dua ediyordu... Demek, bu acı günleri görmek için bugüne kadar yaşamıştı? Kayınbabası, “Ölüm bir kurtuluştur. Allah, herkese imanla ölmek nasip eylesin...” dedikçe onunla alay ederdi: “Madem ölüm kurtuluştur; öl

de hem kendini hem de bizi kurtar.” Mustafa Efendi hışımla bağırdı: “Sende inanç yok damat! Senin ölümün çok kötü olacak... Allah, her kuluna yatağında rahat ölüm nasip etmez.” Hüsnü Bey kışık kışık güldü: “Ölümüm kötü de olsa, sen göremeyeceksin... Ama ben senin nasıl öleceğini görür gibiyim: Yokluk içinde, kıvrana kıvrana öleceksin... Bir tas su verenin bulunmayacak! Harcamaya kıyamadığın tüm servetin bana kalacak...”

Lisede okurken okul arkadaşlarıyla birlikte balık avına gitmişlerdi. Ceyhan Irmağı gürül gürül akıyordu. Galiba mayıs ayıydı. Dinamit fitilini ateşlemişler, koca ırmağa atlamışlardı. Büyük bir patlama... Daha sonra, bütün balıklar göbelek gibi suyun yüzüne çıkmışlardı. Hüsnü, herkesten önce coşkun suya atlamıştı. Tuttuğu balıkları kıyıya fırlatıyordu. Hiç kimse, kendisi gibi derine dalamıyordu... Her dalışta, iki balık çıkarıyordu. O heyecanla sulara kapılmıştı. Arkadaşları çok uzaklarda kalmıştı... Bir ara, bir burgaca takılmıştı. Bir suyun dibine iniyor; bir yüzüne çıkıyordu... Her derine inişte, birkaç yudum su yutuyordu... O anda, içini büyük bir ölüm korkusu kaplamıştı... Kulaç atamaz olmuştu... Tam umudunu yitirdiği anda, bir kütüğe sarıllarak kendini kıyıya atmıştı... Dakikalarca baygın yatmıştı... İlk ölüm korkusunu o gün tatmıştı... O anı, gene yaşıyordu... Azgın dalgalarla boğuşur gibiydi... Suyun altında soluğu kesiliyor; her nefes alışta, genzine sular doluşuyordu... Kulaklarında büyük bir uğultu: “Ölüme yalnız gidilir... Ölüme yalnız gidilir...”

Bekir Bey’in sesi, çok uzaklardan gelir gibiydi. Acaba bu ses, gerçek miydi? Yoksa hayal mi görüyordu?

“Sakin olun, arkadaşlar... Blöfçü Hüsnü, çoktan öldü... Az sonra, ekip gelecek... Garsonlar karakola telefon ettiler... Hüsnü Bey, kim vurduya gitti... Başının belaya girmesini istemeyen, pavyonu terk etsin... Hüsnü Bey, kadına şişeyi istemeyerek fırlattı... Amacı, onu öldürmek değildi... Alev Hanım’a deli gibi aşık... Lütfen, sahneye şişe fırlatmayın... Herkes evine dağılsın... Ölü bir insanı, daha fazla hırpalamayın...”

Müteahhit Bekir Bey, onu yana çevirdi... Ayrık gözlerini

kıpırdatacağından korkuyordu... Yönünü çevirdiği yanda, çalgıcıların çalğı takımları vardı... Olay anında, bütün çalgıcılar dışarıya kaçmışlardı... Hüsnü Bey, baktığı hâlde, her şeyi bulanık görüyordu...

“Bakın, adam çoktan ölmüş... Cansız yatıyor... Diri adam, böyle kıpırtısız durabilir mi? Lütfen, dağılın... Nerdeyse polisler gelir...”

Az sonra, dışarıda tiz bir siren sesi duyuldu... Polisler üst üste düdük çalarak pavyona girdiler... Bütün sandalyeler sahneye fırlatılmıştı... Müşterilerin çoğu, başlarının belaya gireceğini düşünerek pavyonu terk etmişlerdi... Fakat pavyonun önü, hâlâ ana-baba günüydü:

“Hayrola, ne olmuş arkadaş?”

“Blöfçü Hüsnü, dostu Alev Hanım’ı öldürdü... Müşteriler galeyana gelerek Hüsnü Bey’i linç ettiler...”

“Şu anda, sahnenin ortasında iki ceset upuzun yatıyor...”

“Yazık olmuş, Alev Hanım’a... Kıyak karyıdı be!”

“Çok evler yıktı arkadaş... Hiç kimsenin âhı yerde kalmaz...”

“Hüsnü Bey’i bir lokma ekmeğe hasret bırakmış...”

“Hüsnü Bey de iyi kumaş değildi...”

“Su testisi, su yolunda kırılır...”

Polisler, garsonların yardımıyla sahnedeki sandalyeleri temizlediler... İki cesedi kapıya doğru götürdüler... Bekir Bey onlara yardım ediyordu. Savcıya da haber gönderilmişti. Hadi Bey, müteahhide sordu:

“Olay nasıl başladı?”

Bekir Bey, komiseri bir tarafa çekti. Kulağına fısıldadı: “Hüsnü Bey yaşıyor... Canını kurtarmak için ölü numarası yaptı... Lütfen, arabaya atalım da hastaneye götürelim... Çok kan kaybetti... Daha fazla beklerse gerçekten ölebilir... Vücutunda sağlam bir yer kalmadı...”

Blöfçü Hüsnü, ayak seslerini, konuşmaları hayal meyal duyuyordu... O anda, çok uzak bir dünyada yaşar gibiydi... Kula-

ğında hep su gürültüsü vardı... Bir çağlayan kıyısında oturmuşlar, Bekir Bey’le içki içiyorlardı... Alev Hanım dizlerinin dibinde, onlara sakilik ediyordu... Kadın, her günküden daha güzeldi... Üzerinde beyaz tül bir elbise vardı... Vücudunun bütün hatları belli oluyordu. Gülüyor, gülüyor, durmadan gülüyordu... Gamzeli yanakları çukurlaştıkça Hüsnü Bey’in içi gıdıklanıyordu... Daha sonra, sahne değişiyor; karşısında hanımını, çocuklarını görüyordu... Kayınbabası ona saldırıyordu: “Servetimi ne yaptın Hüsnü? Servetimi ne yaptın Hüsnü?” Sopalar, sopalar, sopalar... Bunca insan, bunca sopayı nerden bulmuştu? Kimi kovalıyorlardı? Daha sonra, sahne yeniden değişiyordu: Hüsnü Bey, kendini yıkık bir harabede buluyordu. Az önce deprem olmuştu... Kentin bütün evleri yıkılmıştı... Hüsnü Bey, yıkıntılar arasında cılız bir kedi çıkarmaya çalışıyordu... Kediyi çekiyor fakat taşlar arasından kurtaramıyordu... O da ne? Kedi, Alev Hanım oluyordu... Alev Hanım’ı taşlar arasından çekiyor, çekiyor fakat çıkaramıyordu... Biraz daha çekince elinde bir tutam saç kalıyordu... Sırtüstü yıkılıyordu...

“Ön dişlerin tamamen kırılmış, Hüsnü Bey... Şu arka dişlere köprü atmak gerek... En iyisi protez... Tabii ki biraz terleyeceksin... Her şey ateş pahası...”

“Sen ofis zenginisin, Mustafa Efendi... Çirkin kızını, gerdek gecesi bana yutturdun... Gecede on bin lira isterim... Masrafım çoksa, senin de servetin çok...”

“Kopya çekme, Hüsnü... Arkana, önüne bakma! Ne biliyorsan, kâğıda onu yaz!”

“Polisle kaçan kızın pavyonlara düşmüş, Hüsnü Bey...”

“Rölans... Rest dediniz, ha? Benden pas... İki yedilim var...”

Nerdeydi? Yaşıyor muydu, rüya mı görüyordu? Bu gürültüler nerden geliyordu? Şu su uğultusu, ne zaman kesilecekti? Bütün vücudu sızlıyordu... Müthiş bir acı çekiyordu... Ağzından boğazına sızan kanlar pıhtılaşmıştı... Güçlülükle nefes alıyordu... Kulaklarında Bekir Bey’in kalın sesi:

“Aman, yavaş tutun... Bir yeri incinmesin...”

Bir ara gözlerini açtı... Başı, Bekir Bey'in dizlerindeydi... Her yanı zonkluyordu... Bekir Bey'in yüzünü bulanık görüyordu... Sanki gözlerine bir perde çekilmişti... Keskin bir siren sesi kulaklarını tırmaladı...

“Nasılsın, Hüsnü Bey?”

Bekir Bey'in parmaklarını sıktı. “İyiyim,” anlamında göz kapaklarını güçlkle kıpırdattı...

“Sus, kendini yorma! Epeyce kan kaybettin... Her şey yolunda... Hastaneye gidiyoruz... Her şey düzelecek! Dişlerini yaptıracağım... Sana avukat tutacağım... Hatamı tamir etmeye çalışacağım...”

Hüsnü Bey, elini güçlkle kıpırdattı: “Boş ver” anlamında salladı... Gözleri yeniden kapandı... Kesik nefes alıyordu...

“Blöfünü iyi yuttular... Gerçek bir aktör gibiydin... Herkes seni, öldü sandı.”

Hüsnü Bey, son söylenen sözleri duymadı. Kendini yeni bir rüyanın eşiğinde buldu. Şehir kulübünde poker oynuyorlardı. Önünde yığınla marka vardı. Dört as bulmuştu. “Receest” diye bağırırdı. Arabadakiler gülüştüler...

(Küçük dergi, 1980)

NIŞAN YÜZÜĞÜ

Sabahın çok erken saatlerinde Mustafa Efendi'nin konağının kapısı çalındı. Hizmetçi kız dış kapıya doğru yürüdü. Ilık bir ilkbahar günüydü. Avluda renk renk güller açmıştı. Avlunun ortasındaki asma çardağında güvercinler ötüşüyordu. Hizmetçi kız "Sabah sabah kim ola, acep?" diyerek kapıyı açtı. Karşısında iri yarı, tanımadığı iki genç gördü:

"Buyurun, kimi sordunuz?"

"Mustafa Efendi'nin evi bu mu?"

"Evet, bu! Hayrola, ne istiyorsunuz?"

"Onunla görüşmemiz lazım..."

"Mustafa Efendi daha uyanmadı. Bir saat sonra gelin. Hem biraz rahatsız. Akşamları yatarken ilaç kullanıyor. Şu anda uyanıramam."

"Ama çok önemli bir konuyu görüşeceğiz. Damadı Hüsnü Bey de evde mi?"

"Evet, evde. O da yatıyor. Gece çok geç geldi. Uyandırırsam kızar."

"Beyinle hemen görüşmemiz gerek. Bizi içeriye al, onlar uyanıncaya kadar bekleriz. Bizler yabancı değiliz."

Hizmetçi kız, gönülsüz gönülsüz iki genci içeriye aldı. Geniş avluyu geçip salona girdiler. Salon baştanbaşa halılarla döşeliydi. Avizeler, formika kaplı büfe, koltuklar, yapma çiçekler ilk anda dikkati çekiyordu. Hizmetçi kız onlara sigara ikram edip

üst kata çıktı.

Yalnız kalan iki genç fısıltıyla konuştular:

“Evin durumuna bakılırsa Hüsnü ağabeyin kayınpederi de çok zenginmiş.”

“Evet, öyle görünüyor. İstersen parayı çok isteyelim.”

“Yok, canım. Sonra Hüsnü ağabey kızar. Kayınpederinin huyunu bilmez mi? Rehin aldığımız bir nişan yüzüğü. İhtiyar bozulursa zırnık vermez.”

“Yüzük deyip geçme arkadaş. Manevi değeri var. Hüsnü Bey, bir evin tek damadı. Üstelik iç güveyisi. Kayınpederi ölünce bütün serveti kendisine kalacak. Bağlar, bahçeler, arsalar... Konak, zeytinlik... Dükkânlar...”

“Herif, dün gece pokerde elli bin lira kaybetti. Su gibi para harcıyor. Üç el üst üste iki kötü döperle rest çekti. Kumarbazın da ahmağı hiç çekilmiyor. Söylentiye göre kayınpederi Hüsnü Bey’i vekillikten azletmiş. Eskisi gibi har vurup harman savurmuyormuş.”

“Aman, yorma kafanı arkadaş. Öyle enayi olmasa biz nasıl yolumuzu bulacağız? Bakarsın, yarım saatlik numara karşılığı onar bin kazanırız.”

Tam o anda, Mustafa Efendi yorgun adımlarla üst katın merdivenlerinden indi. Yürürken kesik nefes alıyordu. Uzun boylu, kamburca, soluk yüzlü bir ihtiyardı. İki genci uzun uzun süzdü.

“Buyurun” dedi: “Benimle görüşmek istiyormuşsunuz?”

İki genç saygıyla ayağa kalktılar. İhtiyar “Oturun” işareti yaptı. Tam karşılardaki koltuğa yığıldı:

“Söyleyin bakalım, benden ne istiyorsunuz?”

Genç olan söze başladı:

“Efendim” dedi: “Damadınız Hüsnü Bey’in bize biraz borcu vardı da.”

Mustafa Efendi hiddetle yerinden kalkıp “Gene mi?” diye bağırdı.

“Çıkın dışarı. Damadımın borcu beni ilgilendirmez. Ahlaksız herifler. Beni sabah sabah bunun için mi uyandırdınız?”

“Ama müsaade buyurun beyefendi. Bu borç çok önemli.”

“Kumar borcu değil mi? Siz de cüçükçüsünüz. Dün akşam kulüpte para ütüzdü. Sizler de ona borç para verdiniz. Cebinizde bononuz var.”

İki genç göz göze geldiler. “Moruk, bütün bunları nerden biliyor?” diye düşündüler. “Yoksa oynadığımız oyunu biri herife çıtlattı mı?” Yaşlı tombulca olanı sözü aldı:

“Efendim, haklısınız. Damadınız, dün bizden bono karşılığında bir miktar para aldı. Onu istemeye geldik.”

“Damadımın kumar borcu beni ilgilendirmez. Ben servetimi kumar masasında kazanmadım. Tam yetmiş yıldır, damla damla biriktirdim.”

“Ama efendim, dün gece damadınız çok zor durumdaydı. Ceketini, kol saatini rehin koydu. İmdadına biz yetiştik. Bono mukabilinde ona yirmi bin lira verdik. Bonoya tarih atmadık. ‘Yarın sabahleyin gelin, kayınpederim size fazlasıyla öder’ dedi.”

“Öyle ya, kayınpederi para kesiyor. Defolun! Size verecek beş kuruşum yok. Gücünüz varsa yakasına yapışır, alırsınız.”

Genç olan biraz dikleşerek söze karıştı:

“Fakat başka bir husus daha var, beyefendi. Her ihtimale karşı damadınızdan kıymetli bir rehin daha aldık. Bakın, bu yüzük kızınıza ait.”

Mustafa Efendi irkildi. “Vay, kahpe dölü vay!” diye düşündü. “Ha kızımı rehin vermiş ha parmağındaki yüzüğü. Vay ahlaksız damat, demek bana bunu da yaptın, ha?”

“Bu nişan yüzüğünün kızıma ait olduğunu nerden bileyim? Belki yalan söylüyorsunuz. Bakabilir miyim?”

Genç elindeki yüzüğü geri çekti. “Yağma yok” diye düşündü. “Senden para sızdırmadan yüzüğü verir miyiz?”

“İşte bakın, yüzüğün içinde kızınızın adı yazılı: ‘Zeynep – 1955’ Nasıl, inandınız mı?”

Mustafa Efendi, iki elini yüzüne kapattı. “Bunu yapmama-
lıydın damat” diye inledi. “Bana bu kalleşliği yapmamalıydın.
Senden bunun acısını çok kötü çıkaracağım. Seni doğduğuna
pişman edeceğim.”

“Şimdi yüzüğü elimize alsak, kapının önüne çıkıp bağırsak
‘Eyyy millet... Şehrimizin eşrafından Mustafa Efendi’nin dama-
dı, dün gece şehir kulübünde kumar oynadı. Parası kalmayınca
nişan yüzüğünü rehin koydu. İşte şu yüzük, ona ait. Görün de
ibret alın.”

Mustafa Efendi titredi. İki genç, kapının önüne çıkmış
da, gerçekten bağıryormuş gibi, kulaklarını kapattı. “En kısa
zamanda, kızımı Hüsnü denen ahlaksızdan ayıracağım.” diye
düşündü. “Bu kepaze, yarın da kızımın iç çamaşırlarını rehin
koyabilir...”

“Peki, size borcu kaç liraydı?”

“Yirmi bin bonolu borç... Yirmi bin de nişan yüzüğüne
karşılık...”

“Siz delirdiniz mi bre oğlum? Yüzüğün değeri bin lira... Na-
sıl olur da yirmi bin lira istersiniz?”

“Valla sen bilirsin. Gazetelere havadis gerek. İstersek seni
memlekete rezil ederiz. Bir düşün, damadın nişan yüzüğünü
rehin koymuş. Nişan yüzüğünün ne ifade ettiğini sen daha iyi
bilirsin. Kapına dayanıp ‘Biz senin kızını kumarda kazandık. Ve-
receksin.’ desek, daha mı iyi olur? Senin için tek çıkar yol, bu işi
burada kapatmak.”

Mustafa Efendi “Biraz bekleyin!” dedi. Yorgun adımlarla
üst katın merdivenlerini çıktı. Beş dakika sonra, kızı ve dama-
dıyla birlikte geri indi. Damadı, iki faizciyi salonda görünce
gizliden sevindi. Onlara göz kırptı. Gözleri kızarık, yüz etleri
sarkıktı.

Mustafa Efendi, hiddetle iki genci gösterdi:

“Sor bakalım Hüsnü, bu herifler ne istiyorlarmış?”

Hüsnü tek kelime söylemeden başını önüne eğdi. Uykulu

gözlerini ovaladı. “İş iyi gidiyor,” diye düşündü.

“Sor, Hüsnü sor. Sor bakalım, benden ne istiyorlarmış? Sen kocana sor bakalım kızım, nişan yüzüğü nerdeymiş? Bak, parmağı bomboş...”

Kızı yataktan heyecanla kalkmıştı. “Bizim Hüsnü, kim bilir ne halt karıştırdı? Yoksa babam sabah sabah yatak odamızın kapısını çalmazdı...”

Kumarcılardan genci yılışık yılışık konuştu:

“Bizim işimiz var, bey amca! Buraya komedi seyretmeye gelmedik. Damadınızın kumar borcunu verin, çekip gidelim.”

Kadın başını önüne eğdi. Dudağının arasından iki kelime çıktı: “Gene mi Hüsnü?” Hüsnü, duruş ve davranışlarıyla tedirgindi. Söyleyecek söz bulamıyordu. Babası alaylı alaylı konuştu:

“Evet, gene kızım. Hem de nişan yüzüğünü kumarçılara rehlin bırakmış. Utanmadan da ‘Gelin, kayınpederimden paranızı alın!’ demiş. Üç çocuk babası oldu; her gece kumar masalarında ömür çürütüyor. Senin hatırın olmasa, bu herifi konaktan içeri sokar mıyım? Hani yemin etmişti? Hani bir daha kumar oynamayacak, pavyona gitmeyecekti? Atalarımız boşuna ‘Otu çek, köküne bak!’ dememişler.”

Hüsnü Bey dikleşti:

“Sülalemlerle uğraşma, baba... Yoksa kalbini kırarım.”

“Demek kalbimi kırarsın, ha? Utanmaz adam! Soyu temiz insan, bu senin yaptığını yapar mı? Taksi dedin, aldım. Sermaye dedin, verdim. Benden para sızdırmak için her türlü haltı karıştırdın.”

“Bütün bunlara karşılık evde kalmış kızına damat oldum. Gerdek gecesi daha nelere katlandığımı da çok iyi biliyorsun.”

“Nankör... Ahlaksız nankör... Seni, çirkefin içinden çekip çıkardım. Sırtına elbise, ayağına kundura aldım. Evime geldiğinde, kıçın yamalıydı. Geçmiş ne çabuk unuttun? Lakabınız ‘Şilifi düşükler’ değil miydi?”

Kadın, bu tartışmaya daha fazla dayanamadı. Parmağındaki

nişan yüzüğünü çıkarıp Hüsnü'nün ayakları dibine attı. Babasına döndü:

“Allah rızası için beni bu adamdan kurtar, baba!” dedi. “Daha fazla dayanamayacağım. Çocuklarım olmasa...”

Sözünü tamamlayamadı. İki elini yüzüne kapattı. Hıçkırarak üst katın merdivenlerine doğru koştu. Korku ve heyecanla yatak odasına girdi. Bu sefer kararı kesindi. Yıllardır tasarlayıp da yapamadığı işi yapacaktı. Komodinin gözünden bir tüp ağrı kesici hap çıkardı. Hapları avucuna doldurdu. Hepsini birden ağzına attı. Üzerine bir bardak su içti. Yatağa uzandı. Ağladı, ağladı, ağladı...

Mustafa Efendi çaresizlik içindeydi. Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Bu işi burada bitirmeliydi. Üç torunu elini kolunu bağlıyordu. Gençlere döndü:

“En son kaç lira istiyorsunuz? Söyleyin de vereyim.”

Gençler birbirlerine baktılar.

“Yirmi bin bonolu borç... Yirmi bin de nişan yüzüğü için...”

Hüsnü adamların üstüne yürüdü. Bu parayı, kayınpederinden koparamayacaklarını çok iyi biliyordu. “Bu hasis herif, nişan yüzüğü için ölse bile yirmi bin vermez. Ahmak herifler... Size, ‘On bin isteyin’ demedim mi?” diye dişlerini sıktı.

“Benim size bu kadar borcum yok.” diye bağırdı. Kayınpederine döndü. “İzin ver de şu heriflerle konuşayım” dedi. “Size yirmi bin isteyin diye kim söyledi?” diyerek dişlerini sıktı. “Bir çuval inciri berbat ettiniz.”

Hüsnü Bey büyük bir iş yapmış gibi ihtiyara yaklaştı:

“Nişan yüzüğü için on bin lira verersen yeter, baba. Yirmi bin de bonolu borç... Sana namus sözü, bir daha kumar oynamayacağım. Bu adamları tanırım. Çok rezil kimselerdir. Otuz bini ver, gitsinler.”

İhtiyar, Hüsnü Bey'in beklemediği bir çıkış yaptı:

“Zırnık bile vermeyeceğim, Hüsnü! Gayri kumar oynamayacaksın. Geldiğin bataklığa geri döneceksin. Bugünden iti-

baren bu eve girmeyeceksin! Bundan böyle, benim Hüsni adlı damadım yok! Vakit kaybetmeden boşanma davası açacağım. Mahkemeye sebep olarak da kumarda nişan yüzüğünü rehin bıraktığını göstereceğim. Size gelince gençler, bu nişan yüzüğü ve bono sizde kalsın. Mahkeme huzurunda delil olarak göstereceksiniz. Boşanma davası sonuçlandıktan sonra paranızı fazlasıyla vereceğim.”

Hüsni Bey duyduklarına inanmak istemiyordu. Karısına, kayınpederine ne olmuştu? Ona karşı hiç böyle davranmazlardı. “Acaba bu son oyunumuzu yutmadı mı?” diye düşündü. İhtiyar kesik kesik devam etti:

“Size şunu da söyleyeyim ki benden para sızdırmak için sizi damadım kiraladı. Size kaç para vereceğini bilmiyorum. Mahkemede bu olayı olduğu gibi anlatın, onun vereceği paranın iki mislini vereyim.”

İki genç sinsi sinsi bakiştılar. Hüsni, bağırarak konuşmaya başladı. Sesi öfkeliydi:

“Benim hakkımda böyle düşünemezsin, baba! Mahkeme huzuruna çıkarsak, benim de anlatacağım çok şey var. Seni el âleme rezil ederim. Kızının dul olduğunu herkese açıklarım.”

“Boşuna çırpınma, damat! Beni tam on sekiz yıldır rezil ettin. Varsın, rezilliğimiz mahkeme kayıtlarına geçsin. Hastayım... Seni daha fazla dinlemek istemiyorum. Hemen evimi terk et.”

Hüsni Bey, ihtiyarın boğazını sıkmaq istiyordu... “Görüşürüz” dedi. Avluya doğru yürüdü. İki genç ürkek adımlarla onu takip ettiler.

İhtiyar elini göğsüne götürdü. Ağır ağır merdivenlere doğru yürüdü. “Allah’ım, bize sen yardım et.” dedi. Birinci basamağa yığıldı.

(Divan dergisi, 1979)

NAMUS LEKESİ

Soğuk bir kış günüydü. Köy kahvesi ağzına kadar insanla doluydu. Kahveci Durmuş'un keyfi yerindeydi. Durmadan müşterilerine çay dağıtıyordu. Sabık Muhtar Hacali elindeki gazeteyi masanın üstüne fırlattı. Sandalyesine iyice yerleşti. Bir taşla iki kuş vurmak çabasındaydı. Hem komşusu Durdu Mehmet'i kızdırmak istiyor hem de rakibi muhtarı yıpratmaya çalışıyordu:

"Köyümüzün namusunu temizle, Durdu Memed." dedi: "Bu namus lekesi, alnımızdan silinmedikçe bize rahat yok! Şu gazeteye bak: Kızının fotoğrafını birinci sayfaya koymuşlar. Koca memlekete rezil olduk."

Durdu Memed, belki onuncu kez aynı sözleri tekrarladı:

"Etmeyin eylemeyin, komşular... Benimle dalga geçmeyin... Fidan boylu kızımı, benimle birlikte kara toprağa gömdünüz... Ya bu gazete yanlış yazıyor ya da bu işin içinde bir iş var..."

Cin Ali alaylı alaylı konuştu:

"Bre Durdu Memed Dayı, kızın adı-soyadı aynı... Doğum yeri, doğum tarihi aynı... Yanlışlık bunun neresinde? Senin kız, Adana'da pavyonlara düşmüş... Köy namına, pamuk ağalarına göbek atıyormuş... Hele şu gazeteyi bir daha oku, Hacali... Ne yazıyordu muhabir? 'Adana'nın Ç pavyonunda çalışan Elife Şirin isminde on dokuz yaşlarındaki bir kız, sahnede dans ederken dostu tarafından üç yerinden bıçaklandı... Olaya kıskançlığın sebep olduğu söyleniyor... Genç ve güzel kız, hemen hastaneye

kaldırıldı... Kız komaya girdiği için kendisiyle konuşamadık.”

Kahveci Durmuş tepsideki çayları masanın üzerine koydu:

“Kızın tavsırını da gazeteye basmışlar. Gözlerini siyah bir bant gizliyor. O bant da olmasa, tıpkı bizim Durdu Memed’in kızı Elife Şirin... Vallahi bizim köylü kızı Elife’ye çok benziyor.”

Durdu Memed dişlerini sıktı. “Tövbe kör şeytana,” diye mırıldandı. “Bu adamlar beni deli edecek... Ağzımdan kötü bir söz çıkacak...”

“Sen de mi oğlum Kahveci Durmuş? Benimle matrak geçmeyen tek insan sendin. Sen de mi başladın? Elife Şirin’i köyün mezarlığına gömmedik mi? Kız, geçen kış veremden ölmedi mi? O gazeteci denen düzrü, yalan-yanlış yazıyor.”

Hacali, Durdu Memed’in üstüne üstüne gitti:

“Bu işin lami-cimi yok, yavrum Durdu Memed... Elife Şirin pavyonlara düşmüş... Sarhoşlara göbek atıyormuş... Gazetenin yazdığına baksana: ‘Aslen M ilinin G köyünden olan Elife Şirin, bir yılı aşkın bir süredir pavyonlarda dansöz olarak çalışıyordu... Adana’nın külhanbeylerinden...”

Durdu Memed gazeteyi hırsla Hacali’nin elinden kaptı. Katlayıp cebine soktu:

“Üstüme fazla varmayın, komşular. Bu iş şaka götürmez. İsim benzerliği de olsa ailemin, köyümün adını kötüye çıkarmak istemem. En kısa zamanda, bu işin dibini kurcalayacağım. Bu işin gerisinde, bir Alicengiz oyunu var. Bana bu oyunu oynayanı yakalarsam, vay haline... Dinim hakkı için, tike tike doğrarım.”

Muhtar bir köşede sessiz sessiz oturuyordu. Durdu Memed’in tehdidini duyunca iliklerine kadar titredi. “Ya Durdu Memed gerçeği öğrenirse? Vay benim halime! Herifin kabilesi geniş... Beni, bir kaşık suda boğarlar...”

Köylüler yeniden alaya başladılar:

“Namusumuzu temizle, Durdu Memed.”

“Kızının pavyonlarda göbek atmasına izin verme!”

“Dostu varmış, dostu... Kalleşlik etmeseydi, dostu onu vurmazdı.”

“Elife Şirin, köyümüzün adını berbat etti.”

Kanber Dayı komşusuna arka çıktı:

“Üstüne çok varmayın, arkadaşlar. Herifi dinden-imandan çıkaracaksınız.”

Durdu Memed, komşusunun sırtını okşadı:

“Hay babana rahmet, komşu! Şu yeni yetmeler, dur durak bilmiyorlar. Kızım hayatta olsa evinden kaçsa, neyse... Ama onu kendi elimizle toprağa gömdük. Nasıl olur da dost tutar? Ama benim de aklım bulanıyor. Adı-soyadı, doğum yeri aynen tutuyor. Boy bos desen, tıpa tıp... Bu işin içinde bir hınzırlık var.”

Hacali alaylı alaylı konuştu:

“Sakin kız, mezardan çıkıp Adana’ya gitmesin köylüm? Bakarsın, bize numara yapmıştır. Ölmüştür de, ölmüş gibi yapmıştır.”

“Alayı bırak, Hacali... Alayın sırası değil. Bu haberi, köye ilk getiren sensin. Senin parmağın olmadığını nerden bileyim? Sen de muhtarlık yapmış adamsın. Demokrat Parti devrinde kılıcın iki taraflı kesiyordu. Bu işlerin hilesini-hurdasını iyi bilirsin.”

Muhtar, beşinci-altıncı kez sigarasını yakıyordu... Ayaklarının dibi izmaritle dolmuştu. Sobanın çevresinde oturanların konuşmalarına hiç katılmamıştı. Bakışları yerde, kara kara düşünüyordu: “Ulan kahpe kız, adın böyle bir olaya karışmasaydı, bu işin kokusu çıkmazdı. Dostunu kızdıracak zaman mıydı, bre anam? Ahacık şimdi başımız belaya girecek. Durdu Memed, bu işin peşini bırakmaz. Adana’ya kadar gider... Seninle konuşur... Oyunu, benimle nüfusçunun çevirdiğini öğrenirse, hâlimiz ne olur? Sahte evrak tanzim etmek, kanun nazarında suç... Şu Hacali denilen herif, hep ikili oynuyor... Amacı, beni müşkül durumda bırakmak... Şimdiden, seçim için yatırım yapıyor.”

“Bu konuda sen ne düşünüyorsun, muhtar?”

Hacali’nin sesini duyan muhtar birden irkildi:

“Bilmem ki,” dedi: “Kadın kadına, isim isime benzeyebilir...”

“Ama baksana canım; kızın doğum yeri, doğum tarihi de aynı... Elife Şirin... Dünyada iki tane Elife Şirin olabilir mi? Bence bu işte bir bit yeniği var...”

“Bilmem,” dedi muhtar. “Hem, bu işi bunca büyültmeye gerek yok! Bizim Elife Şirin mezarlıkta yatıyor. Hakkın rahmetine kavuşalı bir yıl oldu. Pavyon kızı Elife Şirin’e gelince...”

Durdu Memed dişlerini sıktı.. Muhtara dik dik baktı:

“O Elife Şirin’in de nasıl bir Elife Şirin olduğunu öğreneceğim muhtar,” dedi. “Adana’ya gideceğim. Gerekirse kızla, pavyon sahibiyle görüşeceğim. Ben kül yutmam arkadaş. Eğer bu işte bir oyun varsa, bu oyunda da senin parmağın olduğunu anlarsam dinim hakkı için seni yaşatmam. Ölümlerden ölüm beğen, arkadaş. Muhtarlık deyip geçme. Sen, peygamber döşegine oturuyorsun. Köyün namusu senden sorulur. Benden önce, senin bu olaya el atman gerekir.”

Muhtar baştan aşağıya titredi: “Deli deyyus, senden korkulur. Sen, her şeyi yaparsın,” diye içinden geçirdi. “Ah, ulan Elife Şirin! Olay çıkarmanın zamanı mıydı? Aldığımız rüşvet, burnumuzdan fitil fitil gelecek. Sahte evrak düzenlediğim anlaşılırsa, ben ne yaparım?”

“Deli deli konuşma, Durdu Memed! Bu işle benim ne ilgim var? Pavyonda çalışan bir kız, dostu bıçaklamış... İsmi de Elife Şirin’miş... Bana ne canım? Hem, gazete elimize bugün geçti. İlçeye varır; gerekli işlemi yaparım.”

Hacali sinsi sinsi kel kafasını kaşdı:

“Dur hele,” dedi: “Dur hele, muhtar! Kafam yeni şarj etti. Bu iş, şöyle olamaz mı: Pavyona düşen kız, bizim Elife Şirin’in nüfus kâğıdını kullanamaz mı?”

Muhtar, Hacali’ye dik dik baktı. Sesinin titremesini gizlemeye çalışarak:

“Canım, bizim kızın nüfus kâğıdını niçin kullansın?”

“Olur a, ismini gizlemek ister... Kendi nüfus kâğıdıyla çalışmayı sakıncalı bulur... Hısım-akrabasından korkar... Yerinin

tespitinden çekinir...”

Kahveci Durmuş söze karıştı:

“Bre kardaş, kız zaten takma isim kullanıyormuş... Pavyon-
daki ismi Canan Gülsoy’muş... Nüfus kâğıdındaki ismini kim
bilecek?”

Muhtar heyecanla kahvecinin sözünü kesti:

“Öyle ya,” dedi: “Takma isim kullanan bir kız, niçin kendi
nüfus kâğıdındaki asıl ismini kullanmasın? Hem, sahte nüfus
kâğıdı almasına imkân var mı? Devlet memuru, adama sahte
nüfus kâğıdı verir mi? Adamın elini keserler...”

Hacali bir gözünü yumdu. Başını yeniden kaşdı:

“Sana bir şey soracağım muhtar: Sen bu bizim kızın ölüm
kâğıdını düzenlemiş miydin? Sakın, daha nüfusta sağ görünme-
sin?”

Muhtar yeniden irkildi: “Ulan Hacali, senin alacağın olsun,
alçak! Almanya’dan döndün... Başıma bela kesildin... Pis keloş!
Kalleş keloş!”

“Ölüm kâğıdıyla bu işin ne ilgisi var, arkadaş?”

“Var efendim, var! Ben on yıl muhtarlık yapmış adamım.
Bana, Almanya’da bir olay anlattılar: Herifin biri, ölen karısının
nüfus kâğıdını, imam nikâhıyla aldığı kariya uygulamış. Karısı
öldüğü hâlde, muhtar ve nüfusçuyla anlaşmış. Kayıp ilmühaberi
tanzim ettirmiş. İlmühabere, imam nikâhıyla aldığı karının fo-
toğrafını yapıştırmış. Yeni nüfus cüzdanına kavuşan karı, soluğu
Almanya’da almış...”

Kahveci Durmuş heyecanla sordu:

“Canım, pekey eski karının fotoğrafı ne oluyor? Ya nüfus
kütük defterindeki fotoğraflar?”

“Kütük defterinde kişilerin fotoğrafları yapışık değil ki. İl-
mühaberi tanzim eden, muhtar... Nüfus kâğıdını veren de nü-
fusçu... İki cin fikirli birleşirse, Ali’yi Veli gösterirler... Hem, bu
işin sorumluluğu muhtara ait... Nüfusçu, eldeki belgeye göre
hareket ediyor.”

Durdu Memed derin derin soludu:

“Haklısın kardaş,” dedi: “Bizim iş de bu olaya çok benziyor.”

Muhtar iyice köşeye kısıtılmıştı. “Bu Hacali, cin gibi bir adam...” diye mırıldandı. “Allah belasını versin. Durduğumuz yerde düşman kazandık...”

Hacali sakın sakın konuşmasını sürdürdü:

“Sözgelimi, pavyona düşen kızın yaşı küçük olabilir. Fotoğrafına bakılırsa çok körpe görünüyor. Diyelim ki, yaşı on altı... On sekizini doldurmadığı için pavyonda çalışamaz. Ne yapmak lazım? Ona, yeni bir nüfus kâğıdı bulmak lazım... Elife Şirin de nüfusta sağ görünüyorsa, onun nüfus kâğıdını bal gibi kullanabilirler. Yurt dışına çıkanların pasaportlarında bile kalem oynatıyorlar. Fotoğraf ayrı adamın; künye ayrı adamın... Almanya’da, başkasının ismiyle çalışan yüz elliye yakın adam tanıdım. Bizim milletin kafası şeytanlığa çok iyi çalışır. Muhtarla nüfusçu anlaşır, çoook dolap çevirirler, arkadaş. Sonra bu iş; çok paralı bir iş... Elin oğlu, boşuna muhtarlık yapmıyor.”

Durdu Memed yumruğunu masaya vurdu:

“Eğer benim kızın nüfus kâğıdıyla oynandıysa, bu işi yapanı yaşatmam, arkadaş! Bu işi ancak kan temizler.”

Yerinden yekindi. Öfkeyle muhtara doğru yaklaştı. Bir heykel gibi karşısında dikildi:

Bana bak, muhtar! Yarından tez yok, doğru ilçeye varacağım. Önce nüfusçuyla görüşeceğim. Gerekirse Adana’ya gideceğim. Hastanede yatan kızla konuşacağım. Eğer üç-beş kuruş dünyalık için, benim haysiyetimle oynadıysan, vallahi seni yaşatmam. Bir it gibi gebertirim.”

“Sen, benim kılıma bile dokunamazsın!”

“Dokunayım da, gör...”

İki adam, bir anda kapıştılar. Alt alta, üst üste boğuşmaya başladılar. Köylüler, basit bir gazete haberinin böyle bir sonuca bağlanacağını hiç tahmin etmemişlerdi. Olay daha çok büyümeden, birer ikişer kahveden sıvışmaya başladılar. Muhtarın burnu

kanamış; Durdu Memed'in ceketini yırtılmıştı...

Hacali, komşusu Durdu Memed'in kolundan çekti. İçinde gizli bir sevinç vardı:

"Yürü kardaş," dedi: "Vakit geç oldu. Bu işi, yarın sakın ka-fayla düşünürüz. Korkma, dağ gibi arkandayım. Yarın, ilçeye birlikte gideriz. Muhtar, ilmühaber düzenlemişse, bir sureti nü-fus dairesindedir."

Hacali'nin gözleri pırıl pırıldı. "Kapana kötü kıştırıldın, yavrum muhtar... Yaptığın sahtekârlık hem sana hem partine zarar verecek. Bu sahtekârlık köy merasını kiraya verip parasını cebe indirmeye benzemez. Durdu Memed yakarı bıraksa bile, devlet bırakmayacaktır." diye içinden geçirdi.

Durdu Memed, Hacali'yi eliyle geri itti. Muhtara doğru iyice yaklaştı. Yumruğunu bütün gücüyle masaya vurdu. Öfkeli bir sesle bağırdı:

"Eğer sende zerre kadar erkeklik varsa, doğruyu söylersin" dedi. "Söyle, erkeksen söyle! Oynanan bu oyunda, senin de parmağın var mı? Yalan söylersen, inkar edersen, karılar gibi yaşam takasın..."

Muhtarın bir anda gözleri döndü. Kesik kesik kehliyordu. Ayağa kalktı. Kanayan burnunu kolunun yeniyle sildi...

"Farz et ki parmağım var," diye bağırdı. "Farz et ki kayıp ilmühaberini ben düzenledim... Pavyonculara, Elife Şirin'in nüfus kâğıdını ben sattım... Var mı bir diyeceğin? Haaa, var mı bir diyeceğin?"

Durdu Memed, kaşla göz arasında elini ceketinin cebine soktu. Sustalı bıçağını çıkardı. Bir atmaca gibi muhtarın üzerine atıldı. "Var," dedi... "Bir diyeceğim var, var, var..." Vurdu, vurdu, vurdu... Dördüncü, beşinci darbelerde muhtar yere düştü. Kahvenin tabanı, bir anda kızıl kana belendi. Muhtar, ruhsatlı tabancasını kılıfından çıkarmaya çalıştı. Titrek elle namluyu Durdu Memed'e çevirdi. Kahvede bulunanlar çil yavrusu gibi sağa sola kaçışmaya başladılar. Durdu Memed'i kan tutmuştu. Muhtarın karşısında kıpırtısız duruyordu. Muhtar kendini zor-

ladı. Dişlerini sıktı... İyice kasıldı... Tabanca tutan eli titredi...
Ateş etmeye fırsat bulamadan can verdi...

(Hisar dergisi, 1979)

TRENDEKİ DELİLER

Trenimiz, gün doğarken Erzincan istasyonunda durmuştu. Çok soğuk bir kış günüydü. Trene, Erzurum'dan binmiştim. Atatürk Üniversitesi'nde öğrenciydim. Sömestr tatili dolayısıyla memleketime gidiyordum.

Karnım çok acıkmıştı. Büfeden bir ekmek, biraz peynir aldım. Büfenin önünde, yaşlı bir adam haşlanmış kelle satıyordu. Kellenin görünüşü çok hoşuma gitti. Tepsinin ortasında bir tanecek kalmıştı. Yaşlı adama yaklaşıp kelleye elimi uzattım. Fiyatını soracaktım ki, ikinci bir el aynı tepsiyeye doğru uzandı. Elin sahibi uzun boylu, kara yağız, ıslıl ıslıl gözlü bir erdi. Sol kolunda bir kaput atılıydı. Davranışını hoyratça bulunca elimi geri çektim:

“Buyur hemşerim,” dedim. “Kısmet seninmiş...”

Oysa benden böyle bir davranış beklemiyordu. Bir kavgaya, bir tartışmaya hazırlanır gibiydi. Galiba sarhoştur. Ağzı leş gibi içki kokuyordu. Yürürken yalpalanıyor; sık sık geçiriyordu. “Buyur sen al,” deyince, gevşedi. Yüzüme tatlı tatlı baktı. Utançla başını önüne eğdi:

“Hayır, sen buyur! Senin kısmetinmiş...”

Göz göze geldik... Gülümsedi. Altın dişleri göründü. Erin duruşu, tunçtan bir heykeli andırıyordu. Birkaç saniye ikimiz de öylece kaldık... Sonra, er ılık bir sesle Anadolu insanına yakışan bir teklifte bulundu:

“İstersen ortaklaşa alıp birlikte yiyelim.”

“Hay hay!”

Kelleciyle pazarlığımızı yaparak kelleyi satın aldık. Hava çok soğuk olduğu için dışarıda eğleşmeden hemen geri trene döndük. Koridorda uyuklayan insanların üzerlerine basa basa ilerledik. Adım atacak yer yoktu. Tren, hınca hınç doluydu. Öğrenciler, askerler, heybeli köylüler... Daracık koridora balık istifi olmuşlardı. İnsan nefesinden camlar buğulanmış, dışarıyı zor görünüyordu... Er, tatlı bir sesle:

“Senin yerin var mı?” diye sordu.

“Yok,” dedim. “Erzurum’dan beri ayakta yolculuk ediyorum.”

“Bizim yerimiz var. Gel, beraber oturalım.”

Tahta bavulumu alıp peşi sıra yürüdüm. “Yolll! Yoool!” diye bağıyor; kaba hareketlerle ilerlemeye çalışıyordu. Bir kompartımanın önünde durduk. Hayret, bomboştı. Bir köşede, sadece bir er yatıyordu. Kompartımanın kapısının camında bir karton asılıydı. Kirli kartonun üzerine eğri büğrü bir yazıyla, “Dikkat, deli var!” yazısı yazılmıştı. Er, kapıyı açıp içeriye girdi. Bana göz kırparak “Gel!” işareti yaptı. Doğrusu, “Deli var!” yazısını okuyunca içeriye girmeye çekindim. Arkadaşım fısıltıyla:

“Korkma gel,” dedi. “Deli filan yok! Bu bizim basit asker numaramız. Rahat etmek için bu yolu seçtik.”

İçeriye ürkek adımlarla girdim. Burnuma ağır bir alkol kokusu çarptı. Üçüncü mevki kompartımanın kanepesinde uyuklayan er, hışımla ayağa fırladı. Garip sesler çıkarıp üzerime atıldı:

“Biye bak, ulaaa! Ben deli, ben deli...”

Arkadaşı gülererek koluna yapıştı:

“Dur, Mustafa! Bu arkadaş, bizim konuğumuz. Yabancı değil. Bak, şu kelleyi ortaklaşa aldık. Bana döndü: Yolumuz uzun. Başka çaremiz yoktu. Trenler çok kalabalık oluyor. Bak, bende kompartıman açacak anahtar da var. Memlekete izinli gidiyoruz. Bu dünyada, gözü küllüye yer yok! Cin-cellât olacaksın. Rahat etmek için bu numarayı çevirdik. Nasıl, beğendin mi?”

Güldüm. Erlerin davranışı, bana çok bencil gelmişti: “Bunca insan koridorda uyuklarken sizin böyle sere serpe uzanmanız doğru değil...” diye hareketleri beğenmediğimi söyledim.

“Belki haklısın amma; böyle de yapmasaydık, bize koridora bile yer vermezlerdi. Sonra, böyle rahat rahat içki içemezdik. Bir karton alıp üzerine, “Dikkat, deli var!” yazınca akan sular durdu. Kapımıza yaklaşanı korkutup kaçırdık. Ehhh, ilerde bir pislik çıkmazsa, işimiz iş. Çetinkaya’ya kadar delilik numarasını arkadaşım yürütecek. Oradan sonra da, sıra bende... Bu numarayla, bize İzmirli bir er arkadaşımız öğretti.”

“Hayırlısı,” dedim. “Peki, yolculuk nereye?”

İlk tanıştığım er, heyecanla atıldı:

“Gaziantep’e gidiyoruz. Sahi, daha tanışamadık: Ben Antepliyim. Arkadaşım da Urfalı. Benim adım Ahmet. Cıncık Ahmet derler. Bunun adı da Balbal Mustafa. Erkek uşaktır ha! Bir Urfalı’yı satın alır.

“Tanıştığımıza çok memnun oldum. Ben de Ceyhanlıyım. Ceyhan’ın bir köyünden... Adım Muzaffer. Atatürk Üniversitesinde öğrenciyim.”

“Uzak yerden değilmişsin, kardaş. Hep hemşeri sayılırık. Ah, ulan memleket! Antep’in kınalı toprakları gözümde tütüyor. Antep istasyonuna bir ineyim, toprağı öpeceğim Allah’ıma...”

Mustafa şapkasını havaya attı: “Gel teskere, gelll!” diye bağırdı.

Eski bir gazete çıkarıp soframızı hazırladık. Tren hareket ederken lokmaları atıştırmaya başladık. Mustafa, bavulundan bir şişe şarap çıkardı. Portakal çubuğundan yapılmış bardağına doldurdu. Bana ikram etti. İçki kullanmadığımı öğrenince çok üzüldü. “Böyle anlarda, bu meret içilir.” diye gülümsedi. Birkaç yudum içip şişeyi geri yerine koydular. “Madem sen içmiyorsun, bizim içmemiz de caiz değil.” dediler.

Erzincan şehri, gerine gerine sabah uykusundan yeni uyanıyordu. Yer-gök bembeyaz bir örtüyü bürünmüştü. Yollar, evle-

rin saçakları, ağaçlar, çevrede ne varsa, apaktı. Camdan dışarıya baktıkça içimizde bir titreme hissediyorduk. Karın kalınlığı bir metreyi geçiyordu. Geride kalan tren yolu, derin bir kanalı andırıyordu. Tren, kesik kesik düdükle çalarak şehirden uzaklaşırken sohbeti iyice koyulaştırdık. İki erle kısa zamanda canciğer arkadaş olduk. Urfalının sesi güzeldi. Sık sık eli kulağa atıyor, yanık “Barak Havaları” söylüyordu.

Mustafa her türkü bitiminde, kapının önüne birikenlere gözlerini ayırarak bağırıyordu:

“Ben deli... Ben deli... Parçalarım ha!”

Gerçekten istediği an, yüz mimikleriyle, konuşmasıyla bir deliyi iyi taklit ediyordu. Dilini çıkarıyor, yüzünü buruşturuyor, gözlerini şaşkınlıkla yapıyor korkunç bir görünüşe bürünüyor. Onun numara yaptığını bilmesem gerçekten deli olduğuna inanırdım.

Mustafa'nın delilik numarası Divriği istasyonuna kadar sürdü. Trenin koridorları biraz daha dolmuştu. Her istasyonda, otuz-kırk kişi daha biniyordu. Trenimiz Divriği'den hareket ederken kapının önünde bir kadın görüldü. Kucağında bir çocuk, diğer elinde bir bavul vardı. Güleç yüzlü, başörtülü, gençcik güzel bir gelindi. Gülümsedikçe güzel yüzündeki gamzeleri çukurlaşıyordu. Hele o yeşil gözleri... İnsanı bir anda büyülüyordu. Bizim kompartımanı boş bulunca elindeki koca bavulu yerde indirdi. Kapıyı yavaşça açtı:

“Beni içeriye alır mısınız, kardeş?” dedi. “Sahipsizim. Tek başıma yolculuk ediyorum. Kocam, Kayseri’de Hava Assubayı.”

Mustafa uzandığı yerden doğruldu. Uzun süre, süzgülün gözlerle kadına baktı. “Of anam, offf!” diye nara attı. Göğsünü yumrukladı.

“Heeyt! Ellii elli yüz; Urfalıyız biz. Bize, deli derler, deli! Var mı bize yan bakan?”

Kadın, ürkek adımlarla geriye çekildi. Kucağındaki sarışın, tostopalak çocuk ağlamaya başladı. Kapının önüne biriken yolcular, Mustafa'nın davranışlarını merakla izliyorlardı. Tam o

anda, kırk-elli yaşlarında, topalak yüzlü, kırçıl saçları arkaya taralı bir bey kapıda görüldü:

“Toparlan, asker!” diye bağırdı. İki arkadaşım, bu emredici sesi duyunca hemen hazır ola geçtiler. Göğüslerinin düğmelerini ilikleyip bir heykel gibi oldukları yerlere çakıldılar. Korkuyla önlerine bakıyorlardı.

Düzgün kılıklı adam:

“Geç şuraya otur kızım,” diye kadına yer gösterdi. “Sen, bu serserilerin kusurlarına bakma!”

İki er de adamın kararlı sesine itiraz edemediler. Herhâlde, adamı sivil giyinmiş bir subay sanmışlardı. Adam da kapıyı örtüp içeriye girdi. İki kafadar, hala dimdik ayakta idi. Sivil adam:

“Oturun,” diye bağırdı. “Öyle ortalıkta salak salak dikelmeyin!”

Kadın, adama teşekkür etti. Yan dönüp ağlayan çocuğunu emzirmeye başladı. Yaşlı adam, alaylı bir sesle:

“Eeee, söyleyin bakalım, deli hanginizsiniz?” diye sordu.

Balbal Mustafa heyecanla konuştu:

“Deli yok, kumandanım. Numara yapıyorduk!”

Adam, kıs kıs güldü:

“Benim kumandan olduğumu nerden biliyorsunuz?”

“Sesinden kumandanım...”

“Nedir şu Erzurum’dan beri oynadığınız çirkin oyun? Deli numarası yapmaya utanmıyor musunuz? Yaptığınız hareketi, üzerinizdeki boz elbiseye nasıl yakıştırıyorsunuz? Hadi erkeklere yer vermediniz... Gerine gerine kanepelere uzandınız... Ya şu bayan? Hem de kucağında çocuğu var... Üstelik subay hanımı... Bir Türk askerine böyle bir davranış yakışır mı? Biz size, böyle mi terbiye verdik. Bir bayana, bir asker hanımına böyle yapılmı? Bu milletin namusu, kime teslim? Bu, nasıl namus bekçiliği? Susmayın. Bana cevap verin.”

İki er, başları önde, adamı titreyerek dinliyorlardı. Korkudan, utançtan başlarını kaldıramıyorlardı. Kompartımana

sıgmayan iki haşarı insan, bir anda süt dökmüş iki uysal kediye dönmüştü.

Az sonra, ayağa yekindiler. Adam sordu:

“Nereye?”

“Biraz hava alacağız, kumandanım.”

“Sakın bir yere ayrılmayın. Çetinkaya’da yengenize öbür trenden yer bulacaksınız.”

“Başüstüne, kumandanım.”

Yaşlı adam, görüldüğü kadar sert bir insan değildi. Sözü-sohbeti yerindeydi. Şakacı, nükte yapmayı seven bir tipti. Erler dışarıya çıkınca keyifli keyifli güldü:

“İşte Türk insanı böyledir,” dedi. “O iki serkeş insan, bir ‘Dikkat!’ sesiyle kendilerine geldiler. Anadolu insanını tanımayan, onu yönetemez. Asker psikolojisini çok iyi bilirim. Yüz kişiye karşı koyan iki genç, iki utandırıcı sözle kuzu gibi oldu.”

“Gerçekten öyle,” dedim. “Peki, ama sizin asker olduğunuzu nerden anladılar? Siz, gerçekten asker misiniz?”

“Evet, emekli Assubayım. Er Eğitim Tugaylarında, çok er yetiştirdim. Bazan bir ses, bir davranış bir insanın mesleğini ele verir. Erzurum’dan beri iki erin davranışlarını izliyordum. Yandaki kompartımda oturuyordum. Başlangıçta, buldukları numara hoşuma gitmişti. Amma, şu bayana da aynı oyunu oynayınca dayanamadım. Dikkat ederseniz, sesimi duyar duymaz hemen toplandılar. Türk ordusundaki emir-kumanda zincirine hayran olmamak mümkün değil. Zaten bizi ayakta tutan disiplindir. Şu anda, onları ölüme göndersem, gözlerini kırpmadan giderler. Ve göreceksiniz, Çetinkaya’ya varıncaya kadar da içeriye girmeyeceklerdir. Bir kumandanla, bir subay hanımıyla aynı yerde oturmayı saygısızlık sayacaklar. Biz, asker milletiz. Bizi ancak disiplin ayakta tutar. Belki ben olmasaydım, şu saf ve temiz kadına sarkıntılık yapmaya bile kalkışacaklardı. Ama bir ses, bir askerce ses; onları frenledi. Önemli olan bu saf Anadolu çocuklarını kanalize etmektir. Onlara doğru yolu gösterebilmektir.

İki eri, uzun ısrarlara rağmen, bir daha içeriye sokamadık.

Çetinkaya'ya varıncaya kadar pencerenin önünde dimdik durdular. Onların yerine, başka yolcular oturdu. Daha tren Çetinkaya istasyonuna girmeden de, yengelerine yer bulma hazırlığına giriştiler. Biri koca bavulu kaptı. Diğeri sarışın çocuğu kucığına aldı. Koridor boyunca “Yool, yool!” diyerek ilerlediler. Emekli Astsubay arkalarından ıslak gözlerle bakıp keyifli keyifli gülüyordu...

(Hisar dergisi, 1979)

CULLUK

Kuru Hüseyin sinemanın önünde durdu. Film afişlerine uzun uzun baktı. Gündüz matinesiydi. İki Türk filmi birden oynuyordu. “Nasıl etmeli?” diye düşündü. “Her iki film de güzel. Biri Ayhan Işık’ın filmi. Şu kucağımdaki çulluğu nereye koymalı Allah’ım? Bir tanıdık, bir dost dükkânı olsa, bırakır; sinemadan çıktuktan sonra da geri alırdım. Satmaya bir türlü elim varmıyor. Oğlum Binalı’nın beni boynu bükük karşılaşmasını, karım Hatçe’nin bana surat asmasını istemiyorum. Anaç çulluğu kümeden çıkardığım zaman; ikisinin de gözleri dolu dolu olmuştu.”

Andırın’ın dağ köylerinden şehre kırk-elli tane hindi getirmişti. Sürüyü önüne katmış, cadde cadde, sokak sokak dolaşarak satmıştı... Allah bereket versindi... En az iki bin lira para kazanmıştı... Kimden kötüydü... Bu iş, ormandan kaçak kütük taşıyıp ilçede satmaktan çok iyiydi... Kolcuyla cebelleşmek yoktu... Kendire bıçak vurup dağa doğru kaçmak yoktu... Köye dönünce yeniden bir sürü alacak, hiç beklemeden Adana’nın yolunu tutacaktı... Daha yılbaşına on beş gün vardı... İki bin lira daha kazanırsa, baharın kuyruğunu yakalardı... Ondan sonrasına Allah kerimdi... On beş-yirmi tane de tavuk getirmeliydi... Hindi almaya gücü yetmeyen fakir-fukaralar tavuk sormuşlardı... “Culluk eti hem hafif hem de daha lezzetli.” diye düşündü. “Şöyle bir sini çedeneli pirinç pilavı yaptıracaksın... Katanak katanak beyaz culluk etini üstüne yazalayacaksın... Yanı sıra, et

suyuyunan yapılma bir de şehriye çorbası olacak... Biraz turp, biraz yeşil soğan... Ohhh, doyuncaya kadar yiyeceksin... Üstüne bir de şekerli kahve oldu mu, gel keyfim gel!”

Hava kararsızdı. Sabah saatlerinde yağmur döküştürmüş; hindiler de, Kuru Hüseyin de iyice ıslanmıştı. Güneş, gri renkli bulutların arkasından bir görünüyor, bir kayboluyordu. Kuru Hüseyin, “Böyle hava ele mi geçer?” diye mırıldandı. “Bizim köyde öbek öbek kar var. Kayseri-Sivas yolu kapalı. Erzurum’da soğuktan okullar tatil edilmiş. Zengin olacaksın; kışın Adana’da, yazın bizim Andırın yaylasında yaşayacaksın. Çadırı Çokak köyüne kuracaksın. Kırkgöze, Meryemçile doğru uza-nacaksın. Elinde bir kırma tüfek, hem keklik avlayacaksın hem de pınarlardan buz gibi sular içeceksin. Güz girimi de Çukurova’nın yolunu tutacaksın.”

Yoldan gelip geçenler koluna çarpıyorlardı. Bir kadın, “Yolu kapatma, kardeşim,” diye çıkıştı. “Kucağında hindi, sinemanın önünde ne ararsın?” Kuru Hüseyin dişlerini sıktı: “Ah, ulan culluk! Seni ne yapmalı? Keşke üç yüz liraya verseydim. O kravatlı bey, üç yüz elli lira verseydi, şu anda satılmış olurdun. Ulan Binali, sen elimi-kolumu bağladın. Boynu bükük duruşun, culluğu satmama engel oldu. Ama şu anda, üç yüz lira verecek bir müşteri bulsam, dinim hakkım için satarım. Ayhan Işık’ın filmi kaçırmasam, arkadaş.”

Sinemanın ana giriş kapısına doğru yürüdü. Acaba karşıdaki pastırmacıya rica etse, sinemadan çıkıncaya kadar hindisinin dükkânının bir köşesinde durmasına izin vermez miydi? Pastırmacı dükkânına doğru yöneldi. Adamın duruşu, müşterilerle konuşması, böyle bir teklifte bulunmasına engel oldu. “Ya beni terslerse?” diye düşündü. “Burası hayvanat bahçesi mi, derse? Ulan culluk, seni netmeli yavrum! Başıma bela oldun! Ben ki, bir film için köyden Andırın’a yaya yürümüş adamım. Sinema deyince dayanmam arkadaş. Bak şimdi bana ayak bağı oldun. Daha akşama bir ömür boyu zaman var. Saat altıda sinemadan çıkar, Kadırlı otobüsüne binerdim. İki yıldır sinemaya gideme-

dim. Yoksulluk... Para aslanın ağzında... Köye dönünce gençlere ne anlatacağım? ‘Yediğin-içtiğin senin olsun; hele gördüğün güzellere haber ver!’ derlerse, ne yaparım? Ah ulan culluk, seni ne yapmalı bilmem ki?

Küçük Saat’a doğru yürüdü. Arka sokaklarda oteller vardı. Acaba üç-dört saatlığına culluğuna bakamazlar mıydı? Sağa başvurdu, sola başvurdu... Bir sonuç alamadı. Hiç kimse culluğunu kabul etmedi. Bir-iki kişi müşteri oldu. En kabadayısı iki yüz lira teklif etti. Kuru Hüseyin, “Satmam,” diye diretti. “İki yüze vereceğime geri eve götürürüm. Hatçe’yi, Binali’yi sevindiririm.”

Yeniden sinemanın önüne geldi. Gişeye doğru yürüdü. Hindisi kucağında. Hayvanı, sıkı sıkıya göğsüne bastırıyordu. Sıraya girdi. Kayıtsızca gişeye doğru adım adım yaklaştı. Sıra kendisine gelince deliğe doğru eğildi:

“Bir bilet ver hemşerim,” dedi. “Balkon olsun.”

Nedense balkona oturmayı çok severdi. Onun için, sinemada oturanlara tepeden bakmak, çok daha zevkliydi. Gişe görevlisi, bir köylüye, bir de kucağındaki hindiye baktı. Kendini tutamayıp kahkahayla güldü:

“Bu da ne?” diye bağırdı.

Kuru Hüseyin safça boyun büktü:

“Culluk!”

“Ne olacak bu culluk? Yoksa sinemaya bu hayvanla mı gireceksin?”

“Ne zararı var hemşerim? Koltuğumun altında uslu uslu oturur.”

Gişe görevlisi uzun uzun güldü. Gözleri yaşarmıştı. Mendilini çıkarıp gözyaşlarını sildi. Gülmeyi bırakıp birden ciddileşti:

“Yürü işine, kardeşim. Burası hayvanat bahçesi mi? Beni daha fazla meşgul etme! Bak, kuyruğun bir ucu dış kapıya uzandı. Sinema senin neyine? Zaten kılık kıyafetin bozuk. Paran varsa git, Kuruköprü’den iki bardak şalgam iç.”

“Dizlerimin arasına sıkıştırırım. Uslu uslu oturur. İstersen,

iki bilet ver; yanımdaki koltuğa koyayım.”

“Yürü işine, bre! Deli misin, nesen? Sinemaya hindiyle girilir mi? Adama gülerler be! Aydın sakarı mısın, nesen? Çekil gişenin önünden!”

Gişe görevlisi öyle sert yaptı ki, Kuru Hüseyin daha fazla diremedi. Arkasında bekleyenler de homurdanıyorlardı. Ümitsiz adımlarla dış kapıya doğru yürüdü. O anda, hindisinin boğazını sıkmak istiyordu. Bıçakla kesseler, damarından bir damla kan akmazdı. Kötü bozulmuştu. Kapının önündeki kalabalık, ona hayretle bakıyordu. Bir genç alay etti:

“Burası kümes değil, beybaba! Şehrin en lüks sineması... Önce, şöyle kılık kıyafetini düzelt. Başında kasket, ayağında şalvar... Hele şu çamurlu ayakkabılarına bak. Sinema senin neyine ağa? Al yarım somunla yüz gram helva... Yeyip keyfine bak.”

Kuru Hüseyin utandı. Sinemaya girdiğine gireceğine pişman oldu. Gururu iyice incinmişti: “İtler,” diye dişini sıktı. “Ben, sizin gibi baba ekmeği yemiyorum. Rızkımı taştan çıkarıyorum.”

Sinemadan on beş-yirmi adım uzaklaştı. “Seni satmalıydım culluk.” dedi. “Bak, beni alaya aldılar. Şehirlinin en büyük özelliği bu! Siz hayvanlarla bizim gibi sarmaş dolaş olamıyorlar. Halbuysem, benim evimin altı ahır... Bir merdivenim dışaysa, diğeri içe... Fukaranın malı, gözünün önünde gerek... Sonra, hayvanların sıcaklığı cabası... Kışın soba yerini tutar... Ahıra inmediğim gün, kendimde bir eksiklik hissederim. Mal kokusu, davar kokusu burnuma gelmediği gün, sigara tiryakisi gibi, sağa sola çatarım. Şu yeniyetmelerin forsuna bak. Benimle dalga geçiyorlar. Neymiş, kucağımda hindiyle sinemaya gelmişim... N’olur! Kıyamet kopmadı ya? Sizin alacağınız olsun, ulan! Sanmayın ki caydım! Neye mal olursa olsun, bugün bu sinemaya gireceğim.”

Tenha bir sokağa saptı: “En iyisi, culluğu şalvarımın içine saklamak.” diye sinsi sinsi güldü. “Işıklar sönüp de film başlarken çıkarıp koltuğun altına koyarım. Uslu uslu oturur. Kim farkına varacak?” Düşündüğü gibi yaptı. Şalvarının bağını çö-

züp hindiyi içine sakladı. Ürkek adımlarla geri sinemaya doğru yaklaştı. Bir çocuğa, gişeden bilet aldırdı. Gişecinin kendisini tanimasından korkuyordu. Seyyar satıcılardan bir miktar da çerez aldı. Önü şişkin şalvarıyla sinemaya doğru yürüdü. “Görün bakalım,” dedi. “Kuru Hüseyin sinemaya nasıl giriyormuş?”

Biletini kestirip balkon merdivenine doğru yürüdü. İçinde bir sevinç vardı. “Köye dönünce yaptıklarımı kahvede bağıra bağıra anlatırım. Kırıla kırıla gülerler.” diye gülümsedi.

Biletini teşrifatçıya uzattı. Teşrifatçı yerini gösterdi. Kuru Hüseyin bahşiş olarak iki buçuk lira verdi. Teşrifatçı genç, parayı az bulmuş olacak ki, surat asıp bir şey söylemeden yanından uzaklaştı. Hüseyin koltuğuna oturdu. Çevresini izlemeye başladı. Sağındaki, solundaki koltuklar daha boştu. Çerez torbasını açtı. Yavaş yavaş atıştırdı. Şalvarının içindeki hindiye okşadı: “Rahat dur ha, yavrum! Sakın şalvarıma pisleme! Bak, sonra karışmam. Seni ucuz, pahalı demeden satıp köye dönerim. Bahtı ağ bir hayvanmışsın. Koca Adana’ya kadar geldin... Satılmadan geri köye gidiyorsun. Bu şeref, her hayvana nasip olmaz. Dua et ki, Binali’yi çok seviyorsun. Onun dolu gözleri, elimi-kolumu bağladı. Yoksa elli lira için seni gün boyu kucacımda taşımazdım.”

On beş dakika sonra, salondaki bütün koltuklar doldu. Gong üç kez üst üste vurdu. Film başladı. İlk film, Ayhan Işık’ın “Kanun Namına” adlı filmiydi. Kuru Hüseyin, Ayhan Işık’ı çok severdi. Hiç bir filmi kaçırmazdı. “Mert adam, erkek adam!” diye gülümsedi. “Ne zaman filmi seyrettiysem, gözlerim yaşardı. Bazen sevinçten, bazen acıdan... Bu filmi seyretmeseydim, hasta olurdu.”

Kuru Hüseyin’in sol yanına iki genç kız oturmuştu. Sağında ise yaşlı bir adam vardı. Adam, ikide bir gözlüğüyle oynuyordu. Sık sık da boğazını temizliyordu. Kızların losyon kokusu, Kuru’nun burnunu okşuyordu. Kaçamak bakışlarla güzel kızlara bir-iki kez göz attı. Derin derin iç çekti: “Allah sahiplerine bağışlasın. İkisi de güzelmiş!” diye düşündü. “Hele öbür taraftaki... Kısrak gibi cilve yapıyor... Daha şişman... Avrat dediğin, biraz

etli-butlu olacak. Esmer güzeli... İri gözlü, iri göğüslü... Ak gerdanlı, toparlak yüzlü... Tam Çukurova güzeli... Böylesine, insan elini sürmeye kıyamaz. Vitrine koyup karşıdan seyredeceksin.”

Şalvarının içindeki hindi, kımıl kımıl ediyordu. Aradan on beş-yirmi dakika geçince iyice huysuzlaştı. Yeri dar geliyordu... Havasız yerden kendini dışarı atmak için can atıyordu. Kuru Hüseyin, şalvarının uçkur bağını biraz gevşetti. Hindinin başını dışarıya çıkardı. “Gayri rahat dur,” diye fısıldadı: “Bırak da şu filmi seyredeyim.”

Böğründeki genç kız, kendi kendine konuşan adama tuhaf tuhaf baktı. İçinden, “Deli midir, nedir?” diye geçirdi. Adam yeniden mırıldanınca yan dönüp yüzüne baktı. Mırıldanmayı sürdürürse onu ikaz edecekti. O da ne? Adamın şalvarından dışa doğru bir şey uzanıyordu. Genç kız, korkuyla kendini yana doğru attı. Kötü korkmuştu:

“Kız Selma,” diye fısıldadı. “Bak, şu adamın şalvarından bir şey sarkıyor. Koca başlı... Tuhaf bişey... Kımıl kımıl ediyor...”

Diğer kız da şalvardan sarkan şeye baktı. Korkuyla boğuk bir çığlık attı. Tam o anda, hindi Kuru Hüseyin’in şalvarının içine pisledi. Kuru, “Tühhhh, Allah belanı versin.” diye yüksek sesle söylendi. Şalvarının bağını biraz daha gevşetti. İki elini şalvarının içine sokarak hindiyi iyice kavradı. Dışa doğru çekti. Tam o anda, boşta kalan hindinin başı genç kızın eline dokundu. Kız, “Anneee!” diye bağırdı. Kendini arkadaşının kucasına attı. Kuru Hüseyin, yaklaşan tehlikeyi hisseder gibi oldu: “Rezil olacağım.” diye mırıldandı. Şalvarından çıkardığı hindiyi yere indirmek istedi. Fakat hindi iyice bunalmıştı. Kanat çırpıp havaya doğru fırladı. Gürültü çıkararak önce balkon korkuluğunun üzerine kondu... Bağrıışmalar hayvanı iyice ürküttü... Havalanıp kendini boşluğa bıraktı... Balkondaki bütün seyirciler panik içinde kapıya doğru koşmaya başladılar. Kızlardan biri bayılmıştı. Diğeri onu ayıltmaya çalışıyordu. Hindi havada uçarken perdeye akse-den gölgesi alacandı. Işıklar karışınca herkes yangın var sandı. Salondakiler de korkuyla yerlerinden fırladılar. Bir anda binlerce

seyirci kapılara hücum etti. Garip tesadüf makinist de makine dairesinde değildi. Filmi perdeye ayarladıktan sonra büfeye gazoz içmeye inmişti. Çılgınlık, bağırtilar bir anda bütün sinemayı sardı...

“Yangın var, yangın!”

“Makine dairesi yanıyor...”

“Bir kişi müdüriyete haber versin.”

“Acele, itfaiye çağrılısın!”

Makinist makine dairesine koşup da, ışıkları yaktığı zaman, bütün seyirciler soluk soluğa dışarıya hücum ediyordu. Ani panik sonucu; kimi ayaklar altında kalmış, kiminin kolu çıkmış, kiminin bacağı incinmişti... Kúpeler, kolyeler, bir sürü değerli mücevher yerlere dökölüp saçılmıştı...

Hindiye gelince; boş koltuklar üzerinde ürkek ürkek bir o yana, bir bu yana zıplayıp duruyordu...

(Hisar dergisi, 1980)

ELBİSTANLI ŞEMO

Şemo, sabahtan beri Elbistan'ın çamurlu caddelerini arşın-lıyordu. Ayakları yalın, üstü-başı periŐandı. Şalvarının yırtıŐın-dan ayıp yerleri görünüyordu. Elini koltuŐunun altına sokuyor, kolunu bastırarak "Firt firt" Şeklinde sesler ıkarttırıyordu. Kısa boylu hafif kamburca, çelimsiz bir deliydi. Hiç bir Elbistan-lı onun kalbini kırmak istemezdi. Bütün dükkânlar Şemo için serbestti. İstediğini yer, istediiğini alıp giyerdi. Kuyumcuya girip vitrininden bir altın alsa, kuyumcu sesini ıkaramazdı. Esnaf, Şemo'nun uŐradıŐı dükkâna uŐur getireceiğine inanırdı. Onun kalbini kıran, ona bir fiske vuran muhakkak bir zarara uŐardı.

Köprü başında bir kaç dakika durdu. ıŐıldayarak akan Ceyhan IrmaŐı'yla bir süre konuştu. Irmak kendisini kızdırmıŐ olacak ki, peş peşe ırmaŐa doŐru aŐız dolusu tükürdü. Gazeteci mmet'in dükkânına kadar yürüdü. Vitrinde bazı çıplak resimli magazinler asılıydı. Şemo, ıplak kadın resimlerine önce dikkat-le baktı, sonra yerden kocaman bir taş aldı. Bütün gücüyle vitrine doŐru fırlattı. Koca vitrinin camı tuzla buz oldu. Ümmet, eline bozuk paralar alıp Şemo'ya doŐru koştu. Bozuk paraları delinin avucuna kıstırdı. "Canın saÇ olsun, Şemo." diye mırıldandı. "Bir daha vitrine çıplak kadın resmi asmam!" Şemo yüzünü eŐŐitti. Gazeteci mmet'in suratına tükürdü. "Mundar... Pis... EŞŞek!.." diye baŐırdı. Hal Caddesi'ne doŐru yürüdü. Gazeteci mmet, sokranarak cam parçalarını yerden topladı. Gönülsüz gönülsüz

öp tenekesine doldurdu: “Adını deliye koymuş, kıcını çalıya.” diye mırıldandı. Kalkıp bir tokat vursam, herkes beni haksız çıkaracak. Bir ay içinde, beşinci defa camımı kırıyor.”

Şemo, Dondurmacı Durmuş’un dükkânına doğru yaklaştı. Karcı Durmuş, buharı üstünde tereyağlı mercimek çorbası satıyordu. Şemo, kapının önündeki boş masaya oturdu. Forsla, “Çorba ver!” diye bağırdı. Karcı Durmuş, kâseyi doldurdu. Yarım ekmele birlikte Şemo’nun önüne koydu. Uzun süredir Şemo dükkânına uğramamıştı. “Ayağı uğurlu gelir inşallah! Bu günlerde işler kesat... Günde iki kazan çorbayı zor satıyorum.” diye mırıldandı.

Şemo, çorba kâsesini avuçladı. İki-üç yudumda sıcak çorbayı midesine indirdi. “Daha ver!” diye mırıldandı. Karcı Durmuş, kâseye yeniden çorba koydu. “Afiyet olsun, Şemo.” dedi. “Karnın iyi acıkmış. Tatlı da ister misin? Peynirli kadayıf yaptım. Daha buharı üstünde... Yağı da Halis... Haaa, ister misin? Bir porsiyon vereyim mi?” Şemo, başıyla “İstemez” diye işaret etti. Masanın üstündeki yarım ekmeği şalvarının cebine soktu. Yattığı yerdeki köpeklere götürecekti. Durmuş’un sırtını sıvazlayıp Şekerbank’a doğru yürüdü.

Bankanın önünde pırl pırl bir taksi duruyordu. Ankaradan gelen banka müfettişine aitti. Şemo’nun motorlu araçlara karşı aşırı bir sevgisi vardı. Yepyeni taksiyi görünce dayanamayıp yaklaştı. Okşayıp sevdi. Arka camına eliyle bazı şekiller çizdi. Çizdiği şekillere bakıp dişlek dişlek güldü. Ön kapıyı zorladı. Taksiyle binmek istiyordu. Ön kapı açıktı. Ayağının çamuruyla taksiye girip oturdu. Direksiyona yapışıp sürer gibi yaptı. İşsiz güçsüz hamallar, başıboş çocuklar taksinin çevresini sardılar.

“Ne o Şemo, şoförlük mü yapıyorsun?”

“Araban hayırlı olsun Şemo. Yeni mi aldın?”

“Peşin para mı saydın; yoksa taksitle mi aldın?”

“Yol verin, yol! Dağlar fatihi Şemo geliyor.”

“Tek başına binmek olur mu Şemooo? Bizi de bindir de, dolaşalım.”

Şemo, çevresine biriken kalabalığa bakıp çirkin çirkin gülüyordu. Omuzlarını oynatıyor, boğazından garip sesler çıkarıyor, vites değiştiriyor, “Vıng vıng” ederek direksiyonu sağa-sola kıırıyordu. Şemo, uzun süre araba sürme taklidi yaptı. Çevresine biriken kalabalığı güldürdü. Arada, arabadan iniyor, taksinin önüne biriken çocukları çil yavrusu gibi sağa-sola dağıtıyordu.

Daha sonra, Şemo direksiyona yapışıp gözlerini ayırdı. Yüz çizgileri değişti. Dudakları titredi. İki elini yüzüne kapattı. Başını yumrukladı. Boğazından hırıltılı sesler çıkardı. Birkaç kez taksinin tavanına doğru sıçradı. Yan üstü düştü. Ölü taklidi yaptı. Güya, direksiyon başında feci bir kaza yapmıştı. Arabasının içine boylu boyunca uzandı. Çırpındı, titredi... Ses soluk çıkarmadan dakikalarca öylece kaldı.

Şemo, taksiye her girip çıkışta, bir yanını çamura belemişti. Az sonra dışarı fırlayan odacı, Şemo’yu arabadan indirmek istedi. “Sen delirttin mi, bre babam? Bu araba müfettişin... Seni arabanın içinde görürse, deliye döner!” diye çıkıştı. Şemo, karşı koyup arabadan inmedi. Camı indirip odacının yüzüne tükürdü. Kaşlarını çatarak onu yanından kovdu. Yeniden koltukların üzerine uzandı. Can çekişen bir yaralı gibi, kıvranıp durdu. Bu arada minderler, camlar çamura belenmişti.

Dışarıya çıkan banka müfettişi deliye döndü. Kir pas içinde arabasına bakıp dişlerini sıktı. Banka müdürüne bütün hiddeyle bağırdı:

“Kim bu serseri? Nedir bu arabanın hali?”

Banka müdürü, kısaca Şemo’nun kim olduğunu anlattı. “Onun dokunulmazlığı var.” dedi. “İstedğini yapmakta serbesttir.” Müfettişin yüzü renkten renge giriyordu... “Nasıl oldu da arabanın kapısını açık bıraktım?” diye hayıflandı. Şemo’ya “İn aşağıya!” diye bağırdı. “Mundar herif! Arabamın her tarafını berbat etmişsin. Allah belanı versin. Oynayacak başka oyuncak bulamadın mı?”

Şemo, müfettişe kirli dişlerini göstererek gülümsedi. Elini koltuğunun altına sokup “Fırt fırt” sesler çıkarttırdı. Çevresin-

deki kalabalık kahkahayla gülüyordu. Müfettiş iyice bozuldu. “Ne görgüsüz insanlar...” diye içinden geçirdi. “Ben, şu delinin hareketlerinde gülünecek bir yan göremiyorum.”

Şemo’nun kolundan yapışıp arabadan indirmek istediler. Fakat Şemo bir türlü inmek istemiyordu. “Gıgın... Gıgın...” diyerek araba sesi çıkarmaya çalışıyordu. Maraş yolunu gösteriyor, “Ben de gideceğim.” diye işaret ediyordu.

Banka müfettişi iyice sabırsızlandı. “Mesai bitmeden Maraş’ta olmalıyım.” dedi. “Burada eğleşip de, deli keyfi göremem.” Fakat Şemo bağıyor, çağırıyor; bir şeyler anlatmak istiyordu.

Onu kolundan çekip zorla taksiden indirdiler. Şemo, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Üstünü-başını yırttı. Bankanın camekânını yumruklayıp kırdı. Elleri kan içinde kalmıştı. İç çamaşırlarına varıncaya kadar paramparça etti. Taksinin arka çamurluğuna yapıştı. Yere çömeldi. Arabayı bütün gücüyle kendine doğru çekti. İkına ikına altına pisledi. Pisliğe elini daldırıp arabanın arka camına sıvadı. Müfettiş, bu rezaleti görünce büsbütün çileden çıktı. Banka müdürüne veryansın etti. Memurlar, Şemo’yu sürükleyerek taksiden uzaklaştırdılar. Kova kova su taşıyıp arabayı baştan ayağa yıkadılar. Şemo, beş-on adım ötede, kollarını ısıyor, başını yumrukluyor; bağırp çağırıyordu. Çevresini saran kalabalığı tükürük seline boğuyordu.

Ak sakallı bir adam banka müfettişine doğru yaklaştı:

“Oğlum,” dedi “Şu zavallı mecnunu gücendirme! Bak, yola çıkacaksın. Elbistanlı şoförler, Şemo’nun huyunu bilirler. Arabaya binmek isteyince ona engel olmazlar. Eğer şu anda arabaya binmezse, çarşıda ne kadar vitrin camı varsa, hepsini kırar. Üstelik onu dargın bırakıp gidersen, başına bir felaket gelebilir. Battal köprüsüne kadar binsin. Orada geri indirirsin.”

Müfettiş iyice çileden çıktı.

“Şu pis deliyi boşuna şımartıyorsunuz.” diye bağırdı. “Böyle batıl inanışlar değil mi ki, bizi çağlar boyu geri bıraktı. Delinin arabaya binmesiyle, başıma felaket gelmesinin ne ilgisi var?”

Uzun boylu, gözlüklü müfettiş, bir an önce şehirden uzak-

laşmak istiyordu. Direksiyona geçti. Marşa bastı. Arabasını çalıştırıp öfkeyle Battal köprüsüne doğru sürdü. Şemo, atmaca gibi yolunu kesti. Gitmesine engel olmaya çalıştı. Müfettişin arabası, az daha Şemo'ya çarpıyordu. "Allah kahretsin!" diye dişlerini sıktı. "Tepelesem, başıma adam sayacaklar."

Şemo, taksinin peşi sıra uzun süre koştu. Elleriyle, "Gitme" işaretleri yapıyordu. Taksi kaybolunca, geri bankanın önüne döndü. Yerden bir briket parçası aldı. Bankanın koca camekânına fırlattı. Daha önce yumruklayarak kırdığı camekân, un ufak oldu. Şemo, çırılçıplak meydanda bir süre daha öfkeli öfkeli dolaştı. Bakkal, lokanta, fırın ne kadar dükkân varsa hepsini birbirine kattı. Ağzı köpükleniyor, boğazı yırtılıncaya kadar bağırıyordu.

Olayı gören Elbistanlılar, Şemo'nun bu öfkesini hayra yoramadılar. "Deli Şemo, bir şeyler anlatmak istiyor. Ne zaman üstünü başını yırtsa, başımıza bir felaket gelir." diye konuşular.

Gerçekten de, bir saat sonra şehre banka müfettişinin ölüm haberi geldi. Taksisi Termik santraline malzeme taşıyan bir tırın altına girmiş; adamcağız nefes alıp veremedi can vermişti...

(Hisar dergisi, 1980)

KAÇIRILAN İHALE

Bir gün sonra, sağlık evleri inşaatlarının ihalesi vardı. Elbistan ilçesine bağlı köylerde üç yeni sağlık evi yapılacaktı. Fakat işe talip olan dört kişiydi. Bir kişinin ihaleye katılmaması gerekiyordu. Bardağını sonuna kadar boşaltan Karcı Bekir şöyle bir teklifte bulundu:

“Adam başına on beş bin verelim. İhaleyi alamayan arkadaş, bu parayı alsın. Bir solukta kırk beş bine konacak. Kimden kötü?”

Ökkeş Danacı, Karcı Bekir’in kayıydı. Gözleri ışıladı:

“Ben razıyım,” dedi. “İsterseniz, on beş bini peşin vereyim. Teminat olarak banka mektubu getirdim. Bir sürü masrafım oldu. İş almaya kararlıyım.”

Masanın en irisi, kır saçlı, güleç yüzlü İsmail Tatlı da boyun büktü:

“Ben de işi almak istiyorum.” dedi. “Geçen yıl yüzde on beşle okul inşaatı aldım. Kırk bin lira zarar ettim. Ekibimi dağıtamam. En zor inşaat bana kalsın. Gerekirse, ceketi çıkarır, duvar yapımına kendim soyunurum. Kalıp, çatı yapımı da elimden gelir.”

Geriye Mustafa Kemal Uzun kalmıştı. Dört kişinin en safı oydu.

“Ben anlaşmaya yeminliyim.” dedi. “Zarımı hazırladım. Teminatım nakit olarak cebimde... İş almaya kararlıyım.”

Karcı Bekir'in canı sıkıldı. Mustafa'yı ikna edeceğini sanıyordu. "Şehirde hızarı var dürzünün. İşi almasa da olur. Oturup doğrama yapsa, müteahhitlikten daha çok para kazanır."

"Anlaşmaya yeminliyim de ne demek Mustafa Kemal? Bir-birimize düşüp de aşrı tenzilat mı yapalım? İşin keşif bedeli üç yüz bin lira. Yüzde on kırsak, otuzar bin gider. Üç işte doksan bin eder. Yazık değil mi? Üstelik hemşehriyiz. Dışarıdan kimse de katılmayacak. Birbirimize düşmenin alemi var mı?"

Mustafa, önündeki rakı bardağına uzandı. Birkaç yudum içip geriye yaslandı. Biraz çerez atıştırdı. Sahnede şarkı söyleyen kıza süzgün süzgün baktı:

"Ne güzel sesi var değil mi Karcı?"

Karcı iyi bozuldu:

"Konuyu değiştirme, arkadaş. Şurda iş konuşuyoruz."

"Canım, ne acelesi var? Yarın konuşuruz."

"Olmaz, bu akşam bir sonuca varalım. Pekey, on beş bin vermeye sen ne dersin? Ben kaynım Ökkeş'i caydırırım."

Aslı sıvacı ustası olan Ökkeş dikleştı:

"Benden yumuşağını bulamadın galiba. Sana, işi almaya kararlıyım, dedim. Kırk beş bin için, yüz bin lira kârı, geri tepemem.

Karcı Bekir sert yaptı:

"Hele sen sus iki gözüm. Temsil diyorum... Bakalım, Mustafa Ağa ne diyecek, meramı nedir? Pişmiş aş su katmak çabasında mıdır?"

Mustafa Kemal, ağzına birkaç leblebi attı:

"Ne para alırım, ne de veririm," dedi. "Haram bana gelmiyor. Dobra dobra ihaleye girecek, kırıp alacağım."

Karcı Bekir, Mustafa'nın böyle yapacağını biliyordu. Hem saf hem de inat bir insandı. Zaten onu, pavyona bu amaçla getirmişlerdi. Sarhoş edip ağzından söz alacaklardı. Ama Mustafa bir türlü sarhoş olmak bilmiyordu.

"Paranın anasını avradını sinkaf edeyim," dedi. "Benim

amacım kâr değil.”

“Ya ne?” dedi, Karcı: “İşin forsunda mısın? Doğrusunu söylemek gerekirse, hızarın ve doğrama atelyen var. Müteahhitlik senin neyine? Otur, Elbistan’ın göbeğinde... Tıkır tıkır para kazan. Doğramanın metrekaresi beş yüz lira olmuş. Oğlun çalışıyor, kalfaların çalışıyor... Kızın öğretmen... Parayı ne yapacaksın?”

Mustafa Kemal Uzun’u bir türlü kandıramadılar. Bir ara, İsmail Tatlı yakasına yapıştı. Tokat vuracak oldu. Karcı Bekir bırakmadı. “Rezilliğin âlemi yok” dedi. “Şunun şurasında hemşehriyiz. Maraşlılar, ‘Dört Elbistanlı birbirine düştü’ diye bizimle alay ederler. Fazla cangamaya gerek yok. Bir çıkış yolu bulacağız.”

“Pekey Mustafa Kemal, yirmişer bin verelim. Bir solukta altmış bin lira kazanacaksın. Ha, ne dersin?”

“Ne alırım, ne veririm... Haram olur... Dobra dobra kırılım, tenzilat devlete kalsın. Düzene, dubaraya gerek yok.”

“Başımıza bela mısın?” dedi, İsmail Tatlı: “Her sene böyle yaparsın. Adam gibi ol. Böyle esnaflık mı olur? Sen on beş bin ver, bizim çekilelim. Şeref hakkı için, razı olmazsan, seni Elbistan’da döverim. Köprübaşında yakalar, Ceyhan’a atarım. Daha da olmazsa, hızarına bir kibrit çalarım. Herkes, ‘Anarşistlerin hışmına uğradı,’ der.”

Mustafa’nın gözünü hiçbir tehdit korkutmadı. “Nuh” diyor, “Peygamber” demiyordu. Bir ara Karcı Bekir masadan kalktı. Garsonlarla fiskos yaptı. Tekrar masaya döndüğü zaman, yüzünde şeytani bir gülüş vardı. On dakika sonra bir garson masalarına yaklaştı. Elinde bir süzgeçli sigara tutuyordu. “Sevgi Hanım’dan” dedi. “Nah, şu köşede oturan dalyan boyludan... İzin verirseniz, masanıza gelmek istiyor.” Karcı Bekir herkesten önce atıldı:

“Buyursun, buyursun.”

Pavyon kızı, bin bir cilveyle masalarına geldi. Mustafa Kemal’in böğrüne oturdu. Daha oturur oturmaz, yüzünden bir

makas aldı.

“Aman ne tatlısın nonoşum. Senin adın ne bakalım?”

“Mustafa Kemal.”

“Ciddi misin, yoksa matrak mı geçiyorsun?”

Kafasındaki planı gerçekleştirmek isteyen Karcı sözle atıldı:

“Doğru söylüyor, hanımefendi. Bunun babası Mustafa Kemal Paşa'nın çavuşuymuş. İzne gelince, bunu kazanmış. Buna, ‘İzin dölü’ derler. Babası, Mustafa Kemal Paşa'yı çok sevdiği için oğlunun adını Mustafa Kemal koymuş. Boyu kısa amma, soyadı Uzun. Mustafa Kemal Paşa'ya kurban olsun. İnadin, korkağın teki... Herhâlde adını taşıyamıyor. İşi gücü nizah çıkarmak... Şöyle localardan birine geçelim de, şu herifi biraz yumuşat. Biz yola getiremedik; bari sen getir.”

İçki ve mezelerini arka localardan birine taşıdılar. Ondan sonra, çal oynasın, vur patlasın... Bol'un üçü geldi, beşi gitti. Masaya otururken “Alaman usulü” demişlerdi. Hesabı müşterek ödeyeceklerdi.

Bir saat sonra Mustafa Kemal mort oldu. Gözleri süzüldü, dili peltekleşti. “Anlaşmam, arkadaş... Haram olur...” deyip duruyordu. Doğrusu, kız da oldukça kalenderdi. Dört zıpır herifin kahrını iyi çekiyordu. Bol niyetine, garsonların getirdiği boyalı suları çiçeklerin saksının dibine döküyordu. Şakacı, matrak Karcı: “Dök anam dök, varsın çiçeğin dibi bayram etsin. Sayende çabuk göverir.” diyordu. Karcı'dan sinyali almıştı. “Şu inat herifi çabuk sarhoş et, sana bir mor koyun var.”

Mustafa Kemal, kısa zamanda sarhoş oldu. Tabağındaki yarım haşlanmış tavuğu, el titremesi sonucu locadan aşağıya düşürdü. Yarım tavuk, küüüt diye Kadastro müdürünün masasına düştü. Bereket versin, müdür de kalender ve meclis adamıydı. “Galiba havadan pişmiş tavuk yağıyor” diye güldü. Budunu eline aldı, iştahla yemeye başladı. Karcı, yüksek sesle bağırdı:

“Afiyet olsun, müdür. Az bekle, sana bir de canlı tavuk göndereceğim. Bizim Mustafa'nın işi bitiktir.”

Mustafa'nın görmez yanından rakı bardağına biraz ot serpiştirdi. Maraşlıların çoğu, deli tütün ve meşe külünden yapılma enfiyeye benzer ot kullanırlardı. Kafa tutmaya, mide bulandırmaya bire birdi. Bilmeden deli tütünü yuttu Mustafa, öğürmeye başladı. "Midem bulanıyor, Karcı kardeş." dedi: "Gayri gidelim." Cilveli pavyon kızı onu bırakmak istemiyordu. "Az daha otur, Mustafa'm... Sıra bana gelince sahneye çıkıp sana şarkı okuyacağım."

Mustafa gerneşti, esnedi: "Şarkı dinlemek istemiyorum." dedi: "Uykum geldi... Gidip yatmak istiyorum. Yarın sabah onda ihalemiz var. Bu aslanlarla kapışacağız."

Karcı, kızın avucuna binliği kıstırdı. "Bravo, anam" dedi: "Bu mor koyun sana helal olsun. Çok şahbazmışsın... Bizim Mustafa'yı içki küpüne çevirdin. İyi gitti düzü... Gayri üç gün ayağa kalkamaz."

Mustafa, oturduğu sandalyede uyuklamaya başladı. Uyku arasında, "Anlaşmam, olmaz. Yüzde on kıracağım." diye sayıklıyordu. Hesabı ödeyip kalktılar. İki kişi, Mustafa'yı hop edip dışarıya çıkardı. Bir ara Mustafa gözlerini açtı:

"Nereye gidiyoruz Karcı?" diye bağırdı. "Hani yengeniz nerde? Onu da alacaktık. Onca masrafı boşa mı ettik?"

"O da peşimizden gelecek."

"Pekey, nereye gidiyoruz?"

"Nereye emredersen oraya gideriz, kardeş. Söyle, nereye gidelim?"

"En yakın otele... Fakat Sevda nerde?"

"Arkamızdan geliyor, dedik ya. Sahnede şarkı söyleyecek. Hele biraz sabırlı ol! O, gelir bizi bulur."

Mustafa'yı arabaya soktular. Karcı Bekir kıs kıs gülüyordu. İsmail Tatlı endişeliydi.

"Düzü amma içti ha! Ama sabaha bir şeyi kalmaz. Bizden önce kalkar. Bunca masraf boşa gidecek. Hesap da çok kabarıktı. Ne ödedin, Karcı?"

“Kıza verdiğim bahşişle birlikte on bini buldu. Ama canınızı sıkmayın. Bir planım var.”

Uzun boylu, sarışın İngiliz’e benzeyen Ökkeş heyecanlandı: “Nasıl bir plan, kaynakım?”

“Az sabırlı olun.” dedi, Karcı: “Bu herife öyle bir oyun oynayacağım ki, kendisi de şaşıracak. Cin gibidir... Sabahleyin bir şeyi kalmaz.”

“Görmüyor musunuz, sabahtan beri yalvarıyoruz... Bir türlü yola getiremiyoruz... Sırf haram olur diye para alıp vermiyor. Yoksa kalender arkadaşları.”

Karcı, taksisini hızla Gaziantep yoluna sürdü. Arkadaşları şaşırıldılar.

Ökkeş:

“Nereye arkadaş? Daha hızını alamadın mı?”

“Gaziantep’ e gidiyoruz.”

“Ne Gaziantep’i, bre? Saat yarıma geliyor. Sen şaşırдың mı?” Arabanın arkasında kesik kesik horlayan Mustafa doğrudu:

“Nereye, Karcı? Daha otele geledik mi?”

“Az kaldı, Mustafa’m... Sen keyfine bak! Başın İsmail’in dizinde... Bacakların da Ökkeş’in... Yum gözünü, gör rüyanı...”

Karcı kaba kaba güldü:

“Yüksek sesle konuşmayalım,” dedi: “Dürzü uyanır da, bütün planımızı alt üst eder.”

Ökkeş dayanamadı:

“Antep’te ne yapacağız, bre? Hadin otele gidelim.”

Bekir, “Sus!” dedi: “Antep’in adını ağzına alma! İşime de karışma. İhaleyi almak istiyorsan, sesini çıkarma!”

Bir buçuk saat sonra Gaziantep’e vardılar. Karcı, garajlar civarında arabasını durdurdu. Üçüncü sınıf bir otelin kapısını açtılar. Mustafa’yı âdeta sürüyerek götürüyorlardı.

“Otele vardık mı arkadaşlar?”

“Vardık, vardık. Az biraz daha bekle!”

Kâtibe boş yatak sordular. “Var” dedi: “Ama iki kişilik... Siz ise dört kişisiniz. Yedek karyola atmak da yasak... Bilmem ki ne yapmalı?”

“Bize bir kişilik yer yeter.” dedi, Karcı: “Sadece arkadaş kalacak. Diğer boş yatağın da parasını verelim. Odaya başka müşteri alma!”

İki kişi Mustafa’yı yatağına götürdü. Karcı pis pis gülüyordu. Kâtibin avucuna elli lira kıstırdı:

“Aman yeğenim, konuğumuza dikkat et.” dedi: “Kendi kalkmadan kaldırma. Sakın kapısını açma! Düşmanlıdır... Dışarıya çıkarsa, başı belaya girer.”

“Siz merak etmeyin.” dedi, kâtip: “Göz kulak olurum.”

“Bağırса da, çağırса da kapısını açmayacaksın. Bırak, saat dokuza ona kadar yatsın.”

“Hayhay... Başüstüne... İsterseniz, uyku hapı da veririm.”

“Gerek yok. İçkili olduğu için hap dokunur. Sonra, Maraş otundan attı... Sekiz on saate kadar kendine gelemes. İstifra ederse de kusura bakmayacaksın. Sabahleyin kalkınca sana bol bahşiş verir.”

Mustafa’yı yatağına yatırıp oda kapısını dıştan kilitlediler. Arabaya atlayıp Maraş’a doğru sürdüler. Karcı Bekir, kahkahayla gülüyordu:

“Sabahleyin kalkınca iyice şaşırır. Nerede olduğunu anlamıncaya kadar ihaleyi bitiririz.”

Birer sigara yaktılar... Keyifli keyifli bir mahalli türkü söylemeye başladılar...

(Doğuş Edebiyat, 1981)

DERT ANASI

Mahallenin dert anasıyla Hatice... Gecekondu semtinde otururdu. Kocası, Maraş Olayları'nda tutuklanmış, yedi ay aşkın bir süredir Adana askeri cezaevinde yatıyordu. Fakat Hatice gamsızdı... Dünya ateşe verilse yanacak tek bir çöpü yoktu. Başkası olsa ahlar, oflar; üzüntüsünü dışarı vururdu. Ona buna dert yanardı. Oysa Hatice öyle değildi. Gülüyor, eğleniyor; koca kardeş yolu bekleyen kadınları teselliye çalışıyordu. "Allah'ın yazgısı kele bacım... Elden ne gelir? Milletin ayrıntı kabardı; hulku yekindi... Bastığı yeri, astığı eri bilemedi... Allah'ın yazgısı... Sırf benim kocam mı içerde? Ağlayak da, gözden mi olak?"

İşte böyleydi Hatice... Olaylara hep iyimser açıdan bakardı. "Kocamın suçu yok ki!" diyordu. "Sümerbank fabrikasından gelirkene, yolda bir kalabalığa rastlamış... Kalabalık arasında birkaç evi basmışlar... Kocam ataktır... Çatı arasından bir eve girerek makineli tüfekle ateş eden bir militanı kısıkrak yakalamış... Elinden tüfeğini almış... Eve gelirken de, askerler kocamı yakalamışlar... İşte hepsi bu... Koca paşalar, koca hakimler kocamın öyle pahalı bir silahı alamayacağını bilmeyecekler mi? Silahın pahası iki yüz bin liraymış... Onca paramız olsa, kocam bana çamaşır makinası, buzdolabı alır... Çıplak evimizin tabanına iki demirci halısı döşer... İki yüz bin liralık silahın ne gereği var? Alıp da, Moskof gâvuruna mı sıkacak? Yarın, öbür gün salıverirler... Belki de sırtını sıvazlarlar... Öyle ya, karşısındaki düşman

olsaydı, kocam da düşmanın evini basıp silahını elinden alsaydı, kırmızı şeritli madalya verirlerdi.”

Çevresindekiler Hatice’yi kızdırıyorlardı:

“İyi ama, kocanı havaya ateş ederken yakalamışlar. Koca makineli... Madem militanın elinden aldı... Ne deyi eve getirir? Ne deyi buğday çuvalının içine saklar?”

“Kim demiş eve getirdi diye? Yolda yakalamışlar, yolda... Hele bir eve getireydi; alıcı kuş gibi silahı elinden kapardım.”

“Pekey, kapıp da ne yapardın Hatice?”

“Toprağa gömerdim. Toprağı iki arşın eşer, makineliyi yedi kat muşambaya sarar, toprağa gömerdim.”

“İyi ama, bütün evleri aradılar... Ellerinde dedektör denilen bir alet vardı... Ya evinizin bahçesinde gömülü silahı bulsalar, haliniz nice olurdu? Kocanla birlikte, seni de içeriye tıklarlar...”

“Tıksınlar... İçerisi, dışarıdan daha rahat... Ekmek elden, su gölden... Hiç olmazsa geçim kaygımız olmazdı.”

Hatice’nin çocuğu sırtında, iniş aşağı hızla iniyordu. Mahallenin kadınları yolunu kestiler:

“Hayrola Hatice? Böyle hızlı hızlı gene nereye gidiyorsun?”

“Sigorta hastanesine Elif Bacı... Bizim Hanife Hala üşüt-müş de, ona ilaç almaya gidiyorum.”

“Olur mu kele kızım? Viziteye çıkacak olan sensin, hasta başkası! Doktorlar, görmedikleri Hanife Hala’ya bedava ilaç yazarlar mı?”

“Yazarlar ya! Ben, hep böyle yaparım. Konu komşuda başı ağrıyan, karnı sancılanan yanıma koşar. Sigortalı kocamdan her ay prim kesiliyordu. Kesilen paralar, niye sigortaya kalsın? Ağaç dediğin gölgeli olacak. İlaç alıp da, parayla bile satanlar var. Ben öyle yapmıyorum ya... Alıp konu komşuya dağıtıyorum. İlaç devletin, hasta devletin... Ben arada vasıtayım. Devlet hastasına sahip çıksın, ben aradan çekileyim.”

“Benim de sızım var, Ballı Hatice. Bir sızı ilacı alsan?”

“Olur, Döne kardeş. Ahacık, avucumun içine yazıyorum:

Sızı ilacı.”

“Benim, sabahları kalkınca başım dönüyor. Bu dönmeyi önleyecek ilaç var mı acep? Gözümün önü çingri çingri oluyor.”

“Alırım, Emine ana, sana da baş dönmesini önleyecek hap alırım.”

“Ben öksürüyorum.”

“Ben kansız kalmışım.”

“Benim vitamin hapına ihtiyacım var.”

Hatice, iki avucundan sekiz on ısmarıkla dispanserin yolunu tuttu. Sağlık memurları, hemşireler gelmişti. Fakat daha doktorlar görünürlerde yoktu. Genç kadın, zemin kattaki banka oturdu. Yakışıklı eczacı yanına yaklaştı. Dispansere gide gele eczacıyla tanışmışlardı. Çapkın eczacı, “Aman Allah’ım güzel kadın! Şu iri siyah gözler, şu dolgun vücut, şu değirmi yüz, şu ak gerdan, şu düzgün kalçalar...” diye iç geçirdi: “Her hafta da buraya damlıyor. Evinde, bizim eczanedekinden çok ilaç olduğuna bahse girerim.”

“Ne o Hatice Hanım, gene erken damlamışsın?”

“Ne yapayım, kardeş? Dün fabrikaya gittim. Sevk kâğıdının imzası, buraya havalesi bir günümü aldı. Erken geliyorum ki, sıra alayım. Yoksa yarın da gelmem gerekecek. Şehrin taa üst başındaki gecekondularda oturuyorum. Bir saatlik yol... Kucağında çocuk da var... Çekilmiyor vallahi. Nefes darlığı, baş dönmesi, öksürük, kansızlık... Bütün hastalıklar bende.”

“Hadi canım sen de! Sende olan hastalıklar bana gelsin. Yüzünden kan damlıyor. Bilmem ki, bu ilaçları niye alıyorsun? İlaç hastası mısın nesin? Yoksa evde canın mı sıkılıyor? Buraya, eş dost yüzü görmeye mi geliyorsun?”

“Ehhh, ne sayarsan say! Herkesin derdi kendine... Kimde ne olduğu bilinmez ki... İnsanoğlu bir yumak iplik... Çözebilene aşk olsun... Koca eczaneyi çeviriyorsun... ‘Şurada bir bacım var, iki ilaç da doktordan habersiz vereyim, yüzde yirmi bedelini cebinden vermektan kurtulsun.’ demezsin.”

“Gizli ilaç verilir mi kız Hatice? Hepsi sayılı, hepsi zimmetli... Sonra, ezbere ilaç almak çok tehlikelidir.”

“Doktorlar yazarkene, sanki muayene mi ediyorlar? Bellemişler üç beş ilaç adı... Akıllarına hangisi gelirse, onu yazıyorlar. Hangi ilacın, hangi hastalığa yaradığını sen daha iyi bilirsin. ‘Sayılı, zimmetli’ diyorsun amma, çift yazılan bazı ilaçları tezgâhın altına atıyorsun. Gözümden kaçmıyor. Gayri ben de sizden biri oldum. Her hafta buradayım.”

Eczacı gevrek gevrek güldü. “Ne can kadın,” diye mırıldandı: “Hem de çok uyanık... Hiçbir şey gözünden kaçmıyor. Şeytan diyor ki, içeriye çek; beline sarılıp kütür kütür kemiklerini kır. Şu kadın, nasıl hasta olur Allah’ım? Acaba bizden ilaç alıp satıyor mu? Ama, üzerinde kurumun özel damgası var... Eczanelere satamaz ki...”

“Senin kocan ne iş yapıyordu, Hatice?”

“Fabrikada işçiydi... Maraş Olayları’nda tutuklandı... Yedi aydır mahpus damlarında yatıyor.”

“Vah vah! Yazık olmuş. Peki, suçu neydi?”

“Elinde otomatik silahla yakalandı. Aslında, silah kendisinin değildi. Biz nere, iki yüz bin liralık silah almak nere?”

“İnşallah, tez günde kurtulur.”

“Kurtulur, ya! Yemen’e harbe gitmedi ya? İşin ucunda ölüm de yok!”

“Peki, sana kim bakıyor? Ne yiyip, ne içiyorsun?”

“Gücüm kuvvetim yerinde. Çok şükür, iş buldukça çalışıyorum. Komşularımız da para toplayıp iyi kötü yardım ediyorlar. Gül gibi geçinip gidiyorum. Büyük Allah’ım, Müslüman kulunu darda koymaz.”

“Başka çocuğun var mı?”

“Yok, daha iki yıllık evliyiz. Kocam, daha önce işsizdi. Bir torpil bulduk, fabrikaya yerleştirdik.”

“Torpili de sen bulmuşsundur.”

“He, ya! Nerden bildin? Bizimkisi, çok gözü küllüdür. Ense-

sine vur, elinden ekmeğini al! El yanında konuşmaya utanır. Yırtıcı olsaydı, elinde silahıyla yakalanır mıydı? Anaç tavuk gibi, her işine ben koşarım. Saftır, gözü küllüdür amma, kalbi temizdir. Hiçbir kötü huyu yoktur. Sözümden bir karış dışarıya çıkmaz.”

Eczacı kadına iyice sokuldu... Çocuğu okşama bahanesiyle tombul göğsüne parmaklarını değdirdi... Genç kadın irkildi... Başından aşağıya bir kazan kaynar su inmiş gibi oldu. Yüz hatları hemen değişti... İki adım geriye çekildi... “Terbiyesiz herif, bize resmen sulanıyor!” diye yutkundu: “Galiba iki kutu ilaç uğruna, herifi fazla şımarttık. Allah kahretsin! Temiz elbiseli, kravatlı görünce bir adam sandık. Meğer içi kofmuş... Hele ilaçları koparınca kadar sabredeyim.”

“Sen hasta olmaya hasta değilsin... Peki ama, aldığın ilaçları ne yapıyorsun? Doğru söyle, sana kutu kutu ilaç vereyim. Elimde, sayım fazlası türlü çeşitli ilaç var.”

“Hastayım kardeş, hasta! Dış görünüşüme bakma! Sabahlara kadar uyuyamıyorum. Her saatım yıl geçiyor.”

Eczacı için için ürperdi: “Genç kadının uyuyamaması, hastalıktan değil, bre anam!” diye düşündü. “Belli ki, erkek özlemi çekiyorsun... Ama, seni bir türlü anlayamıyorum. Hem yollu gibi duruyorsun hem de yanına yaklaşınca tersliyorsun... Hele bir iki hamle daha yapayım. Bakalım, bu işin sonu nereye varacak?”

“Çok güzelsin, Hatice. Enayi kocan, şahane güzelliğinin farkında mıydı?”

“Terbiyesizlik etme! Kocam hakkında böyle konuşamazsın. O, felek vurgunudur. Hem güzelliğimden, çirkinliğimden sana ne?”

“Kızma, canım... Sadece gerçeği söyledim. Benim böyle güzel bir hanımım olsa, değil Maraş Olayları'na karışmak, dizinin dibinden bile kalkmazdım. Seni kimlere güvenmiş de, mahpus damlarına düşmüş?”

“Kader denen bir şey vardır, sen inanmaz mısın? Galiba Maraşlı değilsin. Yoksa böyle konuşmazdın... İyice civıttın... İlacının gereği yok! Ahacık, ben gidiyorum.”

“Dur, gitme! İstedğin bütün ilaçları vereceğim. Ne türlü ilaçlar istiyorsun?”

Gözleri ışılayan Hatice, avucunun içine şöyle bir göz attı... Eczacı da avucunun içindeki yazıları görmüştü... Okuma bahanesiyle atılıp yumuşacık eline yapıştı... Genç kadının bileğini bütün gücüyle sıktı... Damarlarına bir sıcaklık yürüdü... İlikle-rine kadar titredi... İç çekti:

“Avucunun içi yazı dolu, Hatice... Yoksa bu ilaçları, komşu-ların için mi alıyorsun? Bana doğru söyle, sana yardım edeyim.”

Hatice, öfkeyle elini çekip kurtardı. “Tövbe, kör şeytana!” diye mırıldandı: “Genç bir kadını bekleyen ne kadar da çok teh-likelike var. Herife karşı biraz gevşek dursam, biraz yakınlık göster-sem, bir köşeye kısıtırıp belime sarılacak.”

“Ne sandın ya? Yoksul komşularımın hatırı olmasaydı, senin gibi fiili bozuk herifin bu hareketlerine katlanır mıydım? Daha ilk anda, tokadı yerdin... İstedğim ilaçları doktora yazdırsam, bedelinin yüzde yirmisini cebimden yatırmam gerek. Boynumu büken yoksulluk... Yoksa ağzının payını çoktan verirdim.”

Eczacı, gene umutsuzluğa kapıldı: “Ne ipte oynadığı belli değil,” diye düşündü. “Galiba ben de çok aceleciyim. İşi kıvamı-na getirmeden kadına saldırıyorum.”

Daha önce hastalara vermediği ilaçlardan seçip naylon tor-baya doldurdu. “Birdenbire ürkütmemem gerek... Onu yemeğe davet etmeliyim.” dedi: “Bahse girerim ki, yollu bir kadın... Sırf dedikodudan korktuğu için bana sert yapıyor. Erkek hasreti çek-tiği belli... Önemli olan, ilk adımını sağlam atmak... Daha sonra, işim iş... Evi kenar mahalledeymiş... Uzun süre, metres hayatı ya-şarız. Belki de kocasına on beş - yirmi yıl gün verirler. Birkaç yıl gönül eğlendirir, sonra da başka yere tayinimi isterim.”

“Al, Hatice. Sana bir torba ilaç... Benden sana armağan ol-sun. Üzerlerine, hangi hastalıklara yaradığını yazdım. Sık sık ya-nıma gel. Başka bir ihtiyacın da varsa, çekinmeden söyle.”

“Çok sağ ol. İlaçtan başka ihtiyacım yok!”

Eczacı cebinden bir binlik çıkardı. Hatice'ye doğru uzattı:

“Şu parayı da al. Aybaşına daha çok veririm. Şu anda, üz-
rimde daha fazla para yok. İstiyorum ki, sana daha çok yakın
olayım. Bir sıkıntın olunca sana ben el uzatayım.”

Kadın ilaç torbasını kaptı:

“Anan güzel mi eczacı? Herhâlde parayı bana baban hayrı-
na vermiyorsun? Utan be! İlacı, devletin malı olduğu için alıyo-
rum. Seninle iki çift laf ettik... Bizden faydalanmaya kalkıştın...
Bende, namusunu bin liraya satacak göz var mı? Yoksa karşında-
kini genelev karısı mı sandın? Benim nenelerim, Yemen’e harbe
giden kocalarının yollarını yedi yıl beklemişler... Ben, yedi ayı
doldurmadan kocama nasıl ihanet ederim? Sen, yanlış yoldasın
yavrum! Maraş’ta kalmak istiyorsan, bu kötü filini düzelt!”

Eczacı, böyle sert bir çıkış beklemiyordu. Donup kaldı... Bı-
çak saplansa, tek damla kanı yere dökülmezdi. Ne söyleyeceğini
şaşırdı. “Yanlış anlama.” diye kekeleydi. “Niyetim devre değil...
Sana yardım etmek istedim. Kocan hapiste... Kimin kimsen
yok... İnsanlık öldü mü?”

Hatice acı acı güldü. “Nasıl da dönüş yapıyor?” diye için
için söylendi. “Bir göz kırpsam, işini gücünü bırakıp peşim sıra
yürüyecek. Şimdi de insanlıktan, yardımdan dem vuruyor.”

“Hadi hadi,” dedi: “Demin elimi tutarken zehirli iğne yemiş
it gibi titriyordun... Biraz daha yüz bulsan, mahrem yerlerime de
el atarsın... Sen, beni ne sanıyorsun be? Bizim kocalarımız, Ma-
raş Olayları’nda keyif için mi kan akıttı? Erkeğimiz cezaevine
girdiyse, yedi ay kocasız kaldıysak, sebil çeşmesi mi olduk? Kır-
nav olmuş pisikler gibi damda duvarda mı dolaştık? Namus de-
diğin, bu kadar ucuz mu, kaz kafalı? Sende Türk kanı yok mu?
Kocası siyasi suçtan hapiste yatan zavallı bir kadına sulanmaya
utanmıyor musun? Silahlı anarşistle aynı görüşte olmasaydın,
bana böyle yapmazdın. Yazıklar olsun, senin erkekliğine.”

Eczacı tek kelime söyleyemedi. Kadın, etli dudaklarıyla
uyuyan çocuğunun saçlarını öptü... Koridora açılan kapıya doğ-
ru yürüdü...

(*Küçük Dergi*, 1982)

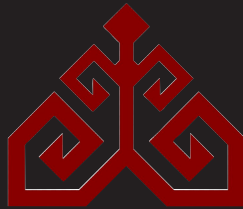

Sağdan Sola: Şevket Bulut, Hasan Şahmaranoğlu ve Mustafa Zülkadiroğlu.

Şevket Bulut Kahramanmaraş'ta Babaettin Karakoç, Hasan Şahmaranoğlu, Mustafa Zülkadiroğlu ve diğer arkadaşlarıyla beraber.

**DAKTİLODA KALAN
HİKÂYELER**

SÖYLENTİLER HARMANI

1961 yılının Ünye'si! Hava ne kadar güzel! Sonbahar bulutlarının kanatları, Karadeniz'in üstünde ak güvercinler gibi oynuyor... Deniz kabına sığmıyor. Öfkeli, hırçın... Dalgalar, sahilin aşınmış betonlarını yalıyor...

Bir haftadır Atlantik Otelinde yatıyorum. Yedek subaylar için düzenlenen seminerlere devam ediyorum. Boş zamanlarımda otelin terasına koşuyorum. Karadeniz'i seyretmek ne kadar güzel! Akdeniz'le Karadeniz ne kadar farklı! Akdeniz'i ne zaman gördüysem durgundu. Yaşını başını doldurmuş ak saçlı ihtiyarları andırıyordu. Oysa Karadeniz, tahta bavulu elinde, sülüsü kesilmiş, trende yer bulmak için daracık koridorda sağa sola koşuşan acemi erleri andırıyor... Konuşacak, kendisine yer verecek bir tanıdık arar gibi bir hali var... Sonra, Akdeniz'e göre çok koyu renkli. Kıyıdan itibaren koyu bir mavilik başlıyor... Coğrafyanın insan kaderi üzerinde büyük etkiler yaptığı söylenir. Demek ki bu doğru. Akdeniz insanı ne kadar durgundur! Tane tane konuşur. Cömerttir. Kolay kolay kızıp heyecanlanmaz. Oysa Karadeniz insanı yerinde duramaz. Oyunu, yürümesi, konuşması, her şeyi hareketlidir.

Bugün öğleden sonra köyüme gideceğim. İlköğretim müdürüyle uzun boylu konuştuk. Kocaman Köyü, çevrenin en problemlili köyüymüş! Öğretmene ve okula karşı çok ilgisiz insanları varmış...

“İbrahim Bey, aziz kardeşim! Sana çok işler düşüyor: Köyün okul müdürü bir ay raporlu... Bizce de mimli bir kişi! Naklini başka bir yere yaptırmak için Ordu’ya gitti. Köylüyle geçemiyor. Yeni evli. Öğretmenlikte pek gözü olmayan bir insan. Köyde geçen yıl çok tatsız olaylar çıktı. Çekilen kurada sizin gibi bir arkadaşımızın bu köye düşüşü benim için sevindirici. Toy bir arkadaş, işi daha da ileri götürebilirdi.” dedi.

İçimde bir korku var: Acaba öğretmenliği başarabilecek miyim? Köylü beni nasıl karşılayacak? İlköğretim müdürü üstü kapalı olarak asil öğretmenin dövüldüğünü, hanımına tecavüz edilmek istendiğini anlatmak istedi... “Köyde çeşitli tiplerle karşılaşacaksın: Ayyaşlar, kumarcılar, dolandırıcılar, tarikatçılar, softalar... Sakın onlara kapılmayasın! Okula kız öğrenci göndermiyorlar. Üçüncü sınıf öğrencileri daha alfabeyi sökmemiş durumda... Aman idare et...”

“İdare etmek!” Ama nasıl? Ben öğretmen değilim ki! Ders nasıl verilir? Öğrenci nasıl kaydedilir? Devam nasıl sağlanır? Köylüyle nasıl konuşulur? Onlarla iyi geçinmek için ne yapılır? Günlük, haftalık plan defteri ne demektir? Güya kurs verdiler. Herkes kendi hatırasını anlattı. Yok; “Ben falan yerde müfettişken...” Yok; “Ben filan köy okulunda müdürken...” Nedense bu eğitimciler, hep kendi kendilerini övmekten hoşlanıyorlar...

Kocaman Köyü’nü hangi esnaftan sorduysam dudak büktü:

“Kocaman Köyü mü? Amanınnn! Sultan Hamid’in Fizan’ına benzer... Tam sürgün harcı bir yer! İki dağ arası...”

“Kocaman’a düşen, belasını buldu demektir. Hepsini silahlı adamlar. Akşamları Ünye’de dükkân soymasına kumar oynarlar. Bereket ihtilâl oldu da, burunları kırıldı...”

“Kocamanlıların yarısı toprağın altında, yarısı da damın... Ünye’nin Teksas’ı sayılır. Olaysız günü geçmez!”

“Bre Hoca, gidecek başka köy mü kalmadı?”

“Aman kimseye borç para verme, ha! Azrail can vermiş, onlardan geri alamıyor!..”

“Valla öğretmen bey, sana yazık olmuş! O köyde, en kaba-

dayı öğretmen üç ay dayanabilir.”

“Bir muhtarı vardı, ihtilâlden önce Menderes’le mektuplaşır. Öyle, valiye, kaymakama metelik vermezdi...”

“Kocaman, fındıkçı köyüdür. Bir yılda kazandığını, Samsun pavyonlarında bir ayda geri harcar; on bir ay parasız pulsuz dolaşır. Şeytana akıl danışır.”

“Onların ağası Ünyeli Sırmabıyık! O da olmasa tümü gurbetçi olur...”

“Silah yapanı mı aran... Esrar satanı mı aran... Vah Hoca, vah!..”

Evet, Kocaman Köyü, beni korkutuyor. Bırakıp da kaçmam... İşin ucunda mahkemeye verilmek var... Kolay mı, yedek subay öğretmenim... Yarın asker! Kurayı kendi elimle çektim... Hay gözün kör olsun talih! Beni bu işte de yüzü kara çıkardın...

Şoförün adı Yılmaz. Cin gibi bir genç! Ünye – Laleli arasında ford bir kamyon çalıştırıyor. Her zaman neşeli. Sanki acı hiç kapısını çalmamış!

“Yılmaz usta, yolculuk ne zaman?”

“Çok evme Hocam! Bizimkisi Samsun Belediye otobüsü değil! Yolcuların hepsi dolunca hareket ederiz! Gideceğimiz yer üç saatlik yol... Bata çıka nasıl olsa varırız... Köye gitmeye çok heveslenme, nasıl olsa çabuk usanacaksın! Senden öncekiler, ‘Ünye’ye ne zaman gideceksin?’ diye sorarlardı...”

“Beni Lâleli’de bırakacakmışın! Yarım saatlik yaya yolum varmış...”

“Kocamanlılar konuk kabul etmez! Lâleli’de yatar, sabahleyin gidersin.”

“Canım, bizim köyü bu kadar karalama! Köyden hiç gelen olmadı mı?”

“Bakkal Hasan burda! Seni aramaya gitti. –Kulağıma eğildi- : Borç para isterse verme, ha! Batakçdır!”

“Beni nereden biliyor? Köylerine tayin edildiğimi kim söylemiş?”

“Ben anlattım. ‘Hasan Ağa, dedim: Köyünüze bir öğretmen tayin edilmiş, aslı Gâvurdağlı! Fevzipaşa’danmış. Yiğit uşağa benziyor. Adana’da memurmuş, makine teknikeriymiş.’ dedim. Hemen, ‘Kılığı nasıl? Zengin mi?’ diye sordu. ‘Size ondan hayır yok! Külhanbeyli tipli, sesi kart, gözleri kanlı kanlı, malın gözüne benziyor’ dedim. İyi dememiş miyim? Sen de kendini böyle tanı. Benden söylemesi. Sakalı saydırma arkadaş! Kocamanlılar, Fatsa’dan tosun alır, Çarşamba’da öküz diye satarlar. Parayı da Ünye’ye dönmeden gider Samsun’da yerler. Benden söylemesi. Beş yıldır yollarında çalışırım, bana bile madik atarlar.”

“Nereye gitti o Hasan olacak arkadaş?”

“Kahveye gitti. Oynayacak adam bulduysa altmışaltının başına oturmuştur... Gurbetçidir, Çukurova’yı iyi bilir.”

Şoförle vedalaşıp kahveye doğru yürüdüm. Koca Ünye’de, “Kocamanlılar iyidir!” diyen bir kişiye rastlamadım. Otel kâtibinden askerlik şubesi başkanına kadar herkes aynı görüşte...

İki gün önce Kaymakam Bey’e gitmiştim. “Ben bu köye gitmem!” deyince beni haşladı. “Hayatımı garantiye alır mısınız?” der demez, “Cephe şehidi kadar ilim şehidi de kutsaldır. Sizler, eğitim seferberliğine baş koymuş mücahitlersiniz. Bu yolda ölüm de olsa yılmamalısınız.” dedi. Adam nutuk çekmeye hevesli! Sanki biz, Kocaman Köyü’ne şehit adayı olarak gidiyoruz! “İlim şehidi!” Hangi ilim be! Daha öğretmenliğin “ö”sünü öğrenmeden hadi köye! “Sen ilim şehidi olacaksın.” demek kolay. Ulan, et beyinli İbrahim! Teknikerlik okulunu bitirdiğin yıl, niçin askere gitmezsin? Sana her şey müstahak aslanım. Bela aranıyordun, aha sana bela!

Sahil yolundaki kahveye ürkek adımlarla girdim. Ocakçıya Kocamanlı Hasan’ı sordum. “İşte, şu masada tek başına oturan adam.” dedi. Yavaş yavaş yaklaştım. Kıvrıkcık saçlı, otuz yaşlarında, kumral tenli, alnı karışık, avurtları çökmüş bir gençti. Camdan dışarı bakıyor, dalgın dalgın çayını yudumluyordu. Üstünde zeytinî renkte bir trençkot vardı. Beyaz gömleğinin üst düğmesi açıktı. Kılılı göğsü meydandaydı. Selam verip yanına oturdum.

“Merhaba” dedi. “Kusura kalma amma, tanıyamadım!”

“Ben köyünüze yeni atanan öğretmenim.”

“Demek İbrahim Bey sizsiniz? Tekrar elinizi sıkayım. Hoş geldiniz!”

“Sağ olun! Bugün geri dönecek misiniz?”

“Hayır. Samsun’dan biraz dükkân için mal alacağım. Yarın kısmet olursa dönerim. Bizim köye sizin düşmenize sevindim.”

“Niçin sevindin? Beni tanıımıyorsun ki!”

“Biz köylüyüz amma, bir bakışta adamın içini okuruz...
Sonra...”

“Evet, sonra?”

“Çukurova yöresinden kötü adam çıkmaz. Oraları iyi bilirim. Adana’da, İskenderun’da çok kaldırım mühendisliği yaptım. Hele Adana’nın Kuruköprü’sünde içtiğim şalgam sularını hiç unutamam. Hey gidi Çukurova! Bir seni gören pişman; bir de görmeyen!”

“O taraflara neden gittin?”

“Babama kahrettim. Dükkân için birinci defa sermaye verdim. Batırdım. İkinci istememde tersledi. Ben de ver elini Çukurova deyip düştüm yollara... Tam beş yıl sılama dönmedim. Geri dönmem için babam on bin lira vadetti. O para da suyunu çekmek üzere. Yakında bana gene Çukurova yolları görünecek.”

Bakıyorum, Hasan samimi bir insana benziyor. Kendini olduğu gibi anlatıyor. Hafif kekeme, dişleri ak ve parlak, gözlerinin içi gülüyor. Dobra dobra konuşan insanları severim. “Bana Kocamanlıları anlat!” desem, aynı içtenlikle konuşacağına eminim.

“Kocaman Köyü hakkında epeyce bilgi aldım.” diyorum. Gülüyor:

“İlçede kimse bizi sevmez. İyi diyenine rastlamadığına bahse girerim.” Gülüyorum:

“Acaba haklılar mı?”

“Herkes kendine göre haklıdır. Nasrettin Hoca’nın meşhur

meseli var ya, ‘Karı sen de haklısın’ demiş...”

“Hasan Ağa, sana bir şey soracağım. Ben de köy çocuğuyum amma, Adana’da büyüdüm. Köyü ve köylüyü iyi bilmem. Mesleğim de öğretmenlik değil! Sizin köylüyle iyi geçinmek için ne yapayım? Farz et ki, iki yıllık sürgünüm. İki yıl köyde kalacağım. Bizim oraların insanını iyi bilirsin: Kalleşlik bilmeyiz. Sözümüz peşindir. Ne varsa dilimizdedir. Olduğumuz gibi görünmekten hoşlanırsın. Ben korkuyu ilk kez burada duydum. Kocamanlılar beni korkutuyor. Seni mert gördüğüm için açılıyorum...”

“Valla Hoca, bizim köyde her cins adam var. Ne ayardaysan öylesi sana yaklaşır. Bizim senden önceki öğretmen, köye geldiği zaman beş vaktini kılardı. Üç ay geçti, içkiye başladı. Beş ay sonra kumara alıştı. Mısır tarlalarında kızımıza gelinimize dolandı. Sonra da yaygarayı bastı: ‘Kocamanlılar benim ahlakımı bozduuu’ diye. Herifin mayası bozuk desem, gıybet olacak. Senin mayanı bilmediğim için ne olacağını kestiremiyorum.”

“Çok sağ ol, Hasan Ağa! Öğüdünü anlıyorum. Peşin söyleyeyim, ben orta karar bir adamım. Kimseye kötülük düşünmem. İnşallah, sizlerle anlaşırız. Kötü günün ömrü az olur, derler. Nolacak, iki yıl çabuk gelir geçer.”

Hasan’la çok şey konuştuk. Bana çok şey anlattı. Bu arada beraber dört bardak çay içtik. Kahveden çıkarken çay parasını vermek istedim, “Olmaz Hoca, töreyi bozma! Böyle yerde, konuk elini cebine atmaz.” dedi. Hasan’ı Samsun’a giden minibüslere kadar uğurladım. Ağır ağır bizim kamyona doğru yürüdüm. İçimdeki sıkıntı biraz dağılmıştı...

TAHSİN DAYI'NİN KEÇİSİ

Lâleli Köyü'ne alacakaranlıkta girdik. Kamyonun lastikleri çamurdan görünmez olmuştu. Köy yolu, yoldan çok, suyu yeni çekilmiş bir arkı andırıyordu. Kamyonun geride bıraktığı iki derin oyuktan boz bulanık sular kıvrıla kıvrıla akıyordu. Akçay Köprüsü'nden sonra yol hamdı. Otuz kilometre yolu üç saatte alabilmiştik. Şoför Yılmaz, sık sık duruyor, çamura batan tekerleri kurtarmak için hendeklere taşlar ve kurumuş fındık dalları atıyordu. Eli yüzü çamur içinde kalmıştı. Yolun çoğunu yürümüşük.

Kamyonun üstünde ellinin üstünde insan; yüklerle, boş fındık çuvallarıyla sarmaş dolaş olmuştu. Şoför mahallinde Lâleli'den Ali Dayı'yla hanımı oturmuştu. İki de rahatsızdı. Bana da kalabalığa karışmak düştü. Kurtluca, Kaynarpınar, Laleli, Kocaman köylüleri aynı kamyonu dolmuşlardı. Hiç kimse benimle konuşmuyordu. Yaşlı bir adama:

“Bu yol hep böyle çamur mu olur?” diye sordum. Gönül-süzce:

“Kışın yağmurdan, yazın da çeltik sularının taşkınından kurtulamaz. Ama bize zararı yok. Zaten mayamız çamur değil mi? Fort kamyon biraz zorluyor. Nidelim, zorlasın... Sahibi bizden para alıyor...” dedi.

Fort kamyon, adamın bu sözlerine isyan eder gibiydi. Homurtusu yamaçtaki fındık bahçelerine doğru uzayıp gidiyordu. Arabanın içinde kadınlar, çocuklar, yaşlılar hep üst üsteydi. Küçük çocuklar burunlarıyla oynuyor, kadınlar koltuklarındaki ga-

zete paketlerine sıkı sıkıya sarılıyorlardı. Genç kızların kaçamak bakışlarını çoğu kez üstümde buluyordum. Birbirlerine fısıldıyorlar, Kocaman Köyü'nün yeni öğretmeni olduğumu anlatıyorlardı.

Yaşlı bir adam:

“Bu berbat yolda senin işin ne efendi? Yoksa öğretmen misin?” diye sordu. Öğretmen olduğumu, Kocaman Köyü'ne gittiğimi anlattım.

“Ben de Kocaman'danım. Lâleli'de otururum. İnşallah, bizim eski öğretmenlere benzemezsin.” dedi. Sesi öfkeliydi. “Biz okuldan, öğretmenden tiksindik. Köyümüzün dirlik düzeni öğretmen yüzünden bozuldu. Köyün gençleri, ayaşları öğretmenle birlik oldular. Köyde karıştırmadıkları herze kalmadı. Büyük küçük ayrılmaz oldu. Töreyi ayaklar altına aldılar...” diye ekledi.

Lâleli'de şoför Yılmaz'la vedalaştık. Kocaman'a kadar yarım saatlik yolum vardı. Yılmaz'a:

“Acaba muhtarın evi uzak mı?” dedim. Güldü:

“Beni dinlersen muhtarın evine gitme! Konuk kabul etmez. Öğretmenlerle arası açık. Suyun bu geçesinde Yaşar Çon adında bir arkadaş var. Duvarcı ustası. Ona konuk ol. Evde bulamazsan Terzi Mahmut'a, Tahsin Dayı'ya veya Kul Hüseyin'e git. Bunlar akli başında insanlar. Garip dostudurlar...”

“Daha ilk günden muhtarı gücendirmeyelim. ‘Bizi tepeledi, başkasının evine gitti,’ demesin...”

“Peki, sen bilirsin. Şu köprüyü geçeceksin. Bu yol, doğruca okulun yanına kadar gider. Allah yardımcın olsun.” dedi.

Kocaman Köyü, iki dağ arasında bir dere yatağının çevresine kurulmuş bir köydü. Evleri çok dağınıktı. Tepelerde sarı yapraklı fındık bahçeleri uzuyordu. Evler, tek katlı ve ahşaptandı. Her evin önünde geniş sebze bahçeleri uzuyordu. Bu bahçelerde adını sonradan öğrendiğim “Karapançar” ekiliydi. Köyün ormanlık ve yeşillik olması beni sevindirdi. Akşam karanlığında, yepyeni bir dünyayla karşılaştım. Yol boyunca hangi kapının önünden geçtiysem önce kılık kıyafetime bakıyorlar, sonra artlarına bakmadan evin içine kaçıyorlardı. Oysa ben, konuşacak, bir şeyler soracak güler yüzlü bir dostun hasretiyle kıvranıyordum.

Köyün ortasından geniş yatağına dağılmış sığ bir dere akıyordu. Yarın başına varınca üstü kiremitli, beyaz badanalı okul binası görüldü. Yokuş yukarı sırtlarında birer sele, bellerinde hamamlarda kullanılan birer peştamal olan üç-dört kız çocuğuyla karşılaştım. En büyükleri on iki yaşlarında vardı. Gözlerinin içi gülüyordu. Beni görünce başındaki dolakla yüzünü kapattı; yolun kenarına çekilip dikeldi. Diğerleri de onu izlediler. Bu davranışları hoşuma gitti.

“Merhaba, çocuklar!” dedim. Hiçbiri cevap vermedi. Yüzü kapalı kız kikir kikir gülüyordu. Davranışında, yetişkin kızlara özentiler seziliyordu.

“Senin adın ne küçük?” dedim.

“Nuriye!” dedi. Yüzünü açtı. Sanki “Ben küçük değilim; yetişkin bir kıyım. İnanmıyorsan, işte yüzüme bak!” der gibi bir hali vardı.

“Sizler okula gitmiyor musunuz?”

“?..”

“Ha? Söyleyin bakalım. Ben, köyünüze yeni gelen öğretmenim.”

Nuriye, yere baktı. Uzun uzun düşündü. Sonra tatlı bakışlarını yüzüme çevirdi:

“Ben üçüncü sınıftan ayrıldım. Babam göndermiyor.” dedi. Sesi hüzünlüydü. Biraz daha üstelesem ağlayacaktı.

“Niçin göndermiyor.” dedim.

“Hiç kimse göndermiyor. Aziz Hoca'ya gönderiyorlar...”

“Aziz Hoca kim?”

“Köyümüzün eski yazı hocası!”

“Babalarınızı kandırırsam bizim okula da gelir misiniz?”

Kikir kikir güldüler. Sonra seleslerini sallaya sallaya yokuş yukarı koşuştular. Arkalarından bir süre baktım. Acaba, niçin sözü yarıda bırakıp kaçmışlardı? Acaba, “Sen bizim babalarımızı kandıramazsın, öğretmen! Buna gücün yetmez!” mi demek istemişlerdi?

İniş aşağı yürüdüm. Derenin kıyısına varınca gözlerim fal taşı gibi açıldı. Suyun üstünde kalın bir ağaç uzuyordu. Köprü

olarak bu ağacı kullanıyorlardı. Yerden iki metre yüksekteydi. Derenin yatağına darağacı şeklinde üçer ayaklı sehpa lar göm-müşlerdi. Uzun ağacı bu sehpa ların üstüne uzatmışlardı. İnce merteklerle kenarına bir korkuluk yapmışlardı. Korka korka üzerinden yürüyerek suyu geçtim. Suyun coşkun olduğu zaman-lar bu sırat köprüsünden geçmeme imkân yoktu.

Okulun yanına varınca bahçesine uzun uzun baktım. Bir yarın üstünde, çevresi açık, kupkuru bir bina oturtulmuştu. Gü-neyi dere, doğusu yol, batı ve kuzeyi fındık bahçesiyle çevrili-ydi. Siva ve badanası dökülmüş, boyasız doğramaları çarpılmıştı. Ön cephede kocaman bir kapı, üstünde siyah zemin üzerine sarı harflerle bir levha asılıydı: “Kocaman Köyü İlkokulu”. İçimde bir korku yeli dolaştı. Demek tam iki yılımı, bu binanın çatısı al-tında geçirecektim, ha? Ele avuca sığmayan ben, iki yıl bu köhne bina içinde ömür çürütecektim?

Muhtarın evi okulun yanındaydı. İki katlı, düzgünce bir evdi. Altı dükkândı. Ünye’de bu dükkâna ortak olduğunu, Terzi Mahmut’la birlikte çalıştırdıklarını öğrenmiştim. Hiç kimse-ye sormadan, doğru dükkâna yürüdüm. Zaten ortada, bir şey soracak insan yoktu. İçeri girince beş kişinin akşam namazına durduklarını gördüm. Kapının önünde bir ibrik duruyordu. Tezgâhta bir çocuk uyukluyordu. İmam yerinde duran yaşlı bir adam, kamet okuyordu. Demek namaza yeni durmuşlardı. O anda içimin derinliklerinden bir ses: “Hadi İbrahim, sen de ab-dest al ve namaza dur!” diye seslendi. Gerçi babam dindar bir insandı. Yaz tatillerinde bizleri mahalle hocasına göndermişti. Kitap okumaya çok hevesli olduğum için birçok dinî eser oku-muştum. İslam’ın ruhu ve felsefesi, insana verdiği değer beni hayran bırakıyordu. Sivas - Samsun arasında trenle yolculuk yapmıştım. Yolda, Ali Fuat Başgil’in “Din ve Laiklik” adlı değer-li eserini okumuştum. Kitabın baş tarafında güzel bir cümlesi vardı: “Dinen günahkâr olmak, dini sevmeye ve dindarın tüken-mez saadetine imrenmeye mani değildir.” Evet, ben günahkâr da olsam şu mutlu insanlara niçin katılmamalıydım? Bu yoğun duyguların etkisiyle aceleyle abdest alıp arka safa durdum...

Ben namaza geç başladığım için ilk rekâtı yalnız kıldım. Namaz bitince sessizce bir köşeye oturdum. Beş kişi, bana açılmış gözlerle bakıyorlardı. Hepsiyle ayrı ayrı merhabalaştık. Acaba kimdim? Bu dar vakitte nereden çıkmıştım? Meraklı bakışlarla yüzümü, kıyafetimi inceliyorlardı.

“Muhtar hanginizsiniz?” diye sordum.

Kır saçlı, orta boylu, dar omuzlu, ince yüzlü bir adam, yerinde hafifçe ırgalandı.

“Benim, bey!” dedi. “Kusura bakma amma, tanıyamadık! Sen kimsin?”

“Ben, köyünüze yeni atanan öğretmenim...” dedim. Hepsinin yüzünün şekli değişti. Kendilerine büyük küfür etmiş gibi, suratlarını astılar... Beş - on dakika içinde birer birer çekip gittiler. Dükkânın içinde üç kişi kaldık. Biri muhtar, diğeri yaşlı bir adam ve bir de ben.

Yaşlı adam altmış yaşlarında iri gövdeli, koca başlı, geniş omuzlu, iri gözlü, ak sakallıydı. Tıknefes olduğu için sık sık soluyordu. Arada bir takma dişlerini çıkarıyor, paltosuna siliyordu. Gözlerimin içine bakıyor, konuşmak istiyor; geri cayıyordu. Sonunda dayanamadı, konuştu:

“Memleket neresi öğretmen efendi?”

“Fevzipaşalıyım, dayı. Adana’da otururum.”

“Baban sağ mı?”

“Sağ.”

“Namaz kılar mı?”

“Neden sordun?”

“Bakalım kıldığın namaz bizim ilk öğretmenlerinki gibi göstermelik mi? Onlar da köye geldiklerinde senin gibi yaptılar. Bana kalırsa insanoğlu olduğu gibi görünmeli. Allah, namazı beş vakit emretmiş. Göstermelik oldu mu altından çıkılmaz.”

“Adını bağışla, dayı.”

“Tahsin, Tahsin Kışla.”

“Tahsin Dayı, borcu olan bir adam düşün, borcu ne kadar çok olursa olsun bir kısmını ödemek faydalı değil mi?”

“Borç ödemek eyi amma, sahte parayla ödenmez ki! İs-

lam'ın şartı kaç evlad? Hıı? Söyle bakalım.”

“Tahsin Dayı, sen beni riyakâr sanıyorsun! Ben size yaranmak için namaza durmadım. İçimden geldi. İbadetin en iyisi, isteyerek yapılandır. Hiç kimse, diğerinin mezarına giremez. Ak koyun ak bacağından, kara koyun kara bacağından... Benim kıldığım namazın size ne faydası olacak?”

“Faydası şu ki, yüzünün maskesi olur. Gelinimize, kızımıza yaklaşmak için kurnazca oynanmış bir oyundur.”

Tahsin Dayı'yla münakaşaya tutuştuk. Kararsızlık içindeydi. Kıldığım namazın gerçek namaz olduğuna inansa kalkıp yüzümü öpeceğine emindim. Muhtar, kaya gibi sessizdi. Sonunda tane tane konuştu:

“Hoca, biz çok öğretmen gördük! Bizim köy, belalı bir köydür. Her kalıptan adam bulunur. Umarım, sonunu da böyle iyi getirirsin. Sen bizden bir şey isteme, biz de senden istemeyelim! Masraftan gözümüz yıldı... Kız çocuğu okutmayız! İşimiz çıkınca uşaklarımızı okula salmayız! Diğer öğretmen gidecek! Zaten burada duracak yüzü kalmadı...”

Muhtarın sesi öfkeliydi. Sanki benimle kavga yapıyordu. Beş numara lambanın fitili bitmek üzereydi. Karnım açlıktan zil çalıyordu. Tahsin Dayı gerneşti. Beyaz sakalını sıvazladı:

“Sözü uzatma, muhtar! Hocanın karnı aç. Uzak yoldan geldi. Eve bir seslen de yemek hazırlasınlar.”

Muhtar yüzünü azdırdı:

“Bizim avrat hasta! Kızlar da teyzelerine gittiler. Hazırda bir şey yok!” dedi. Şoför Yılmaz'ın dedikleri çıkıyordu.

“Muhtar!” dedim. “Benim karnım tok. Yatacak bir yatak olursa memnun olurum...”

“Bizim yataklarımız kirli!”

“Muhtar efendi, sesin kızgın çıkıyor! Diğer öğretmen arkadaşın yanlışları olabilir. Onun kabahatini bana yükleyemezsin! Ben, Tanrı misafiriyim. Sen de muhtar olarak bana yer temin etmeye mebursun...” dedim. Bu sözlerim muhtarda ters tepki yaptı.

“İstersen sana köyün mührünü de vereyim, benim muhtar-

lıkta gözüm yok. Hiç kimse, beni evime konuk almaya zorlamaz!” dedi.

Tahsin Dayı, bastonuna sarıldı. Bileğime yapışıp:

“Kalk Hoca, kalk!” dedi. “Bu köyün tüm ceremesini Tahsin Dayı’n çeker. Bu görgüsüzlerle konuşmaya gelmez...”

Tahsin Dayı’yla gecenin karanlığını yarararak köyün içine doğru yürüdük...

Sabahleyin, bazı münakaşalar duyarak uyandım. Tahsin Dayı bar bar bağırıyordu.

“Hiçbirinizi alakadar etmez! Aldıysam kendi evime aldım. Kestiysen kendi keçimi kestim...”

“Sütlü keçi kesilir mi baba?”

“Kesilir! Köyünüze konuk geliyor, her biriniz bir tarafa sıvıyorsunuz. Sonra da adamcağıza keçi kestim diye beni kınıyorsunuz...”

Münakaşanın benimle ilgili olduğunu anlayınca üzüntüm arttı. Akşam eve gelince Tahsin Dayı iki üç saat uğraşmış, sofraya etli yemekler getirmişti. Karısı olmadığı için hizmetine torunu bakıyordu. “Niye zahmet ettin Tahsin Dayı, ben bir kuru soğana da razıydım.” diyince, “Kusura bakma oğul, yoksulluk! Evladlar hayırsız çıktı... Daha sağlığımda malımı bölüştüler... Eskiden bu ev ne konuklar görmüştü. Hiç boş günü geçmezdi. Oğlum, Menderes hükümetine muhtar oldu. Malı mülkü batırdı. Bütün muhtarlar mal toplarken bizim avanak, servetimi gelen konuklara yedirdi... Hani bir söz vardır: ‘İtin kismetini kesilirse bayramda sılasına gidermiş.’ Bizimkisi de öyle yaptı. Yağmadan mal koparacağına, malımızı yağma ettirdi. Şimdi herkes ona ‘Sabık Muhtar’ diyor. Sabık oldu divanem! Borçlarını ödemek için üç beş parça fındık bahçesi sattı...”

Aceleyle giyinip dışarıya çıktım. Tahsin Dayı, öfkesinden titriyordu. Elindeki bastonu sık sık holün duvarına dürtüyordu. Beni görünce ikisi de sustular. Tahsin Dayı:

“Bu bizim Sabık Muhtar Hüsin! Bunu iyi belle, köyün en divane adamıdır.” dedi. Adama elimi uzattım:

“Ben, yeni öğretmeniniz İbrahim. Tanıştığımıza memnun oldum.” dedim. Sabık Muhtar gönülsüzce elimi sıktı. “Hoş geldin!” diyerek dışarı çıktı. Tahsin Dayı, öfkeli öfkeli:

“Bunlar, kaba saba adamlar! Kusurlarına bakma, Hoca! Dargınlıkları sana değil. Senin iyi adam olduğunu nereden bilirsinler?”

Tahsin Dayı'nın yüzüne baktım, bakışlarından sıcak bir dostluk fıskırıyordu. Sanki beni on yıldır tanıyordu.

“Sütlü keçiyi neden kestir, Tahsin Dayı?”

“Demek duydun?”

“İstemeyerek oldu. Eğer izin verirsen parasını vereyim. Yahut yerine bir keçi alayım.”

“İşte şimdi ayıp söyledin, Hoca! Biz, konuğumuzdan yemek parası alacak kadar görgüsüz değiliz! Sana değil keçi, düve bile az...”

“Niçin, Tahsin Dayı?”

“Biz adamı gözünden tanırız, oğul! Altının değerinden kuyumcu anlar...”

“Peşin karar verme, dayı! Daha beni tanımıyorsun.”

“Ben seni tanıdım, oğul! Kıldığın akşam namazı var ya, benim için ondan büyük ölçü olamaz! Sen, diğer öğretmenlere benzemiyorsun. Sende, onlarda olmayan çokook şey var...”

Tahsin Dayı'yla ahbablığımız, bir akşam namazıyla başladı. Hani, İmamı Azam Hazretleri geçerken iki kişi konuşurlar:

“Bu adam var ya?”

“Evet?”

“Her gece yatmadan önce kırk rekât namaz kılar.”

“Öyle mi? Allah ocağına bağışlasın.”

Ve bu konuşmadan sonra İmamı Azam Hazretleri, adamı yalancı çıkarmamak için her gece kırk rekât namaz kılmayı alışkanlık haline getirir... Ben de Tahsin Dayı'yı yanıltmamak için köyde bulunduğum iki yıl boyunca namazımı sürekli olarak kıldım. Hiçbir şey, beni kıldığım namaz kadar köylüye sevdirep saydırmadı. Kıldığım namaz, bütün kötülüklerden bir kalkan gibi beni korudu...

YALNIZLIK ÇEMBERİ

Köyün okul binası görüldüğünden de harapmış. İki kanatlı giriş kapısı, şapları kavlamış bir koridora açılıyor. Koridora girince sol yönde küçücük bir müdür odası var. Koridorun bitiminde, alt tablası delinmiş sınıf kapısı... Sınıf altı metre eninde, dokuz metre boyunda. Tabanı ve tavanı ahşap kaplamalı. Tavan, yer yer bel vermiş. Ahşap döşemeye bastıkça inilti sesler çıkarıyor. Sabahları sınıfa girdiğim zaman, farelerin süpürgeliklerin altına kaçıştığını görüyorum. Sınıfın dört penceresi var. Camların çoğu kırık. Sınıfta kalan çocuklar, öfkelerini bu zavallı camlardan almışlar. Yazı tahtasını isle boyamışlar. Bu yeni boya karışımını öğrenince sevindim. Bacalardan kurum topluyorlar. Yumurta akının içinde iyice ezip paçavrayla tahtaya sürüyorlar. Güneşte kuruyunca boyalama işlemi tamam oluyor. Öğrenciler, bu son sistem boyacılığı bilmediğimi görünce bana horlayıcı gözlerle baktılar. “Bu öğretmen de hiçbir şey bilmiyor!” dercesine gülümsediler.

Kapının bulunduğu dolu duvarda, bir tarih şeridi var. Ahşap tavanın tam ortasında bir yön gösterme grafiği... Tahtanın üstündeki Atatürk portresi toz bağlamış. Duvarda, geçen yıldan kalma çeşitli fişler var. Ali, anne, okul, kapı, pencere, Fatoş gibi... Öğrenci sıraları yürekler acısı! Elimi üstlerine koymaya korkuyorum. Yere yığılmak için fırsat kolluyorlar. Bir köşeyi “Sıra mezarlığı” yapmışlar. Hani, Batı'nın büyük şehirlerinde otomobil

mezarlığı olurmuş ya, bizimkisi de sıra mezarlığı! Sınıfın o köşesine yaklaşmaya korkuyorum. Ayağıma pireler tırmanıyor.

Müdür odası, küçücük bir kutu gibi. Ortada genişçe bir masa, çakşımış bir sandalye, yaz kış yerinde duran paslı bir soba... Köşede bir kanatsız dolap, dolabın içinde ciltleri yırtılmış üç beş öksüz defter... Üst gözde tozdan renk değiştirmiş alçıdan yapılmış bir Atatürk büstü... Demirbaş eşya defterine bakıyorum, ıvır zıvır şeyler...

Muhtar, bana lojmanı gezdirdi. Bir odaya okul müdürünün eşyaları yığılmış. Müdürün ve karısının çok pasaklı olduğu, daha ilk bakışta anlaşılıyor. Yerde kurumuş ekmek artıkları, pencerelerde kirli bezler, gaz ocağı üstünde duran kara bir tencere, kılıfsız bir yastık, dibinde aylardır su bulunan kaplar, tavandan yere sarkan örümcek ağları... Muhtar, bana bir odanın tavanını gösteriyor.

“Bu tavan neden böyle delik deşik?” diyorum. Muhtar gülüyor:

“Bizim hocanın meyhanesi bu odaydı. Ayaşları başına toplar, bu odada demlenirdi. Kafayı tutan silaha sarılır, hıncını bu duvardan alırdı...” diyor, sanki bu işi yapan benmişim gibi alayla yüzüme bakıyor.

Lojmanın banyosu ve helâsı pis pis kokuyor. Sanki yapıldı yapılmadı su yüzü görmemiş gibi... Bu okul binası ihmalkârlığın, yoksulluğun canlı bir belgesi! Köyü, köy gerçeğini yeni yeni anlıyorum galiba!

Okulun bahçesine sabah akşam köyün büyükbaş sürüleri yığılıyor. Okul bahçesi, sanki bir hergele meydanı! Sabahları herkes ineğini, danasını, buzağını, buraya sürüp getiriyor. Köyün çobanı, sürüyü buradan yaylıma götürüyor. Akşamları tekrar teslim aldığı yere sürüyor. Mallar okulun duvarına sürünmekten köşelerin sıvasını dökmüşler. Duvarlarda kirli lekeleri görünüyor. Köyün tüm duvarının pisliği okulun bahçesine yığılıyor. Hayvanlar ağız birliği etmişler gibi, hep bahçeye pisliyorlar. Bereket versin, kadınlar kızlar, bu pisliği tezek yap-

mak için yerde bırakmıyorlar.

Sabahları bu malların böğürtüsüyle uyanıyorum. Karanlıkta abdest bozmaya giderken çoğu kez pislige basıyorum. Öğrenciler için helâ düşünülmemiş: Erkek öğrenciler, teneffüs aralarında doğru dereye koşuyorlar. Her birisi bir taşı siper yapıp yere çömeliyor. Zavallı kızlar, zorluk çekiyorlar. Muhtarın evinde helâ var; fakat çocukları koymuyorlar. Kızlar, batıdaki fındık diplerine gidiyorlar. Bahçenin sahibi inatçı bir adam olduğu için bahçeye kimseyi sokmuyor. Kızlar, bir araya gelip dere kenarına koşuyorlar. Dördü beşi halkalanıyor, biri aralarına oturup işini görüyor. Böylece sırayla sıkıntıdan kurtuluyorlar. Köylüler, benimle alay ediyorlar: “Hoca, çocuklarına sahip ol! Sağa sola pisliyorlar.” Sanki çocuklar benim! “Herkes evinden birer tahta getirsin, bir helâ yapalım.” dedim, hiç kimse yanaşmadı.

Müdür odasını düzenledim. Lâleli Köyü’nde her hafta cumartesi günleri Pazar kuruluyor; Terme, Çarşamba, Fatsa, Ünye tüccarları buraya yığılıyorlar. Bütün istediklerim bulunuyor. Bir somya, bir yatak, bir gaz ocağı, bir lüküs, kaşık, tencere, kap kacak aldım. Lâleli’de fırın da var. Ekmeğimi haftalık alıyorum. Bekârlık bana aşçılık da öğretecek!

Köyde bir oda aradım, kimse vermedi. Benden, vebalıymışım gibi kaçıyorlar! Daha doğru dürüst hiç kimseyle konuşamadım. Zaten işten başımı kaldıramıyorum. Müdür odasını renkli kâğıtlarla süsledim. Musluklu bir teneke yaptırdım, üst yanına bir kapak açtırdım. Odanın penceresine yerleştirdim. Alta bir teneke daha koydum, musluğu çevirince su akıyor. Elimi yüzümü bu suyla yıkıyorum. Köyde çeşme yok! Herkes ihtiyacını dereden gideriyor. Gündüzleri kirli bez ve çamaşır yıkandığı için suyu çok erken alıyorum. Havalara yağışlı giderse halim perişan! Bulanık su içmek zorunda kalacağım. Köylüler böyle zamanlarda, suyu dinlendirip içiyorlarmış. İki gün önce Lâleli Köyü’ne giderken suyun içinde bir köpek ölüsü gördüm. Yanımdaki köylüye:

“Yahu, hepiniz bu sudan içiyorsunuz! Bu leşin su içinde işi ne?” dedim.

“Akan su, pis tutmaz bre Hoca! Bir sel gelir, kiri pası arıtır!” diyerek güldü.

Suyu her içişimde, köpek ölüsü gözlerimin önüne geliyor: “Bre Hoca, akan su pis tutmaz!” diye bardağı başıma dikiyorum...

Okulun kayıtlı yetmiş sekiz öğrencisi var. Bunların yirmi altısı kız. Okula sadece sekiz kız, yirmi de erkek öğrenci geliyor. Dördüncü, beşinci sınıf kızları hep devamsız! Çocuklara, “Arkadaşlarınız niçin gelmiyor?” diye soruyorum: “Eski yazı mektebine gidiyorlar, öğretmenim.” diyorlar. Eski yazı mektebine ellinin üzerinde öğrenci devam ediyormuş. Aziz Hoca, daha önce köyün imamıymış. Diploması olmadığı için bu görevden çıkarılmış. Köylüler emektar hocalarını aç bırakmamak için Ramazanlarda teravih namazını kıldırmak ve çocuklarına eski yazıyı öğretmekle görevlendirmişler.

Muhtara durumu açtım:

“Yusuf Efendi, okulun hali ne olacak? Öğrenci yok! Sıra yok! Bana hiç kimse yardımcı olmuyor. Sizler çocuklarınızın adam olmasını istemiyor musunuz?”

“Valla Hoca, beni dinlersen böyle şeylere hiç kafa yorma! Maaşını al, keyfine bak! Boşuna arının inine çöp dürtme! Köylü cingar çıkarmak için bahane arıyor!”

“Yahu, arkadaş! Bu köylü okuldan, öğretmenden ne ister? Köyünüze geleli bir hafta oluyor, “Efendi, hoş geldin. Necisin? Ne yiyip ne içiyorsun?” diyeninize rastlamadım. İnsan, “Din kardeşi” deyip şöyle bir okulun kapısını aralar.

“Şimdi iş güç zamanı! Millet başını kaşıyacak zaman bulamıyor.”

“Peki, öğrencileri niçin göndermiyorlar? Hele kız öğrenci hiç gelmiyor.”

“Bizim köylü bundan böyle okula kız öğrenci göndermez, Hoca!”

“Ama niçin?”

“Göğsünü elettirmeye, kötü şeyler öğrettirmeye niyeti yok da ondan!”

“Bu nasıl söz arkadaş? Ne söylediğinin farkında mısın?”

“İbrahim Bey, kardeşim! Senden öncekiler burada çok kötü şeyler yaptılar. Sen onların mirası üstüne oturuyorsun. Onun için...”

“Canım, her insanı niye bir tutuyorsunuz?”

“Bizim köylü milletinin bir adamdan sıtkı sıyrıldı mı, bu, ömür boyu sürüp gider! Şehirli kısmına, kravatlıya bizim güvenimiz yok! Hepiniz aynı fabrikanın malısınız! Önce iyi başlarsınız, sonunu getiremezsiniz. Benim oğlum ortaokulda okurken kız kaçırdı. Buna, senin öğretmen sebep oldu. Pehlivan Mustafa, gül gibi karısını boşadı. Hocayla adı çıktı kadının... Neyse, beni söyletme! Sen köşende otur, etliye sütlüye karışma!”

“Valla muhtar, ben buraya görev yapmaya geldim, yatmaya değil! Yaptığım işe karşılık para alıyorum. Size devamsızların listesini çıkarıp vereceğim. Kanuni işlem neyse, onu yapın. Bu okulda devamı sağlamak şart! Bu küskünlük yıllar boyu sürüp gidemez.”

“Hoca be, okulu bitirseler n olacak? Boşuna beş yıl kaybetmeyecekler mi? Her çocuk bir sığır güts e, bizim için kâr! Okuma yazmayı öğrendiler mi, yeter de artar bile! Köylü kısmı çocuğunu okutamaz. Okumak parayla, kuvvetle olur. Bizler, yoksul insanlarız. Deftere, kaleme verdiğimiz para bile ağırımıza gelir.” Muhtarla iki üç saat tartıştık; bağırдық, çağırdık, hiçbir şeyi halletmeden ayrıldık...

İki gündür üç kabinli bir helâ yapımına uğraşyoruz. Okula devam eden büyücek dört beş çocuk var. Elleri kesere, çekice yakışıyor. Hele bir Sezai, bir Tahsin, bir Hasan var... Can çocuklar. Bir sözümü iki etmiyorlar. Daha ilk günden onlara alıştım.

Tahsin’le Sezai’yi Lâleli’ye gönderdim. Bir kilo çivi, üç tabaka saç aldırđım. Masrafı cebimden yapıyorum. Babam, “Yiğitlik masrafla olur, oğlum.” derdi. Çocuklar yeteri kadar tahta topladılar. Öyle sanıyorum ki çoğunu analarından babalarından habersiz getirdiler. Okulun bahçesinde koca bir yığın meydana geldi. Bir köşeye derince bir çukur eştik. Helânın temelini

subasmana kadar taşla yükselttik. Tabii çimento olmadığı için duvarı çamur harçla ördük. Büz bulamadığımızdan kanalı yassı taşlarla kapattık. Tabana iki büyük ağaç uzattık. Arası açık kaldı. Bu iki ağaç helâ taşı görevi yapacak. Yere dikmeler çakıp tahtaları bu dikmelere çaktık. Çocuklar bu işi benden daha iyi beceriyorlar. Adısına teknikerim. Elim doğru dürüst kesere yakışmıyor. Okul bize ne veriyor ki? Nedense, bizim bütün okullar “Kalem efendisi” yetiştiriyor. Sanat okullarından mezun olanlar bile, tatbikata gelince afallayıp kalıyorlar...

Bizim çarpık helâ bittiği zaman bayağı hoşuma gitti. “Bunun açılış merasimini yapmalı, çocuklar!” diye güldüm. “Uğurlu olması için kan akıtmak gerekir...” Bu sözümü duyan Sezai Karayel, hiçbir şey söylemeden evine koştu, irice bir tavuk getirip kesti. Kızlar aceleyle bu tavuğu yoldular. Muhtarın evinden bir tencere alıp kır yemeği hazırladılar. Hep beraber güle oynaya yedik. Bedenî çalışma, çocukların daha çok hoşuna gidiyor.

Helâyı kullanılır hale getirdik. Bir kabini kızlara, diğer kabini de erkeklere ayırdık. Fakat ne kadar zorladıysam kızlar bu helâyaya girmediler. Açıkta abdest bozmaya razı oluyor fakat helâyaya girmiyorlar...

Helânın yapımı kısa zamanda bütün köye yayıldı. Memnun olacaklarına, kızdılar. Tahsin Dayı, Hızır gibi çıkıp geldi. Beni odama çekti:

“Hoca, işe hızlı başladın. Sağ ol! Sende cevher olduğunu biliyordum. Fakat söylediğin her söze, yaptığın her işe dikkat et! Köylü senin yaptığın helâyaya ne diyor, biliyor musun?”

“Ne diyor, Tahsin Dayı?”

“Komünist helâsı, diyor. Kızlarla oğlanları aynı helâyaya sokacakmışsın! Bu bizim dinimize aykırıymış!”

“Yahu, Tahsin Dayı! Bu ne tipik anlayış? Kızlar kışklarını açıp açığa oturuyorlar. Ben gördükçe utanç duyuyorum. Bu senin parmak kadar kızlarla oğlanlar, dağda bayırda hep yan yana değiller mi? Tarlaya beraber gitmezler mi? O kadar fındık bahçesi var. Gönlü olan kız, orada da kanar. Yolları ayrı, kapıları ayrı!”

“Oğlum, bizim köylü milleti böyledir: Hızır desen; hınzır anlar. Senin iyi niyetli olduğunu nerden bilsinler? Onlar senin yaptığın her işin ardında bir şeytanlık, bir katakulli araştırıyorlar... Bu, onların güvenini kazanıncaya kadar sürecek.”

“Onların güvenini kazanmak için ne yapayım? Korkumdan bir kadının yüzüne bakmıyorum. Okul bahçesinden dışarı çıkmıyorum...”

“İyi, iyi! Safına ne kadar adam çekersen o kadar güçlüsün. Bizim köylü milleti, bir adamı yetmiş kere denemeden güvenmez. Seni çeşitli vesilelerle deneyecekler. Eğer imtihanı iyi verirsen hepsi de yoluna ölür...”

“Bu helâ işi, canımı sıktı. ‘Komünist helâsi’ demişler ha? Peki, ne yapmamız gerekir? Bana bir akıl ver.”

“Bu yapılan helâ, ya kızların olsun ya da oğlanların... Artık hangisi münasipse yalnız onlar girsinler. İlerde okulun başka bir köşesine kızlar için de ayrı bir helâ yaparsın...”

“Kızlara tahsis etsek nasıl olur?”

“Okula kaç kız geliyor ki? Bence oğlanlara verilmeli. Onlar daha perişan! Kız kısmı evlere de gider.”

Tahsin Dayı’yla kararlaştırdığımız gibi yapılan helâyı erkek çocuklarına tahsis ettik. Bu işe en çok kızlar sevindiler. Nerdeyse sevinçten gelip elimi öpeceklerdi. Tahsin Dayı kıs kıs güldü. “Bu bizim Kocaman milleti kadar ahmak millet var mı acep?” diye söylendi. Ayrılırken “Köylünün gözüne girmek istiyorsan din dersine kuvvet ver. Onlara çok zor sorular sor. Evde analarını, babalarını sıkıştırınsınlar. Onlar seni imtihan etmeden sen onları imtihan et.” dedi.

Tahsin Dayı, ne samimi insandı! Köylüsünü ne kadar iyi tanıyor! Onun dediği gibi yaptım. Kitaplarımın arasında Ömer Nasuhi Bilmen’in yazmış olduğu “Büyük İslam İlmihali” vardı. Her birine ayrı bir soru hazırladım, evlerine gönderdim. Çocukların ağız ayrık, aval aval yüzüme baktılar: “Bizim öğretmen, Aziz Hoca’dan derin hoca!” diye mırıldanarak evlerine koştular...

CUMALARDAN BİR CUMA

Helâ inşaatının malzemelerini sağlamak, Laleli Köyü'ndeki, Gaziantep'in Lohan Köyü'nden yedek subay öğretmen Mehmet Bey'i ziyaret etmek amacıyla ilk cuma günü köyde bulunamadım. Laleli köylüleri, bana ve hemşehrime Kocamanlılardan çok farklı ilgi göstermişlerdi. Bu köy, Kocaman Köyü'ne göre daha büyük ve gelişmiş durumdaydı. Vasıtaların gidip gelmesi, halkını yabancılara karşı açık tutuyordu. Bakkal, fırıncı, berber, terzi, nalbant, kasap gibi esnafla hemencecik kaynaşmıştık. Köyü ikiye bölen yoldan belki yüz kez gidip geldiğimiz için bizi tanımayan kalmamıştı. Mehmet Bey, bana göre daha girişkendi. Kendine köyden dostlar bulmuştu. Üç öğretmenlerdi. Üçü de bekâr oldukları için aynı lojmanda kalıyorlardı. Bana öğütte bulundular. Tıpkı Tahsin Dayı gibi: "Köylüye yaklaşmak istiyorsan önce muhtar ve imamı tavlama." dediler. Bu tavlama deyimi bana ikiyüzlülük gibi gelmişti; fakat hakları da vardı. Köylüler, imamin ve muhtarın sözünden dışarı çıkmıyorlardı...

Gelişimin ikinci cuma günü, saat on birde kızları evlerine gönderip erkek öğrencileri derenin kenarına götürdüm. Temiz bir gölek bulmak için okuldan epeyce uzaklaştık. "Çocuklar, bugün müslümanlarca kutsal sayılan cuma günüdür. Hep beraber abdest alıp camiye gideceğiz." dedim. Çocuklardan abdestin farzının kaç olduğunu, sünnete uygun bir abdestin nasıl alınacağını sordum. Baktım; dördüncü, beşinci sınıf öğrencileri dâhil,

hiç kimse doğru dürüst abdest almasını bilmiyor. İşi biraz daha basitleştirerek, “İslam’ın şartını sayınız.” dedim. Tüm çocuklar gözlerini kapatıyor, makineli tüfek gibi “Savm, salât, hac, zekâd, kelime-î şahadet” deyip duruyorlardı. Fakat kelimelerin Arapçasını hep yanlış söylüyorlardı. “Savm” yerine “Savım”, “Salât” yerine “Selat”, “Kelime-î şahadet” yerine “Kelamı şadet” diyorlardı. “Savm”la “Selât”ın ne anlama geldiğini bilen çıkmadı. Dar zamanda, gerekli açıklamayı yaparak hepsine yarım yamalak abdest aldurdım...

Kirli suyun kıyısında, şu gerçeğe vardım ki: İslam dini her millete kendi diliyle öğretilmelidir. Halk, Arapça bilmediği için namaz surelerini ezberliyor, duaları anlamlarını bilmeden okuyor. İbadetler, şekil çizgisinden öteye geçmiyor. Köylü, ibadeti babasından, dedesinden gördüğüyle aynı, tıpkı bir gelenek gibi sürdürüyor. Fakat ondan gereğince zevk alamıyor... Kırk yıl namaz kılan bir Müslüman’ın ruhunda en küçük bir gelişme görülemiyor... İbadeti madde çizgisinden ruh çizgisine götüremiyor. Böylece bedenle ruh uyumu sağlanamıyor...

Çocukların durumunu görünce yarım bilgiye sahip köy imamlarının, Kur’an kursu hocalarının çocuklara sadece bazı basit şekil ve bilgiler öğrettiklerini; İslam’ın ruhunu, felsefesini veremediklerini gördüm. İslam, temel olarak insanı dünyanın mihveri kabul eder. İnsan olmasa dünyanın değeri de kalmaz. İnsan sevgisi, her şeyin üstündedir. Oysa kendini Müslüman sayan yığın, insan sevgisinden yoksundur. Bütün ibadetlerinde bencildir, sadece kendini düşünür. İbadetin gayesini, Cehennem’den kurtulmak, Cennet’te köşe kapmak olarak kabul eder.

Dere kenarında çocuklardan ayrıldım. Cumadan dönünceye kadar haşlanmak üzere tencereye birkaç patates koydum. Bahçeye çıkıp camiye doğru giderken bizim yeni helânın bazı tahtalarının söküldüğünü, iki dikmesinin yıkıldığını gördüm. İçim cız etti. Acaba bunu kim yapmıştı? Niçin yapmıştı? Çevrede kimseyi göremeyince camiye doğru yürüdüm. Camiye yaklaşırken geri dönen üç dört öğrencime rastladım. Onlarla konu-

şunca acı gerçeği öğrendim:

“Nereye gidiyorsunuz, çocuklar?”

“Evlerimize gidiyoruz, öğretmenim.”

“Niçin?”

“Başımızda takke olmadığı için bizi camiye koymadılar...”

Biri üzüntülü bir sesle:

“Karşı obalılar yaptığımız helâyı bozmuşlar!”

“Neden bozmuşlar?”

“Kıçı kibleye bakıyormuş! Günah olurmuş... Siz bunu kasıtlı yapmışsınız!”

“Peki, gelin benimle. Bakın, benim de takkem yok! Takke yok diye cuma namazına engel olunur mu? Kim kovdu sizi?”

“Tüm köylüler... ‘O cıfıtın sözünü dinleyenin bu camide işi yok’ dediler. Size dil uzattılar...”

“Uzatsınlar, zararı yok!”

Cami avlusuna girince Tahsin Dayı’yı bizi bekler bulduk. Yüzünde gizli bir gülüş dolaşıyordu.

“Gel bakalım, Hoca! Şu helâ işi başını ağrıttacak!

“Bu ne demek, Tahsin Dayı? Bu dedikoduları kimler çıkarıyor? Helâ güneydoğuya bakıyor. Kibleyle ne ilgisi var?”

“Ah, bizim köylü milleti! Her işte kötülük arar. Ama kızma, sabırlı ol! ‘Gazaplanma, Cennet senindir.’ denilmiştir. Bir kere zarları attın. Sonuna kadar dayanmalısın. Ya herro ya merro! Bu köyde yirmi sene muhtarlık yaptım. Bizim köylü milleti inattır. Bir insana kolay güvenmez! Güvendiğini de kolay kolay yalnız bırakmaz! Senden önceki öğretmenlerin yenildiği noktaya geldin. Bu gelinen nokta, çok önemli bir nokta. Ya dinsizlik damgasını yersin ya da tüm köylüyü safına çekersin. Sana güvenmiyorlar. Seni de öbürlerinin safına katmak istiyorlar. Sana düşen, dayanmak, diğerlerine benzemediğini ispat etmek. Helânın kıçı kibleye geliyor, diyorlar. Bunun yanlış olduğunu, kasten yapılmadığını ispatla. Öğrencilerinin kafasını karıştırdığını, onları yanlış yola sürüklediğini söylüyorlar. Camiye baş açık gelmele-

rini senin söylediğini fısıldıyorlar. Bunların da asılsız olduğunu ispatla.”

“Ben iyi niyetliyim, onlar kötü niyetli. Onlarla nasıl başa çıkayım? Tek dostum sensin.”

“Bir dostun daha var: Tanrı. Tanrı seninle beraber. Niyetinin kötü olmadığını biliyor. Bu camiye girişin, önceki öğretmenlerden çok farklı. Onları buraya, köyün baskısı, gizli hesaplar getiriyordu. Sen ise imanının sesiyle geliyorsun. Ezbere bildiğin ayetler var mı?”

“Var.”

“Müezzinden önce davranıp namazdan sonra Kur’an okuyabilir misin?”

“Bunun ne faydası olacak? Beni ikiyüzlülükle suçlamasınlar?”

“Suçlayamazlar. Kur’an okuma bitince konuş. Köylüleri safına çekecek bir şeyler söyle. Başka türlü kendini dinletemezsin. Kur’an okumadan konuşmana izin vermezler. Camide ancak imam konuşabilir. Sen, Kur’anı okuyunca “El Fatiha” demeden konuşmayı aç, kimse dışarı çıkamaz.”

“Peki, Tahsin Dayı. Dediğini yapacağım.”

Camiye girdiğimiz zaman ilk sünnet kılınmış, Aziz Hoca yavaş yavaş minbere çıkıyordu. Gerekli Arapça ayetleri okuduktan sonra “Hutbemizin konusu mümin ve münafıkla ilgilidir” dedi. Sanki bu hutbeyi yalnız benim için hazırlamıştı. Mümin ve münafığın tariflerini yaparken hep bana doğru bakıyordu. Camide benden ve öğrencilerimden başka başı açık kimse yoktu. “Münafık, Allah’a inanmadığı halde caminize girer, aranızda karışır, fikirlerinizi karıştırmak ister. Sizin ak dediğinize kara der; hocanızı, hacınızı beğenmez. Çocuklarınızı kandırıp kendine bağlar. Onu tanımak çok kolaydır. Gören gözler için münafık, yüzü sırlı bir ayna gibidir. Baktığınız zaman kendinizi görürsünüz. Tıpkı sizin gibi düşünür, sizin gibi konuşur... Sırrını kazıyınca hakiki madeni meydana çıkar...”

Hoca coştukça coşuyordu. Sonunda, “Başı açık olan, karılar gibi bıyığını kazıyan, top ense bırakıp saçını alnına döken, Frenk gibi kısa kollu mintan giyen bu camiye gelemez” dedi. Gerekli duaları okuyup imam yerine geçti. Müezzin ezanı okudu. Cuma namazına durduk...

Tesadüf beni müezzinle yan yana düşürmüştü. Sünnetleri müezzinle birlikte bitirdik. Baktım, boğazını temizleyip Kur’an okuyacak. Ondan önce davrandım. “Ezü besmele”yi ahenkle okudum. Bütün cemaat hayretle benden tarafa döndü. Caminin içinde çıt çıkmıyordu. Sesim güzel ve çarpıcıydı. Her cuma akşamı, sofradan kalkmadan Kur’an okumak, bizim evde gelenek haline gelmişti. Babam bu görevi bana yaptırdı. (...) ayetini okudum. Sonra tane tane konuştum: “Değerli cemaat, izin verirseniz bir iki sözüm var: Şu anda Tanrı’ma şükrediyorum ki, sizler gibi katıksız müminlerle aynı safta namaz kıldım. Saygı duyduğum ve ilminin derinliğine hayran kaldığım Aziz Hocamız, müminle münafığı ne güzel anlattılar. Evet, her devirde müminle birlikte münafık da yaşama zemini bulmuştur. Hocamın düşüncelerini takdir ediyorum. Fakat takıldığım bir nokta var: Müminle münafığın ayırım ölçüsü sakal, bıyık, takke, cübbe, gömlek olamaz. İcinizde İslam dini konusunda peygamberimizden yetkili kişi var mı?”

“Haşaaa!”

“Evet, haşa... İzin verirseniz, peygamberimiz devrinde geçen önemli bir olaydan bir örnek vereyim: İslamiyet’in ilk yıllarında Medine civarındaki beldeler, toptan Müslüman oluyordular. Bu arada Tâif şehrinden de bir heyet peygamberimizle görüşmek üzere huzura alındılar. Heyetin başkanı, söze başladı. ‘Ey Müslümanların peygamberi, bizler de Müslüman olmak istiyoruz. Fakat bazı şartlarımız var.’ Peygamberimiz ‘Nedir?’ deyince, heyet başkanı şartlarını sıralar: ‘1-) Tâifliler günlük namazlardan muaf tutulacaklardır. 2-) Zekât vergisinden de muaf tutulacaklardır. 3-) Tâif şehri, Mekke şehri gibi mukaddes şehir sayılacaktır. 4-) Tâifliler askeri hizmetten muaf tutulacak, ciha-

da katılmayacaklardır. 5-) Tâif'teki putların bulunduğu mabede dokunulmayacaktır. 6-) Tâifliler'e fuhuş yasak edilmeyecektir. 7-) Faize para vermelerine izin verilecektir. 8-) Alkollü içkiler serbest bırakılacaktır.' Peygamberimiz bu şartları dinledikten sonra gülümser. Onlara der ki: 'İbadet, Rabbimiz olan Allah'ı fiil ve hareketle tanımak ve şükranda bulunmaktır. Bir dinde namazla Allah'a kullukta bulunulmazsa bu tek Allah inancına dayanan bir din olmaz. Fuhuş ve zinaya gelince, içtimai hayatta bundan daha iğrenç bir şey yoktur. Aranızda hiçbiri karısının, kız kardeşinin veya kızının namusunun başka birisi tarafından kirletilmesini istemez. Şunu anlamalısınız ki başkaları da aynı şekilde yakınlarının ırzlarına sizin tecavüz etmemenizi isterler.' Tâifli heyetin başkanı, kendilerinin putlara dokunamayacaklarını, dokunana büyük zarar geleceğini söylemesi üzerine, peygamberimiz şöyle dedi: 'Eğer put hakikaten bir kudrete sahip ise her şeyden önce kendisine fenalık yapanı cezalandırmalıdır; onu tahrip edecek olanları buradan göndereceğiz. Putun, kendisini yıkana bir fenalık kudreti varsa, onlar gazaba uğrayacaklardır.' Peygamberimizin, Tanrı'ya eş koşmanın, zinanın karşısında olduğu, İslamiyet'in nerelerde hassas davrandığı, bu misalde çok güzel anlatılır. Tâifliler'in diğer şartlarını kabul etti. Tâifliler Müslüman oldular. Huzurda bulunanlar buna şaşılar. Peygamberimiz, bu iznin geçici olarak verildiğini, iki yıla kalmadan Tâifliler'in bu tekliflerinden dolayı utanacaklarını belirtti. Gerçekten iki yıl geçmeden, Tâifliler ileri sürdükleri şartlardan dolayı utandılar. Cihad'a katıldılar, vergi verdiler, gerçek mümin oldular...

Şimdi günümüze gelelim. Ben size desem ki, ey Kocamanlılar, ben Müslüman'ım. Her Cuma caminize gelmek istiyorum. Fakat bıyıksız ve takkesiz geleceğim. Ne diyorsunuz? Bana engel mi olursunuz, yoksa 'Cami Tanrı evidir, her Müslüman'a açıktır' mı dersiniz? Üstelik benim ileri sürdüğüm şart, İslamiyet'in ruhuna aykırı değil. Şekille ilgili bir şart...

Bir devlet memurunun odasına girerken şapkanızı çıkarı-

yorsunuz. Tanrı huzurunda niçin çıkarmayasınız? Hem biliyor musunuz, bazınızın başlarında şapkalar var. Bu şapka yüzünden iki büyük şehirde isyan çıkmıştır. Aynı şapkayı camide giymediğim için münafıklıkla suçlandırılıyorum. İslamiyet yer ve zamana bağlı değildir. Köyde ayrı, şehirde ayrı anlaşılıp yorumlanamaz. Şehir camilerinde ceketsiz, kısa kollu, başı açık namaz kılanlar çoğunlukta. Hiç kimse onları camiden kovmuyor... Bütün bunlara rağmen önümüzdeki cumadan itibaren bu camiye başı açık, bıyiksız gelmeyeceğim. Bunu, sırf size uymak için yapacağım. İbadetin amacını unutup şekiller arasında bocalamayalım. Peygamberimiz deyle savaşa gidiyordu, biz de deyle mi gideceğiz? İslamiyet, insanların ve çağların üstünde bir dindir. Onu, kendinde olmayan kurallarla bağlamak, haksızlıktır, büyük günahtır...

Köyünüze gelince, evlerde ve okullarda helâ olmadığını gördüm. Namazdan önce abdest alınır. Niçin? Çünkü abdest, temizliğin sembolüdür. Temizlik olmadan ibadet yapılamaz. Helâ inşaatı, çocukların temizliğini sağlamak için yapılmıştı. 'Kızlar ve erkekler birbirine bitişik kabinlere giremezler' denildi; helâyı sadece erkeklere tahsis ettik. Camiye gelirken gördüm ki, helâ tahrip edilmiş. Sebebini öğrendim: Yönü kibleye bakıyormuş. Benim kibleyi horlamak için bunu kasten yaptığım söylenmiş. Pislik kuyusu dereye yakın olduğu için pis sular sızarmış. Önce kible meselesine gelemim. Helânın arkası güneydoğuya bakıyor. Bunu ispat edebilirim. Bende pusula var. İsteyen gelip gözüyle görebilir. Helâyı böyle yaptırmama kanal ve yer durumu sebep oldu. Hiçbir kötü niyetim yoktu. Kuyunun sularının dereye sızmasına gelince, foseptikle dere arası en aşağı on beş metre. Kuyunun derinliği iki metreye yakın. Suların sızmasına imkân yok. Sonra, derenin ne kadar temiz olduğu gözler önünde. Kadınlar kirli çamaşır yıkıyor. Hayvanlar içine pisliyor. Leşler dereye atılıyor. Çocuklar dereyi helâ olarak kullanıyorlar. Niçin gerçekleri görmek istemiyorsunuz?

Daha fazla zamanınızı almak istemiyorum. Sizlerden ri-

cam, bana yardımcı olmanızdır. Dinimizin ilk ayeti 'oku'yla başlar. İlimsiz İslamiyet olmaz. Müslüman'ım diyen çocuğunu okutmali. Müslüman, ahreti ve dünyayı eş tutan kişidir. Ne dünyayı unuttur ne de ahreti. Tanrı herkesin gönlüne göre versin... El Fatiha!"

Cami avlusunda epeyce konuştuk. Köylülerin çoğu bana hak vermişti. Aziz Hoca'yla da konuştuk. Ona iltifat ettim. Beni sevdiğini, öbür öğretmenlere benzemediğimi sık sık tekrarladı.

Kuru Hüseyin beni evine davet etti. İlk kez bir köy evine doğru yürüyordum. Bu cuma benim için dönüm noktası olmuştu.

SABIK MUHTARIN EVİNDE

Cami konuşmamdan iki gün sonra Tahsin Dayı'nın oğlu sabık muhtar Hüseyin, beni evine davet etti. Daveti yaparken yanımda hemşerim öğretmen Mehmet Bey de vardı. "Misafirim var" deyince "Senin misafirin bizim de misafirimiz, o da gelsin" dedi. Daveti kabul ettik. Köyün içinden geçerken Tahsin Dayı'nın evine uğradık. "Tahsin Dayı seni de götürelim" dedik. "Ben gidemem, ev çok uzak" dedi. Oğluna:

"Bu Hoca, diğer bildiğin hocalardan değil, kıymetini bil!" dedi. Mehmet Bey'le de tanışınca sevinci iki kat oldu. Gözleri yaşardı. "Sizin gibi gençleri gördükçe göğsüm kabarıyor." diyerek bizi uğurladı.

Sabık muhtarın evi, Kaynarpınar köy yolunun üstünde, iki dağın arasındaydı. Okuldan evine ancak bir saatte gelebilirdik. Devamlı dere yatağını takip etmiştik. Dere, yukarı doğru çıktıkça daralıyordu. Tepeler ağaçlarla kaplıydı. Fındık bahçeleri seyrekleşiyor, meşe ve kestane ağaçları çoğalıyordu. Dağın ormanını köylüler kendi aralarında bölüşmüşler. Bu bakımdan kesim olmuyor. Köyde, tüm ormanlar sahipli.

Muhtarın evi genişçe, üzeri toprak, duvarları taş, yüksek bir tepenin üzerindeki düzlüğe yapılmıştı. Dış kapıdan girilince odaları boydan boya ikiye bölen bir koridor uzuyordu. Misafir odası, kapıdan girince sağdaki ilk odaydı. Oda dayalı döşeliydi. Karşılıklı iki sedir, sedirler üzerinde kilimler seriliydi. Duvarda Türk büyüklerinin resimleri asılıydı. Bizi muhtarın oğlu, dör-

düncü sınıfta okuyan öğrencim Tahsin karşıladı. İkimizin de elini öptü. Sedirlerin üzerine oturduk. Ocakta kalın kütükler için için yanıyorlardı. Yarım saat sonra Yaşar Çon, Terzi Mahmut, Kuru Hüseyin adında daha önce tanıştığım köylüler de geldiler. Bunlar, köy içinde hatırı sayılır, konuksever insanlardı.

Muhtar, yemek hazırlığı ile uğraştığı için sık sık odaya girip çıkıyordu. Yaşar Çon gülerek:

“Hoca, öğrencilere din dersiyle ilgili ödev vermişsin. Bazılarının altından kakamadık.” dedi.

“Mesela, hangilerinin?” dedim.

“Dört meleğin adlarının ilk harflerinden oluşan kutsal bir yer adını söyleyin, demişsin. Biz bunu çıkaramadık. Aziz Hoca da bilemedi.”

“Dört meleği sırayla sayalım: Cebrail, Azrail, Mikail, İsrail. İlk harflerini alırsak CAMİ kelimesi meydana gelir.”

“Doğru be! Biz niçin bulamadık?”

Terzi Mahmut, hatibin oğluydu. Gülümseyerek:

“Bir de dünyanın öküzün boynuzunda, balığın sırtında olduğunun hikmetini açıklayın, demişsin. Bizim hocalar bu lafi sık sık söylerler. Fakat bir hikmeti olduğunu düşünmemiştim.”

“Bu söz,” dedim: “Basit bir söz değildir. Aydınlar din adamlarını bu söz yüzünden hep alaya almışlardır. Hocalar, bu sözün gerçek anlamını bilmiyorlar. Aydınlar da onların bilmediği gerçekten habersiz. Bir kitapta okumuştum. Galiba Mevlana'nın Mesnevi'si olacak. Dünyanın öküzün boynuzu üzerinde olması, kıyamete kadar ölmeyecek meslekten, yani ziraatçılıktan söz ediliyor. Öküz bir semboldür. Bugün yerini traktör almıştır. Yani ziraatçılık yapan, toprağa sarılan aç kalmaz, demek isteniyor. Balığın sırtından da ticaret kastediliyor. Ziraat ve ticaret... Dünya durdukça ölmeyecek iki iş kolu. Ama bizim hocalar, bu sözün gizli anlamına inememişler, yer sarsıntısını bile balıkla öküze yüklemişlerdir.”

Terzi Mahmut, derin derin düşündü. Gözlerinin içi gülüyordu:

“Doğru be,” diye mırıldandı. “Bunu, bizim pedere anlatacağım. Bakalım ne diyecek?” dedi.

Sabık muhtar, yere bir sofraya serdi. Sini altı yerine bir kalbur getirdi. Üstüne geniş bir divan sinisi koydu. Sininin kenarına bölünmüş mısır ekmekleri ve kaşıklar sıraladı. Geleneklerine göre, yemek sırayla getiriliyordu. Önce mısır unu ve kara pancarla yapılmış bir çorba getirdi. İçine yağ yerine iç yağı konmuştu. Doğrusu ne ben ne de Mehmet Bey, bu çorbadan içemedik. Mısır ekmeği ağızımızda çoğalıp duruyordu. Çorba kalktı, yerine bir patates sulusu kondu. Patatese “kartol” diyorlar. Geniş tabaktaki yemekler bitmedikçe kaldırılmıyordu. Bizim Mehmet Bey işi pişkinliğe vurarak:

“Sabık kardeş, geride ne varsa getirsen de, gözümüzle görsük. Bizde şark usulü sofraya kurulur. Herkes beğendiği yemekten yer. Sinide yer var. Hepsini sırala gitsin.” dedi. Bizim için geleneği bozdular. Geride daha on çeşitten fazla yemek vardı. Yemeğin tat ve gıda değerinden çok, çeşitli olmasını arıyorlardı. Alışmadığımız için bazılarında hiç yiyemedik. Fakat fasulye turşusu yapılmış, zeytinyağında haşlanmıştı; bu, çok hoşumuza gitti. En sona pilava başladık. Üç beş kaşık alınca içinde bir tavuk gömülü olduğunu gördük. Tavuğu ilk bulanla ev sahibinin lades tutuşması şarttı. Tavuğa ilk benim kaşığım değdiği için muhtarla lades tutuştuk. Fakat daha sofradan kalkıp elimi yıkamaya başlayınca beni yendi. Bir mintanına bahse girmiştik. Havluyu elime verdi, “ladeeeee” diye bağırdı. “Aklımda!” demeye fırsat bulamadım.

Yemekten sonra köy problemlerini enine boyuna konuştuk. Yaşar Çon çok geçmiş, çok görmüş bir insandı. Köyü ve köylüsünü seviyordu. İyi bir duvarcı ustasıydı. Ona okulun çevre duvarının yapım işini açtım:

“Yaşar Usta, sizin de bildiğiniz gibi okulun bahçesine mal sürülüyor. Bu, çok çirkin kaçıyor. Bahçenin çevresine duvar örme ve ağaçlandırmak gerekiyor.”

Yaşar Usta bana hak verdi. Her türlü yardıma hazır olduğunu da ekledi.

“Her ev başına bir kağıt taşı salgısı yapsak, bu hallolur. Şimdilik duvarı harçsız öreri. Ağaçtan bir kapı yaparız. İlerde çimento temin edersek, harçlı olarak öreri” dedim. Çok çeşitli fikirler ileri sürüldü. Köyün çeşitli problemleri vardı. Bunları kâğıt üzerine sıraladık. Öncelikle yapabileceklerimizi kararlaştırdık: 1. Okuma yazma bilmeyen yetişkinler için halk dershanesi açılması. 2. Okulda beslenme eğitiminin uygulanmasının sağlanması. 3. Köyü kalkındırma derneği kurulması. 4. Okuldan mezun olacak öğrencilerin yatılı okul sınavlarına götürülmesi. 5. Okul bahçesinin genişletilmesi. 6. Okula derslik ilavesi yapılması. 7. Her obaya bir çeşme yapılması. 8. Lâleli – Kocaman arasında motorlu araçların gidiş gelişini sağlamak için yol yapılması. 9. Dere üzerine bir köprü yapılması. 10. Her eve bir helâ yapımının sağlanması. 11. Lâleli köyüne PTT şubesinin açılması. 12. Lâleli’nin bucak olması. 13. Karakol teşkilatının kurulması. 14. Fındık üreticileri kooperatifi kurulması. 15. Çevre köylüler arasında güreş müsabakaları düzenlenmesi.

Gece geç vakitte okula döndük. Köyün sessizliğini silah sesleri bozuyordu. “Bu silah sesleri ne oluyor?” diye sorunca, Yaşar Usta:

“Köyde kötü bir alışkanlık var: Biri bir silah sıkınca, diğeri ona karşılık veriyor. Derken diğeri... Böylece silahı olan, dolma mermileri havaya boşaltıyor. Karadeniz yapması silah bol... Ayrıca dolma mermi de ucuz fiyata satılıyor. Millet gösteriş için silaha sarılıyor.” dedi.

“Bunun önüne geçme çarelerini de aramalıyız. Bizde silah, sevinç veya felaket habercisidir. Oğlu askerden dönen, gerdek odasından çıkan sevinç için; evi yanan, sürüsüne kurt gelen, başı belaya giren yardım için silah sıkar. Bunun haricinde silah sıkılmaz.” dedim.

Karanlıkta derenin suyuna bata çıka ilerledik. Sabık muhtar çok ısrar ettiği halde, evinde yatmamıştık. Evlerden tek tük sönük ışıklar bize göz kırpyordu. Çok geç vakitte okula vardık. Kuru Hüseyin bizi evine götürdü. Mehmet Bey için yatak temin

etmek imkânsızdı. Bizi misafir odasına aldı. Uğurlu cumadan sonra köylüler yüzümüze dostluk kapısını açmışlardı. Artık tehlikeli dönemeci dönmüştük. Kocaman köylüleri söylenildiği kadar kötü insanlar değildi. Onlarla aramızda dostluk köprüsünün kurulmasında, Tahsin Dayı'nın büyük yardımı olmuştu. Bu tek başına yaşayan insana ne kadar saygı duysam, yine de azdı...

OKUL MÜDÜRÜNÜN GELİŞİ

Sabık muhtarın evinde kararlaştırdığımız işleri ele almaya başlamıştık. Dördüncü, beşinci sınıf öğrencilerine, tarım derslerinde dere kıyısından taş toplatıyor; çevre duvarının yapımı için bahçeye yığıdırıyordum. Köylüler buna engel oldular. “Çocuklarımız bu ağır işi yapamaz, cuma günleri nasıl olsa çalışmıyoruz. Bizler kağnılarla taş taşırız.” dediler.

Cuma günü erken saatlerde okulun çevresinde kağrı gıcırtıları duyulmaya başladı. Dışarı çıkıp bakınca konvoylar halinde kağnıların dört yönden okula doğru yaklaştığını gördüm. Gözlerim yaşardı. Sevincimden ne yapacağımı şaşırdım. Yaşar Usta, herkesten önce geldi. Ceketini çıkarıp takımlarını hazırladı. Yanına iki yardımcı aldı, mevcut taşlarla kuru duvarı örmeye başladı. İp çekip yarım metre kadar da temel açtık. Köyün bütün erkekleri kağnılarla durmadan taş taşıyorlardı. Cuma namazına yarım saat kalasıya kadar çalıştık. Kız öğrencilere çay demlettirdim. Köylüler, bu ikrama çok memnun oldular. İçlerinde çok fakir olanları vardı. Şekere ve çaya hasret yaşıyorlardı. Yaşar Usta onları şevke getirmesini biliyordu:

“Çalışın gardaşlar! Dayanın gardaşlar! Öğleye size helva ekmek var! Akşama bu duvar bitecek!”

“Davarlarımızı nereye süreceğiz, Yaşar Efendi?”

“Saybaşı ne güne duruyor? Mezarlığın ilerisindeki düzlük ne güne duruyor? Gayri okul bahçesine mal sürmek yok! Şubat-

ta ağaç dikilecek...”

“Kuru Hüseyin gülerek:

“Acep bu işe bizim Müdür Bey ne der? Adamın semtine uğramazdınız. Okuldaki ve köylüdeki bu değişikliği görürse, memnun olur mu?”

Terzi Mahmut söze atıldı:

“Müdürün bu köye geleceği mi kaldı? Naklinin başka yere yapılması için siyasilerin kanadı altına girmiş. Encümen azasının ardında dolanıyormuş.”

“Gelse bile bize faydası olmaz.” dedi, Yaşar Çon. “Onun gözü kumarda, içkide! Çocuklara hiçbir şey öğretmedi. Üstelik üstün başarılı rapor almış. Bu eğitimciler nedense birbirlerinin kuyruğuna basmazlar. Herif kış boyu yattı, köyü birbirine düşürdü. ‘Aferin, eline sağlık’ dercesine müfettişten iyi rapor aldı...”

Aziz Hoca, saat on bire doğru okulun yanına geldi:

“Selamünaleyküm, arkadaşlar! Hayırlı, uğurlu olsun.” dedi. Tahsin Dayı tıknefes olduğu için çalışamıyordu. Hoca gelince ayağa kalktı:

“Gel Aziz Hoca, gel. Senin de elin deşsin.”

“Sen niye çalışmıyon koca Tahsin? Hele yekin, beraber çalışalım.”

İki yaşlı adam bir tezgereye yapıştılar; yığından üç beş sefer döndüler. Tahsin Dayı kehleyerek:

“Bizden geçmiş, Aziz Hoca, hele oturalım. Bak, bizim İbrahim öğretmen çalışkan çıktı. Uyuşuk köylüyü harekete geçirdi.”

“İman kuvveti Tahsin, iman kuvveti. Bu kara yağız oğlan, diğerlerine benzemiyor.”

Anlattıklarına göre Aziz Hoca, okulun önünden geçmek için hep yolunu değiştirmiş. Okul bahçesine ilk kez giriyormuş. Yaşar Çon kulağına fısıldadı: “Bu adam köyü avucunun içine almış. Onunla dost olduğun iyi oldu. Hiç kimseye değer vermezdi. Senden çekiniyor. Sorduğun soruları kendisine okuyunca ‘Bu öğretmen değil, diyanetten görevli biri. Allah vere de

bizim ruhsatsız Kur'an kursu açtığımızı öğrenmeye' dedi. Sana ihbar yapılırsa bile bu işin üstünü külle. Köylüyle Aziz Hoca'nın bu işe meyli ve sevgisi fazla..."

Kur'an kursunun faydalı olacağını, yalnız izin almanın gerektiğini söyledim. "Ben şikâyet etmek değil, yardımcı olmak isterim. Tatillerde hizmet görse daha iyi olur" dedim.

Aziz Hoca'yla Tahsin Dayı izin isteyip camiye doğru yürüdüler. Yaşar Usta arkalarından bakıp güldü. "Niçin gülüyorsunuz?" deyince:

"Bunların böyle sakal koyvermelerine bakma! Gençliklerinde çok halt karıştırmışlar. Köyün yaman hovardasıymışlar. Dağlarda kadın oynatmışlar, her türlü alkollü içkileri içmişler. Hani bir söz vardır: Beş yıldan fazla muhtarlık yapanın namazı kılınmaz, diye. Tahsin Dayı, İsmet Paşa devrinin azılı muhtarlarından. Aziz Hoca da muhtarlık yapmış. 1950 seçimlerine kadar ikisi köyün Ali girosuymuş..."

"Doğru mu söylüyorsun, Yaşar Usta?"

"Vallahi doğru! Hele bunların bir kız kaçırmaları var, denk düşersen Tahsin Dayı sana anlatsın. Çok garip bir kaçırma! Duyunca şaşırırsın."

"Kim için kaçırmışlar?"

"İkisi de bekârmış. Fakat kızı Aziz Hoca için kaçırmışlar. Tahsin Dayı, hocadan daha yiğitmiş. Akşam merdiveni kızın penceresine dayamışlar. Tahsin Dayı 'Gir içeri de kızı çıkar' demiş. Aziz Hoca cesaret edememiş. Tahsin Dayı kızarak kızın odasına atlamış. Bakmış, kız anadan üryan yatıyor. Bir fındık çuvalı bulup kızı yaklaşmış. Mendiliyle ağzını sarmış. Kızı boğazına kadar çuvalın içine oturtmuş. Sırtlayıp merdivene doğru yürümüş. Tam bu anda kızın anası uyanmış. Başlamış bağırıp çağırma. Tahsin Dayı, kadına bir tekme vurup yürümüş. Aziz Hoca'yla köyün dışına çıkmışlar. Doğru şimdiki Koca Mustafa'nın değirmenine sığınmışlar. Tahsin Dayı kızı yere indirmiş, 'Hadi Aziz, şunun işini bitir' demiş. Kızın akrabaları bunları iyice sıkıştırmışlar. Karşılıklı çarpışma başlamış. Tahsin Dayı

değirmene hiç kimseyi yaklaştırmıyormuş. Bu arada kıza gücü yetmeyen Aziz Hoca, değirmenin domuzluğundan kaçıp kayıplara karışmış. Kız, Tahsin'e 'Bre ahmak herif, senin yoldaş kaçtı. Niye canını tehlikeye atarsın?' demiş. Tahsin Dayı mavzeri bırakmış. Kız boynuna sarılmış. 'Benim sende gözüm var. Yoksa daha odanın içinde seni haklardım. Aziz Hoca için kaçırıldığını bilmiyordum' demiş. Tahsin Dayı hık, mık demiş; yakasını kızın elinden kurtaramamış."

"Peki, sonra ne olmuş?"

"Kızın akrabaları Tahsin Dayı'yla kızı kısıkrak yakalamışlar. Kız 'Beni Tahsin kaçırdı' diye diretiyormuş. Aziz Hoca her şeyi inkâr etmiş. 'Benim bir şeyden haberim yok' diyormuş. Kızın yaşı küçükmüş. Sonunda Tahsin Dayı'nın babası başlık verip kızı Tahsin Dayı'ya nikâhlanmış. Bizim dayının rahmetlik karısı bu işe hep gülerdi. 'Kime niyet, kime kismet' derdi. Sabık Hüseyin'in anası, işte başkasına kaçırılan kadındır."

"Peki, Aziz Hoca bu işe ne demiş?"

"Ne diyecek? Kızın eli, eline değmemiş ki! O da başka kadınla evlenmiş. O günden sonra da hovardalığa paydos demiş. Of tarafına gitmiş. Hocalığı, sakal koyvermeyi oralarda öğrenmiş. Bereket diploması yok. Yoksa şimdiye Ordu iline müftü bile olurdu. Baksana, köyün asıl imamı bizim Mahmut'un babası. Teravîh namazlarını, cumayı hep Aziz Hoca kıldırıyor."

Cuma namazından sonra da çalıştık. Okulun çevresi üç yüz metreden fazlaydı. Duvarın yarısını tamamladık, diğer yarısını da gelecek cumaya bıraktık. Muhtar Yusuf öğle yemeğine helva ekmeğe hazırlamıştı. Oturup köyce hep beraber karnımızı doyurduk. Aziz Hoca, geçen cumadan çok farklıydı. Okumanın faydasından, ilmin ve ilim adamının büyüklüğünden bahsediyordu.

Akşama doğru köylüler evine dağılırken okul müdürü Fuat Bey çıkıp geldi. Uzun boylu, geniş omuzlu, gür saçlı, asık yüzlü bir gençti. Okulun çevresindeki değişiklikleri görünce şaşırıldı:

"Bunları kim yaptı, İbrahim Bey?"

"Köylü yaptı, Hocam."

“Nasıl olur? Bu yobazlar, okulun çevresinden geçmeyi günah sayıyorlardı. Parayla deseniz yapmazlardı?”

“Bakın, işte yaptılar. Hem de hiç zorlamadan” dedim. Suratı biraz daha asıldı. Buna bir türlü inanamıyordu. Beraber müdür odasına gittik. Eşyalarımı görünce hayreti biraz daha arttı:

“Bu eşyalar da ne oluyor?”

“Burada yatıp kalkıyorum. Başka yer bulamadım. Köylüler bir oda vermediler. Mecbur kaldım.”

“Ama burası makam odası. Bazı idari görevlerimizi nerede yapacağız?”

“Geçici olarak buraya yerleştim. Sizin gelişinizi bekliyordum. Tayin işiniz nasıl oldu acaba?”

“Sömestrden sonra yapacaklar.”

“Ailenizi getirmeyecek misiniz? Eğer getirmeyecekseniz, lojmanın bir odasında beraber kalırız. Diğer odayı da dersane olarak kullanırız.”

“Ben lojmanın bir odasını dersane olarak kullanmak mecburiyetinde değilim. Hanımımı getirmeyeceğim amma yalnız oturmayı tercih ederim.”

“Neyse, önemli değil; bir şeyler yaparız. Hele sabah olsun.”

Okul müdürü gerçekten geçimsiz bir insana benziyordu. Bana tepeden bakıyor; ne sorsam, ters cevap veriyordu. Köylülere bakışı benden çok farklıydı. Onları insan yerine koymuyordu. Terzi Mahmut beni evine davet etmişti.

“Terzi Mahmut beni evine davet etti; isterseniz beraber gidelim.”

“İbrahim Bey, siz daha toysunuz. Köylüyü tanıımıyorsunuz. Bunların dostluğuna güvenilmez. Hem bunların ayağına gidip kişiliğinizi zedelemeyiniz.”

“Valla Hocam, ben...”

“Lütfen bana ‘Hocam’ demeyiniz. Gericilerin ve softaların unvanıyla çağrılmak istemem. Bu Kocaman köyü, çevrenin baş belasıdır. Yirmi yıl önceye kadar civar köylüler bu köye hovarda-

liğa gelirlermiş. Erkeklerin gözleri önünde karılarını oynatırlarmış. Bunların evlerine nasıl gidersiniz?”

“Sizinle aynı görüşte değilim, Müdür Bey. Siz köylüye yanlış açıdan bakıyorsunuz. Bu düşünceyle hiçbir şey yapamazsınız.”

“Ne yapmamı istiyorsunuz? Benim görevim çocuk okutmak. O da okula gönderirlerse. Görevimi bırakıp okulun çevresine duvar örecek değilim. Hizmet ettiğim insanlar, hizmete değmeli. Kapımı, penceremi taşıyan, karıma laf atan insanlara iyi gözle bakamam. Bunlar, herkesi kendileri gibi sanıyorlar. Çoğu çalı nikâhıyla evlenmiş. Birbirlerinin karısını, bacısını kaçırmış insanlar.”

Müdür Bey'den izin alıp Terzi Mahmut'un evine doğru yürüdüm. Gece soğuktu. Yerler buz tuttuğu için ayağım çamura gömülüyordu. Asıl büyük meselenin okul müdürünün gelişiy-le başladığını anladım. Bana bir tercih düşüyordu: Ya köylüyle birlik olup okul müdürünü yalnız bırakmak ya da bunun tersi. Köylüyle iyi kötü ilişki kurmuştum. Bazı tasarılarımız vardı. Beni seviyorlardı. Geriye dönemezdim. Şubata çok kalmadı, sabırlı olmak en doğru yol, diye düşündüm. Gecenin karanlığı, düşüncelerime kalın bir örtü oluyordu.

Sabahleyin okula dönünce eşyalarımın koridora yığıldığını gördüm. Okul müdürü odayı temizlemiş, yazı yazıyordu. Selam verip yanına oturdum. Gözleri kızarmıştı. Bir sepet içinde boş şişeler duruyordu. İçerisi leş gibi alkol kokuyordu.

“Eşyalarınızı dışarı çıkarttırdım. Beni mazur görün. Yönetmelik, müdürün odasını şart koşar. Burası bir makam sayılır. Yatak, kap-kacak bulunması çok çirkin kaçıyor.”

Dilimin ucuna geldi: “Peki, bu makam odasında nasıl içki içiliyor?” sorusunu sormak istedim. Daha ilk günden nahos olayların doğmasını önlemek için sesimi çıkarmadım.

“İyi etmişsiniz.” dedim. “Gidip muhtarla konuşayım, bana bir oda bulsun.”

“İsterseniz, beraber kalalım. Fakat benim bazı konuklarım gelir. İçkiyi severim. Rahatsız olmazsanız...”

“Çok teşekkürler. Yalnız kalmayı tercih ederim.” Muhtarın dükkânına doğru yürüdüm.

Muhtarı dükkânda buldum. Terzi Mahmut da ordaydı. Az sonra Tahsin Dayı da çıkıp geldi. Durumu kendilerine anlattım. Muhtar güldü:

“Adam, hır çıkarmak için bahane arıyor. Sizinle birlik olduğumuzu, bazı işler yaptığımızı kendisine anlatmışlar.”

“Kim anlatmış?”

“Haberin yok mu? Akşam, müdür odasında sabaha kadar içmişler. Onun bazı kopuk arkadaşları var. Nara attılar; silah sıkıldılar. Müdahale etmek istedim, bir olay çıkmasın diye vazgeçtim.”

Tahsin Dayı gülümsedi. Ak sakalını sıvazladı. Gözlerini bir noktaya dikti. Tıpkı ilk gün karşılaştığım gibiydi.

“Neyse, bırak dedikoduyu muhtar! İbrahim Hoca'nın eşyaları ortada kalmış. Buna bir çare bulalım. Eğer hoca benimle kalmaya razı olursa, yerim geniş.”

Tahsin Dayı yine Hızır gibi imdadıma yetişti. Düşündük, taşındık; Tahsin Dayı'nın evinden uygununu bulamadık.

Son sınıf öğrencilerinden üç dört çocuğa eşyalarımı taşıttım. Dolaba yerleştirdiğim kitaplarımı alırken istemediğim bir kaza oldu: Atatürk'ün büstü yere düşüp kırıldı. Okul müdürü çok heyecanlandı. Sanki işi kasten yapmışım gibi, çocukları dışarı çıkardı.

“Bu büstün kırılması iyi olmadı!” dedi. “Demirbaşa kayıtlıydı. Şimdi ne yapacağız?”

“Müdür Bey, gözünüzle gördünüz; dikkatsizlik yüzünden oldu. Samsun'a gittiğim zaman, yerine yenisini alırım.” dedim.

Büst alçıdan yapılmıydı. Parçalarını bir çimento torbasına koyduk. Müdür Bey “Parçaları ortalığa atılmasın,” dedi. Bir öğrenciye verip toprağa gömmesini söyledi.

Bu olayda, okul müdürü karakterini daha iyi açığa vurdu. Bana şantaj yapar gibi bir hali vardı. İki de bir kırılan büstten söz açıyor; gördüğü köylülere olayı anlatıyordu.

BİR ÇİFT KUNDURA

Otobüse Adana'da binmiştim. Bir iş için Ankara'ya gidiyordum. Otobüs, Gaziantep-İstanbul arasında çalışıyordu. Yanımda oturan adam; güleç yüzlü, tatlı dilli, çok sevimli bir kimseydi. Onunla yol boyunca çok çeşitli konularda sohbet ettik. Toroslar'daki bir lokantaya oturup birlikte yemek yedik. Aksaray'ı geçip Ankara'ya yaklaşınca arkadaşşıma bir teklifte bulundum: "Gel," dedim: "Sen de Ankara'da in. Bir gün sonra İstanbul'a birlikte gidelim. Sana kanım kaynadı. Bu samimi arkadaşşığımızı biraz daha sürdürüelim." Yüzünü buruşturdu: "Ben Ankara'ya küskünüm. Kellemi kesseler, uğramam!" dedi. Hayret ettim: "Peki, çok önemli bir işin düşerse ne yaparsın?" Güldü: "Benim Ankara'ya işim düşmez ki! Bir kere düştü; ağzımın payını aldım. Ankara'nın cilvesi, oynak avradın cilvesinden beterdir!.." Üsteledim: "Noldu? Allah'ını seversen anlat."

Konuşmayı seven arkadaşım, başından geçen olayı şöyle anlattı: "Benim, Ankara karakollarının birinde, esaslı bir dayak yemem var, kardaş! Yıllar geçti, hâlâ unutamadım. Bak dinle, bu nasıl oldu: Bizim rahmetli Nedim Ökmen, o zamanlar Ziraat Bakanıydı. Kılıcının iki tarafı kestiği bir devir... Üstümüzde Allah var; Nedim Ökmen kadar memleketine bağlı, hemşehri canlısı insana az rastlanır. Rahmetli; çok dindar, çok milliyetçi bir insandı. Kilisililer için canını verirdi. Neyse, sözü uzatmayalım: Ben askerden yeni dönmüştüm... Birkaç aydır boş geziyordum.

Sanat enstitüsünün dördüncü sınıfından belgelenmişim. Bizim memlekette, tahsili yarım kalan adam, kapısı penceresi olmayan binaya benzer. İş tutmayı beceremem... Memur olmaya tahsilim yetmez... Şaşıırıp kalmıştım. Bir-iki kez kaçakçılık yaptım. Bak-tım, bu iş bana göre değil. Genç Osman gibi kelleyi koltukta taşımak gerek... O zamanlar, Maraş'taki Orman Başmüdürlüğünü bizim Kilis'e naklettiler. Garip amma gerçek: Ormansız bölgeye Başmüdürlük... Her neyse, Kilis – İslahiye yolu üzerinde elliye yakın bina yapıyordu. Bu inşaatlarda, her gün iki yüzün üstünde işçi çalışıyordu. Çok hatırlı bir akrabamız vardı. O zamanlar, Demokrat Parti'nin ileri gelenlerindendi. 'Oğlum Fahri,' dedi: 'Gayri bir baltaya sap olmanın zamanı geldi! Sana bir mektup yazayım da, bizim Nedim Bey'e götür. Sana Başmüdürlük inşaatlarında bir sürveyanlık falan verdirsin. Böyle boş gezmeyle karın doymaz! Dost var, düşman var... Bir işe girmelisin.' Bizim akrabamızın mektubunu cebime koydum; Ankara'nın yolunu tuttum... Yola çıkarken üstümü başımı biraz düzelttim. Köşgerler Çarşısı'ndan tabanı kösele bir çift kundura aldım. Söylemesi ayıp, ayaklarım çok geniş tabanlıdır. Onun için ayakkabıyı hep ısmarık veririm. Hazır kundura ayağıma olmaz. Fakat o zaman işim acele olduğundan hazır almak zorunda kalmıştım. Gazi-antepte otobüse bindim. Ver elini, Ankara... Ayakkabı ayağıma sığıyordu. Yol boyunca kıvrandım durdum. Ertesi gün kuşlukta Ankara'ya vardık. Cebimde, topu topu yüz liram var. 'Oğlum Fahri' dedim: 'Aman, tutumlu ol! Elin garip memleketinde el âleme avuç açmanın sırası değil!' Garajlardan Ulus'a kadar yaya yürüdüm. Bizim Anadolu insanının tek esirgemediği şey, emeğidir. Otobüs parası vermemek için onca yola katlandım. Mevsim sonbahar... Hava sıcak... Ensem teri, taa topuklarımdan çıktı."

Yol arkadaşım, o günkü olayı o anda yaşıyormuş gibi heyecanlıydı. Alnı boncuk boncuk terlemişti. Yüksek bir sesle konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Karnım acıkmıştı. Ulus'a varınca pasajda bir lokantaya girdim. Bizim Anadolu insanının demirbaş yemeği fasulyeyle

pilavdır. Karnımı tıka basa doyurdum. Sorup soruşturduktan sonra, Ziraat Bakanlığının yerini öğrendim. Çok yorulmuştum. Meclis Parkı'na girip biraz dinleneyim, dedim. Öğleden sonra da iş peşinde koşacaktım. Üstüme bir ağırlık çöktü. Parkın kuytu bir köşesinde, gölge düşmüş bir bankın üzerine uzandım. Kunduralarımı da çıkarıp başımın altına yastık yaptım. Bankın üzerine uzanır uzanmaz gözlerim kapandı. Uyumuşum... Zaten bütün gece otobüsün içinde sarsıla sarsıla hoşafım çıkmıştı. Altımdaki tahta bank, yumuşadıkça yumuşadı...

Bir ara, başım küt diye bankın üzerine düştü. Gözümü açtım ki, hava iyicene kararmış. Elimi başımın altına attım; kunduralar yok! 'Eyvah!' diye ayağa yekindim. Çevremi aramaya başladım. Baktım ki, elinde benim kunduralar olan bir adam, parkın kapısına doğru koşuyor. Hemen ardından seğirttim. Topallaya topallaya adama yetiştim. Tam caddenin ortasında ensesine yapıştım: 'Dur bakalım, hemşehrim.' dedim. O, hiçbir şey olmamış gibi 'Ne var?' diye beni tersledi. 'Aslanım, beni bu koca kentte, böyle yalınayak bırakmaya utanmıyor musun? Allah'tan kork!' Başladık çeneleşmeye... Derken yumruk yumruğa birbirimize girdik. Adam kurtulmak ister; ben bırakmam! Trafik aksadı. Arabalar yığılıp kaldı. Gürültüye patırtıya yetişen polisler bizi bir arabaya atıp karakola götürdüler. 'Necisiniz?' demeden bir odaya kapatıldık. Gece yarısı, cebimin jiletle kesildiğinin farkına vardım. Meğer herif paramı da çalmış! Bizim yankesiciyle yine boğuşmaya başladık. Ufak tefek olduğu için paramı geri aldım. İyi ki o anda uyanmışım. Hem parasız hem de ayakkabısız kalacaktım. Suratına indirdiğim üç-dört yumrukla acımı çıkardım.

Sabah ola hayrola, dedik. Kaba kuşlukta bizi bir odaya soktular. İri kıyım, kırmızı suratlı bir komiser, önce beni sorguya çekti: 'Anlat bakalım.' dedi. Başımdan geçen olayı anlattım. Eline bir jop aldı: 'Sen misin Meclis Parkı'nda uyuyan kavat?' diye on beş dakikaya yakın gövdeme vurdu. 'Komiser beyim, Allah'tan kork! Ben suçlu değilim. Davacıyım.' dedim. 'Burada davacı da suçludur, davalı da! Ulan, Ankara'yı köy mü sandın?

Hırpo! Büyük Millet Meclisi Parkı'nda yan gelip yatır mı?'
Vurdu, vurdu, vurdu...

'Komiser beyim, az biraz dur hele!' dedim. 'Ne var?' dedi. 'Yahu, ben, Nedim Ökmen Bey'in hemşehrisiyim. Ankara'ya sırf onu görmeye geldim. Böyle haksız yere bana dayak attığını duyarsa, senin için iyi olmaz.' diyerek hafif yollu tehdit savurdum. 'Vay, sen misin bunu söyleyen? 'Al, bu, Nedim Ökmen için! Al, bu, Adnan Menderes için!' dedi. Yeni bir fasla başladı. Beni boğalar gibi böğürttü. Vurdu, vurdu, vurdu... Elini bırakıp ayağına sarıldım: 'Aman beyim, Allah'tan kork! Beni öldürdün!' dedikçe 'Burada Allah yoktur, dayak vardır.' dedi. Akrabamın Nedim Bey'e yazdığı mektubu alıp yırttı. Kanayan yerlerime kolonya serpti. Bir daha parklarda uyumayacağıma dair bana tövbe ettirdi. 'Aman beyim, değil parklarda uyumak; ömür boyu Ankara'ya yönümü bile dönmem!' dedim. İfademi bir kâğıda yazdı. Bana imzalattı. 'Yürü bakalım, seni bir daha gözüm görmesin!' dedi. Hiç soluk almadan garajlara kadar koştum..."

Yol arkadaşım kesik kesik nefes alıyordu. Bir sigara yaktı. Gözünün içine baktım: "Peki, sonra?" dedim. Acı acı güldü: "Sonuna soğan doğra!" "Nedim Bey'le görüşme işin, sürveyanlık işin ne oldu?" Derin bir nefes aldı: "İyi ki iş için Nedim Bey'in makamına gitmemişim. Birkaç ay sonra 27 Mayıs İhtilâli oldu. Suçluyu, suçsuzu içeriye attılar. Bu arada, Kilis Orman Müdürlüğü inşaatlarında çalışan bütün personeli de mahkemeye verdiler. Yıllarca süründürdüler. Bazen basit bir olay, hayatımızın seyrini değiştirecek kadar etkili oluyor. Belki de o gün, o karakolda dayak yemeseydim; şu anda sırtı çıplak, karnı aç bir küçük memurdum... Çalınan kundurular dar dünyamı genişletti: Birkaç yıl sağda solda sürüttükten sonra, işçi olarak Almanya'nın yolunu tuttum. Hamburg'da tam beş yıl, en ağır işlerde çalıştım. Yüklü bir parayla memleketime döndüm. Şu anda, milyonluk tesislerin sahibiyim. İşimi biraz daha genişletmek için İstanbul'a gidiyorum. O acı olay aklıma düştükçe gülüyor; yankesiciye de, komisere de dua ediyorum."

Hikâye:

BİR ÇİFT KUNDURA

Sevket BULUT

Otobüse Adana'dan binmiştim. Bir iş için Ankara'ya gidiyordum. Otobüs, Gaziantep-İstanbul arasında çalışıyordu. Yanında uturan adam, güleç yüzü, tatlı dilli, çok sevimli bir kimseydi... Onunla, yol boyunca çok çeşitli konularda sohbet ettik. Toroslar'daki bir lokantaya oturup birlikte yemek yedik... Akşamı'yı geçip Ankara'ya yaklaşıncaya, arkadaşşıma bir teklifte bulundum: "Gül," dedim. "Sen de Ankara'da in ! Bir gün sonra, İstanbul'a birlikte gidelim... Sana kenım kaynede... Bu senimi arkadaşşıma bir şımızı biraz daha sürdürelim..." Yüzünü buruşturdu: "Ben Ankara'ya kış künüm..Kelleme kesseler,uğramam !" dedi. Hayret ettim: "Feki, çok önemli bir işin düşerse ne yaparsın ?" Güldü: "Benim Ankara'ya işim düşmez ki ! Bir kere düştü, ağzımın payını aldım... Ankara'nın cilvesi, oynak avradın cilvesinden beterdir !.." Üsteledim: "Noldu ? Allahını seversen anlat ?"

Konuşmayı seven arkadaşşım, başından geçen olayı şöyle anlattı:

"Benim, Ankara karekollarının birinde, esaslı bir dayak yemem var, kerdeş ! Yıllar geçti, hâlâ unutamadım... Bak ditle, bu nasıl oldu: Bizim rahmetli Nedim Ökmen, o zamanlar Ziraat Bakanıydı, Kılıcının iki taraflı kestiği bir devir... Üstümüzde Allah var, Nedim Ökmen kadar memleketine bağlı, hemşehri canlısı insana az rastlanır... Rahmetli, çok dindar, çok milliyetçi bir insandı... Kilisililer için canını verirdi... Neyse, sözü uzatmayalım: Ben askerden yeni dönmüştüm... Birkaç aydır boş geziyordum. Senat Enstitüsününördüncü sınıfından belgelenmişim... Bizim memleket te; tahsili yarım kalan adam, kapısı-penceresi olmayan binaya benzer... İş tutmayı beceremem, Memur olmaya tahsilim yetmez... Şaşırp kalmıştım. Bir-iki kez keşakçılık yaptım..Baktım, bu iş bana göre değil... Genç Osman gibi kelleyi koltukta taşımak gerek... O zamanlar, Maraş'taki Orman Başmüdürlüğünü bizim Kilis'e naklettiler. Garip amma, gerçek: Ormansız bölgeye, Başmüdürlük.. Herneyse, Kilis-İslahiye yolu üzerinde, elliya yakın bina yapılıyordu. Bu inşaatlarda, her gün ikiyüzün üstünde işçi çalışıyordu. Çok hatırlı bir akrebaşımız vardı. O zamanlar Demokrat Parti'nin ileri gelenlerindenidi. "Oğlum Fahri," dedi. "Gayri bir baltaşa sap olmanın zamanı geldi ! Sana bir mektup yazayım da, bizim Nedim Beye götür. Sana Başmüdürlük inşaatlarında bir sürveyanlık falan verdirsin... Bu le boş gezmeyle karın doymaz ! Dost var, düşman var... Bir işe girerlisin..." Bizim akrebaşın; mektubunu cebime koydum; Ankara'nın yolunu tuttum... Yola çıkarken, üstümü başımı biraz düzelttim. Küggerler Çarşısından tabanı kösele bir çift kundura aldım... Söylemesi ayıp, ayakkabılar çok geniş tabanlıdır. Onun için, ayakkabıyı hep ismaric veririm... Hazır kundura ayağıma olmaz ! Fakat, o zaman işim acele olduğundan, hazır almak zorunda kalmıştım. Gaziantep'ten otobüse bindim. Ver elini Ankara... Ayakkabı ayağıma saktı.. Yol boyunca kıvrandım durdum... Ertesi gün bulukta Ankara'ya vardık... Cebimde, topu topu yüz lira var... "Oğlum

Fehri," dedim. "Aman tutumlu ol ! Elin garip memleketinde, el-âleme a-
vuç açmanın sırası değil !" Geraçlardan Ulus'a kadar yaya yürüdüm...
Bizim Anadolulı insanın tek esirgemediği şey, emeğidir... Otobüs parası
vermemek için, onca yola katlandım... Mevsim sonbahar.. Hava sıcak.. Ense-
min teri, tas topuklarından çıktı..."

Yol arkadaşım, o'ğünkü olayı o anda yaşıyormuş gibi heyecanlıydı.
Alnı boncuk boncuk terlemişti. Yüksek bir sesle konuşmasını şöyle sür-
dü:

"Karnım sokakmıştı. Ulus'a varınca, pasajda bir lokantaya girdim...
Bizim Anadolulı insanının demirbaş yemeği fasulyeyle pilâvdir. Karnımı
tıka-besa doyurdum. Sorup soruşturduktan sonra, Ziraat Bakanlığının yerini
öğrendim. Çok yorulmuştum. Meclis Parkına girip biraz dinleneyim, de-
dim... Öğleden sonra da, iş içinde koşacaktım... Üstüme bir ağırılık çök-
tü. Parkın kuytu bir köşesinde, gölge düşmüş bir bankın üzerine uzandım.
Kumrularımı da çıkarıp başımın altına yastık yaptım. Bankın üzerine
uzanır uzanmaz gözlerim kapandı. Uyumuşum... Zaten, bütün gece otobüsün
içinde, sarsıla sarsıla hoşafım çıkmıştı. Altımdaki tahta bank, kuştüyü
yatak gibi yumuşadıkça, yumuşadı..."

"Bir ara, başım küt diye bankın üzerine düştü. Gözümü açtım ki, hava
iyicene kızarmış. Elimi başımın altına attım, kumrular yok ! "Eyvah !"
diye ayağa yekindim. Çevremi aramaya başladım. Baktım ki, elinde benim kum-
rular olan bir adam, parkın kapısına doğru koşuyor. Hemen ardından se-
ğittim... Topallıya topallıya adama yetiştim. Tam caddenin ortasında, en-
sesine yapıştım: "Dur bakalım hemşehrim !" dedim. O, hiçbir şey olmamış
gibi: "Ne var ?" diye beni tersledi. "Arslanım, beni bu koca kentte, bby-
le yalınayak bırakmaya utanmıyor musun ? Allahtan kork !" Başladık ge-
neleşmeye... Derken, yumruk yumruğa birbirimize girdik... Adem kurtulmak
ister, ben bırakmam ! Trafik aksadı.. Arabalar yağılıp kaldı... Gürültüye
patırtıya yetişen polisler bizi bir arabaya atıp karakola götürdüler...
"Necisiniz ?" demeden bir odaya kapattılar. Geceyarısı, cebimin jiletle
kesildiğinin farkına vardım... Meğer herif paramı da çalmış ! Bizim yan-
kesiciyle yine boğuşmaya başladık. Ufak tefek olduğu için, paramı geri al-
dım... İyi ki o anda uyanmamışım.. Hem parasız, hem de şakkakasıız kalacak-
mışım... Suratına indirdiğim üç-dört yumrukla acımı çıkardım..."

"Sabah ols, hayır ols... dedik. Kabakuglukta bizi bir odaya soktular.
İri kıyım, kırmızı suratlı bir komiser, önce beni sorguya çekti: "Anlat
bakalım ?" dedi. Başımın geçen olayı anlattım. Elime bir jop aldı: "Sen
misin Meclis Parkında uyuyan kavvat ?" diye onbeş dakikaya yakın gövde-
me vurdu... "Komiser beyim, Allahtan kork ! Ben suçlu değilim.. Dâvacı-
yım !" dedim. "Burada, dâvacı da suçludur, dâvalı da ? Ulan Ankara'yı kör
mü sendin ? Herpo ! Büyük Millet Meclisi Parkında yan gelip yatılır
mı ?" Vurdu, vurdu, vurdu...

"Komiser beyim, az biraz dur hele !" dedim. "Ne var ?" dedi. "Yahu

ben, Nedim Hkmen Beyin hemşerisiyim..Ankara'ya sırf onu görmeye geldim. Böyle haksız yere bana dayak attığını duyarsa, senin için iyi olmaz !" diyerek; hafif yollu tehdit savurdum. Vay, sen misin bunu söyleyen ? "Al bu, Nedim Hkmen için ! Al bu, Adnan Menderes için !" dedi. Yeni bir fasla başladı. Beni, boğalar gibi böğürttü. Vurdu, vurdu, vurdu... Elimi bırakıp ayağına sarıldım: "Aman beyim, Allah'tan kork ! Beni öldürdüm !" dedikçe: "Burada Allah yok, dayak vardır..." dedi. Akrabamın Nedim Beye yazdığı mektubu alıp yırttı... Kanayan yerlerime kolanya serpti. Bir daha parklarda uyumayacağıma dair bana tövbe ettirdi. "Aman beyim, değil parklarda uyumak; Ömrüboyu Ankara'ya yönümü bile dönmem !" dedim. İfademi bir kâğıda yazdı. Bana ınsalattı. "Yürü bakalım, seni bir daha gözüm görmesin !" dedi. Hiç soluk almadan garajlara kadar koştum..."

Yol arkadaşım kesik kesik nefes alıyordu. Bir sigara yaktı. Gözümün içine baktım: "Peki, sonra ?" dedim. Acı soç güldü: "Sonuna soğan doğra !" "Nedim Beyle görüşme için, sürveyanlık için ne oldu ?" Derin bir soluk aldı: "İyi ki, iş için Nedim Beyin makamına gitmemişim... Birkaç ay sonra, 27 Mayıs İhtilâli oldu. Suçluyu, suçsuzu içeriye attılar... Bu sırada, Kilis Orman İşçileri Sendikası'nın inşaatlarında çalışan bütün personeli de mahkemeye verdiler. Yıllarca süründürdüler... Bazen basit bir olay, hâysâ-tımızın seyrini değiştirecek kadar etkili oluyor... Belki de o gün, o karakolda dayak yemeseydim; şu anda sırtı çıplak, karnı aç bir küçük memurdum... Çalınan kunduralar dar dünyayı genişletti: Birkaç yıl sağda-solda sürükten sonra, işçi olarak Almanya'nın yolunu tuttum... Hamburg'da tam beş yıl, en ağır işlerde çalıştım... Yüklü bir parayla memleketime döndüm... Şu anda, milyonluk tesislerin sahibiyim... İşimi biraz daha genişletmek için İstanbul'a gidiyorum... O acı olay aklıma düştükçe, gülüyor; yankesiciye de, komisere de dua ediyorum..."

CUMA NAMAZI

Arabamız köye bir kilometre kala çamura çökünce çantalarımızı alıp yaya olarak yola koyulduk. Nisan ayının ilk haftasıydı. Ormanın derinliklerinden süzülüp gelen berrak derecikler oldukça coşkun akıyordu. Yerler ıslaktı. Topraktan buhar yükseliyordu. Geniş gövdeli çam ağaçlarında renk renk kuşlar ötüşüyordu. İlköğretim müfettişi, ben ve okul inşaat müteahhidiyle birlikte ihalesi yeni yapılan ilkokul inşaatının yer teslimini yapmaya gidiyorduk. Yolun bozuk olduğunu gören müteahhit, köye doğru gönülsüz adımlarla ilerliyordu. “Malımı mülkümü satsam bu zararlığın altından kalkmam” diyordu: “Yaz gelse de, bu yolun hali gene aynıdır. On tonluk kamyonu, bu bozuk köy yoluna kim vurur? Hem şu siyeçler sökülmedikçe bu yola kamyon sığmaz ki! Siyeçleri söksem, köylüyle yaka paça olurum. En iyisi teminatımı yakıp işten vazgeçmek...”

Müteahhidi teselliye çalışıyordum. Mesleğinde yeni, her şeyi olumsuz yönden ele alan müfettiş, konuşmalarıyla müteahhidin can sıkıntısının tuzu biberi oluyordu: “İhaleye katılmasaydın, kardeşim. Sana ağzı mumlu davetiye mi gönderdik?” Al başına belayı! Acaba gençliğimizde biz de mi böyle patavatsızdık? Biz de mi kendimizi böyle beğenmiştik? O, pat küt konuştuğça müteahhit çileden çıkıyordu...

Şoförü, çamura çöken Willys Jip'in yanında bıraktık. Şoför Kazım: “Çabuk dönün, ağabey. Akşama şehirde olmalıyım. Evde hastam var. Hanımım mide ameliyatı oldu. Hastaneden yeni çıkardık.” diye yalvardı. Müfettişe kalsa köyde yatmak is-

tiyordu. Gittiğimiz köy, Göksun ilçesinin bir orman içi köyü olduğu için normal yıllık teftişini yapamamıştı. Köy yolu hep kapalıydı. “Köye gitmişken öğretmenin teftişini de yaparım. Bu yıl stajyerliğinin kalkması gerekiyor. Geçen yıl benden önceki müfettiş, gene köy yolu kapalı olduğu için normal teftişini yapamamış.” dedi.

Şoför Kazım Kılıç’a, arabanın yanından ayrılmamasını, çabuk döneceğimizi bildirdim. “Gerekirse müfettiş bey köyde kalır, yarın yaya döner.” dedim. “Sen, çalı çırpı topla. Arka tekerlerin altına at. Arabayı çamurdan çıkarmaya çalış. Sakın zorlayıp da bir yerini de kırma. Gerekirse sana yardım etmeleri için köyden adam göndeririz.”

Köy yolu, çok sık bir ormanın ortasından geçiyordu. Yolun sağı solu gümrah ağaçlarla kaplıydı. Keskin çam kokularını ciğerlerimize doldura doldura ilerliyorduk. Parlak güneş, çamların arasında kâh kayboluyor kâh meydana çıkıyordu. Kalın gövdeli ağaçların dallarında sincaplar, ağaçkakanlar oynuyorlardı. Ormanın derinliklerinden çeşitli sesler duyuluyordu. On beş dakika kadar, koyu gölgeli ağaçların arasından köye doğru yürüdük. Müteahhidin yüzü azgındı. Onu teselliye çalıştım: “Canını sıkma, Mehmet Ali Efendi. Yol bozuk. Fakat nakliye için sana arızalı yol formülüne göre öderiz. Önemli olan, bu yoksul köyün bir an önce modern bir okul binasına kavuşması... İl Daimi Encümen üyesinin ifadesine göre, bu köye, kuruldu kurulalı hiçbir devlet hizmeti ulaşmamış. Okul açılalı beş yıl olduğu hâlde, öğretmen geçici binada eğitim-öğretim yapıyormuş. Köylü de çok hevesli... Gerekirse bu bozuk yolda nakliye için hayvanla yaptırırız. Köylü, yapacağı nakliye için sizden para da istemez.” Bu sözlerim, müteahhidin yüreğine nispeten su serpti. Fakat müfettişten kıcık kapıyordu. Şehirden çıkarken onunla bazı siyasi tartışmalara girişmişlerdi. Müfettiş aşırı sol görüşlü, inançsız, toplumun değer yargılarına ters düşen bir insandı. Bazı kutsal kavramları bile alaya alıyordu. Bir ara nikâhın bile lüzumsuz olduğunu ileri sürdü. Cinsel özgürlükten dem vurdu. Mülkiyetin

hırsızlık olduğunu belirtti. Birçok konuda bizden ayrı düşündüğünü anladık. Müteahhit, bir-iki kez sert yaptı. Onu teskin etmeye çalıştım: “Müfettiş bey, bizim konuğumuz sayılır. Bırak dilediği gibi konuşsun. Yel kayadan ne koparır? Bizi kandıracak hâli yok ya!” dedim. İşin doğrusu müfettiş, değişik bir dünyanın insanıydı. Köyü ve köylüyü hiç tanımıyordu. Mesleğinde yeni olduğu için biraz da pervasızdı. Konuşmalarının nasıl bir tepkiyle karşılanacağını da kestiremiyordu. Köyde bir pot kırar diye korkuyordum. Köylüler, bizim kadar toleranslı davranamazlardı. Müfettiş ters bir davranışta bulunur; köylüler ağzının payını verirlerdi. Devlet memurluğu sıfatımız vardı. Hem kendimizi hem de devletimizi küçük düşürürüz diye korkuyordum. Bu arada olan, zavallı stajyer öğretmene olurdu. Köylülere gücü yetmeyen müfettiş, hıncını öğretmenden çıkarırdı. Buna benzer olaylara çok rastlamıştım. Bu bakımdan, sapık düşünceli müfettişi idare etmeye çalışıyordum.

Kaba kuşlukta köye vardık. Köy evleri çok dağınıktı. Bir dağın eteğine kurulmuş, otuz-kırk haneli bir dağ köyüydü. Okul olarak kullanılan geçici bina, evlerden uzakta, hemen köyün girişindeydi. Üzeri toprak örtü, duvarları kerpiç, omuz verince yıkılacak cinsten bir harap binaydı. Öğretmen, bir odasını dershane, diğerini de lojman olarak kullanıyordu. İki oda yan yanaydı. Geniş holün bir tarafı mutfak, karşı tarafı ise müdür odasıydı. Gencecik öğretmenin Balıkesirli olduğunu öğrendik. Müfettiş de Egeliydi. Öğretmenle hemşehri çıktılar. İncecik, dal boylu, yirmi üç-yirmi dört yaşlarındaki öğretmen, sekiz ay önce evlenmişti. Çok güzel, çıtı pıtı bir hanımı vardı. Kadının gözlerinin içi gülüyordu. Yarım saatin içinde bize çay demleyip kahvaltı hazırladı. Karnımızı doyurup okul yerini görmeye gittik. Evler çok dağınık olduğu için muhtarı bulduramadık. Birinci azayla birlikte köy orta malı olan arsaya okul binasının ip iskelesini yaptık. Müteahhit, kazı işini köylülerle götürü olarak anlaştı.

Her insanı siyasi görüşüne göre değerlendiren müfettiş, önce kendinden görünerek genç öğretmenin ülkücü olduğunu

öğrendi. O andan sonra da öğretmene karşı davranışları değişti. Öğretmene, “Açık verme.” Demeye fırsat bulamamıştım. Hoş, müfettiş gerçeği er geç öğrenecekti. Genç öğretmen en az müfettiş kadar korkusuz davranıyordu ve konuşuyordu.

Geri okula dönünce öğretmen, kümeden iki tavuk yakalayıp kesti. Temizlemesi için hanımına verdi: “Belki köy imamıyla muhtar da getiririm. Pilavı biraz fazla yap.” Güleç yüzlü, yeşil gözlü, sempatik kadın, hemen işe koyuldu. İki-üç yetişkin kız öğrenciyle birlikte tavukları temizlemeye başladılar.

Öğretmen gerçekten efendi bir insandı. Öğrenciler onu çok seviyorlardı. Karşıt görüşlü olduğunu öğrendiği hâlde, müfettişe karşı da çok saygılı davranıyordu. Zaman ve tarih şeridi, dershanenin tertip ve düzeni dikkat çekiciydi. Daha önce iki yıl yedek subay öğretmenlik yaptığım için öğretmenlik mesleğine pek yabancı değildim. Öğrencilere bazı sorular yönelttim. Hepsinden doğru cevaplar aldım. Genç öğretmen, sınıf dışında da çok başarılıydı. Köylüyle olan sosyal dayanışması, gurur verecek kadar düzenliydi. Köyde, yediden yetmişe herkes onu seviyordu. Yaşlı bir köylü, “Allah ocağına başışlasın. Genç olmasına rağmen beş vakit namazını kılıyor.” dedi: “Geceleri yetişkinlere okuma yazma öğretiyor. Tam bizim aradığımız bir insan. Elimizden gelse emekli oluncaya kadar burada tutacağız.”

Öğle yaklaştığı için köylüler üçer beşer camiye doğru yöneltiler. Yemeğin hazırlanmasına daha bir saate yakın zaman vardı. “Cuma’ya gitmeyecek miyiz müfettiş bey?” dedim. Hemen somurttu. “Yoksa sen de selâmetçi misin?” diye patavatsızca konuştu. “Namaz dinimizin emri.” dedim: “Selâmetçilikle ne ilgisi var? Her Müslüman için bir borç... Namaz kılmayı bile partizanlık sanmak, çirkin olmuyor mu? Sonra, namaz kılmak için ille de selâmetçi mi olmak lazım?” Mütteahhit dişlerini sıktı: “Şu herifi döveceğim.” diye fısıldadı. “Bu zındığın namazla niyazla ne ilgisi var? Teklif etmen bile hata. Ne mal olduğunu bilmiyor musun? Yolda konuştuklarını ne çabuk unuttun?”

Az ilerdeki yerden büngül büngül çıkan pınardan abdest

aldık. Okul müdürü, gitmekle gitmemek arasında epeyce ikirciklendi. Genç hanımını yalnız bırakmak istemiyordu. Sonunda inancı ağır bastı: “Ben de gidiyorum, müfettiş bey.” dedi: “Resmi evrak masanın üzerinde... Bir saate kalmaz, geri döneriz. O zamana kadar yemek de hazır olur.” Müfettiş, “Git git.” dedi: “Siz gelinceye kadar ben de işimi bitiririm.”

Üçümüz peş peşe camiye doğru yürüdük...

Ak sakallı, nur yüzlü köy imamı, cami avlusundan içeriye girdi. Müezzin Cuma selâsına çıkmıştı. Ağaçtan yapılmı minarede titrek sesiyle selâ okuyordu. Eli bastonlu, hafif kamburca, üstü başı tertemiz köy imamı bize doğru yaklaştı. İmam, sert bir şekilde selam verdi. Yüzüme uzun uzun baktı. Okul müdürü, beni imama takdim etti: “Bayındırlık Müdürlüğü elemanlarından... Köyümüze okul yapımı için geldiler. Şu da müteahhit arkadaş...” İmam, söylenenleri duymuyor gibiydi. Bakışları bulanıktı. Kırıksık elini ak sakalına götürdü. Bir süre ufku kaplayan dağlara doğru baktı. İncecik dudakları titreyerek konuştu:

“Öğretmen,” dedi: “Benim gencecik toy oğlum... Pekey, okulda bıraktığın adam kim?”

Öğretmen kayıtsızca:

“İlköğretim müfettişi...” dedi: “O da beni teftiş etmek için gelmiş.”

“Pekey, o müfettiş denen adam namaza niçin gelmedi? Yoksa Müslüman değil m?”

Öğretmen, imamın bu sözüne gücenmiş gibi bir tavır takındı. “Teklif etmediğimizi nerden biliyorsun?” demek ister gibiydi. Kırgın bir sesle:

“Teklif ettik amma gelmedi.” dedi: “Okulla ilgili bazı evrakı inceliyor. Köye uğramışken beni de teftiş edecek. Bugün geri dönecekler.”

İmam, öğretmenin bozulduğunu anladı. “Ne saf adamsın?” dercesine genç öğretmene dik dik baktı:

“Yürü okula git, oğlum.” dedi: “O kart herife, gencecik hanımını nasıl teslim edersin? İffetli bir kadının adını kötüye çı-

karmaya ne hakkın var?”

Öğretmen iyice tedirgin oldu. Yüzü karıştı:

“Uygunsuz bir şey mi gördün, hocam? Ben, eşimin iffetinden eminim. Ordunun içine salsam, sağlam çıkacağını biliyorum.”

“Yürü, öğretmen... Doğru eve git... Ben misafirlerini namazdan sonra okula getiririm.”

“Ya Cuma namazı? Farz-ı ayn değil mi? Nasıl ihmal ederim?”

“Dinimize göre namus da en az namaz kadar kutsaldır. Sen, beni dinle de eve git.”

“Peki, hocam.”

Öğretmen, gönülsüz adımlarla cami avlusundan çıktı. Arkasına bakmadan okula doğru yürüdü. Hoca çevresine baktı. Söyleceklerinin köylüler tarafından duyulmasını istemiyordu:

“Geçerken öğretmene uğrayayım, dedim. Okul bahçesine girdim. Öğretmenin hanımı bar bar bağıyordu. Ahşap merdivenleri çıktım. Sofada, müfettişle kadın karşı karşıyaydı. Kadının elinde yağ tavası vardı. Saçı başı dağınıktı. Yüzü sapsarıydı. Sırtını duvara dayamış, kesik kesik nefes alıyordu. Karşısındaki adamın alnında kocaman bir şiş... Üstü başı yağ içinde... Kadın, ‘Bu utanmaz adam, namusuma el uzattı, hocam. Yemeğin yağını hazırlıyordum. Bana arkadan sarıldı. Uygunsuz davranışlarda bulundu. Hain köpek. Dersini verdim.’ dedi. ‘Aman, beyim duymasın, hocam. Kötü bir şey olmasını istemem.’ diye yalvardı. İşte böyle... Sen de devlet memurusun... Bu köye ne zaman bir devlet memuru geldiyse, kötü bir olayla karşılaştık. Mübarek cuma gününde, namuslu bir kadına el uzatmak... Bunu, hangi Türk hangi Müslüman yapar? Aklım bir türlü almıyor... Bu adamın kanı bozuk olmasaydı, böyle yapmazdı. Hadi namaza gelmiyor, bari rahat dursa ya!”

Müezzin ezan okumaya başlayınca başım önde, imamın peşi sıra camiye girdim...

Cuma namazından çıktıktan sonra imam, köy muhtarı ve bazı köylülerle birlikte okula doğru yürüdük. İmam çok tecrübeli bir insandı. Öğretmenin hanımının başına gelen olayın,

köylüler tarafından duyulmasını istemiyordu. Muhtarı bir tarafta çektir. Gizli gizli bir şeyler konuşurlar. Biraz daha yürüyünce muhtarla diğer köylüler izin alıp bizden ayrıldılar. İmamla birlikte okula gittik...

Genç müdür, elinde kalın bir sopa, binanın çevresinde dolanıp duruyordu. “Bana bu kötülüğü nasıl yapar?” diye âdeta ağlıyordu: “Üstelik hemşehrim... İnsan sanıp bağırma bastım... Bana bu kötülüğü nasıl yapar? Kafasına üç-dört sopa indirdim... Ama elimden çabuk kurtuldu. Sınıfa girip kapıyı içten sürgüledi. Bir merdiven bulsam, şu banyo penceresinden içeriye gireceğim.”

İmamla birlikte onu teselliye çalıştık. “Bir terbiyesizliktir etmiş.” dedik. “Sakin olayı köylüler duymasın. Yengenin adı kötüye çıkar.” Elindeki sopayı zorla aldık. Yüzünü gözünü öptüm. “Sen daha gençsin,” dedim. “Daha bunun gibi ne çirkin olaylarla karşılaşacaksın. Yenge, o terbiyesizin dersini vermiş. İmam, bana her şeyi anlattı. Şükret ki, hanımın temiz süt emmiş. Mazbut bir aile kızyımış. İzin ver, müfettişi alıp hemen buradan gidelim.”

Müteahhit Mehmet Ali Efendi, yenilmek bilmiyordu. Ruh-satlı tabancasını çekmiş, “Ben, bu kavatı vuracağım.” diye bar bar bağırıyordu. Genç kadın, sofanın bir köşesine oturmuş, hıçkırık hıçkırık ağlıyordu. İmam efendinin otoritesi gene işe yaradı: “Sen sus, bre kızım!” dedi: “Ortada ölüm yok. Terbiyesizin biri sana sarkıntılık etmiş... Yağ tavasını kafasına çalmışsın... Seninle ne kadar övünsek, azdır. Genç yaşta, namusuna sahip çıkmasını bildin. Canını sıkma, her şey düzeldir. Bu zındık herifte haysiyet olsaydı, yediği kaba pislemeydi. Sen ona sofraya hazırlıyorsun, o sana el uzatıyor... Böyle bir sütü bozukluğu Moskof gâvuru bile yapmaz.”

Sınıf kapısını tıklattım: “Aç kapıyı, müfettiş bey.” dedim. “Benim, korkma. Sana bir kötülüğümüz dokunmaz. Kapıyı aç da, hemen buradan gidelim. Burada daha fazla durursak, nahoş olaylar çıkabilir.” Kapıyı zorla açtırıp sınıfa girdim. Müfettiş bitkin bir vaziyetteydi. Korkudan titriyordu:

“Ne oldu, müfettiş bey? Niçin böyle bir çılgınlığa yeltendin?”

“Oldu bir kere.” dedi: “Kadın, bana pas verir gibi oldu. Kıyıcı bir güzelliği vardı. Dayanamadım. Tavayı ocağa korken aniden bacaları açıldı. Dönüp bana gülümsedi. Yollu sandım. Bir bahaneyle ona yardım eden öğrencileri yanından uzaklaştırdım. Kadına, sadece arkadan sarıldım. Başkaca bir kötülük etmedim. Yanılmışım... Yollu değilmiş.”

“Görüyorsun ya, diğer kendini ilerici sanan sahte aydınlar gibi, sen de bir yanlış içindesin. Bir insan halkına, halkının değerlerine ters düşüyorsa, kendine çeki düzen vermelidir. Doğru yolda olup olmadığını anlamak istiyorsa, halkıyla özdeşleşip özdeşleşmediğine bakmalıdır. Görevli olarak bir köye geliyoruz... Siz, sakat ve sapık düşüncelerinizi uygulamaya kalkışıyorsunuz... Cinsel özgürlük, evlilik ve namus kavramları konusunda yanlış yaptığınızı anladınız mı acaba? Görüyorsunuz ki, uygulama sizin düşündüğünüz gibi değilmiş... Milletimizi ayakta tutan bazı değerler varmış... Bunlara el uzatan kim olursa olsun, eli kırılmış... Şükredin ki, imam olgun bir insanmış. Eğer olayı köylüler de duysaydı, buradan sağ kurtulamazdınız.”

“Oldu bir kere. N’olur, üstüme daha fazla varma.”

“Çirkin hareketinizle hem kendinizi hem de bizi küçük düşürdünüz. Hadi, toparlanın da hemen buradan sıvışalım.”

Alnının ortasında koca bir şiş vardı. Tavanın karası yüzüne sıvanmıştı. Tertemiz ceketi yağ içindeydi. Sarı saçları dağılmış, kırışık yüz çizgileri biraz daha karışmıştı. Gözleri kanlı kanlıydı. “Ben yapacağımı biliyorum.” diye söylendi: “Milliyetçilik nasıl olurmuş, o tıfıl öğretmene göstereceğim.”

“Bana bak,” dedim: “Sabrımı taşıyorsun. Şu pırlanta gibi çocuğa bir kötülük düşünürsen, seni şehirde herkese rezil ederim. Stajyerliğinin kalkması yolunda olumlu rapor düzenleyeceksin. Aksi hâlde, olayı resmiyete koyarım. Durumu Millî Eğitim Müdürlüğüne bildiririm. Herkese rezil olursun.”

Yutkundü... Uzun uzun düşündü... Haksızlığını kabul ediyordu. Tehdidim hemen etkisini gösterdi. “Peki,” dedi: “Siz nasıl

uygun bulursanız, öyle yapalım.”

Ürkek adımlarla sınıftan çıktı. Birkaç yumruk da sinirli müteahhitten yedi. Araya giren yaşlı hoca, yüzüne tükürdü: “Aynı hareketi senin anana bacına yapsalardı, ne yapardın?” diye bağırdı: “Eğer sende zerre kadar haysiyet varsa, vilayete varınca bu meslekten istifa edersin.”

Müfettiş tekrar tekrar özür diledi. İmam ve öğretmenle vedalaştık. Yemeğimizi Willys Jip’in yanında yemeye karar verdik. Bir öğrenci, azık çıkınımızı taşımak üzere bize katıldı. Arkamıza bakmadan hızlı adımlarla jipin olduğu yere doğru yürüdük...

GUMA HAMAZI

Arabamızı köye bir kilometre kala çamura gükünce, çantalarımızı alarak yola olarak yola koyulduk... Nisan ayının ilk haftasıydı... Ormanın derinliklerinden süsülüp gelen berrak derecikler, oldukça soğuktu... Yerle isalekti... Toprakta buhar yükseliyordu... Geniş gövdeli çam ağaçlarında renkli renk kuşlar ötüşüyordu... İlköğretim müfettişi, ben ve okul inşaat müteahhidiyle birlikte ihaleyi yeni yapılan ilkokul inşaatının yer teslimini yapmaya gidiyorduk... Yolun bozuk olduğunu gören müteahhit, köye doğru gümülüs adamlarla ilerliyordu... "Malımı-mülkümü satmam, bu zararlığın altından kalkmam..." diyordu. "Yaz gelse de, bu yolun hali gene aynıdır... On tonluk kamyonu, bu bozuk köy yoluna kim vurur ? Hem, su siyeçler sükkil-medikçe, bu yola kamyon sığmaz ki ! Siyeçleri süksen, köylüyle yaka-paça olurum... En iyisi, teminatımı yakıp bu işten vazgeçmek..."

Müteahhidi teselliye çalışıyordum... Mesleğinde yeni, herşeyi olumsuz yünden ele alan müfettiş, konuşmalarıyla müteahhidin can sıkıntısının tuzu-biberi oluyordu... "İhaleye katılmassaydın kardeşim... Sana, seçti muvazu davetiye mi gönderdik ?" Al başına belşyi... Acaba gençliğimizde, biz de mi böyle patavataydık ? Biz de mi kendimizi böyle beğenmiştik ? O, pat-küt konuştuğunda, müteahhit çileden çıkıyordu...

Şoförü çamura gükünce, yanında bıraktık... "Çabuk dönün ağabey... Akşama gehirde olmalıyım... Evde hastam var... Hanımın mide ameliyatı oldu... Hastahaneden yeni çıkardık..." diye yalvardı... Müfettişe kalsa, köyde yamak istiyordu... Gittiğimiz köy, ormanlığı köyü olduğu için, normal teftiş yapamamıştı... Köy yolu, hep kapalıydı... "Köye gitmişken, öğretmenin teftişini de yaparım... Bu yıl, stajyerliğinin kalkması gerek... Geçen yıl, benden önceki müfettiş, köy yolu kapalı olduğu için, normal teftişini yapamamış..." dedi.

Şoföre, arabenin yanından ayrılmasını, çabuk dönmemizi bildirdim... "Gerekirse, müfettiş bey köyde kalır, yaran yaza döner..." dedim. "Sen, çalı-çırpı topla... Arka tekerlerin altına at... Arabayı çamura çıkarmaya çalış... Sakin sorsayıp da bir yerini de kırma... Gerekirse, köyden adam göndeririz..."

Köy yolu, çok sık bir ormanın ortasından geçiyordu... Yolun sağ-solu gümrah ağaçlarla kaplıydı... Keskin çam kokularını ciğerlerimize doldura doldura ilerliyorduk... Parlak güneş, çamların arasında kâh kayboluyor, kâh meydana çıkıyordu... Kalın gövdeli ağaçların dallarında sineçler, ağaçkenar oynayıyordu... Ormanın derinliklerinden çeşitli sesler duyuluyordu... Onbeş dakika kadar, koyu gülgeli ağaçların arasından köye doğru yürüdük... Müteahhidin yüzü azgındı, onu teselliye çalıştım: "Canını sıkma Mehmet Ali Efendi... Yol bozuk... Fakat nakliyeyi sıfıralı yol formülüne göre öderiz..."

Önemli olan, bu yoksul köyün ^{2/10} bir okul binasına kavuşması... İl Dai
men üyesinin ifadesine göre; bu köye, kuruldu kurulalı hiçbir sevi
ti ulaşmamış... Okul açılalı beş yıl olduğu halde, öğretmen geçici
eğitim yapılmış... Köylü de çok hevesli... Gerakirse, bu bozuk ya
liyeyi hayvanla yaptırırız... Köylü, yapacağı nakliye için para da
Bu sözlerim, müteahhidin yüreğine nisbeten su serpti... Fakat müfe
kıcık kapıyordu... Şehirden çıkarken, onunla bazı siyasi tartışma
mişlerdi... Müfettiş, aşırı sol görüşlü, inancaz, toplumun değer ya
ters düşen bir insandı... Bazı kutsal kavramları bile alaya alıyo
ara, nikâhın bile lütuksuz olduğunu ileri sürdü... "Cinsel özgürlü
dem vurdu... "Mülkiyetin hırsızlık" olduğunu belirtti... Birçok k
bizden ayrı düşündüğünü anladık... Müteahhit, bir-iki kez sert yapı
teskin etmeye çalıştı: "Müfettiş bey, bizim konumuz... Barak dile
bi konuşsun... Yel kaysadan ne ^{Koşu} gelir? Bizi kendirecek hali yok ya
dim... İşin doğrusu, ^{veya farklı} değişik bir dünyanın insanıydı... Köylü ve köylü
tanıyordu... Mesleğinde yeni olduğu için, biraz da pervasızdı... K
rının nasıl bir tepkiyle karşılanacağını da kestiremiyordu... Köyd
pot kırar diye korkuyordum... Köylüler, bizim kadar toleranslı davr
lardı... Müfettiş ters bir davranışta bulunur; köylüler ağzının pay
rirlendi... Devlet memurluğu sıfatımız vardı... Hem kendimizi, hem d
ti ^{mi} küçük düşürürüz diye korkuyordum... Bu arada, olan zavallı staji
retmene olurdu... Köylülere gücü yetmeyen müfettiş, hancını öğretme
karardı... Buna benzer olaylara, çok rastlamıştım... Bu bakımdan, sep
celi müfettişli idare etmeye çalışıyordum...

Kabakçulukta köye vardık... Köy evleri çok dağınıktı... Bir de
ne kurulmuş, otuz-kırk haneli bir dağ köyüydü... Okul olarak kull
çici bina, evlerden uzakta, hemen köyün girişindeydi... Üzeri toprak
verleri kerpiç, omuz verince yıkılacak cinsten bir ^{ve} binaydı... Öğret
odasını dersane, diğerini de lojman olarak kullanıyordu... İki oda
dı... Geniş holün bir tarafı mutfak, karşı tarafı ise müdür odasıyd
cecik öğretmenin Balıkesirli olduğunu öğrendik... Müfettiş de Egel
Öğretmenle hemşehri çıktılar... İncecik, dal boylu, yirmi üç-yirmi di
rındaki öğretmen, sekiz ay önce evlenmişti... Çok güzel, çita-pita b
vardı... Kadının gözlerinin içi gülüyordu... Yarım saatın içinde, bi
demleyip kahvaltı hazırladı... Karnımsız doyurup okul yerini görme
tik... Evler çok dağınık olduğu için, muhtarı bulduramadık... Birinc
birlikte, köy ortamalı olan arsaya okul binasının ipiskelesini yapı
teahhit, kazı işini köylülerle götürdü olarak anlaştı...

Her insanı siyasi görüşüne göre değerlendiren müfettiş, önce k
görünerek; genç öğretmenin "Ülkücü" olduğunu öğrendi... O andan son
retmene karşı davranışlara değişti... Öğretmene: "Açık verme," dem
sat bulamamıştım... Hoş, müfettiş gerçeği ergeç öğrenecekti... Genç
enez müfettiş kadar korkusuz davranıyordu... ^{ve konu süzülürdü.}

Geri okula dönünce, öğretmen kümeden iki tavuk yakalayıp kesti... Temi lemesi için hanımına verdi... "Cuma namazından sonra, yemek hazır olsun... dedi. "Belki köy imamıyla muhtarı da getiririm.. Pilâvi biraz fazla yap... Güleç yüzü, yeşil gözü, sempatik kadın, hemen işe koyuldu... İki-üç yetmiş kız öğrenciyle birlikte, tavukları temizlemeye başladılar...

Öğretmen, gerçekten efendi bir ^{şey} ~~şey~~... Öğrenciler, onu çok seviyorlar dı... Karşıt görüşlü olduğumu öğrendiği halde, müfettişe karşı da çok saygılı davranıyordu... Zaman ve tarih geridi, dershanenin tertip ve düzeni dikkat çekiciydi... Daha önce, yedek subay öğretmenlik yaptığım için; öğretmenlik mesleğine yabancı değildim... Öğrencilere bazı sorular yönelttim... Hep sinden doğru cevaplar aldım... Genç öğretmen, sınıf dışında da çok başarılı dı... Köylüyle olan sosyal dayanışması, gurur verecek kadar düzenliydi... Köyde, yediden yetmişe, herkes onu seviyordu... Yaşlı bir köylü: "Allah ocağına bağlasın.. Genç olmasına rağmen, beş vakit namazını kılıyor..." dedi "Geceleri, yetmişkilere okuma-yazma öğretiyor... Tam bizim aradığımız bir insan... Elimizin gelse, emekli oluncaya kadar, burada tutacağız..."

Öğle: yaklaştığı için, köylüler üçer-beşer camiye doğru yöneldiler... Yemeğin hazırlanmasına daha bir saate yakın zaman vardı... "Cuma'ya gitme yemek miyiz müfettiş bey?" dedim... Hemen somurttu... "Yoksa sen de Selâmetçi misin?" diye patavatsızca konuştu... "Namaz dinimizin emri," dedi... "Selâmetçilikle ne ilgisi var? Her müslüman için, bir borç... Namaz kılmayı bile pertişenlik sanmak, çirkin olmuyor mu? Sonra, namaz kılmak için ille de Selâmetçi mi olmak lâzım?"

Mütesahhit dişlerini sıktı: "Şu herifi döveceğim..." diye fısıldadı. "Bu zandığın namazla-niyazla ne ilgisi var? Teklif etmen bile hatâ... Nemeal olduğumu bilmiyor musun? Yolda konuştuklarını, ne çabuk unuttun?"

Az ilerdedeki ^{binlerce vâkıfın} ~~binlerce vâkıfın~~ abdest aldı... Okul müdürü, gitmekle gitmemek arasında epeyce ikirciklendi... Genç hanımını, yalnız bırakmak istemiyordu... Sonunda, inancı ağır bastı: "Ben de gidiyorum müfettiş bey..." dedi. "Resm evraklar masenin üzerinde... Bir saate kalmaz, geri döneriz... O zamana kadar, yemek de hazır olur..." Müfettiş: "Git, git..." dedi. "Siz gelinceye kadar, ben de işimi bitiririm..."

Üçümüz peş peşe ^{haklı} ~~haklı~~ doğru yürüdük...

OoO

Ak sakallı, nur yüzlü köy imamı, cami avlusundan içeriye girdi... Müessesî cuma selâsına çıkmıştı... Ağaçtan yapılmış minerede titrek sesiyle selâ okuyordu... Eli bastonlu, hafif kamburca, üstü-başı tertemiz köy imamı biraz dikkatli yürü yaklaştı... İmam, sert bir şekilde selâm verdi... Yüzmüne uzun uzun baktı... Okul müdürü, beni imama takdim etti: "Bayındırlık müdürlüğü elemanlarından Köyümüze okul yapımı için geldiler... Şu da mütesahhit arkadaş..."

İmam, söylenenleri duymuyor gibiydi... Bakışları bulanıktı... Karşak elini ak sakalına götürdü... Bir süre, ufku kaplayan dağlara doğru baktı... İncecik dudakları titreyerek konuştu:

-Öğretmen, dedi..Benim gencecik toy oğlum...Pekey, okulda bıraktığın adam kim ?

Öğretmen kayıtsızca:

-İlköğretim müfettişi, dedi..O da beni teftiş için gelmiş...

-Pekey, o müfettiş denen adam namaza niçin gelmedi ? Yoksa müslüman değil mi ?

Öğretmen, imanın bu sözüne gücünmüş gibi bir tavır takındı. "Teklif etmediğimizi nereden biliyorsun ?" demek ister gibiydi. Kıvrık bir sesle:

-Teklif ettik ama, gelmedi, dedi... Okulla ilgili bazı evrekları ince-
liyor...Köye uğramışken, beni de teftiş edecek... Bugün, geri dönecekler...
İmam, öğretmenin bozulduğunu anladi: "Ne saf adamsın ?" dercesine, genç
öğretmene dik dik baktı.

-Yürü okula git oğlum, dedi...O kurt herife, gencecik hanımını nasıl
teslim edersin ? İffetli bir kadının, adını kötüye çıkarmaya ne hakkın var

Öğretmen iyice tedirgin oldu...Yüzü karıştı:

-Uygunsuz bir şey mi gördün hocam ? Ben, eşimin iffetinden eminim...Or-
dunun içine salsam, sağlam çıkacağına biliyorum...

-Yürü öğretmen..Doğru eve git...Ben, misafirlerini namazdan sonra, okul
getiririm...

-Ya Cuma namazı ? Farz-ı Şeyn değil mi ? Nasıl ihmal ederim ?

-Namus da, enaz namaz kadar kutseldir...Sen, beni dinle de eve git...

-Faki hocam...

Öğretmen, gönülsüz adamlarla cami avlusundan çıktı..Arkasına bakmadan,
okula doğru yürüdü...Hoca çevresine baktı...Söyleyeceklerinin köylüler ta-
rafından duyulmasını istemiyordu...

-Geçerken, öğretmene uğrayayım dedim...Okul bahçesine girdim...Öğretmen-
nin hanımı her bar beğeniyordu...Ahşap merdivenleri çıktık...Sofada, müfet-
tişle kadın karşı karşıyaydı...Kadının elinde yağ tavası vardı...Saçı-başı
dağınaktı...Yüzü sapsarıydı...Sirtını duvara dayamış, kesik kesik nefes alı-
yordu...Karşısındaki adamın alnında kocaman bir şiş...Üstü-başı yağ içinde
Kadın: "Bu utanmaz adam, namusuma el uzattı hocam...Yemeğin yağını hazırlı-
yordum...Bana erkaden sarıldı...Uygunsuz davranışlarda bulundu...Hain kö-
pek..Dersini verdim..." dedi. "Aman bayim duymasın, hocam...Kötü birşey olma-
sını istemem..." diye yalvardı... İşte böyle...Sen de Devlet memurusun...Bu
köye ne zaman bir Devlet memuru geldiyse, kötü bir olayla karşılaşmıştık...Mü-
rek cuma gününde, namuslu bir kadına el uzatmak...Bunu, hangi Türk, hangi mü-
slüman yapar ? Aklım birtürlü almıyor...Bu adamın kanı bozuk olmasaydı, köy-
le yapmazdı...Hadi namaza gelmiyor, bari rahat dursa ya ?...

Müezzin ezan okumaya başlayınca; başım önde, imanın peşisıra omiye
girdim...

OoO

Cuma namasından çıktıktan sonra; imam, köy muhtarı ve bazı köylülerle
birlikte okula doğru yürüdük...İmam, çok tecrübeli bir insandı... Öğretmenin

hanımının başına gelen olayın,köylüler tarafından duyulmasını istemiyordu...Muhtarı bir tarafa çekti...Gisli gisli birşeyler konuşular...Biras daha yürüyünce,muhtarla diğer köylüler izin alıp bisden ayrıldılar...İmamla birlikte okula gittik...

Genç müdür,elinde kalın bir sopa,binanın çevresinde dolanıp duruyordu. "Bana bu kötülüğü nasıl yapar ?" diye şdetle ağlıyordu... "Üstelik homşehrim..İnsan sanıp,bağırma bastım...Bana bu kötülüğü nasıl yapar ? Kafasına üç-dört sopa indirdim...Ama,elimden çabuk kurtuldu...Sınıfa girip kapıyı içten sürgüledi... Bir merdiven bulsam,^{bu merdiven} pencereden^{giriş} çıkardım!"

İmamla birlikte,onu teselliye çalıştık... "Bir terbiyesizliktir etmiş," dedik. "Sakin olmalı,köylüler duymasın...Yengenin adı kötüye çıkarıldı...Elindeki sopayı zorla aldık...Yüzünü-gözünü öptüm: "Sen daha gençsin," dedim... "Daha,bunun gibi ne çirkin olaylarla karşılaşacaksınız...Yenge,o terbiyesizin dersini vermiş...İmam,bana herşeyi anlattı...Şükret ki,hannın temiz süt emmiş...Mazbut bir aile kızyımağ...İzin ver,müfettişli alıp hemen gidelim..."

Mütesahhit Mehmet Ali Efendi,yenilmek bilmiyordu...Ruhsatlı tabancasını çekmiş: "Ben/havata vuracağım..." diye bar bar bağırıyordu...Genç kadını,sofanın bir köşesine oturmuş,hiçkara hiçkara ağlıyordu... İmam efendinin otoritesi gene işe yaradı: "Sen sus bre kızım," dedi... "Ortada ölüm yok!...Terbiyesizin biri,sana sarkantılık etmiş..Yağ tavasını kafasına çalmışsın...Seninle ne kadar övünsek,azdır...Genç yaşta,namusesına sahip çıkmasını bildin...Canını sıkma,herşey düzelir...Bu zındık herifte haysiyet olsaydı,yediği kaba pislemezdi...Sen,ona sofrta hazırlıyorsun; o,sana el uzatıyor...Böyle bir sctle ^{bu kadar} bir müfettiş, muskağ garun ^{bu kadar} bir yapamaz..."

Sınıf kapısını tıkalattım: "Aç müfettiş bey," dedim... "Benim,korkma...Sana bir kötülüğümüz dokunmaz...Kapıyı aç da,hemen ^{bu kadar} gidelim...Burada daha fazla durursak,nâhoş olaylar çıkabilir..." Kapıyı zorla açtırıp sınıfa girdim...Müfettiş bitkin bir vaziyeteydi...Korkudan titriyordu:

-Ne oldu,müfettiş bey ? Niçin böyle bir çılganlığa yeltendin ?

-Oldu bir kere,^{bu kadar} dedi...Kadın,bana pas verir gibi oldu...Kıyacı bir güzelliği vardı...Dayanamadım...Tavayı ocağı korken,^{bu kadar} becekleri açıldı...Döndü bana gülümsedi...Yollu sandım...Bir bahaneyle ona yardım eden öğrencileri ^{bu kadar} zekleştirdim...Kadın,sedece arkadan serıldım...Başka bir kötülük etmem...Yanılamışım..Yollu değilmiş...

-Görürsün ya,diğer kendini ilerici sayan bütün sahte aydınlar gibi,sen de bir yanığı içindesin...Bir insan,halkına,halkının değerlerine taşlıyorsa,kendine çeki-düşen vermelidir...Doğru yolda olup olmadığını anlamak istiyorsa,halkıyla ödeşleşip ödeşleşmediğine bakmalıdır...Görevli olarak bir köye geliyoruz...Siz,sakat ve sapık düşüncelerinizi uygulamaya çalışıyor**sunus...**"Cinsel Özgürlük", "Evlilik ve namus kavraları" konu-

unda yenildiğinizizi anladsınız mı acaba ? Görüyorsunuz ki,uygulama sizin
üçüncüünüz gibi değilmiş...Milletimizi ayakta tutan bazı değerler var-
ış...Bunlara el usatan kim olursa olsun,eli kırılmama şükredin ki, imam
lgun bir insanmış...Eğer olayı köylüler de duysaydı,buradan sağ kurtul-
szdınız...

-Oldu bir kere..Nolur,üstüne daha fazla varma...

-Çirkin hareketinizle hem kendinizi,hem de bizi küçük düşürdünüz...Ha-
i toparlanan da buradan sıvışalım...

Alnının ortasında kocas bir çiz vardı...Tavanın karesi yüzüne sıvanmış
1...Tertemiz ceketi yağ içindeydi...Sarı saçları dağılmış,karışık yüz
izgileri biraz daha karışmıştı...Gösleri kanlı kanlıydı... "Ben yapaca-
ımı biliyorum..." diye söylendi:"Milliyeçilik nasıl olurmuş,ona göster-
mişim..."

-Bana bak,dedim...Sabrımı taşıyorsun...Şu parlanta gibi çocuğa bir
ötülük düşünürsen,seni şehirde rezil ederim...Stajyerliğinin kalkması
rolunda,olumlu rapor düzenleyeceksin...Aksi halde,olayı resmiyete koyma-
m... Durumu,Millî Eğitim müdürlüğüne bildiririm...Herkes rezil olursun

Yutkundu..Uzun uzun düşündü...Haksızlığını kabul ediyordu...Tehdidim,
emen etkisini gösterdi... "Peki," dedi... "Siz nasıl uygun bulursanız,
iyle yapalım..."

Ürkek adımlarla sınıftan çıktı..Birkaç yumruk da ^{şarh} müteshhitte yedi...
traya giren yaşlı hoca,yüzüne tükürdü: "Aynı hareketi,senin anana-bacına
papsalardı,ne yapardın ?" diye bağırды... "Eğer sende,zerre kadar hayisi-
ret varsa,şarh verince,bu meslekten istifa edersin..."

Müfettiş tekrar tekrar özür diledi...İmam ve öğretmenle vedalaştık...
emeğimizi ^{Yıldız} jeepin yanında yemeğe karar verdik...Bir öğrenci,azık çıkmasını
nı taşımak üzere bize katıldı... Arkamıza bakmadan,hızlı adımlarla jeepin
ıldığı yere doğru yürüdük...

ÇAĞIRGAN'IN MUHTARI

Çağırğan'ın muhtarı deyince uzun boylu, söbe yüzlü, avurtları içine çökük, ürkek bakışlı, tatlı sesli bir insan düşüneceksiniz. Geçen yıl tanıdığım en ilginç insan, Çağırğan'ın muhtarıdır. Sıcak bir ilkbahar günü, Çağırğan köyüne, programa alınan ilkokul binasının ip iskelesini yapmak üzere gitmiştim. Çok köy gördüm, çok kent gezdim amma; Çağırğan'a benzeyenine hiç rastlamadım. Kahramanmaraş'a on kilometre uzaklıktaki Aksu Köprüsü'nden sağa döneceksiniz. Dadağlı-Kümperli köyüne doğru uzanacaksınız. Kümperli'den sonra tam iki buçuk saat Adana ilinin sınırına dayanan Düldül Dağı'na doğru yol alacaksınız. Deve boynunu andıran virajlı yollar uzayıp gidecek... Dağların doruklarına doğru tırmanacaksınız. Elinizi kaldırsanız, eliniz bulutlara değecek... Yirmi metre boyunda gürgen ağaçlarına, üç metre çapında kalın gövdeli çam ağaçlarına rastlayacaksınız. Değirmen döndüren Çağırğan Pınarı'ndan avuç avuç buz gibi su içeceksiniz. Çıktığınız yokuş kadar indikten sonra, avuç içi kadar bir düzlükle karşılaşacaksınız. Üç-beş sivri tepe, üç-beş susuz dere... Derelerle tepeler arasına serpiştirilmiş güdük görünüşlü köy evleri... İşte burası Çağırğan köyüdür. İnsanların yüzleri de, evleri gibi kavruk görünüşlüdür. Her şeyin üzerine donuk bir duman çökmüştür. Köyde, beş metre çapındaki harman yerinden başka düzlük olmadığını söylersem, sakın şaşmayın. On beş metre boyundaki okul binasını yerleştirecek

bir düzlük aradım; bulamadım. Benden daha önce inceleme yapan ilköğretim müdürü ve teknisyen arkadaş, arsa bulamadıkları için elleri boş dönmüşlerdi. Ben de yarım saat kadar yaya yürüdükten sonra umudumu kesip kaleme sarıldım... Uzun boylu muhtar bileğime yapıştı:

“Noluyo beyim? Ne yazıyon?”

“Köyünüzde okul yapımına uygun arsa yok. Tutanak tutup geri döneceğim. Durumu sen de görüyorsun.”

“Geri dönmek o kadar kolay değil, memur beğim. Seni bir odaya kapatır, gene de bırakmazık! Biz bu günü, tam elli yıldır bekliyorduk. Gayrı usandık. Şu cerenlerin, şu boynu bükük çocukların daha çilesi dolmadı mı? Onlar bizim gibi çoban olma-yacaklar. Sayende kurtulacaklar.”

Doğrusu, ters ters konuşan, laubali hareketlerde bulunan muhtara bozulmuştum. Elini her omzuma atışında, çileden çıkıyordum. Şoföre, “Arabayı çalıştır, gidelim.” dedim.

Muhtar ellerime sarıldı:

“Etme, eyleme, beğim. Bizi boynu bükük bırakma! Hac sevabına erişmek istiyorsan, bizim köye okul yaptır. Tam elli yıldır bu köye jandarmadan daha büyük memur gelmedi. Cümlemizin umudu sende... Ayaklarının tozuna kurban olalım. Şu kıcı çıplak cerenleri boynu bükük bırakma!”

Muhtar direktir, ben direktirim. İtişip çekişmemiz epeyce sürdü. Baktım, muhtarın elinden kurtuluş yok, ortaya bir şart koştum:

“Sana on beş gün mühlet... İki kilometrelik ham yolu yaptıracaksın. Şu koca tepeyi devirip on beş metreye yirmi metrelik bir düzlük elde edeceksin. Bu dediklerimi yap, ondan sonra yanıma gel.”

Muhtar ince boynunu büktü: “Gözüm başım üstüne, memur beğim.” dedi. Baktım, köylülerin pek umudu yok. “Bu koca tepe nasıl devrilir? Bu katır geçmez kayalık yol nasıl açılır?” diye mırıldanıyorlar. Kadınlar, çıplak, kapkara ayaklarıyla zibillikte debelenen tavukları andırıyorlar. Üstü başı yırtık çocuklar, toz toprakla sarmaş dolaş olmuşlar. Gençlerin yüzüne bir ölüm sa-

rılığı oturmuş. Dişlek ihtiyarların bakışlarında seferberlik umutsuzluğu okunuyor...

Arabaya atladığımız gibi dağ yollarına yeniden tırmandık. İçime buruk bir acı bağdaş kurmuştu. Ben de bir köy çocuğuydum. Ben de yokluk içinde büyümüştüm. Fakat köyün ve köylünün böylesini hiç görmemiştim. Muhtarın titrek sesi kulağımı tırmalıyordu: “Ayaklarının tozuna kurban olalım. Şu kıcı çıplak cerenleri boynu bükük bırakma!”

On gün sonra baktım ki, bizim muhtar damladı. Gözlerinin içi gülüyordu. Bir elinde eski şapkası... Diğer elini şalvarının yamasına siper ediyor... Sesi gürelek, bakışları sert:

“Düşmanın ömrü de bunca olsun, beğim.”

“Hayrola, muhtar? Niçin geldin?”

“Emrini yerine getirdim, beğim. Sana teknil vermeye geldim.”

“Yol bitti mi? Okul yeri açıldı mı?”

“Yolu açtık, tepeyi dereye küreledik.”

Neredeyse yakama yapışacak... Kapıdan kovsan, pencereden giren bir tip... Fakat hoşuma gidiyor: “İşte bizim böyle tuttuğunu koparan insanlara ihtiyacımız var.” diye düşünüyorum. Bu muhtar, yılgın Anadolu insanına hiç benzemiyor. Belki de bu tuttuğunu koparan, dur durak bilmeyen insan tipi, yeni yeni oluşmaya başlıyor. Dairede yüksek sesle bağıra bağıra konuşurken köyündeki kadar rahat... Diğer memurlara hiç aldırıyor. “Hadi,” diyor: “Bütün hazırlığımız tamam. Hemen köye gidelim.” “Bugün olmaz, yarın gelirim.” diyorum: “Sen şimdi köyüne dön... Beni bekle! Otuz-kırk tane kazık hazırla... İki kilo köşger ipliği al... Okulun ip iskelesini yapacağız.” Kirli dişlerini göstererek gülümsüyor: “Sana güvenim yok! Seni almadan gitmem.” dercesine “Benim acelem yok. Yarına kadar beklerim.” diyor. Bir sandalyeye oturup zorla bir çay içiriyorum. “Ben sana küskünüm.” diye sitem ediyor: “Bir acı kahvemizi bile içmedin! Köye okul yaptırmaya değil de, nizam etmeye gelmiş gibiydin... Korkumuzdan seni eve bile buyur edemedik.”

Muhtarı, ertesi gün hükümet konağının kapısında beni bekler buldum. Hazırlığımızı yaptıktan sonra gönülsüz gönülsüz aynı yolları teptik. Ben, bir şey yapıldığına pek inanmıyorum. Muhtarın gözlerinin içi gülüyor. “Bu yolu ormaniye yeni açtı. Eskiden Maraş’a on saatte varırdık. Yayan yapıldak yollara dökülürdük. Ömrümüz şu çalı diplerinde heba oldu.” diye geçmiş günlerini acıyla anlatıyor...

Üç saat sonra köye vardık. Vardık ki gerçekten her şey umduğumuzdan da iyi yapılmış. Okul için gösterdiğimiz tepenin yerinde, geniş bir alan uzanıyor. Sanırsınız havaalanı. Keçi yolundan kamyon gidip gelir olmuş. “Bu iş nasıl oldu, muhtar?” diye sordum. Muhtar kıs kıs güldü:

“Çağırğan’ın ne kadar kadını erkeği varsa, seferber ettim. Belki beş yüz kişi kazma kürek salladı. Bütün çevre köylüleri yardımımıza koştu. Bununla da yetinmedim; tam üç gün YSE Müdürlüğünün kapısında nöbet tuttum. Yol şefini, müdürü taciz ettim. Valiyi, siyasileri birbirine kattım. Bir dozer koparabilmek için nicesinin ayağının altını öptüm. Sonunda, Allah’ın da yardımıyla dozeri kopardım. Ver elini, Çağırğan köyü... Dozerciyi, yağcıyı el üstünde taşıdık. Onları kuş sütüyle besledik. Köyde yumurtlayan tavuk, öten horoz kalmadı. Cümlesini kazana doldurup konuklarımızın önüne koyduk. Gecemizi gündüzümüze kattık. Çalıştık ha çalıştık! Çalıştık ha çalıştık! Aha, sana yol; aha, sana arsa! Okulumuzu yaptırmazsan, her iki dünyada da elimiz yakanda olur.”

O anda gözlerim doluktu. Sarılıp muhtarın elini öpesim geldi. Bu bön, bu saf görünüşlü insan; ne çalışkandı, Allah’ım? Buna, bu çalışma şevkini kim veriyordu? Hemen işe koyulduk. Okulun temel kazıklarını çaktık. İpleri plana göre gerdik. Daha biz işimizi bitirmeden köylüler kazmaya küreğe sarıldılar. Baktım, kadınlar bile çalışıyor. İki saatin içinde temeli bitirdiler. Yaşlı bir kadın sırtımı sıvazladı:

“Paşa oğlum, sonbahara, senden boyalı, badanalı kocaman bir okul isterim” dedi: “Bak, şu uşakların tümü okumak için can atıyor.”

Bakışlarım çıplak ayaklarına takıldı:

“Ayakların kaç numara, nine?” diye sordum.

“Ne numarası? Ayağın da numarası mı olurmuş?” diye güldü.

“Kaç numara ayakkabı giyersin? Öbür gelişimde sana lastik bir yemeni getireyim.”

“Benim ayağымda kudret yemenisi var. Başka ayakkabı giyemem.” diye güldü: “Bizim köyün avratları ayakkabı giyecek olsa, Maraş’ın köşgerler çarşısında yemeni kalmaz.” diye sözünü düğümledi.

Yaz boyunca Çağırған’a gidip geldik. Pınardan buz gibi sular içtik. Yufka ekmeğe sarılı çökelek dürümü yedik. Muhtarla can ciğer ahbap olduk. Şu anda, köylünün açtığı alanda, güzel bir okul binası yükseliyor. Badanalı, boyalı, bayraklı... Güneş vurdukça camları pırıl pırıl parlıyor. Genç bir öğretmen, bahçede İstiklâl Marşı söylüyor. Okulun bacasından mavi göklere doğru kıvrıla kıvrıla bir duman yükseliyor. Daha düne kadar, sırtlarında bazlama çıkını olan, yalınayak oğlak güden köy çocukları, siyah önlükleriyle okul bahçesinde oynuyorlar.

Çağırған’ın uzun boylu, kara kuru, aceleci ve konuşkan muhtarına gelince, yeni bir sevda peşinde koşuyor. Köyüne sağlık evi yaptırabilmek için çalışıyor. Alnına biriken boncuk boncuk terleri silerek vilayetle sağlık müdürlüğü arasında mekik dokuyor...

Hikâye:

ÇAĞIRGAN'IN MUHTARI

Sevket Bulut

Çağırğan'ın muhtarı deyince; uzun boylu, sâbe yüzlü, avurtları içine çöktük, ürkek bakışlı, tatlı sesli bir insan düşünceksiniz... Geçen yıl tanıdığım en ilginç insan, Çağırğan'ın muhtarıdır... Sıcak bir ilkbahar günü, Çağırğan köyüne, programa alınan ilkokul binasının ipiskelesini yapmak üzere gitmiştim... Çok köy gördüm, çok kent gezdim ama; Çağırğan'ı benzeyenine hiç rastlemedim... Kahramanmaraş'a on kilometre uzaklıktaki Aksu köprüsünden sağa döneceksiniz... Dadağlı-Kümpertli köyüne doğru uzanacaksınız... Kümpertli'den sonra, tam ikibuçuk saat Adana ilinin sınırın dayanan Döldül dağına doğru yol alacaksınız... Deve boynunu andıran virajlı yollar uzayıp gidecek... Dağların doruklarına doğru tırmanacaksınız... Elinizi kaldırırsanız, eliniz bulutlara değecek... Yirmi metre boyundadır ağaçlarına, üç metre çapında kalın gövdeli çam ağaçlarına rastlayacaksınız... Değirmen döndüren Çağırğan Pınarı'ndan avuç avuç buz gibi su içeceksiniz... Çaktığınız yokuş kadar indikten sonra, avuç içi kadar bir düzlikle karşılaşırsınız... Üç-beş sivri tepe, üç-beş susuz dere... Derelerle tepeler arasında serpiştirilmiş küçük görünüşlü köy evleri... İşte burası, Çağırğan köyüdür... İnsanlarının yüzleri de, evleri gibi kavrak görünüşlüdür... Hırgeyin üzerine, donuk bir duman çökmüştür... Köyde, beş metre çapındaki harman yerinden başka, düzlük olmadığını söylersen, sakın şaşmayın... Onbeş metre boyundaki okul binasını yerleştirecek bir düzlük aradım; bulamadım... Benden daha önce inceleme yapan ilköğretim müdürü ve teknisyen arkadaş, arasa bulamadıkları için, elleri boş dönmüşlerdi... Ben de yarım saat kadar yaya yürüldükten sonra, umudumu kesip kaleme sarıldım... Uzun boylu muhtar bileğime yapıştı:

-Noluyo beyim ? Ne yazıyon ?

-Köyünüzde okul yapımına uygun arsa yok ! Tutanak tutup geri döneceğim... Durumu sen de görüyorsun...

-Geri dönmek, o kadar kolay değil memur beyim.. Seni bir odaya kapattır, gene de bırakmazlık ! Biz bu günü, tam elli yıldır bekliyorduk... Gayrı usandı... Şu çerenlerin, şu boynu büyük çocukların daha çilesi dolmadı mı ? Onlar bizim gibi çöben olmayacaklar... Seyende kurtulacaklar...

Doğrusu, ters ters konuşan, lâubali hareketlerde bulunan muhtara bozulmuşum. Elini her omuzuma atışında, çileden çıkıyordum. Şoföre: "Arabaya çeliştir, gidelim..." dedim. Muhtar: "Çeliştirme yapalım."

-İtme-syleme başım.. Bizi boynu büyük bırakma ! Hac sevabına erişmek istiyorsan, bizim köye okul yaptır... Tam elli yıldır, bu köye jandarında daha büyük memur gelmedi... Çuhâlemizin umdu sende... Ayaklarının tozu kurban olalım... Şu kıç çaplık çerenleri boynu büyük bırakma !..

Muhtar diretir, ben diretirim... İtiyip çekişmemiz epayan sürdü...

Baktım,muhtarın elinden kurtuluş yok..Ortaya bir çart koştum:

-Sana onbeş gün mühlet..İki kilometrelik ham yolu yaptıracağsın..
Şu koca tepayı devirip onbeş metreye yirmi metrelik bir düzlük elde e-
deceksin ! Bu dediklerimi yap..Ondan sonra yanıma gel !

Muhtar ince boynunu büktü: "Gözüm-başım üstüne memur beğim..." dedi.
Baktım,köylülerin pek umudu yok... "Bu koca tepe,nasıl devrilir ? Bu
katır geçmez kayalık yol,nasıl açılır ?" diye mırıldanıyorlar...Kadın-
lar;çıplak,kapkara ayaklarıyla zibillikte debelenen tavukları andırı-
yorlar...Üstü-başı yırtık çocuklar, toz-toprakla sermiş-dolaş olmuşlar,
Gençlerin yüzüne,bir ölüm sarılığı oturmuş...Dişlek ihtiyarların bakış-
larında,seferberlik umutsuzluğu esşuyuyor...

Arabaya atladığımız gibi dağ yollarına yeniden tırmandık...İçime
buruk bir acı bağdaş kurmuştu...Ben de bir köy çocuğuydum..Ben de yok-
luk içinde büyümüşüm..Fakat köyün ve köylünün böylesini hiç görmemiş-
tim...Muhtarın titrek sesi kulağımı tımsalıyordu: "...Ayaklarının tozu-
na kurban olalım..Şu kıçı çıplak cerenleri boynu bükük birekme !.."

On gün sonra,baktım ki,bizim muhtar damladı..Gözlerinin içi gülü-
yor...Bir elinde eski şapkası..Diğer elini şalvarının yamasına siper
ediyor...Sesi gürlük,bakışları sert:

-Düşmanın ömrü de bunca olsun beğim...

-Hayrola muhtar ? Niçin geldin ?...

-Ömrünü yerine getirdim beğim..Sana tekuil vermeye geldim...

-Yol bitti mi ? Okul yeri açıldı mı ?

-Yolu açtık..Tepayı dereye küreledik...

Nerdeyse yakama yapışacak...Kapıdan kovsan,gırcan bir tip,
Fakat hoşuma gidiyor: "İşte bizim böyle tuttuğunu koparan insanlara ih-
tiyacımız var !" diye düşünüyorum. Bu muhtar,yılın Anadolu insanına
hiç benzemiyor...Belki de,bu tuttuğunu koparan,dur-durak bilmeyen in-
san tipi,yeni yeni oluşmaya başlıyor...Dairede yüksek sesle bağara ba-
ğara konuşurken,köyündeki kadar rahat...Diğer memurlara hiç aldırıyor.

"Hadi," diyoş; "bütün hazırlığımızı tamam...Hemen köye gidelim..."

"Bugün olmaz..Yarın gelirim..." diyorum... "Sen şimdi köyüne dön...Be-
ni bekle ! Otuz-kırk tane kazık hazırla...İki kilo köşger ipliği al...
Okulun ipiskelesini yapacağız..." Kirli dişlerini göstererek gülüşü-
yor: "Sana güvenim yok ! Seni almadan gitmem..." dercesine: "Benim ace-
lem yok ! Yarına kadar beklerim..." diyor.Bir sandalyeye oturtup,sorla
bir çay içiriyorum... "Ben sana küskünüm," diye sitem ediyor... "Bir
acı kahvemizi bile içmedin ! Köye okul yaptırmaya değil de,nışah etmeye
gelmiş gibiydin...Korkumuzdan,seni eve bile buyur edemedik..."

Muhtarı,ertesesi gün Hükümet konağının kapısında beni bekler buldum.
Hazırlığımızı yaptıktan sonra,gönülsüz gönülsüz aynı yolları teptik...

Ben, bir şey yapıldığına pek inanmıyorum... Muhtarın gözlerinin içi gülmüyor... "Bu yolu ormanıye yeni açtı... Eskiden Maraş'a on saatte varırdık... Yayan-yapıldak yollara dökmüzdük... Ömrümüz şu çalı diplerinde hebâ oldu..." diye geçmiş günlerini acıyla anlatıyor...

Üç saat sonra, köye vardık... Vardık ki, gerçekten her şey umduğumuzdan da iyi yapılmış.. Okul için gösterdiğimiz tepenin yerinde, geniş bir alan uzanıyor... Sanırsınız havaları... Keçi yolundan kamyon gidip gelir olmuş, "Bu iş nasıl oldu muhtar ?" diye sordum, Muhtar kıs kıs güldü:

-Çağırğan'ın ne kadar kadını-erkeği varsa, seferber ettim. Belki beş-yüz kişi kazma kürek salladı. Bütün çevre köylüleri yardımımıza koştı... Bununla da yetinmedim; tem üç gün YSE müdürlüğünün kapısında nöbet tuttum. Yol şefini, müdürü taciz ettim.. Valiyi, siyasileri birbirine kattım.. Bir dozer koperabilmek için, nicesinin ayağının altına öptüm... Sonunda, Allah'ın da yardımıyla dozeri kopardım... Ver elini çağırğan köyü... Dozerciyi, yağcıyı el üstünde taşıdık... Onları kuş sütüyle besledik... Köyde yumurtlayan tavuk, öten horoz kalmadı... Cümlesini kazana doldurup; konuklarımızın önüne koyduk... Gecemizi gündüzümüze kattık.. Çalıştık ha, çalıştık... Çalıştık ha, çalıştık... Aha sene yol, sene arsa... Okulumuzu yaptırmasan, heriki dünyada da elimiz yakanda olur...

O anda gözlerim doluktu.. Sarılıp muhtarın elini öpsem geldi. Bu bön, bu saf görünüşlü insan, ne çalışkandı, Allah'ım ? Buna, bu çalışma sevkini kim veriyordu... Hemen işe koyulduk... Okulum temel kazıklarını çaktık. İpleri plâna göre gerdik... Daha biz işimizi bitirmeden, köylüler kazmaya-küreğe sarıldılar... Baktım, kadınlar bile çalışıyor... İki saatin içinde, temeli bitirdiler... Yaşlı bir kadın sırtımı sıvazladı:

-Papa oğlum, sonbahara, senden boyalı, badanalı kocaman bir okul isterim, dedi. Bak, şu uşkların tümü, okumak için cen atıyor...

Bekışların çıplak ayaklarına takıldı:

-Ayıkların kaç numara nine ? diye sordum.

-Ne numarası ? Ayağın da numarası mı olurmuş ? diye güldü.

-Kaç numara ayakkabı giyersin ? Übür gelişimde, sene lâtik bir yemeni getireyim...

-Benim ayağında kudrat yemenisi var.. Başka ayakkabı giyem, diye güldü. Bizim köyün avratları ayakkabı giyecek olsa, Maraş'ın köşgerler çarşısında yemeni kalmaz... diye sözümlü düğümledi.

Yaz boyunca çağırğan'a gidip geldik.. Pınardan buz gibi sular içtik. Yufka ekmeğe sarılı çökelek durumu yedik... Muhtarla cen-oğır şhâp olduk... Şu anda, köylünün açığı alında, güzel bir okul binası yükseliyor... Bedenalı, boyalı, bayrekli... Günış vurdukça, oamları pırıl pırıl parlıyor... Genç bir öğretmen, bahçede İstiklâl Maraş şöyletiyor... Okulun bacasından, mayı göklere doğru, kıvrıla kıvrıla bir duman yükseliyor.

4/

Deha dne kadar, sırtlarında bazlama çıkını olan;yalınsayak oğlak güden
köy çocukları,siyah nlkleriyle okul bahçesinde oynaşıyorlar...

ağırgen'in uzun boylu,kara-kuru,acelecı ve konuşkan muhtarına gelin
ce,yeni bir sevda peşinde koşuyor;Köyüne Sağlıkevi yaptırabilmek için
alışıyor...Alnına biriken boncuk boncuk terleri silerek;Vilşyetle Sağ
lık müdürlüğü arasında mekik dokuyor...

